

UODNIKOVA

PRATIKA

1931

**Pazite na ime Schicht
in na znamko Jelen!**

Vsaki komad Schichtovega
terpentinovega mila nosi
oba navedena znaka, znana
po skozi 80 let izkušenem
Schichtovem milu Schich-
tovo terpentinovo milo
daje bogato in mehko pe-
no, čisti hitro in štedljivo
Vaše drago perilo.

**Namakati s pralnim praškom
Ženska Hvala, prati s Schich-
tovim terpentinovim milom.**

Nova izdanja Tiskovne zadruge za leto 1931.

Moderni svetovni

SODOBNI ROMAN

Izklesana dela

VELIKIH MOJSTROV

Prepotrebna zbirka

DOMAČIH KLASIKOV

in domačih

SODOBNIH PISCEV

tvorijo novi program založništva lepih in
častnih tradicij TISKOVNE ZADRUGE

Nove knjige Tiskovne zadruge morate naročiti zaradi tega, ker so:

Najzanimivejše in najpomembnejše slovenske književne
novosti v sezoni 1930-1931. So

smotrno izbrane,

trajne vrednosti,

lepo opremljene in

plačljive v neznatnih mesečnih obrokih,

skratka: takšne, da jih ne morete pogrešati, če ste prijatelj dobre,
lepe domače knjige in če hočete biti v stiku s sodobno knji-
ževnostjo! Zato pomnite:

TISKOVNA ZADRUGA napoveduje dela slovenskih pisateljev
starejših in novejših; brez njih ne smete biti!

TISKOVNA ZADRUGA napoveduje prevode prvovrstnih avtor-
jev, njih najboljših spisov v neoporečni slovenski izdaji
in vzorni opremi

TISKOVNA ZADRUGA daje svoje zbirke v abonement, da
si jih naroči vsakdo, kdor lahko utrpi za svojo duševno
hrano 10 do 20 Din na mesec

Č i t a j t e n a s l e d n j e p o g o j e !

NAŠE KNJIGE IN NJIH AVTORJI

SODOBNI ROMAN. Izidejo 4 knjige na 80 tiskovnih polah. Mesečna naročnina znaša za broš. knjige Din 14.—, za v platno vezane Din 18.—, za v pol usnje vezane Din 22.—, celoletna za broš. Din 168.—, platno Din 216.—, pol usnje Din 264.—.

Tagore Rabindranath: „DOM IN SVET“. Izide v novembru 1930.

V svojem najboljšem romanu „Dom in svet“ Vam sloveči bengalski pesnik, ki ga Slovenci poznamo samo kot nežočutnega lirika, z nepozabnimi potezami riše sodobno Indijo, nje slikovito prirodo, originalne ljudi, starinske šege in dramatično borbo z novimi strujami, ki prihajajo iz Evrope. V romanu nastopa tudi voditelj nacionalistične Indije Gandhi. Roman „Dom in svet“ je spisan z mojstrsko roko, je poln pisanih dogodkov. Indijska ljubezen se razcveta v njem, kakor lotos na svetih vodah Ganga. Bohotna eksotičnost združena z ljubkostjo pripovedovanje mika čitatelja prav do zadnje vrstice. Slovenski prevod je prvovrsten. Označuje ga ime: VLADIMIR LEVSTIK.

Fedin Konstantin: „MESTA IN LETA“. Izide v februarju 1931.

„Mesta in leta“ je eden najbolj dovršenih romanov sodobne ruske književnosti. Epopeja viharnega časa, slika dveh dežel, pravzaprav dveh svetov. Nemčije v štirih letih svetovne vojne in Rusije, v prvih treh letih revolucije. Vojna, revolucija, ljubezen, glad, duševni boji vse to se je zgostilo v roman, ki bo še poznim rodovom važen dokument usodnih let. Fedin je objektivni opazovalec in spreten pripovednik. „Nemški dijaki in junkerji, kirgiški vojščaki, ruski delavci in intelektualci tvorijo galerijo figur, ki postanejo čitatelju že na prvih straneh domače.“ (Pozner.) Čudovito lepe so slike petrograjske zime. Revolucijski dogodki so opisani tako verno in živo, kakor jih more opisati samo velik umetnik. Mogočno delo, ki je prevedeno že v mnoge jezike. Slovenski prevod je iz peresa priznanega in preizkušenega prevajalca iz ruščine, kritika JOSIPA VIDMARJA.

Conrad Josef: „SENČNA PROGA“. Izide v maju 1931.

Poljak Korzenowski, znan pod pisateljskim imenom Josef Conrad, je postal eden najpomembnejših angleških pisateljev sodobnosti. Njegovi romani in novele gredo v vrsto knjig, ki imajo po vsem svetu milijone čitateljev. Njegova aristokratska umetnost pravi neki kritik je realistična, vendar Conradovega realizma ni mogoče posnemati; sam velik svojevrsten stoji Conrad v vsej sodobni književnosti. To je pesnik morja in ladij, ki plujejo v daljne dežele toda ne nasmehljanege, mirnega morja, marveč vzburkanega oceana, zagonetnih pustolovščin, ki jih Conrad opazuje iz psihološke globine. Njegovih junakov ne pozabimo, kakor se bomo vedno spominjali in iznova prebirali Conradove opise morja. „Senčna proga“ je prava mojstrovina, tiplčno Conradova, napeta kakor mišice pomorščakov v boju z viharjem in skrivnostna na svojem dnu, kakor dno oceana. Slovensko obliko ji bo dal mojster, čigar ime pove vse: OTON ZUPANČIČ.

Baroja Pio: „POT K POPOLNOSTI“. Izide v septembru 1931.

Ta sodobni romantik vroče Španije, dežele tolikih kontrastov, močnega pobožništva in strastnih temperamentov je pri nas neznan ime. In vendar pravi kritik Petriconi o njegovem romanu „Camino de perfeccion“ (Pot k popolnosti), da je eden najboljših romanov ne samo Baroja, marveč sodobne književnosti sploh. Slikar Ossorio gre na pot k popolnosti skozi razuzdanost in druga zla, romá po Kastiliji, da si pridobi božjo milost; vzlic svoji „mistični strasti“ pa iznova greši, dokler se ne pomiri v docela praktičnem življenju. Živa, žgoča slika sodobnega Španca roman, ki nudi vsakomur izredni užitek. Prevel ga je naš najboljši poznavalec španske književnosti STANKO LEBEN.

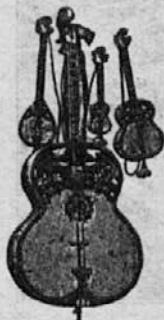
FRANC SLAMIČ, Ljubljana

Tvornica mesnih izdelkov in konzerv
Telefon 2973 **VELEMESARIJA** Telefon 2973

Prodajalna: Gosposvetska cesta 6

Naslov za brzojavke: **SLAMI LJUBLJANA**

Sveže meso pitalih volov, teletina, svinjina, sveža debela slanina. **Delikatni mesni izdelki** najfineše kakovosti, dnevno sveže izdelave: praška šunka, ogrska in domača salama, kranjske klobase, hrenovke, safalade, fini narezki, roulade itd. **Štajerska perutnina:** kopuni, poulardi, kokoške, piščanci, purani, goske, race. **Divjačina:** košute, srne, divji zajci, race, fazani itd.

Najboljše tamburice

farkaškega in sremskega sistema
pristine in z jamstvom razpošilja stara
in poznana tvornica tamburice

STJEPAN M. GILG
SISAK 40.

Savska banovina

Na zahtevo pošljemo vsakomur cenik
tamburice zastonj.

Odklikovan z 2 zlatima kolajnama.

VSI, ki bolečate na želodcu, črevesih, mehurju, srcu, ledvicah, jetrih ali ki trpite valed žolčnih kamenov, v

ROGAŠKO SLATINO!

Rogaška Slatina so naši domači Karlovi vari. Nje sloviti zdravilni vreli, „**TEMPEL, STYRIA in DONAT**“ so svetovno priznani in cenjeni od vseh, ki so se kdaj k njim zatekli.

Sezona: **MAJ — SEPTEMBER.**

Vzi c vsemu komfortu izredno nizke cene. Pred in po glavni sezoni, t. j. do 30. junija in od 15. avgusta dalje znatni popusti in največje udobnosti.

Zdravljenje, odnosno obisk zdravilišča v tem času se posebno priporoča.

ZAHTEVAJTE PROSPEKTE.

IVAN ŠIMENC LJUBLJANA

Umetno trgovsko vrtnarstvo:

Lepi pot št. 24/

Cvetličarna:

Šelenburgova ulica št. 1

Telefon: Cvetličarna 3044 -- Vrtarstvo 3144.

SREČNA ROKA

Če je kdo spreten in okreten, pa ima pri vsaki stvari lep uspeh, pravimo, da ima srečno roko. Tudi pri skrbi za zdravje imajo nekateri ljudje srečno roko in vedo sebe in svoje drage ohraniti zdrave, sveže in odporne. Da se to doseže, je pa potrebno, da se n. pr. pri revmatičnih, protinskih in živčnih bolečinah, zbadanju v hrbtu in križu, trganju, zbadanju, glavobolu in zobobolu, mišični slabosti, migreni, očesni slabosti in siceršnjih slabostih dolično mesto zdravi s Fellerjevim Elsafluidom.

Z njim preprečujemo prehlad, kašelj, hripavost, boleznj v vratu in prsih, hripo, nahod. — Pa tudi pri notranji uporabi nekaj kapljic na sladkorju ali v mleku varuje pred nerazpoloženjem, krči itd. — To 34 let priljubljeno domače sredstvo in kosmetikom so z uspehom rabili navadno že naši starši in prastarši znotraj in zunaj.

Fellerjev pravi dišeč Elsafluid se dobi v lekarnah in podobnih trgovinah v poskusnih stekleničkah po Din 6'—, v dvojnih po Din 9'— ali specialnih po Din 26'—. Po pošti je najceneje čim več hkrati. Z zavojnico in poštnino vred stane 1 zavoj z 9 poskusnimi, 6 dvojnimi ali 2 specialnimi steklenicama Din 62'—, trije taki zavoji samo Din 139'—, dočim 6 takih zavojev le Din 250'— [namesto šestkrat Din 62'—].

Fellerjeve Elsa-sladkorne pastile proti glistam pri otrokih pa tudi pri odraslih; škatljca z 10 kroglicami stane samo Din 12'—.

Naročila naslavljajte razločno na

EVGEN V. FELLER, lekarnar

Stubica Donja št. 726.

Savska banovina.

DELNIŠKA DRUŽBA PIVOVARNE

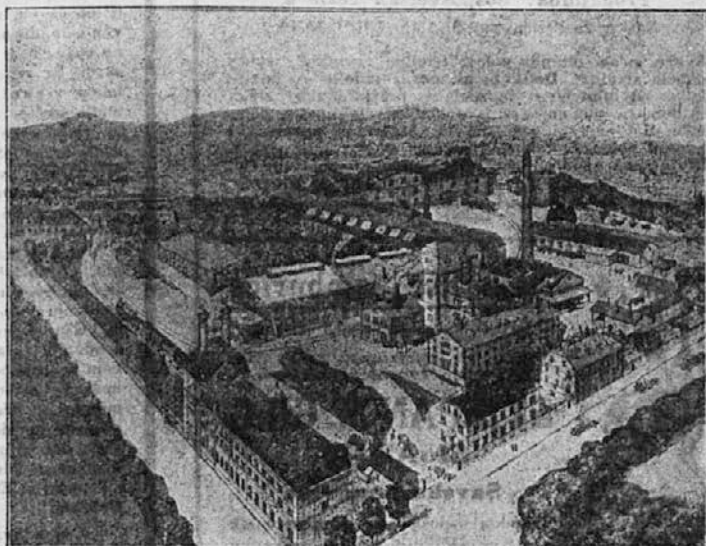
„UNION“

Ljubljana – Maribor

priporoča svojo izbrano svetlo in črno pivo v sodčkih in steklenicah. Izdeluje tudi prvovrstni kvas in špirit.

Brzojavni naslov:
PIVOVARNA UNION
Ljubljana, Maribor

Telefon:
Ljubljana št. 2310, 2311
Maribor št. 2023

Kmetijska družba v Ljubljani

je najstarejša (že iz leta 1767.), največja in najbolj razširjena kmetijska korporacija v Sloveniji.

Kmetijska družba v Ljubljani

ima namen, pospeševati vse panoge kmetijstva z zgledi, podporami, poukom in preskrbovanjem gospodarskih potrebščin. Njeno glasilo je ilustriran gospodarski list

„KMETOVALEC“

ki izhaja že 48 let in prinaša poučne kmetijske spise, kmetijske novice, družbene vesti, poročila in odgovore na različna gospodarska vprašanja. Ta list se pošilja vsakemu članu brezplačno. Član Kmetijske družbe v Ljubljani plača letno samo **20 Din** članarine.

Za pismene pošiljatve je naslov:

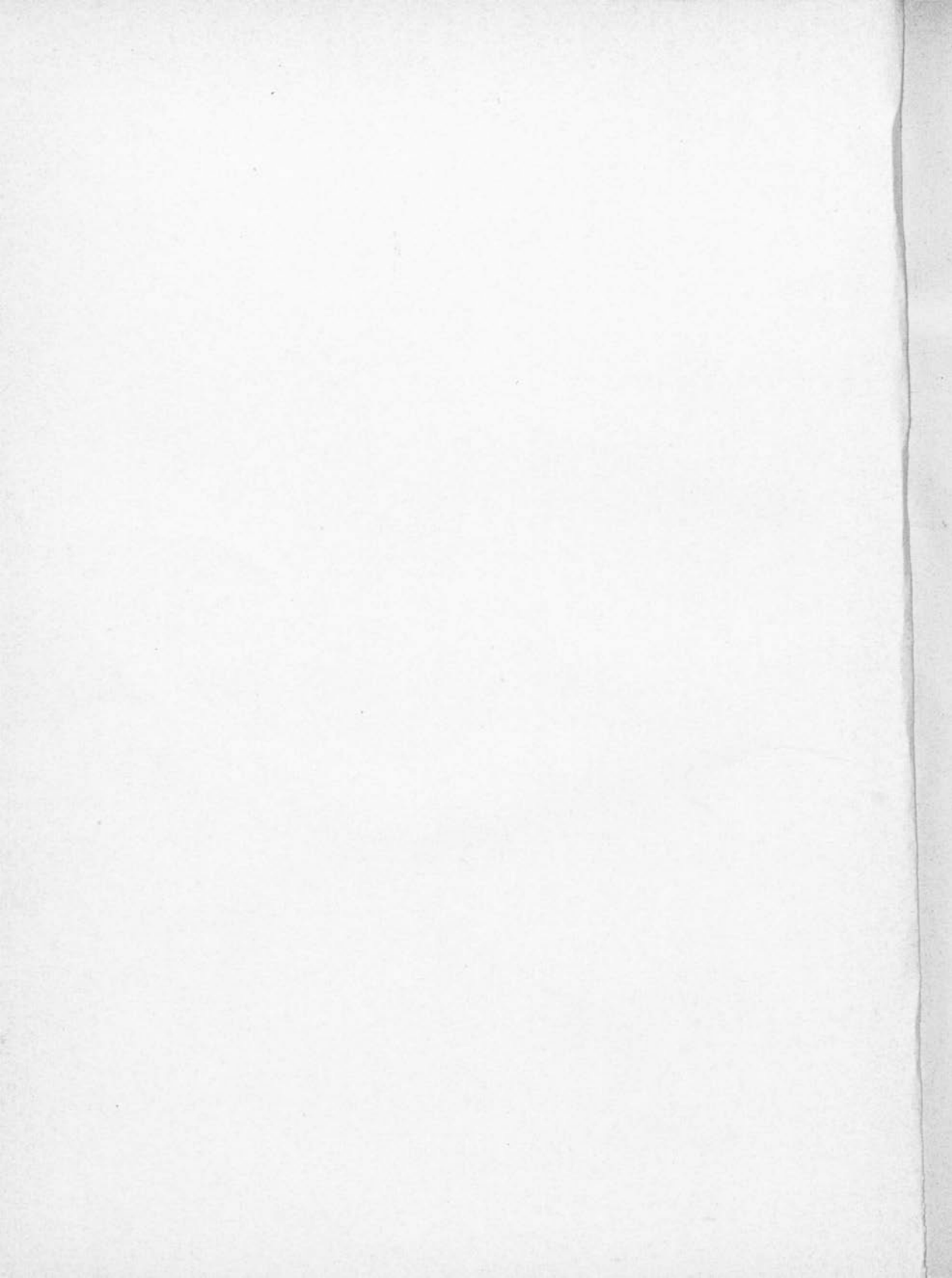
Kmetijska družba v Ljubljani

Novi trg št. 3.

GOSPA SVETA

44197

VODNIKOVA PRATIKA

1931

030024150

Za obnovo
Univerzitetne biblioteke
v Ljubljani
podarila *Vodnikova družba*
dne *18/4* 194*4*

IZDALA IN ZALOŽILA VODNIKOVA DRUŽBA V LJUBLJANI
NATISNILA DELNIŠKA TISKARNA D. D. V LJUBLJANI (PREDSTAVNIK MIROSLAV AMBROŽIČ)

RODOVNIK KRALJEVSKEGA DOMA.

Njeg. Vel. kralj Aleksander I., rojen dne 17. (4.) decembra 1888. na Cetinju. Zasedel je prestol dne 17. (4.) avgusta 1921.

Njeno Vel. kraljica Marija, rojena dne 9. januarja (27. decembra) 1899. v Goti, poročena v Beogradu dne 8. junija 1922.

Njeg. Visoč. prestolonaslednik Peter, rojen dne 6. septembra (24. avgusta) 1923. v Beogradu.

Njeg. Visoč. kraljevič Tomislav, rojen dne 19. (6. januarja) 1928. v Beogradu.

Njeg. Visoč. kraljevič Andrej, rojen dne 28. (15.) junija 1929. na Bledu.

Nj. kralj. Visočanstvo kraljevič Jurij, rojen dne 8. septembra (27. avgusta) 1887. na Cetinju.

Njeno kralj. Visočanstvo kneginja Jelena, rojena dne 4. novembra (23. oktobra) 1884. na Reki. Poročila se je z Njeg. Visoč. knezom Ivanom Konstantinovičem dne 3. septembra (21. avgusta) 1911. v Peterhofu.

Njeg. Visoč. knez Arsenije Karagjorgjević, stric Njeg. Vel. kralja, rojen dne 16. (3.) aprila 1859. v Temišvaru.

Njeg. Visoč. knez Pavle, sin kneza Arsenija, rojen dne 27. (15.) aprila 1893. v Petrogradu.

Njeno Visoč. kneginja Olga, hči grškega kneza Nikole, rojena 29. (16.) maja 1903. v Tatoju. Poročena 22. (9.) oktobra 1923. v Beogradu.

Domnevno vreme leta 1931. po stoletnem koledarju.

Jupitrovo leto 1931. bo bolj mokro kot suho, vendar tako, da bo večina sadežev dobro uspela. Pomlad bo v celem mrzla in vlažna. Poletje se bo tudi takisto začelo, dokler ne bodo v sredi prišle nevihte in bo menda nato nastopila vročina, ki bo trajala do konca tega letnega časa. Če bo torej poletje suho in toplo, bomo imeli spet draginjo v deželi. Jesen bo vseskozi mokra in pusta, zima pa bo le v začetku mrzla, potem pa do konca mila in prijetna.

Dozdevno vreme v posameznih mesecih.

Januar.

Ta mesec bo v splošnem suh, lep in ne preveč mrzel.

Februar.

Do 11. lepo in milo; od 12. do 18. sneg in veter, potem do konca hud mraz.

Marec.

Mraz prejšnjega meseca seže tudi v marec, vendar se zjutraj po navadi odtaja. 8. in 9. sneg in dež; od 10. do 21. mrzlo vreme; od 22. do 24. dež in sneg, potem do 27. mraz, nato mršno in deževno do konca.

April.

Do 6. lepo, nato nastopi dež z babjim pšenom in snegom. Potem rezko, spremenljivo in neprijetno vreme do konca.

Maj.

Do 22. lepo toplo in plodno, zdaj kdaj nevihta in gorak dež; 23. neprijetno; od 24. do 25. temačno in tako mrzlo, da zmrzne še neoperjena trta.

Junij.

Do 8. rezko in mrzlo, potem do 11. lepo toplo, nato nastopita mrzel dež in veter. Zelo vroče do konca meseca, ko se vreme spet spremeni.

Julij.

Do 9. mrzlo in neprijetno, nato hladne noči in topli dnevi; od 12. do konca neplodna suša.

August.

Prvi dnevi so topli, potem bo neprijetno do 11., nato do 30. lepo, prijetno vreme, 31. nevihta.

September.

Neprijetno in deževno do 10., potem lepo do 14., nato osem dni deževno vreme, potem tri dni lepo, en dan dež, nato lepo do konca.

Oktober.

Lepo vreme do 8., nato temačno do 13. ali 14.; 15. zelo lepo; 17. slana; 18. led; od 19. do 21. popoldne lepo in toplo; od 27. do konca meseca pusto.

November.

Do 7. lepo, potem dež do 10.; od 11. do 19. sneg; od 20. do 22. lepo, nato neprijetno prav do konca meseca.

December.

Neprijetno in rezko, dež in sneg do 10.; od 11. do 13. suho in mraz, nato do 28. ledeno in sršljivo; 29. dež; 30. in 31. lepo.

Navadno leto 1931.

ima 365 dni, začne se s četrtkom in konča s četrtkom.

Astronomski letni časi.

Pomlad se prične dne 21. marca ob 15. uri 7 min.
Poletje se prične dne 22. junija ob 10. uri 28 min.
Jesen se prične dne 24. septembra ob 1. uri 24 min.
Zima se prične dne 22. decembra ob 20. uri 30 min.
Ure se štejejo od 1 do 24, t. j. od polnoči do polnoči po srednjeevropskem času.

Godovinsko število.

Zlato število	13
Epakta ali lunino kazalo	XI
Solnčni krog	8
Rimsko število	14
Nedeljska črka	D
Značaj leta ali praznično število	15
Nedelj in zapovedanih praznikov	60
Letni vladar	Jupiter

Nebesna znamenja.

Pomlad:		Jesen:	
 oven	♈	 tehtnica	♉
 bik	♉	 škorpion	♏
 dvojčka	♊	 strelec	♐
Poletje:		Zima:	
 rak	♋	 kozel	♑
 lev	♌	 vodnar	♒
 devica	♍	 ribi	♓

Premakljivi prazniki.

Sedemdesetnica 1. febr. Binkošti 24. maja.
Pepelnica sredi 18. febr. Sv. Trojica 31. maja.
Velika noč 5. aprila. Telovo 4. junija.
Križevo 11., 12., 13. maja. Srce Jezusovo 12. junija.
Vnebohod 24. maja. Prva adv. nedelja 29. nov.

Državni prazniki.

Vidovdan 28. junija.
Ciril in Metod 5. julija.
Ujedinjenje Srbov, Hrvatov in Slovencev 1. decembra.
Rojstni dan Nj. Vel. kralja Aleksandra 17. decembra.

Znaki za mesečne spremene.

Mlaj . . . . . ☾ | Ščip ali polna luna . . . ☽
Prvi krajec . . . ☾ | Zadnji krajec . . . ☽

Mrki solncea in lune leta 1931.

Solnce mrkne trikrat, luna dvakrat. V Evropi bosta vidna le oba lunina mrka.

1.) Popolni lunin mrk dne 2. aprila: pričetek mrka ob 19. uri 23 minut, konec ob 22. uri 52 minut.

Mrk bo viden v zapadnem delu Tihega oceana, v Avstraliji, Aziji, na Indijskem oceanu, v Afriki, Evropi, na Atlantskem oceanu in na vzhodu Južne Amerike.

2.) Delni solnčni mrk dne 17. in 18. aprila: pričetek mrka ob 23. uri 57 minut (17. aprila), konec ob 3. uri 32 minut (18. aprila). Mrk bo viden v Aziji, v severovzhodnem delu Evrope in na Severnem ledenem morju.

3.) Delni solnčni mrk dne 12. septembra: pričetek mrka ob 5. uri 13 minut, konec ob 6. uri 9 minut. Mrk bo viden na severozapadu Severne Amerike in na vzhodnem koncu Azije.

4.) Popolni lunin mrk dne 26. septembra: pričetek mrka ob 18. uri 54 minut, konec ob 22. uri 42 minut. Mrk bo viden v zapadnem delu Tihega oceana, v Avstraliji in Aziji, na Indijskem oceanu, v Afriki in Evropi, na Atlantskem oceanu in v vzhodnih delih Južne Amerike.

5.) Delni solnčni mrk dne 11. oktobra: pričetek mrka ob 12. uri 1 minuto, konec ob 15. uri 49 minut. Mrk bo viden na jugu Južne Amerike, v južnem delu Atlantskega in Tihega oceana in na Južnem ledenem morju.

Vremenski ključ

po zvezdoslovcu J. W. Herschlu.

Pomeni, kadar se spremeni mesec:

ob uri	poleti	pozimi
od 24. do 2.	lepo	mrzlo, če ni jugozapadnik
od 2. do 4.	mrzlo in dež	sneg in vihar
od 4. do 6.	dež	sneg in vihar
od 6. do 10.	spremenljivo	sneg ob severo-zapadniku, sneg ob vzhodniku
od 10. do 12.	veliko dežja	mrzlo in mrzel veter
od 12. do 14.	mного dežja	sneg in dež
od 14. do 16.	spremenljivo	lepo in prijetno
od 16. do 18.	lepo	lepo
od 18. do 22.	lepo ob severu ali zapadniku, dež ob jugu ali jugozapadniku	dež in sneg ob jugu ali zapadniku
od 22. do 24.	lepo	lepo

O p o m b a. Vse leto se razdeli na dva dela: poletje in zimo. Za poletje velja čas od 15. aprila do 16. oktobra, ostali čas pa za zimo.

PROSINEC

JANUAR

Zvezda sije na snežene ceste ...
 Sveti trije kralji, kam pa greste?
 Srečo voščit se pri vas ustavimo,
 bob, kolače v cekarje pospravimo.

Novo leto

1

1

2

Genovefa

3

3

4

Sv. 3 kralji

6

5

6

Valentin

7

7

8

Pavel, p.

10

9

10

Ernest

12

11

12

Veronika

13

13

14

Hilarij

14

15

16

Anton, p.

17

17

18

Sebastijan

20

19

20

Neža

21

21

Vincenc

22

22

23

24

Spreob. Pavla

25

25

26

27

Franč. Sal.

29

28

29

Peter Nol.

31

30

31

1	Č	Novo leto. Obrezov. Gospodovo
2	P	Makarij; Miljeva
3	S	Genovefa; Slavimir
4	N	po N. l.; Tit; Angela
5	P	Telesfor; Grozdana
6	T	3 kralji ali razgl. G.; Darinka
7	S	Valentin, šk.; Svetoslav
8	Č	Severin, op.; Bogoljub, muč.
9	P	Julijan
10	S	Pavel I., p.; Dobroslav
11	N	1. po razgl. G.; Higin, p. m.,
12	P	Ernest, šk.; Blagoje
13	T	Veronika, d.; Zorislava
14	S	Feliks (Srečko); Neda
15	Č	Mavrij, op.
16	P	Marcel, p.
17	S	Anton, pušč.; Ratislav
18	N	2. po razgl. G.; Sv. Petra stol
19	P	Kanut, kr.; Hranimir
20	T	Fabijan in Sebastijan, m.
21	S	Neža, d. m.; Janja
22	Č	Vincenc, m.; (Vinko)
23	P	Alfonz; Zaroška M. D.
24	S	Timotej, šk.; Milislava
25	N	3. po razgl. G.; Spreob. Pavla
26	P	Polikarp, šk.; Vsevlad
27	T	Janez Zlatoust; Slavoja
28	S	Egidij; Julijan, šk.
29	Č	Frančišek Sal., šk.
30	P	Martina, d. m.; Hiacinta, d.
31	S	Peter Nolaški, sp.; Divna

Beleške.

Dan je dolg od 8^h 25' do 9^h 26'.Dan zraste za 1^h 1'.Solnce stopi v znamenje vodnarja dne 21. ob 1^h 18'.Ščip dne 4. ob 14^h 15'.Zadnji krajec dne 11. ob 6^h 9'.Mlaj dne 18. ob 19^h 36'.Prvi krajec dne 27. ob 1^h 6'.

SVETČAN + FEBRUAR

*Ples in smeh, šegávi dirindaj ...
Krepke roke, ljubeznív smehtljaj ...
Kaj od srca se do srca spleta,
očka, mamca zvedeti ne smeta.*

Ignacij

1

1

2

Svečnica

2

3

4

Blaž

3

5

6

Agata

5

7

8

Apolonija

9

9

10

Katarina

13

11

12

Valentin

14

13

14

Pust

17

15

16

Simeon

18

17

18

Konrad

19

19

20

Aleksander

Maksimilijan

Stol sv. Petra

Matija

Roman

20

21

21

22

22

24

25

24

26

27

28

28

1	N	1. predpepel.; Ignacij (Igo)
2	P	Svečnica; Dobrošin
3	T	Blaž, šk.; Oskar
4	S	Andrej (Hrabroslav); Daroslav
5	Č	Agata, dev.
6	P	Doroteja; Amand
7	S	Romuald, op.; Malina

8	N	2. predpepel.; Janez Matajski.
9	P	Apolonija; Ciril Aleksandrijski
10	T	Sholastika, dev.; Vojmil
11	S	Deziderij; Adolf, šk.
12	Č	Evlalija; Zvonimir
13	P	Katarina, dev.; Vrativoj
14	S	Valentin (Zdravko); Cvetna

15	N	3. predpepel.; Favstin
16	P	Julijana, d. m.; Agaton, pap.
17	T	Pust; Kristijan, m.; Vesela
18	S	Pepelnica; Simeon; Dobrana
19	Č	Konrad, pušč.
20	P	Aleksander (Šaša)
21	S	Maksimilijan; Miroslava (Irena)

22	N	1. postna; Stol sv. Petra v A.
23	P	Peter Damj., šk., Romana
24	T	Matija, ap.; (Bogdan)
25	S	Valburga, dev.
26	Č	Matilda, dev.
27	P	Viktor; Leander; Baldomir
28	S	Roman, op.

Beleške.

Dan je dolg od 9^h 29' do 10^h 56'.Dan zraste za 1^h 27'.Solnce stopi v znamenje rib dne 19. ob 15^h 41'.
 Ščip dne 3. ob 1^h 26'.

 Zadnji krajec dne 9. ob 17^h 10'.

 Mlaj dne 17. ob 14^h 11'.

 Prvi krajec dne 25. ob 17^h 42'.

SUŠEC

MAREC

*Vedi, sinček, za bodoča leta:
Zemlja skrbna je in dobra mati;
kar ji daš, stotero ti povrne —
ali treba težko je dajati.*

Albin

Kunigunda

Evzebij

Janez od Boga

40 mučencev

1

3

6

8

10

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Gregor

Matilda

Jedert

Edvard

Jožef

12

14

17

18

19

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Benedikt

Mar. oznanjenje

Rupert šk.

Janez Kap.

Benjamin

21

25

27

28

31

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

1	N	2. postna; Albin (Belko), šk.
2	P	Simplicij, p.; Milena
3	T	Kunigunda, ces.; Ticijan, šk.
4	S	Kazimir, spoz.
5	Č	Janez Jožef od križa
6	P	Evzebij; Danica
7	S	Tomaž Akvinski, c. uč.

8	N	3. postna; Janez od Boga, sp.;
9	P	Frančiška Rim.; Danimir
10	T	40 mučencev; Viktor, m.
11	S	Sofronij, šk.; Heraklij
12	Č	Gregor I., p.; Božana
13	P	Rozina, vd.; Teodora, muč.
14	S	Matilda; Desimir

15	N	4. postna; sredpostna; Klemen
16	P	Hilarj, m.; Ljubislava
17	T	Jedert, dev.; Patricij
18	S	Edvard; Ciril, c. uč.
19	Č	Jožef, ženin M. D.
20	P	Aleksandra; muč.; Joahim
21	S	Benedikt, op.

22	N	Tiha ned.; Katarina, Lea
23	P	Jožef Oriol; Pelagija
24	T	Gabrijel, nadang.; Simeon, m.
25	S	Marijino oznanjenje
26	Č	Emanuel, muč.; Dizma; Srdan
27	P	Rupert, šk.; Janez Dam., c. uč.
28	S	Janez Kapistran; Sikst, p.

29	N	Cvetna ned.; Ciril, m.
30	P	Janez Kl.; Radivoj
31	T	Benjamin; Modest

Beležke.

Dan je dolg od 10^h 59' do 12^h 45'.
 Dan zraste za 1^h 46'.
 Solnce stopi v znamenje ovna dne 21.
 ob 15^h 7'.

Začetek pomladi.

Ščip dne 4. ob 11^h 36'.

Zadnji krajec dne 11. ob 6^h 15'.

Mlaj dne 19. ob 8^h 51'.

Prvi krajec dne 27. ob 6^h 4'.

MALI TRAVEN

APRIL

*V prožnem loku se rihti desnica:
„Daj nam, oče, naš vsakdanji kruh;
v bajti čaka nanj otrok kopica
in spet nova pride k nam sestrice.“*

Hugon

1

1

2

Rihard

3

3

4

Velika noč

5

5

6

Viljem, op.

6

7

8

Albert

8

9

10

Viktor

12

11

12

Justin

14

13

14

Helena

15

15

16

Rudolf

17

17

18

Ema

19

19

20

Simeon

21

21

Adalbert

23

22

Jurij

24

24

Marko

25

27

Peregrin

27

29

26

28

30

1	S	Hugon
2	Č	Vel. četrtek; Francišek Pavl.
3	P	Vel. petek; Rihard, šk.
4	S	Vel. sobota; Izidor, šk.; Dušica
5	N	Velika noč ; Vincencij F.; Irena
6	P	V. poned. ; Viljem, op.; Sikst, op
7	T	Herman Jožef; Helena, kr.
8	S	Albert, šk.
9	Č	Marija Kleofova
10	P	Ezekijel, pr.
11	S	Lev I., p.; Rada
12	N	1. povel. (bela) ; Viktor; Julij I.
13	P	Ida d.; Milutina
14	T	Justin
15	S	Helena, kr.; Teodor, m.
16	Č	Benedikt; Turibij
17	P	Rudolf, m.
18	S	Apolonij, m.; Gradislava
19	N	2. povel. ; Ema, vd.; Leo IX., p.
20	P	Sulpicij; Neža Mont.
21	T	Simeon
22	S	Soter in Kajetan
23	Č	Adalbert (Vojteh)
24	P	Jurij, m.
25	S	Marko, ev.; Tugomir
26	N	3. povel. ; Klet in Marcellin
27	P	Peregrin, sp.; Peter K.
28	T	Pavel od kr.; Vital, m.
29	S	Robert, op.; Peter m.
30	Č	Katarina Sienska, d.; Samorad

Beleške.

Dan je dolg od 12^h 48' do 14^h 27'.

Dan zraste za 1^h 39'.

Solnce stopi v znamenje **bika** dne 21. ob 2^h 44'.

Ščip dne 2. ob 21^h 6'.

Zadnji krajec dne 9. ob 21^h 15'.

Mlaj dne 18. ob 2^h 0'.

Prvi krajec dne 25. ob 14^h 40'.

VELIKI TRAVEN

MAJ

*Spominčice že sanjajo kraj brega,
pesem slavca se v večer preliva,
vsa skrivnostna, sladka, zapeljiva ...
če ni še slajša — fantova prisega.*

Filip in Jakob

Najdenje sv. križa

Florijan

Stanislav

Gregorij N.

1

3

4

7

9

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Antonin

Servacij

Vnebohod

Janez Nep.

Pashal, sp.

10

13

14

16

17

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Julija

22

21

22

Binkošti

24

23

24

25

Urban

25

26

27

Magdalena

29

28

29

Angela Mer.

31

30

31

1	P	Filip in Jakob, ml. ap.
2	S	Atanazij, šk.; Živana
3	N	4. povel.; Najdenje sv. križa
4	P	Florijan (Cvetko)
5	T	Irenej, šk.; Pij, p.
6	S	Benedikta; Janez Ev.
7	Č	Stanislav, šk. m.
8	P	Prikazen sv. Mihaela
9	S	Gregorij Nacijan
10	N	5. povel.; Antonin, šk.
11	P	Frančišek; Mamert
12	T	Pankracij, m.; Ahilej in Nerej
13	S	Servacij, m.
14	Č	Vnebohod; Bonifacij, šk.
15	P	Izidor; Zofija
16	S	Janez Nepomuk, muč.
17	N	6. povel.; Pashal, sp.
18	P	Erik, kr.; Venancij
19	T	Celestin, pr.; Ivo, sp.
20	Š	Bernardin, sp.
21	Č	Feliks (Srečko), sp.
22	P	Julija, Emil
23	S	Deziderij, šk.
24	N	Binkošti; Mar. Dev., pom. kr.
25	P	Binkoštni ponedeljek; Urban I.
26	T	Filip Nerij
27	S	Janez, p.; Beda Čast.
28	Č	Avguštin, šk.
29	P	Magdalena, p.
30	S	Ferdinand, kr.;
31	N	1. pobink.; Angela, Mer., d.

Beleške.

Dan je dolg od 14^h 29' do 15^h 45'.

Dan zraste za 1^h 16'.

Solnce stopi v znamenje dvojčkov dne 22. ob 2^h 16'.

☀ Ščip dne 2. ob 6^h 14'.

☾ Zadnji krajec dne 9. ob 15^h 45'.

☺ Mlaj dne 17. ob 16^h 28'.

☾ Prvi krajec dne 24. ob 20^h 39'.

☀ Ščip dne 31. ob 15^h 55'.

ROŽNIK

JUNIJ

*Kam pa s panji v mlado zarjo, mož?
Ej, s čebelami na letovanje,
treba pašo bo dobiti zanje.
Dal obilne jim, svetnik Ambrož!*

Klotilda

Sv. Rešnje Telo

Bonifacij

Norbert

Felicijan in Primož

3

4

5

6

9

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Ant. Pad.

Bazilij

Vid

Gervazij in Protazij

Alojzij

13

14

15

19

21

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Ahac

22

Janez Krstnik

24

Ladislav

27

Vidov dan

1389

28

Peter in Pavel

29

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1	P	Fortunat; Radovan
2	T	Erazem, šk., m.
3	S	Klotilda, kr.
4	Č	Telovo ; Frančišek Kar.
5	P	Bonišacij, šk. m.; Valerija
6	S	Norbert; Pavlina

Beleške.

7	N	2. pobink. ; Pavel, šk.; Robert
8	P	Medard, šk.
9	T	Primož in Felicijan
10	S	Marjeta, kr.
11	Č	Barnaba, ap.
12	P	Janez Fakund, spoz.
13	S	Anton Padovanski, sp.

14	N	3. pobink. ; Bazilij, šk.
15	P	Vid, muč.; Sv. Trojica
16	T	Janez; Franc; Jošt
17	S	Adolf, šk.
18	Č	Efrem Sirski, c. uč.
19	P	Gervazij in Protazij
20	S	Silverij, p.; Milava

21	N	4. pobink. ; Alojzij, Vekoslav
22	P	Ahac, m.; Pavlin; Miloš
23	T	Agripina
24	S	Janez Krstnik
25	Č	Viljem, op.
26	P	Rudolf, šk.; Janez in Pavel
27	S	Ladislav; Hema, vd.

28	N	5. pobink. ; Vidov dan; Leon, šk.
29	P	Peter in Pavel, ap.
30	T	Spomin sv. Pavla

Dan je dolg od 15^h 46' do 16^h 2'.

Dan zraste do 21. za 19' in se potem skrči do 30. za 3'.

Solnce stopi v znamenje **raka** dne 22. ob 10^h 28'.

Začetek poletja.

☾ Zadnji krajec dne 8. ob 7^h 18'.☺ Mlaj dne 16. ob 4^h 2'.☾ Prvi krajec dne 25. ob 1^h 23'.♁ Ščip dne 30. ob 1^h 47'.

MALI SRPAN

JULIJ

*Zlatolasa, polna je pšenica,
rdečelična, brhka je ženjica,
koscu v solncu kosa se blešči,
škrjanček poje himno dobrih dni.*

Obiskovanje M. D.

Urh

Ciril in Metod

Vilibald

Elizabeta

2

4

5

7

8

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Moh. in Fort.

Marjeta

Aleš

Vincenc Pavl.

Elija

12

13

17

19

20

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Magdalena

22

21

Apolinarij

23

23

24

Jakob

25

25

26

Ana

26

28

29

Ignacij

31

30

31

1	S	Teobald, pušč.
2	Č	Obisk. Mar. Dev.
3	P	Lev II., p.
4	S	Urh, šk.; Berta, dev.

5	N	6. pobink.; Ciril in Metod, šk.
6	P	Izaija, pr.; Bogomila
7	T	Vilibald, šk.
8	S	Elizabeta (Špela), kr.
9	Č	Veronika Jul., dev.
10	P	Amalija, d. (Ljubica)
11	S	Pij I, p.; Olga

12	N	7. pobink.; Mohor in Fortunat
13	P	Marjeta, d. m.; Dragan
14	T	Bonaventura; Just, m.
15	S	Vladimir, kr.; Henrik, kr.
16	Č	Dev. Mar. Karmelska; Bogdan
17	P	Aleš, sp.
18	S	Miroslav (Friderik)

19	N	8. pobink.; Vincenc; Avrelija
20	P	Elija, pr.; Hieronim
21	T	Daniel, Angelina
22	S	Magdalena, spok.
23	Č	Apolinarij, šk.
24	P	Kristina, dev.
25	S	Jakob (Radoslav)

26	N	9. pobink.; Ana, mati M. D.
27	P	Natalija (Božena), m.
28	T	Peregrin, sp.; Viktor, m.
29	S	Marta, dev.
30	Č	Abdon in Senen, m.
31	P	Ignacij (Ognjeslav)

Beleške.

Dan je dolg od 16^h 2' do 15^h 8'.

Dan se skrči za 54'.

Solnce stopi v znamenje leva dne 23.
ob 21^h 22'.

Začetek pasjih dni.

☾ Zadnji krajec dne 8. ob 0^h 52'.

☺ Mlaj dne 15. ob 13^h 20'.

☾ Prvi krajec dne 22. ob 6^h 16'.

☼ Ščip dne 29. ob 13^h 48'.

VELIKI SRPAN **AVGUST**

*Trudno, zlato klasje je požeto
in v bahave, težke snope speto.
Zdaj se cepec v pesem bo pognal,
za življenje naše bo koval.*

Petra vezi

Alfonz Lig.

Dominik

Marija Snežnica

Lovrenc

1

2

4

5

10

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Klara

Veliki Šmaren

Rok

Bernard

Ivana Fr. Š.

12

15

16

20

21

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Timotej, muč.

Filip Benicij

Jernej

Avguštin

Obgl. Janeza

22

23

24

28

29

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

1	S	Vezi Petra, ap.
2	N	10. pobink.; Porciunkula;
3	P	Najdenje sv. Štefana
4	T	Dominik, spoz.
5	S	Marija Snežnica; Ožbolt, kr. m.
6	Č	Šikst, p.
7	P	Kajetan, sp.; Donat
8	S	Cirijak in tov. m.
9	N	11. pobink.; Afra, m.; Emigdij
10	P	Lovrenc, m.; Jurica
11	T	Tiburcij in Suzana, m.
12	S	Klara, dev.; Hilarija, m.
13	Č	Kasijan in Hipolit, m.
14	P	Anastazija, dev.
15	S	Vnebovz. Mar. Dev. (Vel. Gosp.)
16	N	12. pobink.; Rok, sp.
17	P	Emilija (Milica)
18	T	Helena; Agapit (Ljubo)
19	S	Ludovik Tol., šk.
20	Č	Bernard, opat
21	P	Ivana Fr. Šantalska
22	S	Timotej, m.
23	N	13. pobink.; Filip Benicij
24	P	Jernej, ap.; Borivoj
25	T	Ludovik, kr.
26	S	Zefirin I., pap.
27	Č	Jožef Kalasan, sp.
28	P	Avguštin
29	S	Obglav. Janeza Krstnika
30	N	14. pobink.; Roža Limanska, d.
31	P	Izabela, d.

Beleške.

Dan je dolg od 15^h 5' do 13^h 31'.

Dan se skrči za 1^h 34'.

Solnce stopi v znamenje **device** dne 24. ob 4^h 11'.

Konec pasjih dni.

☾ Zadnji krajec dne 6. ob 17^h 28'.

☺ Mlaj dne 13. ob 21^h 27'.

☾ Prvi krajec dne 20. ob 12^h 36'.

☼ Ščip dne 28. ob 4^h 10'.

KIMAVEC

SEPTEMBER

*Ded starina drevje je sadil,
cepil, čakal, a sadu ni vžil ...
Glej ga, svoji deci vnuk njegov
težko nosi sadni blagoslov.*

Egidij

Rozalija

Regina

Rojstvo M. D.

Nikolaj Tol.

1

4

7

8

10

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Ime Marijino

Notburga

Pov. sv. Križa

Ljudmila

Evstahij

12

13

14

16

20

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Matevž

21

21

Emeran

22

23

Kozma in Damijan

27

25

Mihael

29

27

Hijeronim

30

30

- 1 T Egidij; Ana, prev.
 2 S Štefan, kr.; Antonin
 3 Č Doroteja, d. m.
 4 P Rozalija
 5 S Lovrencij Just., šk.

- 6 N **15. pobink.:** Caharija, pr.
 7 P Regina; Bronislava
 8 T **Rojstvo Mar. Dev. (Mala Gosp.)**
 9 S Peter Klaver, spoz.
 10 Č Nikolaj Toledski, sp.
 11 P Erna, d.; Prot in Hiacint
 12 S Ime Marijino; Gvido, spoz.

- 13 N **16. pobink.:** Notburga, dev.
 14 P Povišanje sv. Križa; Ciprijan
 15 T Nikomed, m.
 16 S Ljudmila, vd.
 17 Č Hildegarda, ap.; Lambert, šk.
 18 P Irena, muč.
 19 S Januvarij, m.

- 20 N **17. pobink.:** Evstahij; Morana
 21 P Matevž, ap. in ev.; Jona
 22 T Emeran (Jerko)
 23 S Tekla, muč.; Linus, p.
 24 Č Gerard; Mar. Dev., rešen. ujet.
 25 P Kamil in tov., muč.
 26 S Ciprijan in Justina

- 27 N **18. pobink.:** Kozma in Damijan
 28 P Venčeslav, kr.
 29 T Mihael, arh.
 30 S Hijeronim, c. uč.

Beležke.

Dan je dolg od 13^h 28' do 11^h 48'.
 Dan se skrči za 1^h 40'.
 Solnce stopi v znamenje **tehtnice** dne 24.
 ob 1^h 24'.

Začetek jeseni.

☾ Zadnji krajec dne 5. ob 8^h 21'.

☺ Mlaj dne 12. ob 5^h 26'.

☾ Prvi krajec dne 18. ob 21^h 37'.

☼ Ščip dne 26. ob 20^h 45'.

VINOTOK

OKTOBER

M.

Solnce v gorice razsipa zlatá,
grozdje se s trte prepolne smehlja.
Čriček o vinski dobroti drobi,
kdor ne verjameš mu, vina ne pij!

Remigij

Frančišek Ser.

Rožnenska

Brigita

Dionizij

1

4

4

8

9

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Kalist

Terezija

Gal

Luka

Uršula

14

15

16

18

21

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Klotilda

23

Rafael

24

Evarist

26

Simon in Juda

28

Volbenk

31

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

1	Č	Remigij, šk.
2	P	Angeli varuhi; Miran
3	S	Kandid, m.; Vitomir
4	N	19. pobink.; Frančišek Seraf.
5	P	Placid in tov., m.
6	T	Brunon, sp.
7	S	Sergij, muč.
8	Č	Brigita, vd.; Benedikta, d., m.
9	P	Dionizij; Svetina
10	S	Frančišek Borgia, sp.
11	N	20. pobink.; Aleksander Sauli
12	P	Maksimilijan, šk., m.
13	T	Edvard, kr. angl.
14	S	Kalist, pap. muč.
15	Č	Terezija, d.
16	P	Gal, op.; Florentin, šk.
17	S	Jadviga, kr.; Mira
18	N	21. pobink.; Luka, ev.
19	P	Peter Alkantarski
20	T	Janez Kancijan
21	S	Uršula in tov., dev. muč.
22	Č	Kordula, d. m.
23	P	Klotilda, dev. muč.; Živka
24	S	Rafael, arhangel
25	N	22. pobink.; Krizant in Darija
26	P	Amand; Evarist, p. m.
27	T	Frumencij
28	S	Simon in Juda, ap.
29	Č	Narcis; Ida, d.
30	P	Alfonz Rodríguez, spoz.
31	S	Volbenk, šk.;

Beleške.

Dan je dolg od 11^h 45' do 10^h 2'.

Dan se skrči za 1^h 45'.

Solnce stopi v znamenje škorpiona dne 24. ob 10^h 15'.

☾ Zadnji krajec dne 4. ob 21^h 15'.

☺ Mlaj dne 11. ob 14^h 6'.

☾ Prvi krajec dne 18. ob 10^h 20'.

☼ Ščip dne 26. ob 14^h 34'.

L I S T O P A D   ✚   N O V E M B E R

*Tu našli so poslednji mirni dom,
v naročju matere jim je topló.
Kako so srečni, da nič več
za naše težke boje ne vedo.*

Vsi svetniki

1

1

2

Verne duše

2

3

4

Karol Bor.

4

5

6

Lenart

6

7

8

Bogomir

8

9

10

Martin

11

11

12

Stanislav Kostka

13

13

14

Leopold

15

15

16

Gregorij Čudod.

17

17

18

Elizabeta

19

19

20

Dar. Marijino

Cecilija

Katarina

Virgilij

Andrej

21

22

25

27

30

▲ 21 ▲

▲ 22 ▲

▲ 25 ▲

▲ 27 ▲

▲ 29 ▲

1	N	God vseh svetnikov
2	P	Spomin vernih duš
3	T	Viktorin, šk., m.
4	S	Karol Boromej, šk. (Dragotin)
5	Č	Emerik, vojv., spoz.; Caharija
6	P	Lenart (Lenko), o.; Ratislav
7	S	Engelbert; Zdenka

8	N	24. pobink.; Bogomir, šk.
9	P	Božidar (Teodor), m.
10	T	Andrej A., sp.
11	S	Martin (Davorin), škof
12	Č	Martin, pap. muč.
13	P	Stanislav Kostka
14	S	Jozafat, šk. m.; Borislava

15	N	25. pobink.; Leopold (Levko)
16	P	Otmar, o.; Edmund
17	T	Gregorij Čudod., šk.
18	S	Hilda; Odon, op.
19	Č	Elizabeta, kr.; Jelisava
20	P	Feliks (Srečko) Val.
21	S	Darovanje Mar. Dev.

22	N	26. pobink.; Cecilija, d. m.
23	P	Klemen, p. m.; Felicita, m.
24	T	Janez od Križa
25	S	Katarina, dev. muč.
26	Č	Konrad; Silvester, op.
27	P	Virgilij, škof
28	S	Eberhart, šk.

29	N	1. adv.; Saturnin, m.
30	P	Andrej (Hrabroslav), p.

B e l e ž k e.

Dan je dolg od 9^h 59' do 8^h 42'.Dan se skrči za 1^h 17'.Solnce stopi v znamenje streleca dne 23. ob 7^h 25'.☾ Zadnji krajec dne 3. ob 8^h 18'.☺ Mlaj dne 9. ob 25^h 55'.☾ Prvi krajec dne 17. ob 3^h 15'.☼ Ščip dne 25. ob 8^h 10'.

GRUDEN

DECEMBER

*Daljne zvezde svetijo na vas
in na trudno, tiho, zasneženo polje ...
S cerkvice samotne vabi glas:
Mir ljudem na zemlji, ki so dobre volje.*

Ujedinjenje

Francišek Ks.

Barbara

Miklavž

Ambrož

1

3

4

6

7

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Br. spoč. D. M.

Lucija

Spiridion

Lazar

Tomaž

8

13

14

17

21

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Božič

25

21

22

Štefan

26

23

24

25

Janez Evang.

27

26

27

Ned. otročiči

28

28

29

Silvester

31

30

31

1	T	Narodno ujedinenje
2	S	Bibijana, dev. muč.
3	Č	Frančišek Ksaverij
4	P	Barbara (Bara), d. m.
5	S	Saba, op.; Stojana

6	N	2. adv.; Miklavž (Nikolaj), šk.
7	P	Ambrož, škof
8	T	Brezmadežno sp. M. D.
9	S	Peter Fourier, šk.
10	Č	Lavret, Mati božja
11	P	Damaz, p.
12	S	Maksencij

13	N	3. adv.; Lucija, d. m.; Otilija
14	P	Spiridion (Dušan), op.
15	T	Kristina, dekl.
16	S	Albina, dev. muč.
17	Č	Lazar, šk.; Kraljev roj. dan
18	P	Gracijan, šk.
19	S	Urban V., pap.

20	N	4. adv.; Evgenij in Makarij, m.
21	P	Tomaž, ap.
22	T	Demetrij, m.
23	S	Viktorija, dev. m.
24	Č	† Adam in Eva; sv. večer
25	P	Božič; Rojstvo Gospodovo
26	S	Štefan, m.; Zlatka

27	N	1. ned. po bož.; Janez Ev., ap.
28	P	Nedolžni otročiči; Zorica
29	T	Tomaž, šk., m.
30	S	Evgenij, škof
31	Č	Silvester, p.

B e l e ž k e.

Dan je dolg od 8^h 40' do 8^h 24'.
 Dan se skrči do 21. za 20', potem zraste
 do konca meseca za 4'.
 Solnce stopi v znamenje kozla dne 22.
 ob 20^h 50'.

Začetek zime.

☾ Zadnji krajec dne 2. ob 17^h 51'.

☺ Mlaj dne 9. ob 11^h 17'.

☾ Prvi krajec dne 16. ob 23^h 43'.

☼ Ščip dne 25. ob 0^h 24'.

Poštna pristojbine.

Pisemske pošiljke.

Tek. št.	Vrsta pošiljk	V tuzemstvu		Tek. št.	V inozemstvu ¹	
		pristojbine			pristojbine	
		redne	slučajne		redne	slučajne
1	<p>Pisma.</p> <p>Teža je omejena na 2 kg, razsežnost pa ne sme presegati v nobeni smeri 45 cm. Pisma v obliki zvitka so dovoljena v razmerju 10×75 cm.</p>	<p>do 20 g 100 par</p> <p>„ 40 „ 150 „</p> <p>„ 60 „ 200 „</p> <p>„ 80 „ 250 „</p> <p>itd., za vsakih 20 g 50 par več.</p>	<p>3 Din</p> <p>6 „</p> <p>3 „</p>	1	<p>do 20 g 300 par²</p> <p>„ 40 „ 450 „</p> <p>„ 60 „ 600 „</p> <p>„ 80 „ 750 „</p> <p>itd., za vsakih 20 g 150 par več.</p>	<p>6 Din</p> <p>6 „</p> <p>5 Din</p> <p>3 „</p>
2	<p>Dopisnice,</p> <p>izdane po poštni upravi ali zasebniku, morajo biti iz trdega papirja. Dolžina 15—10 cm, širina 10,5—7 cm.</p>	<p>navadne 50 par</p> <p>z odgov. 100 „</p>	<p>„ „</p> <p>„ „</p> <p>„ „</p>	2	<p>navadne 150 par³</p> <p>z odgov. 300 „</p>	<p>„ „</p> <p>„ „</p> <p>„ „</p>
3	<p>Tiskovine.</p> <p>Največja teža 2 kg, razsežnost 45×45 cm, v obliki zvitka 10×75 cm. Proste in nezložene v obliki dopisnice 12×18 cm.</p> <p>Se pošiljajo odprte.</p> <p>Pristojbina za «knjižne oglase» in «cenike (kataloge)» je znižana na 5 p za vsak posamezni izvod do 100 g. Če je izvod težji, se plača za vsakih nadalnjih 100 g ali za del te teže še po 5 p. Noben izvod ne sme presegati 500 g. Ta pristojbina se plačuje neglede na to, ali ima vsak izvod svojo posebni naslov ali pa gre več izvodov pod enim naslovom.</p> <p>Velikost teh pošiljk: kakor tiskovine.</p> <p>Pristojbine se plačujejo in računava o, kakor za časnike in časopise, v gotovini.</p> <p>Za dovoljenje, da se smejo razpošiljati knjižni oglasi in ceniki po znižanih pristojbinah, je potrebna kolkovana prošnja na poštno ravnateljstvo.</p> <p>Naslovna stran oglasov in cenikov z znižano pristojbino mora imeti na levi zgornji strani opombo: «Knjižni oglas», na desni strani pa: «Pristojbina plačana v gotovini».</p>	<p>do 50 g 25 par</p> <p>„ 100 „ 50 „</p> <p>„ 150 „ 75 „</p> <p>„ 200 „ 100 „</p> <p>itd., za vsakih 50 g 25 par več.</p>	<p>Povratnica { ako jo zahteva pošiljatelj ob predaji 3 Din</p> <p>„ „ „ po „ 3 „</p> <p>Poizvednica . . . . . 50 par</p> <p>Za preklie pošiljke, za izpremembo naslova, za znižanje ali črtanje odkupnine se plača pristojbina za priporočeno pismo, eventualno tudi še za brzojavko.</p>	3	<p>do 50 g 50 par⁴</p> <p>„ 100 „ 100 „</p> <p>„ 150 „ 150 „</p> <p>„ 200 „ 200 „</p> <p>itd., za vsakih 50 g 50 par več.</p>	<p>Poizvednica . . . . . 3 Din</p> <p>Preklie pošiljke, izprememba naslova . . . . . 6 „</p> <p>(Če se zahteva brzojavno, se pristojbina za brzojavko) . . . . . 3 „</p> <p>List za odgovor (coupon réponse) . . . . . 6 „</p> <p>Destavnina za male pakete . . . . . 3 „</p>
4	<p>Tiskovine za slepce (izboklo tiskane).</p> <p>Največja teža 3 kg. Napis, ime založnika in druge označbe, ki se ne smatrajo za pisemno sporočilo, smejo biti pisane ali tiskane z navadnimi črkami. Takisto tudi označba na napisni strani («Tiskovina za slepce») in naslov. Se pošiljajo odprte.</p>	<p>do 1000 g 25 par</p> <p>„ 2000 „ 50 „</p> <p>„ 3000 „ 75 „</p>	<p>3 Din</p> <p>3 „</p> <p>50 par</p>	4	<p>do 1000 g 50 par</p> <p>„ 2000 „ 100 „</p> <p>„ 3000 „ 150 „</p>	<p>Priporočnina . . . . . 3 Din</p> <p>Ekspresnina . . . . . 6 „</p> <p>Povratnica { ako jo zahteva pošiljatelj ob predaji 3 „</p> <p>„ „ „ po „ 6 „</p> <p>Pristojbina za ocarinjenje pisemskih pošiljk . . . . . 3 „</p>

¹ Za tiskovine v republiko Češkoslovaško velja pristojbenik za tuzemstvo.

² V prometu z Italijo znaša pristojbina za pisma do 20 g 2 Din 50 par, za vsakih 20 g pa 150 par več.

³ V prometu z Italijo znaša pristojbina za navadne dopisnice 1 Din 25 par, z odgovorom 2 Din 50 par.

⁴ Za časopise in druge periodične publikacije in za pošiljke s knjigami, kadar jih pošiljajo izdajatelji ali knjigotržci in ki gredo v Italijo, se plača za vsakih 50 g 25 par. Teža pošiljk s knjigami je dovoljena do 3 kg.

Tek. št.	Vrsta pošiljk	V tuzemstvu		Tek. št.	V inozemstvu	
		pristojbine			pristojbine	
		redne	slučajne		redne	slučajne
5	Vzorci brez vrednosti. Največja teža 500 g. Razsežnost 30 × 20 × 10 cm, v obliki zvitka 30 × 15 cm. Zaviti morajo biti tako, da se vsebina lahko pregleda.	do 100 g 50 par " 150 " 75 " " 200 " 100 " " 250 " 125 " itd., za vsakih 50 g 25 par več.		5	do 100 g 100 par " 150 " 150 " " 200 " 200 " " 250 " 250 " itd., za vsakih 50 g 50 par več Razsežnost: 45 × 20 × 10 V zvitku: 45 × 15.	
6	Mali paketi. Največja teža 1 kg. Razsežnost 45 × 20 × 10 cm, v obliki zvitka 45 × 15 cm. Vsebina: blago s prodajno vrednostjo razen dragocenosti. Zaviti morajo biti tako, da se lahko pregleda vsebina. Priložen sme biti račun in seznam blaga.		v tuzemskem prometu niso dovoljeni.	6	do 200 g 6.— Din " 250 " 7.50 " " 300 " 9.— " " 350 " 10.50 " " 400 " 12.— " " 450 " 13.50 " " 500 " 15.— " itd., za vsakih 50 g 1.50 Din več.	
7	Poslovni papirji. Največja teža 2 kg. Razsežnost v ploščatem ovitku 45 × 45 cm, v obliki zvitka 10 × 75 cm. Za poslovne papirje se smatrajo spisi in listine, ki so docela ali deloma pisani ali risani z roko in nimajo značaja osebnih dopisov, n. pr. pravdni spisi, tovarni listi, nakladnice, računi, poslovni papirji zavarovalnic, rokopisne partiture, delavske knjižice itd. Pošiljajo se odprti.	do 200 g 100 par " 250 " 125 " " 300 " 150 " " 350 " 175 " " 400 " 200 " itd., za vsakih 50 g 25 par več.		7	do 300 g 300 par " 350 " 350 " " 400 " 400 " " 450 " 450 " itd., za vsakih 50 g 50 par več.	
8	Mešane pošiljke. Tiskovine (razen tiskovin za slepce), vzorci in poslovni papirji od istega pošiljatelja na istega naslovnika se lahko skupaj zavijajo in odpošiljajo. Največja teža 2 kg. Vzorec v tako mešani pošiljki ne sme biti težji od 500 g.	kakor za vzorce; če so pa poslovni papirji vmes, kakor za poslovne papirje.		8	kakor za vzorce; če so pa poslovni papirji vmes, kakor za poslovne papirje.	

Opombe:

Pisemske pristojbine

za izterjavanje denarnih zneskov do 5000 dinarjev.

a) Odkupne pošiljke. — b) Poštni nalogi.

Odkupne pošiljke:

1. *Tuzemske*: pristojbine pri predaji: 1.) kakor za priporočene pošiljke brez odkupnine; 2.) pristojbina za pokaz 10 par. — Dovoljene so samo priporočene pisemske pošiljke.

Pristojbine pri izdaji: Od izterjane odkupnine se odbije nakaznina za dotični znesek, cena nakaznične goliče in eventualna izplačnina do 50 Din 50 par, do 1000 Din 100 par, do 5000 Din 200 par, ako sprejemna pošta pošiljke (naslovna pošta odkupne nakaznice) nakaznice izplačuje na domu.

2. *Inozemske*: pristojbine pri predaji: 1.) kakor za priporočeno pošiljko brez odkupnine; 2.) stalna pristojbina 4 Din in

3.) nakaznična pristojbina, in sicer do 100 Din 50 par, do 200 Din 1 Din itd., za vsakih 100 Din ali del tega zneska po 50 par.

Pristojbine pri izročitvi: odkupnina, preračunana v dinarje, in 1% tega zneska za ažio.

Poštni nalogi:

1.) Pristojbine pri predaji: za pismo s poštnim nalogom pristojbina za priporočeno pismo in pristojbina za pokaz 30 par; 2.) pristojbine pri izdaji: kakor pri odkupnih pisemskih pošilkah in eventualna finančna kolkovina.

Pisemske pošiljke se *ekspresno* dostavljajo le v kraju, kjer je pošta, odkupne pošiljke in *poštni nalogi* pa se dostavljajo *ekspresno* samo tam, kjer izplačuje pošta nakaznice na domu, sicer se samo obveste. Ekspresno se dostavlja, oziroma obvešča samo med 6. in 21. uro, če je pa pošiljka odkupna, samo med uradnimi urami.

Priloge: Preklic pošiljke, izprememba naslova, izprememba (če se zahteva brzojavno, se pristojbina za brzojavko), List za odgovor (coupon réponse), Pristojbina za ocarinjen e pisemskih pošiljk, Dostavnina za male pakete.

Povratnica } ako jo zahteva (ob predaji 3 Din
Ekspresnina } pošiljatelj (po " 6 "
Pristojbina za pokaz 50 par } Poizvednica " 3 "
Za preklic pošiljke, za izpremembo naslova, za znižanje ali črtanje odkupnine se plača pristojbina za priporočeno pismo, eventualno tudi še za brzojavko.

Predaltnina:

za navadne in priporočene pisemske pošiljke za predal brez ključa po 10 Din, s ključem po 15 Din na mesec. — Za pošiljanje za naslovnikom ali za vračanje pisemskih pošiljk se ne zaračunava nobena pristojbina.

Kot porto se zaračunaj dvakratni manjkajoči del franka. Pisemske pošiljke pod tek. št. 3 do 7 se morajo oddajati vsaj deloma frankirane, sicer se sploh ne odpravijo, v prometu z inozemstvom pa morajo biti popolnoma frankirane.

Poštni nalogi v prometu z inozemstvom še niso uvedeni, odkupne pošiljke pa v prometu z Avstrijo, Nemčijo, Svico, Češko-slovaško, Madžarsko, Francijo in Italijo. Iz inozemstva došli listi za odgovor se zamenjajo za znamko 300 par (pred potekom šestih mesecev). —

Za nefrankirane ali premalo frankirane pisemne pošiljke iz inozemstva plača naslovnik dvojno manjkajočo pristojbino, a najmanj 100 par.

Za pravilno frankirane pisemske pošiljke, ki se pošljejo za naslovnikom iz notranjosti kake države v drugo državo (inozemstvo), se plača samo čista razlika med tuzemsko in inozemsko pristojbino.

Kazen za poštno-dohodarstveni prestopok znaša 10kratni znesek predpisane pristojbine.

Poštna pooblastila:

Za poštna pooblastila se plača razen kolikvine za prošnjo po tarifni postavki 1. zakona o taksah (sedaj 5 Din) in razen kolikvine po tarifni postavki 16. zakona o taksah (10 Din) se poština pristojbina za hranitev, ki znaša za pooblastila, ki veljajo samo za enkrat ali za dobo do 15 dni, 50 par, za pooblastila, ki veljajo za več ko 15 dni, pa 2 Din za vsako koledarsko leto.

Nakaznice.

(Za tuzemstvo):

Navadne do 5000 Din.

Navadne pristojbine:

Nakaznina za znesek do

25 Din	100 par	1000 Din	500 par
50 "	150 "	2000 "	600 "
100 "	200 "	3000 "	700 "
300 "	300 "	4000 "	800 "
500 "	400 "	5000 "	1000 "

Slučajne pristojbine:

Izplačnina	{	do 50 Din	50 par
		" 1000 "	100 "
		" 5000 "	200 "
Ekspressnina			3 Din
Poizvednica			3 "
Izplačilno potrdilo	{	pri predaji	3 "
		po "	6 "

Preklie nakaznice, izprememba naslova:

(Za tako zahtevo se plača pristojbina za priporočeno pismo, eventualno tudi še za brzojavko.)

Opomba:

Izplačnino je treba plačati samo za navadne nakaznice, ki gredo v kraj, kjer pošta izplačuje na domu. Izplačnino proste so nakaznice, ki so naslovljene poste restante ali na vojake, in nakaznice, ki so prenakazane na poštno hranilnico. Za ekspresne nakaznice se ne plača nobene izplačnine. Pošte, ki izplačujejo na domu, morajo po posebnem slu dostavljati tudi ekspresne nakazniške zneske, druge pošte pa samo obvestilo. Ekspresne nakaznice dostavlja, oziroma obvešča sel samo med uradnimi urami.

Če se izvirna nakaznica izgubi, uniči ali pri prejemniku, oziroma (vrnjena nakaznica) pri pošiljatelju poškoduje, se plača za napravo izplačilnega pooblastila (dvojnika nakaznice) razen pristojbin za prošnjo (v kolkih) še 4 Din v poštinih znamkah. Iste pristojbine se plačajo tudi za podaljšanje roka za izplačilo privatnih nakaznic.

Za pošiljanje za naslovnikom ali za vračanje nakaznic se ne zaračunava nobena pristojbina.

Predaltnina za nakaznice znaša v krajih, kjer se izplačujejo zneski na domu, 15 Din na mesec.

Brzojavne do 5000 Din.

Pristojbine:

- a) nakaznina kakor pri navadnih nakaznicah (izplačnine ni nobene);
- b) brzojavna pristojbina;
- c) ekspresnina 3 Din, tudi tedaj, če gre brzojavna nakaznica v kraj, kjer ni pošte.

Opomba:

Brzojavna nakaznica se lahko pošlje tudi v kraj, kjer ni pošte, oziroma brzojavno.

Če v naslovnem kraju ni brzojava, ampak samo pošta, pošlje zadnji brzojavni urad brzojavno nakaznico pošti kot ekspresno priporočeno pismo. Če pa gre brzojavna nakaznica v kraj, kjer ni pošte, se ne dostavi, oziroma ne obvesti po posebnem slu, ampak tako, kakor vse druge poštne pošiljke.

Pristojbine se plačajo pri predaji.

(Za inozemstvo):

Navadne pristojbine:

Nakaznina do 100 Din	3— Din
od 100 " 200 "	3:50 "
od 200 " 300 "	4— "
od 300 " 400 "	4:50 "
od 400 " 500 "	5— "

potem pa za vsakih 100 Din ali del te vsote še po 0:50 Din.

Slučajne pristojbine:

Izplačnina se pobira pri izplačilu nakaznice od naslovnika v isti izmeri kakor za tuzemske nakaznice.

Ekspressnina	6 Din
Izplačilno obvestilo	3 "
Pristojbina za poizvednico, izplačilno pooblastilo in podaljšanje izplačilnega roka	6 "

Opomba:

Dovoljene so samo navadne poštne nakaznice do najvišjega zneska 3000 Din. Brzojavne niso dovoljene. V Francijo tudi ekspresne niso dopustne. Za sedaj je odprtjen nakazniški promet z Avstrijo, Nemčijo, Francijo, Češko-slovaško, Svico, Madžarsko in Italijo.

Poleg nakazanega zneska, ki se preračuna v dinarsko valuto, mora pošiljatelj plačati še 1% tega zneska za ažio in nakaznično pristojbino. Znesek mora biti napisan na nakaznični v valuti naslovne dežele, z besedami pa v francoščini.

Vrednostna (denarna) pisma za tuzemstvo.

Pristojbina

težna		vrednostna		do-stavnina	ob-vestnina
do g	par	do Din	par		
20	400	100	100	3 Din	50 par
40	450	500	200		
60	500	1000	500		
80	550	5000	1000		
itd., za vsakih 20 g		potem pa za vsakih 1000 Din ali del te vrednosti še po 100 par.		Ce je naslovljeno pis-mo v kraj, kjer je pošta in dostavlja pošta vrednostna pisma na domu.	Ce je naslovljeno pis-mo v kraj, kjer ni pošte.
50 par več.					

Ekspressnina 3 Din. Pristojbina za pokaz 50 par, če je pismo obremenjeno z odkupnino. Povratnica ob predaji 3 Din, po predaji 6 Din. Poizvednica 3 Din.

Za preklic pisma, za izpremembo naslova in za znižanje ali črtanje odkupnine se plača pristojbina za priporočeno pismo in eventualno tudi za brzojavko.

Opombe:

Teža 2 kg, vrednost neomejena.

Sprejemajo se samo zaprta pisma.

Ekspresno denarno pismo se dostavlja po posebnem slu te tedaj, če naslovna pošta poštnice izplačuje na domu, sicer se dostavi samo obvestilo. *Ekspresno denarno pismo* z označeno vrednostjo preko 250 Din se nikdar ne dostavi po posebnem slu, ampak se samo obvesti. Prejemnik obvestila o taki pošiljki pa sme zahtevati, da se mu obveščeno pismo dostavi pri naslednjem rednem obhodu, če se take pošiljke sploh dostavljajo na dom (v ljubljanskem področju pošte Ljubljana I, Maribor I in Celje) in če plača dostavnino. — *Ekspresno* se denarna pisma dostavljajo ali obveščajo samo od 6. do 21. ure, če je pa pismo *odkupno*, samo med uradnimi urami. — Za *ekspresno denarno pismo* se ne plača niti dostavnina niti obvestina. Pri *odkupnih* denarnih pismih odbije naslovna pošta od izterjane odkupnine nakaznino za dotični znesek, ceno nakazniške goliče in, če treba, tudi izplačnino, ako se odkupna nakaznica izplača na domu.

Če se pošlje vrednostno pismo drugim ali pa vrne sprejemni pošti, se zaračuni samo dostavnina ali obvestina.

Za denarne pošiljke (pošiljke z denarjem ali vrednostnimi papirji), ki so zavite v *obliki paketa* se plača pristojbina kakor pri paketih.

Za denarna pisma, naslovljena poste restante ali na vojake, se ne plača dostavnina, ampak samo obvestina.

Vrednostna pisma (lettres de valeur) za inozemstvo.

Promet z vrednostnimi pismi je dovoljen za sedaj z Albanijo, Argentinijo, Avstrijo, Belgijo, Bolgarijo, s Češkoslovaško, z Egiptom, s Francijo, s svobodnim mestom Gdansk, z Grčijo, Italijo, Madžarsko, Nemčijo, s Poljsko, z Rumunijo, s Švedsko, Švico, Turčijo, z Veliko Britanijo, Estonijo, s Finsko, Holandsko, z Islandom, Japonsko, Letonijo, Litvo, Luksemburgom, Marokom, Norveško, s Palestino, Portugal-

sko, Saro, Španijo, Tunisom, z belgijskim Kongom in Rusijo.

Teža 2 kg, vrednost 3000 Din.

Pristojbina kakor za priporočene pošiljke iste teže in vrednostna pristojbina 5 Din. Odkupna vrednostna pisma so dovoljena v prometu z Italijo, Švico, Madžarsko in Nemčijo.

Opomba

Posiljatelj mora izpolniti pri predaji brezplačni obrazec «Jamstvo pošiljatelja», v katerem izjavlja, da v pismu ni večje vrednosti od 3000 Din, in da jamči za vse posledice napačne vrednostne napovedi. — Vrednost je treh označiti razen v dinarski veljavi tudi v frankih in centimih po relaciji (sedaj 1 : 12.).

Vrednostne škatle (boîtes avec valeur déclarée) za inozemstvo.

Promet je dovoljen z Albanijo, Alžirjem, Avstrijo, Belgijo, Bolgarijo, s Češkoslovaško, Čile, z Dansko, Egiptom, Estonijo, Etiopijo, s Francijo, Holandijo, z Irsko, Italijo in kolonijami, Japonsko, s Kitajsko, Kongom, z Luksemburgom, Madžarsko, Marokom, Nemčijo, s Portugalsko, Švedsko, Švico, Tunisom, Turčijo, z Veliko Britanijo in kolonijami.

Teža 1 kg, vrednost neomejena.

Pristojbine:

- težna pristojbina za vsakih 50 gramov po 2 Din, najmanj pa 10 Din;
- priporočnina 3 Din;
- vrednostna pristojbina za vsakih 300 frs (3600 dinarjev) ali del tega zneska po 5 Din.

Opomba:

Za izvoz nakitov, dragocenih predmetov, zlata, srebra, dragega kamena in kovanega denarja je potrebno dovoljenje generalne direkcije carin v Beogradu.

Paketi za tuzemstvo.

P r i s t o j b i n e											
težna		vrednostna		do-stavnina	ob-vestnina	nakaznina		izplačnina			
do kg	Din	do Din	par			za odkupnino	par	za odkupnino	par		
1	6	100	100	5 Din	50 par	do	25 Din	100	do	50 Din	50
5	10	500	200			„	50 „	150	„	1000 „	100
10	20	1000	500			„	100 „	200	„	5000 „	200
15	30	5000	1000			„	300 „	300			
50	40					„	500 „	400			
				Če je naslovljen paket v kraj, kjer je pošta in če pošta dostavlja pakete na dom.	Če je naslovljen paket v kraj, kjer ni pošte.	„	1000 „	500			
						„	2000 „	600			
						„	3000 „	700			
						„	4000 „	800			
						„	5000 „	1000			

Ekspresnina 6 Din. — Povratnica ob predaji 3 Din. — Povratnica po predaji 6 Din. — Poizvednica 3 Din. — Za preklic paketa, za izpremembo naslova in za znižanje ali črtanje odkupnine se plača pristojbina za priporočeno pismo in eventualno tudi za brzojavko.

Opombe:

Največja teža 20 kg, vrednost neomejena.

Za pakete, ki so naslovljeni poste restante ali na vojake, se plača vedno samo obvestina. Za vse druge pakete, tudi za tiste, ki so naslovljeni na imetnike predalov, se mora plačati dostavnina, oziroma obvestina.

Za *ekspresni* paket se ne plača niti dostavnina niti obvestina. Paketi se *ekspresno* dostavljajo samo v krajih, kjer je pošta. *Ekspresne odkupne* pakete dostavljajo po posebnem slu samo pošte, ki nakazniške zneske izplačujejo na domu, druge jih samo obveščajo. *Ekspresni paketi*, katerih teža presega 5 kg, se nikdar ne dostavijo po posebnem slu, ampak se samo

obveščajo. Prejemnik obvestila o takem paketu pa sme zahtevati, da se mu paket dostavi pri naslednjem rednem obhodu, če se take pošiljke sploh dostavljajo na dom (v ljubljanskem področju pošte Ljubljana I, Maribor I in Celje) in če plača dostavnino. — *Ekspresno* se dostavlja, oziroma obvešča samo med 6. in 21. uro, *ekspresne* pakete z odkupnino pa dostavlja poseben sel le med uradnimi urami.

Za paket z odkupnino se plača ob predaji tudi še nakaznina za odkupni znesek in, če treba, tudi izplačnina, ako sprejema pošta paketa (naslovna pošta odkupne nakaznice) izplačuje na-

kaznice na domu. Tudi te pristojbine se nalepljajo v znamkah na spremnico. Pristojbina za pokaz se pri odkupnih paketih ne plačuje, a od izterjane odkupnine se nikakršne pristojbine ne odbijajo.

Predaltnina za pakete znaša v krajih, kjer se paketi dostavljajo, po 15 Din na mesec.

Obvestila o nedostavljivem paketu se izročijo zaprtu pošiljatelju, ki plača zanj 50 par.

Ležnina za pakete znaša 100 par za vsak dan, za kategorija se ležnina zaračunava.

Za pošiljanje paketov za naslovnikom in za vračanje paketov se zaračunava težna pristojbina, vrednostna pristojbina (če je vrednost označena) in dostavnina, oziroma obvestilna.

Glede paketov z denarjem in vrednostnimi papirji glej opombo k pregledu pristojbin za vrednostna pisma.

Odkupni zneski preko 1000 do 5000 Din se izplačujejo na domu samo v ožjem (krajevnem) dostavnem okraju pošte.

Paketi za inozemstvo.

V katere države in do katere teže se pošiljajo paketi v inozemstvo in kakšne so pristojbine, se lahko poizve na vsaki pošti.

Vsaka pošiljka mora biti frankirana že pri predaji. Izvozne pošiljke se lahko predajajo na vseh poštah. V krajih, kjer so carinarnice, skrbje za ocarinjenje pošiljatelj sami, ki potem pošti predajo že ocarinjene in plombirane pošiljke. Kjer ni carinarnice, sprejemajo izvozne pakete odnotne pošte in jih odpravljajo na najbližjo pošto, kjer je carinarnica.

Zavoj izvoznih paketov naj bo iz močne lepenke, zavite v platno (če mogoče voščeno), ali pa iz močnih lesenih ali pločevinastih zabojev. Naslov naj bo napisan na pošiljki sami, ne s svinčnikom in samo v latinici. Vrednost mora biti označena v frankih z besedami (v latinici) in s števkami.

Stvar pošiljatelja je, da poizve, ali je uvoz predmetov v naslovno državo dovoljen ali ne. Ravno tako si mora pošiljatelj sam preskrbeti razna potrebna izvozna in uvozna dovoljenja.

Pošiljatelj mora na spremnici označiti, kaj naj se s paketom zgodi, ako bi se naslovniku ne mogel izročiti.

V prometu z Avstrijo, Nemčijo, s Švico, Češkoslovaškijo, z Madžarsko, Italijo in Francijo so dovoljeni tudi odkupni pa.e.i.

Izkaznica o istovetnosti (identiteti)

je veljavna tri leta in stane 10 Din.

Čekovne položnice.

Pristojbine: 1.) za zasebna sporočila na drugi strani (hrbtu) položnice 50 par; 2.) za prejemno potrdilo, ki ga plačnik davka zahteva, 50 ali pa 100 par, kakor pač želi, da dobi to potrdilo po dopisnici ali v pismu.

Za čekovne nakaznice

plača naslovnik izplačnino kakor pri poštnih nakaznicah, če gredo v kraj, kjer jih pošta dostavlja na dom.

Zaklenjene torbe.

Prejemniki, ki ne stanujejo v kraju, kjer je pošta, lahko zahtevajo, da se jim navadne pisemske pošiljke in obvestila o drugih pošiljkah pošiljajo po lastnem slu ali po obstoječi poštni zvezi v zaklenjeni torbi, od katere se en ključ hrani na pošti. Torbo si mora prejemnik sam nabaviti. Pošta jo odpira in zapira. Za opravljanje tega dela se plača po 10 Din na mesec.

Časniki in časopisi.

Za vsak izvod časnikov in časopisov, ki jih odajajo na pošto časopisna upravnštva, se plača od vsakih 100 g ali del te teže po 5 par, če ima vsak izvod svoj posebni naslov, če je pa naslov skupen, pa po 2 pari. Za časopisne priloge, ki so dovoljene do 30 g (za posamezno prilogo), se plača po 2 Din za vsakih 100 kosov, oziroma za del tega

števila. Za vse časopise, dnevnike in nednevneke je uvedeno plačevanje poštnih pristojbin v gotovini.

Casniki in časopisi, ki jih pošiljajo za s e b n i k i, se morajo frankirati kot tiskovine po pristojbeniku za tiskovine. Prodajalci časopisov plačajo za časopise, ki jih vračajo neprodane upravnštvom, po 2 pari za vsak izvod do 100 g teže. Za težje izvode se plača za vsakih nadaljnjih 100 g ali del te teže zopet po 2 pari. Najmanjša pristojbina takih pošilk je 50 par, največja teža je dovoljena do 10 kg.

Casopisi za i n o z e m s t v o se morajo frankirati s frankovnimi znamkami po pristojbeniku za tiskovine. Za časnike in časopise, ki gredo v Alžir, Argentino, Avstrijo, Belgijo, Bolgarijo, Češkoslovaško, Francijo in kolonije, Grčijo, Letonijo, Luksemburg, Madžarsko, Maroko, Nemčijo, Paragvaj, Poljsko, Portugalsko in kolonije, Rumunijo, Rusijo, Saro, Sirijo-Liban, Španijo, Tunis in Urugvaj in ki jih pošiljajo časopisna upravnštva, znaša pristojbina 25 par za vsakih 50 g ali del te teže.

Kolki za listine.

- 1.) Listine o jamstvu in kavcijah 0-1 % polistinjenega zneska.
- 2.) Zadolžnice in pobotnice 0-5 % polistinjenega zneska.
- 3.) Odstopnice 2 % polistinjenega zneska.
- 4.) Pogodbe . . . . . 2 Din.
- 5.) Oporoke . . . . . 3 "
- 6.) Izpričevala . . . . . 20 "
- Mojstrsko izpričevalo . . . . . 60 "
- Pomočniško izpričevalo . . . . . 5 "
- Izpričevalo osnovnih šol . . . . . 5 "
- Izpričevalo srednjih šol . . . . . 5 in 10 "
- Maturitetno izpričevalo . . . . . 30 "
- 7.) Računi trgovcev in obrtnikov:
  - a) do 100 Din . . . . . 10 par,
  - b) preko 100 Din . . . . . 20 "
- 8.) Lepaki . . . . . 10 "
- 9.) Menice, tuzemske, se ne smejo kolkovati, temveč se morajo kupiti znesku primerne golice.
- 10.) Zastavne listine denarnih zavodov se morajo kolkovati.

Ad 9.) in 10.): Kupnina za menične golice znaša:

preko	300 Din	do	300 Din	Din	0 60
"	600	"	600	"	1-20
"	1.200	"	1.200	"	2-
"	2.000	"	2.000	"	4-
"	3.200	"	3.200	"	6-20
"	5.000	"	5.000	"	9-80
"	6.800	"	6.800	"	13-20
"	10.400	"	10.400	"	19-
"	14.000	"	14.000	"	25-
"	20.000	"	20.000	"	34-
"	26.000	"	26.000	"	43-
preko	26.000 Din	do	32.000 Din		52-
"	32.000	"	38.000	"	61-
"	38.000	"	44.000	"	70-
"	44.000	"	50.000	"	79-
"	50.000	"	60.000	"	94-
"	60.000	"	70.000	"	109-
"	70.000	"	80.000	"	124-
"	80.000	"	90.000	"	139-
"	90.000	"	100.000	"	154-
"	100.000	"	125.000	"	192-
"	125.000	"	150.000	"	230-
"	150.000	"	175.000	"	268-
"	175.000	"	200.000	"	306-
"	200.000	"	250.000	"	382-
"	250.000	"	300.000	"	458-
"	300.000	"	350.000	"	534-
"	350.000	"	400.000	"	610-
"	400.000	"	500.000	"	760-
preko	500.000 Din	od vsakih	1000 Din	še po	1 Din.

Znesek izpod 1000 Din se jemlje za polnih 1000 Din.

NOVO LETO

Vsako leto ob tej uri
se poslavljamo,
vsako leto ob tej uri
se pozdravljamo
v blesku upov, v godbe vinu
ujeti v plesni krog noči . . .
Zdaj ne vdajaj se spominu,
molči v svoji žalosti!

Sprejmi mirno, kar ti daje
zagonetni čas,
ki brezbržno in igraje
kleše nam v obraz
dneve bele, dneve črne . . .
danes zate, jutri zame.
Pa nekoč bogato vrne,
kar ti morda danes vzame.

V dob viharnih slepem begu
več ne glej nazaj
po že zapuščenem bregu,
ne vprašuj za kraj,
kjer bi se ustavil truden
(hočeš sam se izviti v smrt?),
kakor jadro bodi buden,
v mlado sonce razprostrt.

MIRAN JARC

OSMAN PASVAN-UGLU.

... Dalje nam to pismo očita, da prazne reči pišemo; da malo povemo, kako naši soldatje marširajo, da pišemo, kar so drugi ljudje že pozabili; da od Basvan Oglu nič ne vemo in druge take stvari. Mi pa porečemo, da dunajske dvorne novice ravno to pišejo, kar mi, kdo pa je vstani te cesarske novice z lažmi pitati? ...

V. Vodnik.

Iz teh Vodnikovih besed je razvidno, da je imel časnikar in pratikar pred sto leti prav take težave kakor danes, to je, da je imel poleg zvestih in zadovoljnih čitateljev tudi mnogo zabavljačev, kajti na svetu ni nikoli mogoče vsem ljudem ustreči. Uredniške skrbi in neprilike je imel torej tudi naš patron Vodnik, ko je leta 1795. začel izdajati «Veliko pratiko» in leta 1797. «Ljubljanske Novice». In kakor vidimo, je dobival tudi on pisma od ljudi, ki so bili nezadovoljni in so mu očitali razne nedostatke, zdaj glede jezika, zdaj glede vsebine, in so se pritoževali, da ni v Pratici in Novicah vsega, kar bi radi čitali. Vodnik pa ni bil mož, ki bi bil na take očitke molčal in je na nje prav po svoje šegavo odgovarjal. Tako imamo v «Novicah» leta 1798. sledeči odgovor:

«Ta teden smo prejeli pismo od enega nepodpisanega človeka; pismo je dano na pošto v Razdrtem 15. dan velikega srpana. V tem pismu se toži, da od Bonaparte nič ne pišemo, ker vendar ljubljanske nemške novice, tržaške in beneške novice dosti vedo povedati. Naš odgovor je v kratkem: Mi nečemo v kranjskih novicah nič drugega od zunanjih dežel pisati zunaj istega, kar dvorne dunajske novice pišejo, katere so najbolj resnične in največ res pisati vedo. Kateremu to ne dopade, mu ne moremo pomagati, zakaj mi smo v prvem oznanilu obljubo storili, da se bomo ravnali po dunajskih dvornih novicah.»

Na to sledi dostavek, ki smo ga s posebnim namenom zgoraj navedli, ker nam kaže, da se naši ljudje niso zanimali samo za (Napoleona) Bonaparta, ki je nekaj mesecev prej šel preko naših dežel, ampak tudi za neko drugo, nam še danes malo znano zgodovinsko osebo — Pasvana-Oglu —, o katerem hočemo tu nekoliko natančneje govoriti.

Kakor vidimo, bi bil Vodnik rad ustregel svojim čitateljem, toda najbrž ni smel poročati vsega, kakor bi hotel, kar je v takih viharjih časih več ko razumljivo. Sicer ne bomo rekli, da je bilo v Vodniku samem kaj protivstrijskega duha, gotovo pa bi vlada — ki se

je itak tresla pred prevratnimi idejami francoske revolucije — ne dopustila, da se piše o francoskih zmagah in Napoleonu, o katerem so pisali francoski listi, da ga je ljudstvo v italijanskih mestih pozdravljalo kot svojega odrešenika in osvoboditelja.

Kljub temu moramo reči, da je Vodnik v «Novicah» mnogo pisal o Bonapartu, o vojni in tudi o tem, «kje naši soldatje marširajo», saj so vse «Novice» polne samih poročil z bojišč iz raznih držav ter nas živo spominjajo na naše časopisje za časa svetovne vojne. Prinašale so poročila iz raznih vodilnih držav: Anglije, Francije, Prusije, Rusije, Italije in tudi iz Turčije. Že 13. rožnega cveta 1797. pišejo «Novice», da «Basa v Rumeliji s 30.000 soldatov na nogah stoji», da je prišel že do Adrianopla in se pusti imenovati Osmana IV.; če ne bo jenjal, bo turškega carja zmagal. Sploh — piše Vodnik — da po Turčiji vedno «ponočni duh okoli hodi» in da so začeli Srbi bežati na Ogrsko. To je začetek velikega upora, ki ga je vodil Pasvan-Oglu proti Turčiji in l. 1798. Vodaik mnogo o tem poroča, tako da se nam zdi očitek neznanega pisca z Notranjskega skoraj neopravičen. Tako pišejo «Novice» že 3. prosinca 1798.: «Eni puntarski Turki so se nabrali in gredo proti Belimu Gradu, paša v Belim Gradu je v skrbi — eni beže v Zemun — cesarski čujejo na vse, desilih ni nevarnosti, ampak le eni Turki sami med seboj en pretep iščejo.» Dalje poroča, da je bil vidinski paša (Pasvan-Oglu) od beograjskega paše tepen, «vendar še ni zadosti potrj. — Dva dni pred božičem je vidinski paša skoraj Beli Grad pod se spravil, mesto je že imel ino v grad silil, na enkrat pride paša iz Travnika na pomoč zadaj za hrbtom in je sovražnika premagal. Od božiča se Basmans Joglu (Vodnik še ni vedel natančnega imena) tu na tihem daleč drži.» Dne 10. svečana piše: «Veliki puntar paša Vand Oglu žuga z vojsko po vseh deželah od Bli-grad notri blizu do Konstantinopola. Turški car je poslal po suhem 80 tavžent mož čez njega in dosti bark po Donavi.» Dne 14. svečana piše, da so «pred novim letom v Konstantinopolu dvakrat svet delali, kako bi se puntarskemu Paša Oglu zoperstavili, sedaj gredo Turki čez njega, da ga bodo ukrotili.» Dne 17. svečana poroča: «Pisma iz Zemlina

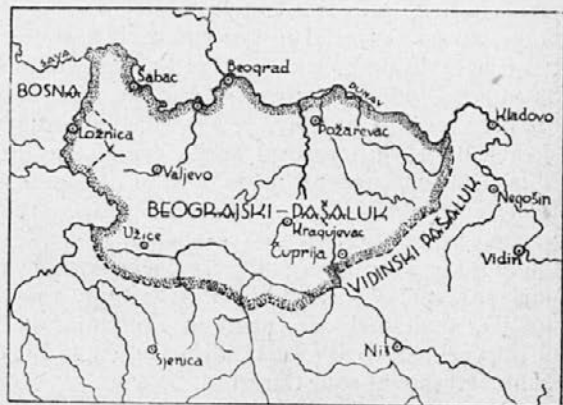
od 24. prosinca pravijo, kakor se sliši Pašavand-Oglu vsak dan bolj okoli sebe grabi, ljudje z njim potegujejo in njegov punt bo čedalje močnejši. Puntar je pod se spravil Valahijo, Giorgevo (Džurdževo), Ružuk (Ruščuk), Silistro, Šištov, Varno in Sofijo, glavni grad cele dežele Bulgarija; pri mestu Nisa (Niš) je Turke premagal in bliže proti Konstantinopoli udaril notri do mesta Filipopol. Paša v Rumeliji se ga je ustrašil in s svojimi soldati v temne gozde zbežal. Večji del Macedonije in Albanije je s puntarjem Pašavand-Oglu potegnil. On vleče proti mestu Adrianopol in odtod misli dalje naravnost na Konstantinopol. Tukaj se vse trese, car se posvetuje s svojimi ministri, ali od strahu ne vejo, kaj bi sklenili. Mohamedovo bandero je ven obešeno, to je znamenje, da se imajo ljudje na vojsko potegniti. Dva in dvajseti dan prosinca je sicer pomoč v Belgrad prišla, ali namesto 2000 mož je bilo samih 120.» Dne 14. svečana: «Car je oznanil, da Pazvan Oglu je bil trikrat tepen, ali on še ni premagan, temveč je pri mestu Adrianopol se trdno zagrabil in pot zaprl, da skoraj nič živeža in blaga od te strani v Konstantinopol ne more.» Dne 7. sušca: «Po pismih iz Konstantinopla (od 10. prosinca) misli turški car veliko moč zoperstaviti Pasvan Oglu. 10.000 janičarjev je že naproti šlo. V Azijo so šli fante v sold nabit, da se bode ena strašna armada na noge postavila. Ljudem bodo oznanili, da Mohamedova vera je v nevarnosti, če se ne vzdignejo čez tega puntarskega pašo, kateri vse zatreti žuga.»

Iz tega se vidi, da ni res, da bi ne bile «Novice» o Pasvanu Oglu nič vedele, vidi se pa tudi, kako je ta «puntar» pretresal Balkan ob času, ko se je pripravljalo tudi srbsko narodno osvobojenje. Zato se hočemo tudi mi seznaniti z «junakom», ki je že takrat zanimal Vodnikove čitatelje in ki je bil poleg Napoleona eden prvih junakov tedanje dobe, ter je vsled svojega upora proti sultanu budil pozornost sveta.

*

Kdo je bil Pasvan-Oglu? Že ime ga razodeva, da je bil turškega rodu. Srbski zgodovinar Stojan Novaković piše o njem v svoji knjigi «Tursko cesarstvo pred srbsko vstajo» tole: «Nekateri trdijo, da je bil Pasvan-Oglu sin nekega odličnega janičarja iz Vidina in da mu je veliki vezir Kodža-Jusuf-paša (pristaš vojaške reforme) ubil očeta vsled upora ali nepokornosti (pred vojno 1. 1788.—1792.)

ter mu odvezel imetje. C. A. Batalaba navaja, da je bil Pasvan-Oglu ded v Vidinu «pasvant», to je trgovski nočni čuvaj, in to je skoraj gotovo resnica, ker to priča ime «pasvan». Pukvilj (Pouqueville) je še ob času največje Pasvanove slave zapisal, da je bosanskega rodu iz Tuzle, da izhaja od poturčencev, ki niso še pretrgali vseh vezi s staro vero.

Beograjski in vidinski pašaluk.

Bil je srednje postave, podolgačega obraza, suh, bljuval je kri in je bil strašno nezaupljiv. Samo mati mu je morala kuhati hrano. Njegov zdravnik mu je l. 1795. pobegnul, ker ga je silil, da je izpil ali použil polovico vsakega zdravila, katerega mu je predpisal. Bil je zelo samozavesten in je govoril, da želi biti drugi Napoleon Bonaparte, katerega slava se je tedaj širila v svet. Poleg tega je bil jako pravičen, osebno izredno hraber in je imel mnogo širši razgled in znanje, nego njegovi tovariši. Mnogo se je brigal za to, da se nihče ne vznemolji vsled davkov, da plačajo siromaki manj in da uživajo bogataši popolno varnost. Za vsak najmanjši prestopok je bil zmožen kaznovati svoje podanike s smrtjo. Ni se hotel z nikomer razgovarjati in vse svoje zadeve je reševal sam. V vsakem delu je bil spreten, uren in neutrudljiv. Prav vsled teh lastnosti je zmagoval in vzdržal premoč nad Porto, to je turškimi oblastmi, ki so se vedno in vselej gibale z nepopisno počasnostjo. V razmerah, ki so nastale v Turčiji z začetki reform in po vojni z Avstrijo in Rusijo, se je Pasvan-Oglu s svojimi zmognostmi zelo dvignil. Njegova osebna veljava je zrasla tako, da se je mogel primerjati samo s sultanom. Ne samo v pokrajini, ki je bila neposredno pod njegovo oblastjo, ampak tudi povsod okoli se je čutil njegov vpliv. Pod roko je ukazoval tudi samim

sultanovim pašam in so ga ubogali. Svoje podložnike ni nadlegoval z vojaško službo, ker so bili vsi njegovi vojaki najeti dobrovoljci, a držal je strog red v narodu in v vojski.

V nezaupljivosti, ki je bila v Pasvan-Oglu močno razvita, je tudi vzrok, da je včasih tako omejil svoje politično delovanje. Njegova avtoriteta je bila tako velika, da bi bil z malo vojsko v nekaterih prilikah od l. 1796. do 1801. lahko zavzel Carigrad in tam napravil karkoli bi bil hotel. Toda Pasvan-Oglu ni imel poguma, da bi se bil oddaljil preveč od Vidina. Dasi ni bil brez velikih načrtov, je Pasvan-Oglu raje skrbel, da jih je izvrševal preko drugih, in je čakal, da mu uspehi pridejo sami po sebi. Radi tega je bila nezaupljivost in previdnost njegovega temperamenta včasih tudi odveč, tembolj ker je preprečevala vse večje in usodnejše načrte, o katerih je Pasvan-Oglu razmišljal, a ni imel odločnosti in zaupanja, da bi jih poskusil in izvršil kljub temu, da bi bil zlahka strahoval sam Carigrad.

Odkar so bili Turki zadnjič pred Dunajem (leta 1683.), je propadala njih moč in kakor je turška država nekoč hitro rastla, tako se je začela zdaj hitro kršiti, ker je bila njena notranjost trhla in so se v teh obmejnih pokrajinah vedno pojavljali samozvanci, ki so skušali zase rešiti oblast. Naslanjali so se na pomoč janičarjev, ki so bili včasih glavna sila turške vojske, a so se pozneje pomehkužili in postali za državo prava nadloga.

Janičarji so hoteli biti gospodarji in dobro živeti po mestih, sultan pa ni imel moči, da bi jih prisilil k poslušnosti. Tako je avstrijska vojska pod Evgenom Savojskim zmagovala nad Turki in parkrat celo zasedla srbske pokrajine (l. 1688. do 1690., l. 1718. in 1739.), pri čemer so ji vselej pomagali Srbi, ki so upali na odrešenje, a vselej zopet strašno trpeli, ko je avstrijska vojska odšla. Končno sta cesar Jožef in ruska carica Katarina sklenila dogovor (leta 1781.) proti Turčiji. Ko je cesar Jožef l. 1787. obiskal carico na Krimu, se je začela vojna, v kateri je Avstrija zavzela Beograd in njegovo okrožje. Kako je pri nas odmevala ta zmaga, priča pesem o Lavdonu, ki je bil glavni poveljnik.

Stoji, stoji tam Beligrad...

Tam Lavdon vojvoda stoji
tako mi pravi, govori:
«Jaz čem imeti Beligrad
in turško vojsko pokončat...»

Vojna je trajala tri leta, a ni imela tistega uspeha, ki so ga kristjani, posebno pa Srbi, pričakovali. Medtem je nastala revolucija v Franciji, cesar Jožef je umrl, evropski narodi so se začeli gibati in l. 1791. je bil sklenjen švištovski mir na veliko presenečenje Srbov, ki so mislili, da ne bo beograjsko okrožje nikoli več prišlo pod turško oblast. Zato so skušali rešiti vsaj to, kar so jim obetali in kar sta imeli sosedna Valahija in Moldavija že od l. 1774., t. j. avtonomijo. Ker je imela od tistega leta Rusija pravico, da ščiti pravoslavno vero v vsej Turčiji, so upali Srbi rešiti vsaj nekaj svojih nad. Toda mirovne določbe so sicer jamčile avtonomijo vsem prebivalecem Črne gore, Bosne, Srbije, Valahije in Moldavije, ki so se v vojni borili proti Turčiji, a zahtevale so poslej red na mejah in kazen za vsakega, ki bi se upiral.

Kakor so Slovenci z zanimanjem spremljali Lavdonovo zavzetje Beograda, tako so bili gotovo razočarani, ko se je vojna brez uspeha končala — in upor Pasvana-Oglu jim je dajal gotovo novih nad proti nevernikom.

In zdaj poslušajmo zopet Stojana Novakoviča:

Ko so Turki osvojili Balkanski polotok in Malo Azijo, so skoraj povsod pustili v veljavi stari red, ki je bil pred njimi, in so zamenjali samo krščanske oblasti s svojimi in krščanske uredbe z muslimanskimi, tako da so se tudi pod njih oblastjo nadaljevale stare separatistične borbe raznih častihlepnežev. Turška zgodovina v Evropi je polna vsakovrstnih odpadnikov - odmetnikov, posebno od XVIII. veka dalje, ko se je širilo propadanje. Porta je imela za take primere posebno taktiko. Ako se je izkazalo, da se komu ne more s silo do živega, je oblast odnehala in prepuščala času, da nasprotnika utruji in uniči. Pasvan-Oglu je nameraval več, da namreč zavzame na kak način beograjsko okrožje in odpravi «novi red», ki je bil ljudem njegove vrste zelo na poti. Za to svojo nakano je izrabil užaljene janičarje, ki so kljub prepovedi zopet prišli v Beograd. Hadži-Mustafa-paša je dal ubiti njihovega vodjo Kara-Smaila in prestrašeni janičarji so pobegnili v Vidin k Pasvanu-Oglu. Razna poročila trdijo, da je l. 1795. oblegala cela turška vojska, 25 do 30 tisoč mož, Pasvana-Oglu v Vidinu, a brez uspeha, ker se nižji vojaki niso hoteli boriti proti njemu. Morda so se ga tudi bali, kajti Pasvan je postal poglavar vseh nezadovoljnežev, upornikov, kir-

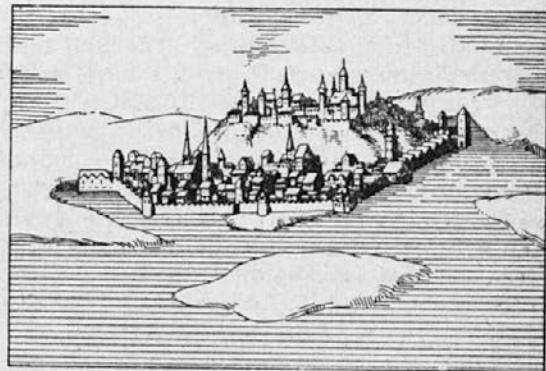

džalij in daglij (t. j. odmetnikov-četašev, ki so četovali in pobirali davek in plen po svoji volji), in l. 1796. je iz teh vrst izšel celo nekak manifest, da so oni (Pasvan, odmetniki in uporni janičarji) najzvestejša sultanova vojska in da je njih edina skrb, da bi se dvignila sultanova slava — pristaši reda in sultanovi svetovalci pa do so izdajalci in krvniki, ker vzbujajo mržnjo pravovernih Turkov do sultana in se zavzemajo za kristjane. — Medtem je v vseh praskah in bojih Pasvan-Oglu zmagoval nad turškimi četami in delal izpade na razne strani, posebno v sosedno Valahijo. Naravno je, da je obvladal tudi prehod na Donavi. Zato ni bil v stiski, pač pa je bila v zadregi turška vlada, ki je končno rada sprejela prošnjo vodilnih meščanov iz Vidina, naj sklene s Pasvanom premirje na ta način, da ostane Pasvan-Oglu na svojem mestu. Pasvan je mislil, da bo imenovan za pašo, zato je bil s tem zadovoljen. Sultan pa je imenoval za Vidin drugega pašo, a Pasvan-Oglu je obdržal vso oblast in tako je bil končan prvi del boja s strašnim vidinskim upornikom.

Leta 1797. — in to je leto Vodnikovih «Novic» — se je Pasvan-Oglu naveličal miru s porto in je premišljal, kako bi razširil svojo oblast. Ko je videl, da ga sultan noče povišati za pašo «treh repov», je izgnal onega pašo, ki mu ga je porta poslala, ki pa mu ni nikoli izročil oblasti. Hotel je napasti sosedna okrožja. Njegovi podpoveljniki so mu svetovali, naj udari v Valahijo in Moldavijo (današnjo Rumunijo). Toda on je vedel, da sta ti dve pokrajini pod rusko zaščito in da bi napad mogel izzvati rusko posredovanje. Zato je udaril na niško okrožje. Niša sicer ni mogel zavzeti, ker ni imel topov, a njegove čete so divjale po manjših mestih, ropale in plenile. Otdot so se obrnile Pasvan-Oglove čete proti vzhodu. Zavzele so Nikopolje ob Donavi in Džurdževo, kamor je pobegnil nikopoljski poveljnik z zakladi in dragocenostmi, ki jih je moral izročiti zmagovalcem. Napadle so mesto Vratea v Stari Planini in drle proti vzhodu. Seviljevo in Pasardžik sta jim padla v roke. Celu mestu kakor Brajla in Silistrija ob Donavi sta poslali poslanca k Pasvanu, da se mu predasta. Pol leta je pretresala grozna slava Pasvan-Oglovega imena vso turško državo in Carigrad, kjer je vlada dala zapreti kavarne, ker se je govorilo samo o njem. Njegova slava je segla v Evropo in k nam.

Vse je kazalo, da namerava Pasvan-Oglu obvladati ves severni del Balkanskega pol-

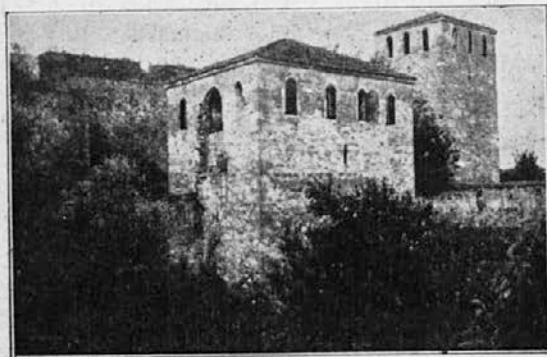
otoka, toda naenkrat se je zopet vrnil v Vidin in, ker se je navduševal za francosko revolucijo in njenega junaka Bonaparta, se obrnil na francoskega konzula v Bukarešti, da naj posreduje za premirje pri porti. Turška vlada pa je bila mnenja, da je treba napraviti konec z nevarnim upornikom. Začela je zbirati vojsko, kakor da gre za boj proti tuji državi. Poveljnik te vojske je bil Husein-paša, ljubljenec sultana Selima, glavni pristaša reform in reorganizator turškega ladjevja. Ker so janičarji izjavili, da se ne morejo in nočejo boriti proti junaku, ki je musliman in se bori proti temu, da bi neverniki (t. j. kristjani) imeli s Turki iste pravice, je porabila vlada za boj proti Pasvanu čete iz Azije. Spomladi l. 1798. se je dvignila ta vojska proti Pasvanu. Tudi o teh bojih je poročal Vodnik (10. sušca), češ, da so sultanovi soldatje «puntarje vendar do mesta Sistov na Dunav nazaj udarili in pot proti mestu Nikopol prekosili. Kadi ali turški sodnik v Sistovu je bil z dvema drugima zastopljen s hudobnim Oglu; Osman paša, vojvod turškega carja, je pustil tem trem na mestu glavo odsekati in je v tem kraju spet mir med ljudmi naredil. Husein-paša je v Bolgariji vojsko Pasvan-Oglovo nazaj podril do mesta Vidin. Po sreči ali veliko več po nesreči je najdel Oglu nekaj strelnega prahu v mestu Nikopol, prah je bil v enem starem podzemskem prostoru v trdnih, z železom okovanih sodih — turški poglavarji so bili nanj popolnoma pozabili — sedaj ga je Oglu v Vidin prepeljal in se misli tukaj krepko braniti.» Dne 5. velikega travna pa: «Paša Oglu se čedalje manj bojimo, nima ne dosti ne mogoč-nih prijateljev.»

Beograd v 17. stoletju.

A prišlo je drugače. Prej so vsi mislili, da bo Pasvan-Oglu šel turški armadi nasproti, jo

premagal in zavzel Carigrad — a on se je umaknil v Vidin in Husein-paša ga je začel oblegati s te in one strani Donave. Ko je Husein-paša poslal k Pasvanu poslanca, naj se preda, ga je Pasvan prijazno sprejel, peljal na najvišji stolp trdnjave in rekel: «Povej svojemu gospodu, da bi lahko imel sto tisoč vojske, da ga z njo sprejemem, pa ga bom rajši z desetimi tisoči premagal.» In res Husein-paša v obleganju ni imel sreče, pri izpadih je izgubljal moštvo in topove, nastalo je deževno vreme, čete so bolehole in njegova vojska se je čimdalje bolj manjšala. Ko je v jeseni Husein odredil glavni napad od vseh strani, so zašle njegove čete v medsebojni boj, ker so v megli mislile, da imajo pred seboj Pasvanovo vojsko. Husein-paša je moral oditi brez uspeha in Pasvan-Oglu je zopet zavzel vsa mesta v vidinskem okraju.

Ostanek stare Vidinske trdnjave «Baba Vida».

Tudi o teh dogodkih ve Vodnik in poroča 2. rožnega cveta, da se je «sreča začela spet na stran Paša Oglu nagibati in se od Turkov obračati... Štiri paše z dvema konjskimi repi je blizu Vidina premagal, dve uri daleč podil, dva iz njih ranil, pri mestu Kalafat popadel beglerbega iz Anatolije, ga nazaj potisnil, deset štukov in dva stopa za bombe pobral in bežati primoral, ker je beglerbegu ena kugla fajfo iz ust izbila... in ta reč ne bode kmalu konec vzela.» Dne 14. malega srpana zopet piše, da je «Pasvan Oglu Turka nazaj pobil od Vidina.» Dne 6. malega travna pa: «Paša Oglu se je v glihanje podal, turškemu carju pokoren izkazal, prejel čast, da bo paša s tremi repmi, on je soldate razpustil, kupčijo spet odprl in tako znamenje od sebe dal, da bo za naprej dober, prijazen in ne več puntarski.» Dne 25. malega travna: «S Pašem

Oglu je mir, soldatje so nazaj prišli in gredo v Egipt.» Dne 27. kimovca: «Paša Oglu se je k miru podal in vesel bil, kadar mu je turški car dal čast, da sme tri konjske repe pred seboj nositi.» A že 2. listagnoja poročajo «Novice», da je bil v Beogradu umorjen Aga-Kara-Izmael. «Janičarji so bili silno jezni. Belgrajski paša je brž svoje konjike (spahi zvane) sklical in se z njimi v trdnjavo zaprl.» (Kupčija je zaprta, štacune zaklenjene, ljudje beže v Banat.) «Kara Izmael je bil oster in je branil vse krivice — ta reč hudobnim ni dopadla. Belgrajski paša je to oznanil Paši Oglu, ki je prijatelj Izmaela.»

Kaj se je zgodilo? Porta je morala pri premirju s Pasvanom l. 1799. sprejeti med drugimi zahtevami tudi to, da se smejo janičarji vrniti v beograjsko okrožje. To je bil začetek nove nesreče za Srbe, ki so imeli v tem okraju od l. 1793. avtonomijo pod svojimi knezi.

In janičarji so se res vračali, ne sami, ampak v družbi raznih pustolovcev, odmetnikov in postopačev, in začeli nasilno gospodariti nad Srbi.

Tu se začenja tretji del Pasvanovega uporništva, ki ga Vodnik ni več zaznamoval, ker so l. 1800. «Novice» prenehale izhajati.

Ko so na sveti post l. 1800. janičarji ubili srbskega kneza Ranka Lazarevića v Šabcu, so se Srbi vznemirili in njihov prijatelj Mustafa-paša je šel z vojsko nad janičarje; zavzel je Šabec in dal javno usmrtiti 27 janičarskih prištašev.

Medtem pa je Pasvan-Oglu sedel v Vidinu in koval načrte. Videl je, da je Turčija v zadregi in da more doseči še kaj več nego dostojanstvo paše s tremi repi, kar je bila sicer v Turčiji najvišja čast. Hotel je postati beglerbeg rumelijski, ki je bil paša nad vsemi pašami. Zato se je zvezal s — sebi enakim upornikom — Ali-pašo iz Janjine, in upal, da bo zavladal nad vso evropsko Turčijo, posebno, ker je računal tudi na Napoleonovo pomoč, kajti namen Pasvanov je bil, rešiti oblast janičarjev in obdržati stare turške razmere, tudi če država propade.

Pasvan-Oglu je imel tudi novega kandidata za sultanov prestol, in sicer pregnanega krimskega sultana Džingis-Mehmeda-Gižaja; mislil pa je tudi nase in je dal kovati celo svoj denar. Toda Napoleon ni hotel dražiti Turčije, ki se je naslonila na Rusijo in Anglijo, in tako je l. 1801. šla že tretja turška vojska proti Vidinu. Nastala je prava državljanska vojna med sulta-

nom in Pasvanom, v kateri so se proti Pasvanu borili tudi Srbi, ki jih je poslal v boj Mustafa-paša pod svojim sinom Derviš-begom. Turški poveljniki so skušali Pasvana sestradati in mu zapreti vse dohode, kar jim pa ni uspelo, ampak so Pasvanove čete celo vpadle v Valahijo in v beograjsko okrožje. Tu so janičarji izrabili ugodno priliko, ker je bilo v mestu le malo vojske, in so se uprli Mustafa-paši. Paša je pobegnil v gornje mesto in sporočil sinu Derviš-begu, naj se hitro vrne. Preden pa je on došel, so janičarji ponoči prišli skozi neki kanal v gornje mesto ter ujeli pašo. Zahtevali so, da takoj napiše sinu pismo, naj razpusti srbsko vojsko in naj se sam ne vrača v Beograd, če ne, da ga takoj ubijejo. Ubogi paša si je hotel rešiti življenje in napisal pismo. Derviš-beg je razpustil Srbe in odšel z vojsko v Niš. Janičarji so nekaj časa imeli Mustafa ujetega, potem pa so ga ubili. Štirje njihovi glavarji so izgnali in pobili Turke, ki niso z njimi soglašali in kot «dahije» zavladali nad beograjskim okrožjem. Bili so v ozki zvezi s Pasvanom, ki se je dobro držal v Vidinu in poslal celo l. 1801. v jeseni dva poslanca v

Pariz s ponudbo, da Pasvan-Oglu podpre Francoze v boju proti Turčiji, če dobi zato vso oblast v enem okrožju, toda Napoleon je leta 1802. že sklenil mir s Turčijo — in Pasvanova zvezda je začela zapadati. Proti vladi dahijev, ki so l. 1804. sklenili pomoriti srbske kneze, se je dvignil Karadžordže, zato je porta njegovo vstajo celo odobraval, ker so spočetka Srbi zagotavljali, da velja njih upor le janičarjem. Pasvan-Oglu je sedel v Vidinu, ne da bi bil mogel ali hotel pomagati svojim vedno zvestim zaveznikom, in je tam umrl na neki rani, ki jo je dobil prejšnje leto, l. 1807.

Tako je upor Pasvanov, ki je celo desetletje vznemirjal Balkan, le predigra k slavnostni epopeji srbskega narodnega osvobojenja, ki se je v teh bojih med sultanom in Pasvanom pripravljalo po pravilu: kjer se prepirata dva, tam tretji dobiček ima. Ko je bila mera janičarskega nasilja polna, je narod prijel za orožje in namesto samosilnika Pasvana je vzrastel iz narodnih tal Karadžordže, ki je vodil narod v boj za novo svobodo. Kako se je to zgodilo, nam je pripovedovala prva knjiga «V borbi za Jugoslavijo».

IVAN MICHLER:

ČARI PODZEMLJA.

(Z raziskovalci naših jam.)

Nedelja! Poletno solnce s poslednjimi žarki obseva lepo Planinsko dolino, domovje podzemnega Unca. Po potu, ki pelje v vas Laze pri Planini, koraka pet trudnih mož. Do temena zamazani z rjavo ilovico, oprtani s težkimi nahrbtniki, vrvmi, žičnimi lestvicami, svetilkami in drugim, korakajo izmučeni proti vasi. Z začudenjem motri prišlece srečujoči, vprašujoč se, kdo so ti možje, ovelih potez na obrazu in s težkim korakom, razodevajoč silno trudnost telesa, ki na Gospodov dan hodijo zamazani okoli. Jamarji so to, člani «Društva za raziskovanje jam v Ljubljani», ki se po osmnajsturnem trudu in nevarnosti polnem delu vračajo iz skrivnostnih potov Unca proti domu.

Dragi čitatelj! Gotovo si že čital o slavnih raziskovalcih nepoznanih predelov našega planeta. Čital si lahko o raziskovanju severnega in južnega tečaja naše zemlje, o skrivnosti notranje Azije itd. Neznano pa ti je morda, da skriva tudi naša ožja domovina še mnogo nepoznanega in neodkritega v svoji notranjosti, v čarobnih podzemnih jamah. Ako te je volja, pridruživa se v duhu tem raziskovalcem in pohitiva z njimi v neznan svet našega podzemlja.

Mrko žrelo sredi gozdnih skal zija vprašujoče proti nebu. Njegova globina je cenjena preko 70 m. Okoli drugače tihega brezna je danes vse živo

marljivih rok. Mogočen vitelj stoji že pripravljen za spuščanje v globino. Jamar v jamski uniformi zajaha krepak količek, se preveže preko nog in pasu z močnimi jermeni, da postane eno s količkom in z žično vrvmi. Na glavi ima varnostno čelado, ki ga naj obvaruje pred udarci padajočih kamenov. Na hrbtu pa nosi nahrbtnik, ob pasu ali pa v roki pa acetilensko svetilko — jamarjevo solnce. Izmenjajo se še zadnja vprašanja in odgovori, večče in skrbno oko ponovno preleti še enkrat vso napravo, nato sledi znak — dva rezka piska — in štiri močne roke začno spuščati polagoma in previdno prvega v nepoznano globino. Še nekaj metrov in požrla ga je hladno brezno, le ječeče drsanje žice se čuje. Nenadoma udari na uho kratek pisk. Kaj pomeni to? Se mu je li kaj pripetilo? Da, opazil je opasnost, zato je dal znak ustaviti vožnjo. In res, delavci so takoj prenehali z odvijanjem, tišino okoli brezna pa pretrega votel grom padajočih skal. Na svojem potu v globino je naletel jamar na nevarno nastavljenе skale ob steni na polici in sedaj čisti opasno mesto. Zopet sledita dva piska, vožnja navzdol se nadaljuje in jeklo ponovno poje svojo monotono pesem — zum — zum — zum.

Oster briliz iz jame zapove vožnjo ustaviti, kmalu za tem pa sl de trije piski. Jamar je došel na dno,

kjer se je oprostil vezi in dal povelje potegniti žico navzgor. Še nekaj minut in že ima zvezo z našo zemljo. V svojem nahrbtniku je nosil s seboj telefonsko postajo ter jo zvezal z žico, ki je bila s kamenom obtežena spuščena v jamo. In sedaj slede prva poročila o dnu brezna, o njegovem horizontalnem, oziroma vertikalnem nadaljevanju. Poročila so ugodna, jama se poševno navzdol nadaljuje in okoli brezna vse oživi.

Dragi čitatelj! Zajezdiva še midva jamskega kornjčka in pojezdiva v notranjost nepoznanega, deviškega sveta. — Zanihala sva nad breznom. Liki pajek na svoji tanki nitki visiva nad žrelom med nebom in zemljo in okoli srca se pojavi neprijeten občutek zbog dvoma, bo li naprava vzdržala. Le hladno kri, nič se ne bo zgodilo. Še poslednji pozdrav, nato znak in že se pričneva potapljalni v notranjost črne globine. Objel naju je značilen jamski duh po trohnboli. Solnčna svetloba pojenjuje in nastopil je mrak. Še nekaj metrov in v temi sva med skalnimi stenami. Deloma so razjedene od vode, ponekod že zakapane po apnencu. Tam v nasprotni steni zija velika črna odprtina. Kam vodi, je neznan. Pozor! Brezno zavije in pri steni sva. Proč roke od nje! Stegni noge poševno pred seboj in odbijaj se z njimi, drugače gorje tvoji obleki in rokam; celo nos ti ne bo varen! Poglej navzdol! Ali vidiš tovariša tam spodaj in njegovo svetilko? Skril se je pod skalni obok, kjer je na varnem pred eventualno padajočimi kamni. Tako, dospela sva na cilj. Stojiva na kupu hlodov, vej in kamna. Vse te dobrote so prišle od zgoraj, največ neprostovoljno. Preden dospoje ostali za nama, imava priliko ogledati si najino bivališče. Pogled navzgor nama pove, da se brezno lijasto zavije. Njegove stene so deloma gladke, deloma pa divje razsekane. Prostor, kjer stojiva, je mala dvorana z nagnjenim dnem in prehaja v strm hodnik, ki vodi navzdol. Stene dvorane so ponekod lepo zasigane z rjavomlečnim apnencem. Tam v kotu je mala kapelica. Z njenega stropa visi nekaj prav lepih kapnikov stalaktitov. Če si žejen, dobiš v majhni kristalni ponvici bisernočiste hladne vode kapnice. Trda je kakor posestrima planin. Toplomer kaže, da ima + 8° C. Skoro premrzla bo.

Družba je sedaj polnoštevilno zbrana in tudi potrebno orodje za nadaljnje prodiranje je dospelo v košu navzdol. Previdno se premikamo ob steni v gosjem redu drug za drugim. Osem acetilenskih svetilk razsvetljuje temo, zato je svetlo okoli nas, kakor v cerkvi pri polnočnici. Prvi od časa do časa previdno zaluča kamen po strmini navzdol, da ugotovi, če se ne bližamo novemu prepadu. Hodnik, ki lezemo po njem, je visok in širok. S stropa vise ponekod ogromni kapniki, drugod pa rastejo zopet iz tal lepi stalagmiti. Veliki skalni bolvani, ki so se nekoč utrjali od stropa, nam tu in tam zapro pot, da smo primorani jih obiti. Rov se širi, strop se dviguje in strmina pojenjuje. Dospeli smo v ogromno dvorano. Vzhičeni vzkliki se čujejo. Prekrasno, nebeško lepo! Kapnik pri kapniku, eden

lepši od drugega, v vseh mogočih oblikah in skupinah. Kako to lesketa in blesti. Človek ne ve, kam bi obrnil pozornost, kje bi začel z ogledovanjem. Preveč je lepote, preveč je izbire. Družba, ki je do sedaj lepo skupaj korakala, se razkropi. Vsak na svojo roko išče, ogleduje in občuduje krasote iz «Tisoč in ene noči». Ali vidiš oni ogromni steber? Sam čist nakapan apnenc. In okoli njega cel trop manjših kapnikov, ki dojmijo na nas kakor deca, ki se je zbrala okoli deda, da ji pripoveduje pravljičice. Stoletja in stoletja je trajalo, preden se je storil ta orjak. Kapljica za kapljico je prihajala iznad zemlje. Skozi razpoke skalnih plasti se je plazila in med potjo je topila apnenc. Ko je kot deževna kapljica letela iz oblakov proti zemlji, se je nasrkala iz zraka ogljikovega dvokisa in sedaj z njegovo pomočjo topi apnenc. Dospelvi skozi razpoko na strop naše dvorane, je tam obstala. Apnenc, kar ga je imela v sebi, jo je obdal s tanko kožico. Prihitela je pa za njo druga kapljica-sestrica, teža je postala prevelika, zato je kožica počila in kapljica je padla na tla. Na stropu je pa ostala sama pretrgana kožica apnenca. Začetek kapnika je bil storjen. Kapljica za kapljico je puščala svojo srajčico na stropu in kapnik je rasel. Med tem so na tla padle kapljice izhlapele, apnenc, kar so ga še vsebovale, se je pa kopičil v nov kapnik, ki je rasel od tal proti stropu (stalagmit). In prišel je čas, ko sta se stalagmit in stalaktit združila v steber. Skrivnostno delovanje vode pa s tem še ni ponehalo. Steber se je debelil in danes ga vidimo v vsej svoji mogočnosti in lepoti. Toda pustiva suhoparno znanost drugim, ki so zato bolj poklicani. Poglejva, kaj delajo najini tovariši tam na drugem koncu dvorane. Nekam razburjeni so videti. Mogoče so odkrili nadaljevanje jame. Stopiva k njim. Res je. Ali vidiš brezno ob steni? Črna luknja nepravilne okrogline zija nasproti. Vrziva vanjo kamen, da ugotoviva njeno globino. Štejava sekunde padanja! 1 — 2 — 3! Na tleh je. Tri sekunde prostega pada da po fizikalnem zakonu globino 45 m. Sprašuješ me, kako bomo prišli sedaj tja dol. Po žičnih lestvicah, Tovariši so že pripravili 50 m lestvic in spustili v globino, privezali pa z močno vrvoj okoli mogočnega kapnika. Plezanje po teh gibkih lestvicah ni težko, zahteva pa svojevrstno tehniko. Plezalec se priveže na vrv, da ga tovariši zavarujejo, na palec desne roke si obesi gorečo svetilko, da si med potjo sveti. Prvi plezalec mora bistro opazovati svojo bližnjo okolico, da očisti pot. Vse skale, ki so gibljive ali pa opasno leže na malih skalnih policah, morajo pred njim v globino. Ali čuješ ropot? Oni, ki pleza v globino, dobro vrši svojo dolžnost. Po gromkem odmevu, ki prihaja iz globine, je soditi, da se jama spodaj nadaljuje. — «Ha-lo, ha-lo, sle-de-či naj pri-ne-se s se-boj te-le-fon-sko po-sta-jo.» Najina domneva je resnična; jama se nadaljuje, zato zahteva oni spodaj telefonsko postajo, da ostanemo v stiku z zunanjim svetom. Morda bomo potrebovali pomoč onih, ki so ostali zunaj. Dva izmed naše družbe

bosta ostala pri telefonu, ostali bomo pa sledili drug za drugim v globino. Pri plezanju uporabljaj podprijem. Prijemi naj bodo rahli in ne krčeviti — ker to te predčasno utruja. Glavno je pa, da ne nosiš s seboj bojazni, ker ta jemlje gotovost. Ako boš pa čutil, da se ti hočejo roke tresti, obstani, kjer si, zapni se s karabinarjem, ki visi na pasu, za klin lestvice in daj rokam odmora. In sedaj, srečno pot!

Dospela sva na dno. Noga stopi na nekaj mehkega. Ilovica — kamor seže pogled, sama ilovica. Vse kaže, da smo v domovju, podzemne reke. Levo in desno od nas vodi širok in visok hodnik. Pogled nazaj proti izhodu pove, da smo plezali po položni steni, prevlečeni z belo sigo. Na njeni zapadni strani stoji mogočen gozd prelestnih stalagmitov. Človeka mika, da bi si jih ogledal natančneje, pa so, žalibog, skoro nedostopni. Zavarovani z opasno strmino, nalikujejo najlepši izmed leptic planin — planiki. In tam vise razi strop do 1 m dolge apne naste tanke cevke. Kako čarobno se lesketajo v svetlobi acetilena. Mirijade kristalov lomi in odbija žarke na vse strani. S tiho pobožnostjo strmimo kakor zamaknjeni v to bajno lepoto.

Po kratkem posvetovanju smo se odločili, da se obrnemo v severni rov. Mastna ilovica tleska pod nogami. Pot nas vodi ob velikem lijaku, ki se čisto približa steni rova, tako da smo prisiljeni, hoditi po njegovi strmini. Le previdno, ker en sam nepremišljen korak lahko povzroči, da zdrsnemo kakor po toboganu, tu sicer neprostovoljno navzdol v neznano globino. Ilovica je mastna in opolzka, zato tem opasnejša. Srečno smo dospeli onkraj lijaka in zdaj z budnim očesom korakamo dalje. Rov polagoma zavija proti severovzhodu. Čevlji so postali silno težki, saj pri vsakem koraku dvignemo celo kepo ilovice s seboj, zato je hoja postala utrudljiva. Zopet lijak s premerom 12 do 14 m neznanne globine. Kos ilovice, ki jo zalučamo v njegovo notranjost, pade v vodo. Pozor! Kopel ne bo prijazna, komur bi spodrselo, in kako se bo rešil, je drugo vprašanje. Dobro, da imamo cepine s seboj. Služijo nam izborno v tem mastnem drobovju skrivnostnih podzemnih voda. Onstran lijaka smo in samo oster ilovnat greben nas loči od nadaljnega lijaka. Primorani smo po grebenu na drugo stran rova, ker nam skalna stena zabranjuje nadaljnji pohod. Greben je premasten in preoster, da bi bilo mogoče hoditi po njem. Najbolje bo jahaje preiti ga. Sicer bomo umazani tja do temena, pa na to se ne smemo ozirati, ker varnost gre pred vsem. Meter za metrom se polze premikamo dalje in tako dospemo srečno preko opasne točke. Pot nas sedaj vodi horizontalno dalje. Rov je temačen, saj mu manjka bisernih kapnikov in mlečne sige, da bi se mogla svetloba odbijati in pršiti. Dospeli smo v ogromno dvorano. Sij svetilk je prešibek, da bi mogel ves prostor razsvetliti. Tudi strop je zavil v temino. Le tam v daljavi ozre oko nekaj nejasnega, morda je stena, morda ogromen kapnik. Korak namerimo proti tej točki. Čim bliže smo,

tem jasneje postaja predmet in končno se izlušči iz teme ogromen kapnik, ki stoji na skalni podlagi na malem holmu. Kakor samotnen popotnik v puščavi dojmi na nas ta skalni orjak, ki mogočno strmi proti nevidnemu stropu. Okoli njega je vse polno bisernih ponvic s kristalnočisto vodo-kapnico. Družba se razkropi, da preišče dvorano. Razen ilovice in nekaj brezpomembnih kapnikov se je našlo nadaljevanje jame v vzhodnem delu dvorane. Strm hodnik nas vodi navzdol. Vedno ožji in nižji je in končno smo primorani plaziti se po trebuhu dalje. Utrudljivo je tako prodiranje in k sreči ne traja dolgo. Nenadoma se znajdemo zopet v dvorani z nagnjenim dnom. Lučaj ilovnate kepe nam pojasni, da je spodaj voda. Počasi se plazimo po ilovnatem bregu naprej, ker že se je pripetilo, da je nepredvidnemu nenadoma spodrsnilo in z bliskovito naglico je zdrčal v neznano globino vode. On kakor njegova svetilka sta naenkrat izgubila družbi izpred oči. Čul se je samo vzklik in štrbunk — in že ga ni bilo. Izginil bi najbrž za vedno, da ni duha prisotni tovariš bliskovito skočil za njim in ga v hipu, ko se je prikazal iz vode, zgrabil za tilnik in povlekel na suho iz hladne kopeli.

Stojimo ob bregu podzemne struge. Onstran vode je skalna stena. Košček papirja, vržen v vodo, nam pojasni, da se leno premika dalje. In kaj sedaj? Brez čolna ne moremo naprej. Čoln imamo, samo zgoraj je, pri vohu v brezno, in treba ga bo spraviti sem doli. Čoln je lahek, saj je iz gumija, toda trajalo bo kljub temu najmanj nekaj ur, da ga dobimo. Dva člana naše družbe se morata pač vrniti do poslednje telefonske postaje, odkoder bosta sporočila glavnemu taborišču potrebo po čolnu.

Šest ur že delamo brez počitka, zato nam odmor ne bo škodoval in tudi želodec se že oglašča. Primeroma suh in raven prostor se v kratkem spremeni v taborišče. Nahrbtniki oddajajo iz sebe kulnarične dobrote in neizbežni samovar stopi v akcijo. Saj se pa tudi prileže topel čaj v tem hladnem in vlažnem prostoru. Vsakdo ima opravka s seboj in svojimi zadevami, vmes se pa vrši pogovor o tem in onem, razmotrivajo se razne možnosti glede nadaljnega prodiranja in odkritij, ki še čakajo jamarje. Razporeženje je zelo dobro, saj je uspeh doseданjega prodiranja nad vsa pričakovanja ugoden. Čas v jami hitro mine in preden je napravljen definitivni načrt, kdo od navzočih se bo udeležil nadaljnega prodiranja s čolnom po vodni strugi, je že čuti tovariša, odšla po čoln. Hitimo jima naproti, da jima olajšamo posel. V nekaj minutah je čoln iz svoje vreče ter napihljen z zrakom čaka pripravljen za odhod. V čolnu je prostora za tri osebe in potrebno prtljago in opremo, t. j. hrano, meh s polnilno cevjo in vrečico s krpalno pripravo. Čoln je zelo stabilen in plove po vodi varno kakor vodne ptice (plovci). Poleg veslača ima najvažnejši posel oni spredaj, da opreza za čermiti, ki so najbolj opasne. Srečen potek vožnje je odvisen od njega. Zgodilo se je že, da je pri nekem prodiranju opazovalec bil preveč zamaknjen v lepoto bližnjega kap-

nika ter šele v zadnjem hipu opazil opasno, malce iznad vode molečo čer. Sicer je dal brzo pravo povelje, toda bilo je že prepozno. Sprednji konec čolna je zavozil na čer, ki je v dolžini nekaj centimetrov prerezala zunanji varnostni plašč tik do duše čolna, ki je s tem dobil svojo prvo resno rano. No, danes je rana zaceljena in kar mirno lahko sedeva v čoln. Spremljal naju tó star izkušen čolnar, rojen tako rekoč na Ljubljani.

Odrinemo po vodi navzgor in za prvim ovinkom izgineмо izpred oči pozdravljajočim tovarišem. Vodni rov, ki plovemo po njem, je enkrat širji, enkrat ožji, strop se zdaj dviguje, zdaj pada. Med potjo vidimo posamezne skupine kapnikov na stropu ali pa na obrežju. Ponekod merimo globino vode in grezilo kaže 3-4 m globočine. Struga v ostrem ovinku zavije in v daljavi začujemo šumenje padajoče vode. Previdno plovemo dalje, šumu naproti. Struga postaja plitvejša in pred nami je mal slap. Če hočemo preko njega, moramo vsi iz čolna v nekaj decimetrov globoko vodo nad kaskado, nato pa potegnemo čoln za seboj. Ni baš prijetno, stati v vodi preko gležnjev. Pa hujše še pride. Struga je preplitva za plovbo in čoln moramo nositi, med tem, ko mi brodimo po mokrem elementu. Zdaj zagodrnja eden, zdaj drugi, ko nenadoma stopi v neopaženo kotanjo, do kolena ali pa še globlje. Hvala bogu, globočina je zopet zadostna. Mirno plovemo dalje, ko se strop nenadoma poniža skoro do vode. Primorani smo vleči se v čoln ter se z nogami in rokami opiraje ob strop pomikati dalje. Tesno nam je pri srcu in občutek imamo, kakor da bi vsa peza stropa tiščala na prsa. Toda tudi ta neprijetna pasaža je za nami. Strop je zopet višji, dihanje postane laže, le tam v srcu ostane skrita tiha bojazen, če se vodna struga iz kakršnega koli vzroka nenadoma dvigne. Lahko se zgodi, da nastopi zunaj silen naliv, ali pa kar je še opasneje, da se raz strop utrga velika skala in zajezi vodo. Pa kdo bi dolgo mislil na vse te opasnosti. Slične misli so pri jamarju otroci trenutka, kakor pridejo, tako izginejo. Nekako tako je gotovo tudi mislil oni znani tirolski gorski vodnik, ki je preplezal sto in sto opasnih sten v Alpah, ne da bi se mu kdaj kaj primerilo. Ko je pa nekoč pozno v jeseni popravil slamnato streho svoje skromne kmetiške hišice, mu je nenadoma spodrselo, zletel je na tla ter si zlomil tilnik.

Le dalje, le dalje, saj postaja jama zanimivejša. Vse bolj se množijo kapniki na stropu in ob stenah. Rov se razširi v ogromno dvorano. Džno od nas je visoko skalno obrežje, pred nami pa stoji hrib in pogled nanj nam zapira sapo v prsih. Začuden strmimo v krasoto, ki nam jo je pokazala notranjost zemlje. Kapnik pri kapniku, eden lepši od drugega, fantastično oblikovani, cel gozd orjakov strmi nemo na nas predrzne zemljane, ki smo vdrli v to začarano kraljestvo skrivnostnih bitij. Pozabljena je utrujenost, pozabljene so prestane opasnosti, čolnar

je celo pozabil na veslanje, vsi samo strmimo in strmimo v to nečuvno lepoto, ki je doslej še ni videlo človeško oko.

Po prvem vtisku, ki bo pač trajno ostal v našem spominu, se izkrcamo in nato brzo notri v ta gozd skalnih dreves. Ta hip smo postali otroci. Pozabljena je preteklost, pozabljena prihodnost, vsak živi samo sedanosti. Kakor živahna deca brzimo od kapnika do kapnika, od skupine do skupine. Ta notranjost začarane gore, ki je doslej poznala samo večno tmino in nemo tihoto! Zdaj pa skačejo po njej in se premikajo lučice in ozračje pretrgavajo vzkliki začudenja, klici, vprašanja in odgovori. Slednjich mine živčna napetost, oglasita se glad in trudnost. Sredi začaranega gozda nastane malo taborišče. Takole taborišče, globoko v notranjosti zemlje, ure in ure oddaljeno od zunanjega sveta, v družbi starih preizkušenih tovarišev, sredi bleščočih se kapnikov, ostane človeku trajno v spominu. V prijetnem kramljanju, polnem pristnega humorja in domislic, le prehitro mine čas. Pozna, oziroma zgodnja jutranja ura je že tu. Ali čuješ, cerkovnik v bližnji fari zvoní dan. Začudeno poslušáš, odkod ti tako znani zvoki. Saj ni mogoče, da bi prihajali iz nadzemlja. Ni to zvon, pregloboko smo v notranjosti zemlje, da bi mogel prodreti zunanji glas do nas. Tovariš je, na skrivaj se je odstranil in sedaj potkava na lep kapniški zastor. Spomnil nas je, da je čas vrnitve, ker dolga in utrudljiva je pot povratka. Da, ko bi imeli s seboj spalne vreče, kako bi se prileglo dati telesu oddiha nekaj ur. Že več noči smo prespali v jami, pa vselej slabo. Mrzlo vlažni zrak prehitro pronicne skozi oblacila in potem je konec spanja. Samo nekoč sem za kratek čas globoko zaspal. Iskali smo podzemni tok Unca. Trudni, blatni in mokri smo napravili mal počitek. Zaužil sem nekaj hrane, potem se pa naslonil na ilovnato steno in zaspal tako globoko, da me niti jaka svetloba umetne luči našega fotografa ni zbudila, ko me je v tej poziciji izvolil fotografirati. Nekaj dni potem dobim fotografijo po pošti, ostalo si pa lahko misliš. Pri drugi priliki je v isti jami tovariša tako prevzela trudnost, da je stoji zakimal, pri tem pa mu je goreča svetilka prišla preblizu ohlapnih hlač, ki jih je v kratkem objel plamen. Večje nesreče ni bilo, samo hlače so dobile pošteno luknjo.

Jama se sicer nadaljuje, toda polčžaj zahteva, da mislimo na vrnitev. Pri prvi priliki, ko se vrnemo, nam bosča pot in način prodiranja do sem znana, zato bomo rabili morda komaj polovico toliko časa, kakor danes, in tedaj bomo mogoče prodirati dalje. Sedaj pa moramo zapustiti to čarobni košček zemlje; še en pogled po tem bajnem svetu pravljic in «Nada» nas odpelje po vodi navzdol, mlademu jutru naproti. Pred kratkím še razsvetljeno dvorano bo objela zopet neprodinra tmína in tihoto bo motilo le enakomerno kapljanje vode: «tink, tonk; tink, tonk, tank».

Dr. PAVEL BREŽNIK:

MEDNARODNI ZRAČNI PROMET IN NAŠA DRŽAVA.

Brez dvoma stopamo v novo dobo prometnega pokreta. Avionski promet se je mnogo hitreje razširil kot pred sto leti železnica ter je ustvaril popolnoma nov način kretanja potnikov in blaga med večjimi mesti ne samo v Evropi in Ameriki, temveč preko vsega sveta. Na nekaterih progah so dobile stare prevozne družbe, železniške in parobrodne, z zračnim prometom že zelo resnega tekmeca pri prevozu potnikov. Toda kadarkoli se je pojavilo novo prevozno sredstvo, se je pokazalo, da že obstoječim prevoznim sredstvom ni samo konkurent, temveč jih tudi izpopolnjuje ter jim promet še poveča. Pomislimo le na medsebojno konkurenco in sodelovanje ter izpopolnjevanje železniških in avtobusnih prog.

Lahko rečemo, da ne bi parobrodna, železniška in avtobusna prometna služba v razvoju, v kakršnem se nahaja danes, mogla delovati s polnim uspehom, ako bi se ena izmed teh treh nenadoma ustavila. Letalo odpira novo dobo v prometnem pokretu in noče konkurirati s starimi prometnimi sredstvi, temveč jim pomaga in jih izpopolnjuje. Razlog je ta, da je hitrost vedno povzročevala, da so ljudje še več potovali, a povečanje števila potnikov pride v dobro vsem prevoznim sistemom.

Železnice so se v zadnjih petdesetih letih stopnjema razvijale do današnjega stanja popolnosti. Napredek železnic bo v bodočnosti zelo počasen, ker je že dosežena praktična meja hitrosti, cene, udobnosti in varnosti potovanja.

Potovanje po zraku se je na široko razvilo šele v zadnjih letih, a že ga lahko primerjamo z najboljšim od onega, kar nam nudijo železnice.

S pomočjo radijskega telefona ima danes lahko avionski pilot direktno zvezo s svojo prometno organizacijo ves čas svojega poleta. Ko se vozi po svojem zračnem potu, mu stalno javljajo spremembo vremena in hitrost ter smer vetra v raznih višinah, tako da si lahko izbere za avion, ki ga pilotira (vodi), najhitrejšo in najvarnejšo pot. V primeru, da je kakšna meteorološka (vremenska) postaja sporočila letališču, da je na stalni letalni

progi nevihta, radijska postaja letališča to takoj javi naprej vsem letalom, ki so v tem trenutku v prometu na dotični progi. Da se umaknejo nevihti, se ali spuste na najbližjem aerodromu (letališču) ali primernem terenu na zemljo, ali pa krenejo tako daleč v stran, da obidejo neurje. Ako letališče, na katero se letalec hoče spustiti z letalom, ni primerno za pristajanje iz kateregakoli vzroka, na primer zaradi premeške, od dolgotrajnega dežja premočene zemlje, se to lahko javi pilotu letala z radijskim telefonom, in ta vodi svoj avion na sosednji aerodrom. Ako je pa moral izvršiti prisilni pristanek nekje daleč proč od letališča, to lahko po radiju v trenutku javi domov in takoj mu po zraku odpošlje pomoč. Iz navedenih primerov vidimo, da je vse urejeno za največjo varnost potniških poletov.

Na glavnih zrakoplovnih progah, t. j. med državnimi prestolicami, je v eni kakor drugi smeri vedno več avionov na potu, in lahko si med seboj javljajo, kakšno je vreme na progi, ki so jo preleteli. Tudi to je velike važnosti in izpopolnjuje vremenska poročila letališč. Radijsko zvezo med letališči in avioni, ki so na potu, kakor tudi medsebojno zvezo med letječimi avioni, bi mogli imenovati živčni sistem zrakoplovnih družb.

Kar se tiče razvoja zrakoplovnega prometa, so danes Zedinjene države Severne Amerike na prvem mestu. Prevažajo se potniki, pošta in blago na progah, katerih skupna dolžina ne znaša dosti manj kot 150.000 km. Od januarja do decembra hite vsako minuto, podnevi in ponoči, avioni na teh progah po zraku s hitrostjo 200 in več kilometrov na uro ter prevažajo potnike in pošto. Zrakoplovni promet se je ravno v zadnjem letu razvil v Ameriki v vprav velikanski meri in narašča od tedna do tedna.

V začetku meseca maja 1930 so imele Zedinjene države 33 zrakoplovnih prog za potniški promet in 27 zrakoplovnih prog za potniški in blagovni promet. Te proge tvorijo zvezo med 182 mesti. Lansko leto je imela država samo od zrakoplovne pošte 13 milijono

nov dolarjev čistega dobička. Da se čim bolj razvije prevoz pošte z letali in da se prebivalstvo navadi na ta način pošiljanja pošte, je ameriška poštna uprava določila zelo majhno doplačilo za prevoz pisem in poštnih pošilk z aeroplani in imela je prav. Staro ameriško trgovsko načelo: «Čim nižje so cene, tem večja je prodaja in tem večji je dobiček» se je tudi tu uveljavilo; danes se vsa Amerika poslužuje zračne pošte.

Lani so ameriška letala preletela vsega skupaj 35 milijonov kilometrov. Zedinjene države imajo 620 civilnih letal, od teh je 594 aeroplanov, 7 hidroplanov (vodnih letal) in 19 amfibijskih avionov. t. j. letal, ki se lahko spuste na zemljo ali na vodo. 480 od teh letal ima po en motor, ostala pa po dva ali po tri.

Potnik, ki potuje z železnico, rabi od Atlantika do Pacifika, od New Yorka do San Francisca pet dni in pet noči, a z avionom pride že v dneh dneh. Pri takšnih razdaljah je razlika tako velika, da je razumljivo, da se ljudje bolj poslužujejo potovanja z letali kakor tudi zračne pošte.

Vedno bolj gosto se razpreda mreža zračnih prometnih prog preko Evrope in vsega sveta. Toda to, kar imamo danes, je samo začetek in temelj za velike zrakoplovne proge bodočnosti, za prekoafriško, prekoatlantsko, preko-pacifično in indo-avstralsko progo.

Nade, ki so jih gojili o zračnem prometu navdušeni prijatelji zrakoplovstva v njegovih prvih začetkih leta 1923., so se izpolnile. In vendar je, žal, še danes dosti ljudi, ki mislijo, da zrakoplovstvo nikoli ne bo postalo splošno prometno sredstvo. Ti ljudje se motijo, enako kot so se motili pred sto leti oni, ki so za časa graditve prvih železniških prog dejali, da je železnica tako nevarna stvar, da ne bo nikoli splošno vpeljana, kajti nikdar ne bo mogla nadomestiti starih dobrih cest in prijetnega pa varnega potovanja s konji in vozom.

Ne samo Amerika, temveč tudi ostali kontinenti imajo danes stalne zračne prometne proge, na katerih vozijo avioni, ki v ničemer ne zaostajajo za luksuznimi vagoni mednarodnih ekspresnih družb.

Prva stalna zrakoplovna prometna proga je bila ustanovljena med Parizom in Londonom. Danes je to proga, na kateri se največ leta, ob vsakem letnem času, ob vsakem vremenu, podnevi in ponoči. Pariz je središče zapadno-evropskega letalskega prometa. Od njegovega letališča v Le Bourgetu, ki je največje na

svetu, odhajajo dan za dnevom avioni na vse strani sveta s potniki, pošto in tovari. V prometu se nahajajo elegantni, udobni aerobusi, v katerih se potniki vozijo mnogo bolj prijetno kot v prvem razredu železnice, brez vsakega tresenja.

Iz Pariza gre ena letalska proga v Rotterdam in Amsterdam, druga v Bruxelles, tretja preko Strassbourga v Beograd, Bukarešto in Istanbul, četrta preko Kölna v Berlin, peta v Švico, šesta na jug v Marseille in dalje v Španijo, Afriko itd.

Vsa Srednja Evropa ima na vse strani zrakoplovne proge in neprestano se ustanavljajo nove. Iz Nemčije, ki ima najbolj na gosto razpredene letalske proge, lahko danes letite preko Königsberga v Rusijo in dalje preko Urala v Sibirijo. Iz Vrhnje Udinska v Sibiriji vozi ruska proga v Urgo, glavno mesto Mongolije. Moskva je v zračni zvezi s Kavkazom, s petrolejskimi polji v Bakuju in s Tiflisom. Letala vozijo vsak dan ter prevažajo potnike, pošto in blago. Vzpostavlja se stalna potniška proga preko Azije, ki bo vezala Berlin in Moskvo s Pekingom, z Japonsko in z drugimi deželami v Vzhodni Aziji, kakor tudi z Vladivostokom, skrajnim ruskim pristaniščem na Pacifiku, ki leži nasproti Japonski. Ne bo težko, zvezati to progo preko Beringove ožine z Alasko v Ameriki, ki ima že danes zrakoplovno zvezo z Zedinjenimi državami in s Canado. Tako bo mogoče potovati iz Evrope v Ameriko po zraku preko Azije, dokler se ne otvori promet preko Atlantskega oceana, ki je zaenkrat še nemogoč.

Danes je že toliko zrakoplovnih prog v Evropi, da se izdajajo posebni letopisi za zračni promet. Naravno, da je tu mogoče omeniti le nekatere izmed glavnih prog. Velika Britanija ima razen številnih domačih prog zrakoplovno zvezo z vsemi državami Zapadne Evrope, a tudi s svojimi kolonijami v Afriki in v Aziji. Zračni promet z Indijo se vrši preko Jugoslavije. Letalski promet posebno narašča v Švici, Švedski in Nemčiji.

Kako je treba delati pri uvajanju in razširjanju letalskega potniškega prometa, se lahko najbolje naučimo pri Nemcih. Pri njih se je pokazalo, da je mogoče uvesti zrakoplovni promet samo z ustrezajočo mobilizacijo kapitala in zanimanja, ki nastane samo tam, kjer zrakoplovne družbe podpirajo to zanimanje in kjer so vzporedno z velikimi zrakoplovnimi

družbami in v zvezi z njih ustanovitevijo interesne skupine, ki zastopajo skupen prid dotične province, njenih večjih mest in gospodarskih krogov. Ugodni gospodarski in kulturni vplivi takih posameznih provincialnih skupin in vpliv gospodarske politike velikih mest je eden vzrokov gospodarskega povišanja in se tudi opaža pri napredovanju nemškega zrakoplovstva.

V naši kraljevini je zrakoplovstvo storilo velik korak naprej. Imamo dve veliki zrakoplovni družbi, ki vršita promet s tujino in med nekaterimi našimi velikimi mesti. Prva je Mednarodna družba za zrakoplovni promet ali *C i d n a*, katere ime je nastalo iz začetnih črk francoskega imena *Compagnie Internationale de Navigation Aérienne*. Ta ima v prometu dve progi, od teh se prva imenuje *Flèche d' Orient* (Vzhodna puščica), druga pa *Bosphore Express*. S tema progama ima Beograd vsakdanjo zvezo z Bukarešto (eno in pol ure), z Sofijo (eno in pol ure), z Istanbulom (pet ur), a preko Budimpešte zvezo z Varšavo, Bratislavo, Dunajem, s Prago, z Nürnbergom, s Strassbourgom in Parizom, in v imenovanih mestih nadaljnjo zvezo z ostalimi evropskimi zrakoplovnimi progami.

Vsakdanji vozni red proge Pariz—Beograd je sledeči: odlet iz letališča *Le Bourget* pri Parizu ob 3. uri 50 min. zjutraj, Strassbourg 6:30, Praga 10:20, Dunaj 12:15, Budimpešta 13:55, Beograd 16:15, Sofija 19:30, Bukarešta 20:25. Potnik se torej odpelje zgodaj zjutraj iz Pariza in je popoldan že v Beogradu, medtem ko rabi z brzim vlakom okoli 47 ur. V obratni smeri odleti potniški avion ob desetih zjutraj z zemunskega aerodroma in je ob desetih zvečer v Parizu. Pot Pariz—Beograd stane 4300 dinarjev. Za druga mesta so cene leta iz Beograda sledeče: do Zagreba 520 dinarjev, do Budimpešte 700, do Dunaja 1240, do Prage 1900. Vsak potnik ima pravico na brezplačni prenos 15 kg prtljage. Preko te teže se plača za prtljago po tarifi. Sleherni potnik, ki potuje z avioni *C i d n e*, je zavarovan proti nezgodi za 150.000 francoskih frankov, ne da bi moral za to še posebej kaj plačati. Potnik, ki vzame letni list za tja in nazaj, dobi za deset odstotkov znižano prevozno ceno. Ves čas potovanja so avioni v stalni radijski zvezi z letališči, preko ali mimo katerih letijo.

Društvo za zrakoplovni promet *A e r o p u t* vozi na progah: Beograd—Skoplje (dve in pol ure, 300 dinarjev), Skoplje—Solun (eno in pol ure, 300 dinarjev), Beograd—Zagreb (dve in pol ure, 300 dinarjev), Beograd—Sarajevo (eno in pol ure, 400 dinarjev), Sarajevo—Podgorica (dve uri, 400 dinarjev). Razen teh prog se je za čas kopalne sezije na našem Jadranu otvorila proga Zagreb—Sušak. Tudi ta družba daje za povratne karté za deset odstotkov znižane prevozne cene.

Dolžina zračnih prog v kilometrih znaša: Beograd—Zagreb—Gradec—Dunaj 680, Beograd—Skoplje—Solun 580, Beograd—Sarajevo—Podgorica 450, Zagreb—Sušak 120 km.

Razen omenjenih zračnih prog vodi preko Beograda proga britanskega društva *Imperial Airways*. Vsak teden leti en avion te družbe iz Londona preko Evrope in Balkana čez Beograd, Skoplje in Solun v Indijo in nosi potnike, pošto in blago.

Potniški avioni naših letalskih družb so najnovejšega tipa in tako udobni in varni, da je izključena vsaka nevarnost. Vodijo jih izborni in izkušeni piloti. Zato ni čuda, da postaja vsled zrakoplovnih zvez Beograd in vsa Jugoslavija privlačna točka za mnogoštevilne tužce, predvsem za Američane. Zrakoplovstvo je torej velike važnosti za razvoj turizma v naši državi, razen tega pa omogočuje trgovini in poslovnemu svetu, da pošilja svojo pošto in blago z veliko hitrostjo iz in v vse evropske industrijske centre.

Po vseh tujih državah se najširša javnost zanima za letalstvo in zrakoplovni promet. Tudi pri nas bi bilo treba s strani občinstva večjega zanimanja za to. V tem pogledu deluje Aeroklub Naša Krila in želeti je, da se ta velevažna naša naprava razširi tako, da bo imela podružnice ne samo po mestih, temveč tudi po vaseh. V tem pogledu se lahko premno naučimo od svojih sosedov. Morje in zrak nas vežeta z vsem svetom, zato čuvajmo oboje. Mogočna vojna in trgovska mornarica, mogočno brodogradništvo in civilnih avionov — v tem leži bodočnost Jugoslavije.

Zasebna pobuda pa pri organizaciji našega zrakoplovnega prometa ni dovoljna, potrebno je, da tudi banovine, finančni, industrijski in prometni krogi sodelujejo pri njegovi organizaciji.

REKLAMA IN KMETIJSTVO.

Naš človek, posebno pa kmetovalec in mnogi, ki imajo s kmetijstvom posla, pod imenom «reklama» ne razumevajo pravega stanja stvari in na reklamo dosti ne dajo. In vendar temelji danes ves poslovni svet na reklami. Brez nje ni napredka, ni razvoja, ni blagostanja, niti reda.

Poskusimo se v stvar poglobiti in spoznati, da je reklama velesila, s katero mora računati tudi kmetijstvo, da je reklama znanost, v kateri se udejstvuje umetnost, tehnika, zdrava človeška pamet ter podjetnost in sposobnost. Je sredstvo za mednarodno sporazumevanje in končno za splošno izboljšanje svetovnih življenjskih odnošajev. Ona hkrati vzgaja, uči in ureja, izboljšuje in izpopolnjuje delo ter zagotavlja poštenejšo razdelitev nagrade, ki gre vsakomur za opravljeno delo. Reklama je tisti činitelj, ki razširja obzorje, ki znižuje stroške življenja, ki daje iznajditeljskemu duhu človeka potrebno pobudo in nagrado ter omogočuje udejstvovanje idealizma in uveljavlja poštenost.

V kmetijstvu samem reklama ne pomeni samo propagande za vnovčevanje pridelkov, nego v prvi vrsti pomeni prizadevanje za smotrno ureditev ljudske prehrane in za uravnovesenje produkcije ter ureditve dela, odnosno mezde za opravljeno delo s tem, da pošteno stremi, da s poštenim blagom zadovolji porabnika, kajti uspešna reklama danes ni in ne more biti utemeljena v slepem dobičkarstvu, ona ne stremi za tem, da onega, na kogar se obrača, preslepi, nego mu hoče ugajati, vzbuditi zaupanje in postreči.

Komur gre za trg, mora vedeti, da trg pomeni ljudi, proti katerim je pač treba tako nastopati, da jih zadovolji in za svoj proizvod od njih tako na domačem ko na tujem tržišču izkupi toliko, da se delo resnično izplača. To se pravi — raziskovati in spoznati mora trg, njegove zahteve in razmere, preden se na njem udejstvuje, in sicer uspešno udejstvuje. Kakor more zdravnik pri bolniku ugotoviti bolezen šele na podlagi preiskave in mu predpisati zdravilo, tako more šele raziskovanje (analiza) trga interesentu dati pouka in smernice za uspešno udejstvovanje.

Kaj pa je analiza trga? To je opazovanje znanstvenih temeljev za probleme, ki se porajajo iz načina, velikosti in raznih posebnosti trga, da si pridobitnik preskrbi potrebnih podatkov, da ob upoštevanju vsega tega more postaviti svoj pridelek na trg na najbolj ekonomičen, pa tudi najuspešnejši način, t. j. da more z neko gotovostjo, prilagodivši se zahtevam trga, reči: «vem, da bom tako in tako vnovčil» in ne da bi bil prisiljen še vedno vzdihovati: «n a d e j a m s e, m i s l i m, da bo tako in tako».

Upoštevat je treba, da naj pridelovalec ne skuša svojega okusa i. sl. kupcu vsiljevati, nego se mora

brigati v prvi vrsti za to, da zadovolji njegove želje, če se mu zde pravilne ali ne. Analiza trga se dalje ne bavi samo s tem, kaj porabnik želi, nego tudi s tem, kako, kdaj in zakaj želi in koliko je pričakovati, da bo plačal, odnosno za katere pridelke ni kupca in katerih produkcija naj bi se omejila. Pridelovanje in prodajo je potem meriti tako, da je dosežen za pridelovalca uspeh, kupec pa da je čimbolj in upravičeno zadovoljen. V zvezi s tem je tako zvano *raziskavanje konjunktura*, o kateri sem pisal že v lanski pratiki in navedel drastičen primer.

Da moremo zadovoljevati kupca, pa je potrebno, da je naše blago standardizirano, tipizirano ali obeleženo. To se pravi, biti mora razdeljeno po raznih kakovostih, razredih, označeno, koliko vsebuje raznih snovi, ki jih kupec v njih išče, koliko je čistote, koliko neopornih primesi itd., vsi razni dodatki, ki kupcu v trenutku omogočajo presoditi pravo vrednost blaga in mu dajo gotovost, da se ni prevaril, da ni plačal predrago in da bo kupljeno blago lahko uspešno in s haskom uporabil. Seveda samo tako standardiziranje še ni dovolj. Z reklamo in propagando je treba kupca pridobiti, da blago kupi in preizkuši in se o njega prvovrstnosti prepriča, da se mu priljubi in da v bodoče tako blago išče. Kar pa je na trgu tako obeleženo in priljubljeno, da kupca privlači, ima značaj že uveljavljenega *znamkinega* blaga, ki se vedno dobro plača, kajti tu ne odloča več samo prava uporabnostna vrednost, ampak se ji pridružuje še neka druga, ki nosi značaj favorizacije. Tako blago lahko potem uspešno *konkurira* v itak že silno trdem tržnem boju.

Razvoj produkcije in konsuma, tržne konkurence in reklame je napravil že precej stopenj, preden je prišel na tisto, ki velja danes. Nekoč je bila konkurenca v tem, da se je pri enakih cenah v prodajo ponujalo kakovostno vedno boljše blago. Reklo se je, da dobro blago samo kupca najde. To pa je končno tudi doseglo skrajno mejo in postalo neveljavno. Začelo se je konkurirati s tem, da se je ponujalo blago najboljše kakovosti po vedno nižjih cenah. Tudi to ima svoje meje in tako smo prišli v fazo, ko je nastopila konkurenca sugestije, ko je kupca treba pridobivati s pregovarjanjem in dokazili ter s posebnim poudarjanjem posebnih odlik robe, izvora itd. Tako smo prišli do *znamkinega* blaga in danes velja na trgu le «*znamka*». Reklama pa mora biti pravična, podatki resnični, ako naj bo znamka v čisljih, ker v nasprotnem primeru ji je smrtna obsodba dokončno podpisana.

Kakor že rečeno, more biti reklama uspešna le, če se strogo in natančno drži resničnosti in resnice. Prevara se more posrečiti samo enkrat in potem pred dotično znamko vse beži kakor bi bila zakleta.

Znamka je s pomočjo reklame postala velesila, ona veže trg in seveda tudi produkcijo. To je po profesorju dr. Sombartu zadnja oblika konkurenčnega boja. Ali poznate znamke: Schicht, Elida, Sanačokolada, Wrighey, Gillette, Ford i. dr.? Z enim samim imenom je povedano vse. Dansko maslo — Emendolski sir — itd. dve besedi in vsak kupec ve, pri čem je. Pa mu na svetovnem trgu ponudi Bohinjski sir! Nihče ga ne pozna, ne ve si pod tem imenom ničesar predstavljati, še manj pa presojati njegovo vrednost in ceni njegove prednosti glede na zahtevano ceno. Poleg prvovrstnosti blaga mora še reklama storiti svoje — pa je uspeh. Za primer naj navedem reklamno vojno, ki jo je svoj čas začelo 4500 cvetličarjev Združenih držav v Severni Ameriki pod imenom «Naj cvetke govore». V sedmih letih se je konsum cvetic dvignil za 400 %.

Tudi naši kmetijski pridelki, ki sicer še niso znamkino blago, imajo dovolj odličnih posebnih lastnosti, da bi se pri strožji produkciji in standardizaciji mogli na tržišču pojaviti kot znamkino blago. Treba bi se bilo bolj posvetiti analizi trga, raziskovanju konjunktura in reklami, kajti velikanška večina ljudi je pri nas še vedno mnenja, da se dobro blago samo hvali, zato smo v konkurenčni borbi še jako zaostali. To dejstvo je tudi važen vzrok naše gospodarske mizerije.

Posamezni kmetovalec tu sprva sicer ne more bistveno kaj značilnejšega doprinesiti v nastojanjih za uveljavljanje našega blaga. Pomagati mora država. Ta je po 6. januarju hvalevredno storila že toliko, da bi sedaj bil čas že za samopomoč. Kmetijske centralne organizacije in združenstvo bi se morale neutrudljivo poglobiti v tozadorna dela, kmetovalci pa slušati njihova navodila in se še bolj organizirati in urediti združeno vnovčevanje, pa bi se uspehi mogli kmalu pokazati.

Čim dalje se bo to delo odlagalo, tem težje se bodo dosegli uspehi, tem težja bo konkurenca z blagom, uveljavljenim že na trgu.

O načinih propagande in reklame bi se dalo veliko pisati, za kar pa tu ni mesta. Dovolj mi je, če pri kmetovalcih dosežem pravo razumevanje in sklep, da bodo v svojih organizacijah zahtevali iz-

vedbo predlaganih del in se ne bodo zadovoljevali s prav nobenimi odklonilnimi izjavami. Skrajni čas je, da se energično zganemo, še preden nas voda zalije čez glavo. Vse ostalo je stvar dela kmetijskih in reklamnih strokovnjakov.

Končno naj mi bo dovoljeno opozoriti na prednost združnega vnovčevanja, ki bi eventualno moglo najti svojo centralo v novi privilegirani Izvozniki delniški družbi. Saj je znano, da pri nas za marsikatero pridelke pridelovalec skupi komaj četrtno ali nekaj več od ene cene, ki jo plača porabnik, vse drugo požre promet in neurejena kupčija. Znano je, da dobivajo Danci pri združnem vnovčevanju mleka in jajec skoraj $\frac{9}{10}$, pri združnih klavnica pa še večji delež v primeri s cenami drobne prodaje, ker znaša o stroški vnovčevanja mleka in jajec okoli 10 %, pri združnih klavnica pa še znatno manj.

Tudi naj bi obveljalo načelo, da bi pridelovalec prepuščal vnovčevalnim centralam (kakor je to v poslovnem svetu že običaj) do 2 % izkupička v fond za vršitev reklame, ker bi se mu ta izdatek kmalu izdatno izplačal. Lever Bros. Ltd. v Londonu n. pr. izdaja kot svetovno podjetje letno blizu dva milijona funtov za reklamo, ravno tako trčšijo Američani neverjetno veliko za reklamo. Na svetovnem reklamnem kongresu leta 1929. v Berlinu, je izjavil John Benson, predsednik American Association of Advertising Agencies v New Yorku, da je v njihovi deželi reklama najvažnejši gospodarski činitelj, ker presegajo izdatki za reklamo 1 milijon dolarjev.

Če ne želimo, da bo naše kmetijstvo vsled silne reklamne podjetnosti drugih pridobitnih panog in kmetijstva naprednejših držav potisnjeno popolnoma v ozadje, tedaj se mora nekaj zgoditi za njegovo uveljavljanje na trgu in za njegovo splošno gospodarsko uveljavljanje. Ako se to zamudi, bo kriza še večja in vsa druga sredstva ne bodo mogla obvarovati našega kmetijstva pred popolno prezadolžitvijo in popolnim ubožanjem, kar ni vse pozornosti vredno samo v agrarno-političnem, nego v narodno-političnem in državnem smislu.

JOSO ZIDARIČ:

LUTKE NA ŽICI IN NITKAH.

Širši javnosti, osobito na deželi, je malodane neznana tovrstna umetnost, ki jo gojijo veliki narodi z vso ljubeznijo prav zaradi njegove izrednega značaja za psihološko, predvsem narodno vzgojo mladine.

Igrače so bile in bodo, dokler stoji svet, za otroka prvovrstna privlačna sila. Lutka ni plod trenutnega razpoloženja. Ona je sestavina narodne kulture in je bržčas tako stara kot človek sam.

Kal našega lutkovnega gledališča globoko tiči v izvirnem otroškem nagonu posnemanja. Otroci si je prvi izobilil lutko preproste oblike. Roditelji vseh časov so mu pa priskočili na pomoč in tako vedno bolj izpopolnjevali in lepšali zunanost njene podobe, dokler niso dosegli neke stopnje zavestne ustvarjalne volje, umetniške volje. V taki obliki so postale potem last vsega plemena. Lahko trdimo, da so igrali z lutkami v vseh dobah.

Zibelka lutkovnih iger je Indija, kjer je Vidušaka zabaval Inde že pred 2000 leti. Odtod so se širile na vzhod na Kitajsko in Japonsko ter na otoke in na zapad po širnem svetu.

Če nas že presenečajo lutke, najdene v egiptskih grobiščih Faraonov, nas morajo docela osupniti one, nedavno odkrite na Moravskem na pravadnih sediščih človeka staro in novokamenite dobe.

Že stari Grki so imeli svojevrstne lutke, ki so jih nazivali «neuróspasta» = vlečene na žilovke.

V Rimu so pa poznali «imagunculae» ali «oscilla». Slednjo besedo so Rimljani porabljali samo za one podobe, ki so predstavljale Bakhusa in ki so jih poljedelci obešali na drevesa, da bi iz teh znamenj veščevali ali prokovali, kakšna bo letina.

Vsak narod si je tedaj sam izbiral po svojem okusu svojevrstne tipe in značaje ter jih primerno prikojeval za lastno porabo. Čim bolj pa se je razvijala kultura posameznih narodov, tem bolj so se izpopolnjevale tudi lutke. Dolgo vrsto stoletij je bilo torej treba, da so spravili lutke na sedanjo umetniško stopnjo.

Na Francoskem jih je prvi uvedel za Karla IX. neki Marion. Zato tudi ime «marionnette». — Nemci imajo v Monakovem svoj Marionettentheater der Münchener Künstler. Svetovnoznano je lutkovno gledališče v Salzburgu. V odnotnem vodniku po mestu zelo priporočajo tujcu, da si ga ogleda zaradi njegovih umetniško dovršenih iger. Božanstveni Goethe, ko je nekoč prisostvoval prastari igri «Fausta» v lutkovnem gledališču, je tam dobil inspiracijo za svoje največje delo. — Italijani imajo svoj znameniti «Teatro dei piccoli», ki ga vodi znani pisatelj Vittorio Podrecca. — Nizozemci so presadili lutke z vso pestrostjo in čutnostjo na domača tla kar iz svojih prekomorskih kolonij na Javi, kjer so lutke pri tamošnjem ljudstvu jako priljubljene. Razni domači izdelovalci lutk se pa ne morejo nikakor otresti orientalskega vpliva. — Švica ima popolnoma svojevrstne lutke. — Rusi se pa poslužujejo lutkovnih iger v svrhu agitacije in njihov Gašperček Petruška masakrirata plemstvo. — V Češkoslovaški republiki pa ni sela ali družine, ki bi ne imela vsaj par lutk in kulis. — Tudi pri nas je zadnje čase opaziti pokret, ki stremi po razširitvi te za mladino tako važne ustanove po vsej naši zemlji. Vendar pa so odločilni faktorji še precej nebrizni, videč v nji le igrače, ne pa njene vzgojne moči. Do sedaj imamo lutkovna gle-

dališča v Ljubljani, v Mariboru, v Ptujju, v Ribnici; dalje v Zagrebu, Beogradu, Karlovcu, Varaždinu in Dubrovniku in morda še kje drugje, toda zaradi pomanjkanja jugoslovanske lutkarske zveze, do katere mora — po mojem mnenju — priti v najkrajšem času,* smo začasno razkropljeni in ne moremo zaradi tega pred inozemski forum postaviti niti svojega zastopnika kot drugi narodi. Leta 1929. se je na lutkarskem kongresu v Pragi, na katerem so bile zastopane vse države, ustanovila mednarodna zveza lutkovnih gledališč «Unima» (Union internationale des marionnettes), koje predsednik je velezaslužni profesor dr. Jindřich Veselý, urednik najstarejšega strokovnega mesečnika «Loutkař».

*

V onih centrih, kjer delujejo lutkovna gledališča, so predstave vedno prav dobro obiskane. Kajti okus se mladini izpopolni, zanimanje za tovrstno literaturo in posebno še za upodabljačo umetnost stalno raste.

Vem za otroke, ki so bili dolgo časa cestni «vandrovčki», sedaj pa — odkar posečajo ob nedeljah lutkovne predstave — so se temeljito izpreobrnil v popolno zadovoljstvo roditeljev. Doma kar vsevprek izdelujejo odre, dolbejo glave, žagajo iz lesa trupla... Če pa slučajno nimajo lesa pri roki, si pomagajo z lepenko. Dalje primerno oblačijo lutke. Ta posel vselej spada v delokrog sestrice, ki tekmuje z bratom v drugi panogi njunega dela.

Če stopiš v kako tako hišo, vidiš cel magacin raznih likov, podob, slik in drugih v to vrsto spadajočih priteklin. — Prej molčeci in plašljivi, ti znajo otroci sedaj razne prigodbe kar na pamet! — Kako ne? Posnemajo in ponavljajo — kar je otroku že prirojeno — one živahne in napete dogodke, ki so jih videli na odru. Roditelji so seve blaženi in jih z zadoščanjem izpodbujajo k delu, videč kako koristna je postala ta ustanova za otroke. V družinah, kjer jih je več, si je otročad celo razdelila vloge: ti bodi mizar, oni slikar, tretji krojač itd. Človek, zasledujoč jih pri delu, se ne more načuditi njihovi spretnosti in iznajdljivosti.

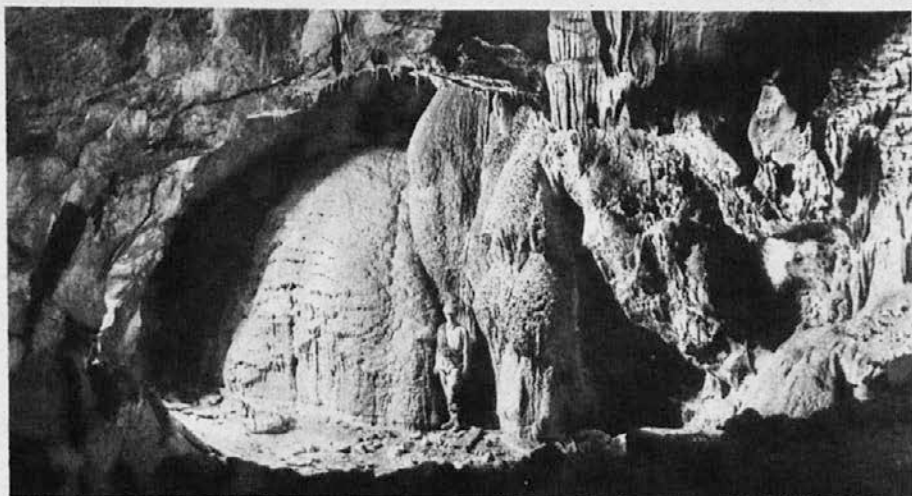
Slednja misel zavaja šolska vodstva k razmišljanju, da li bi ne kazalo ustanoviti — kakor je to storila meščanska šola v Ribnici — lutkovna gledališča v šolah, ne samo v pleme-

* Ustanovljena je bila — res — 17. avgusta 1930. v Ljubljani. Predseduje ji g. Mladen Širola iz Zagreba.

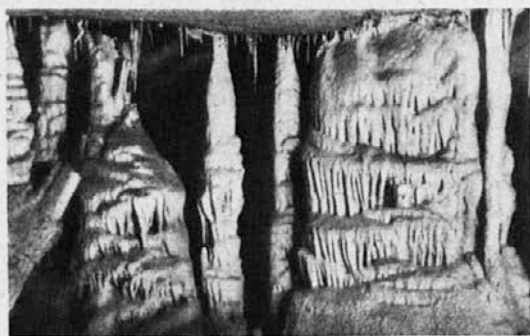
Mož s süho robo.

Mačkovca pri Planini.

Hajdi v strugo!

Monumentalni kapniki iz Kriške jame pri Ložu.

Kozlovka pri Ložu: Spuščanje
v brezno.

Križna jama pri Ložu.

Zračna potniška limuzina družbe Aeroput.

Slavni letalec Fitzmaurice, gost ljubljanskega Aero-kluba.

«Lojze», novo letalo ljubljanskega Aero-kluba (zgradil inž. Bloudek).

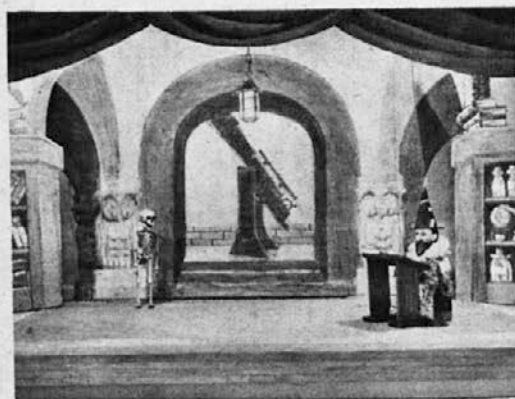

Razgled iz letala na središče Beograda: v sredi dvor, zgoraj nova skupščina.

Občni zbor lutk.

Prizor iz romantične igre «Marbuel».

Škratje stražijo umrlo Snegulčico.

Sokol in Slovenka.

Lutke Sokola I na Taboru; levo g. Zidarič, desno g. Počivavnik.

nito zabavo in razvedrilo učencev, nego v izpodbudo, da se dečki in deklice izurijo v sličnih ročnih delih, ki segajo že v praktično življenje. Naši severni bratje Čehi so v tem pogledu pravi mojstri in edini med Slovani, ki so to vrsto umetnosti pravilno in uspešno razumeli.

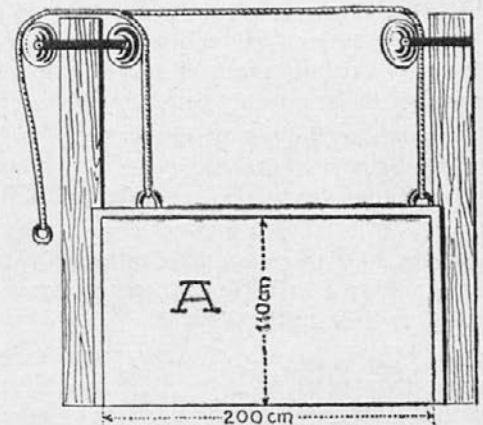
Zdaj pa k podrobni razlagi! Obstojata dve vrsti lutk, in sicer: lutke na prste in one na žici in nitkah.* Tehnika se pri prvih in drugih bistveno razlikuje.

O slednji sem namenjen tu obširneje izpregovoriti, da se s to panogo prosvetnega dela seznanijo širši krogi, ki jim je pri srcu izpopolnitev mladinske vzgoje.

Ogrodje odra in njegovi sestavni deli.

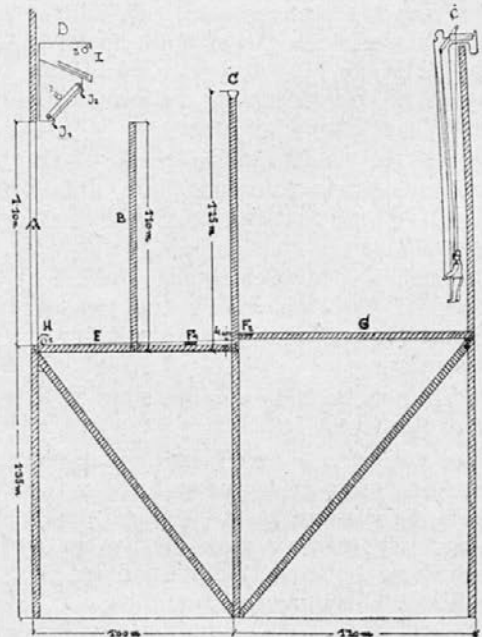
Zastor A. Imamo razne oblike zastorov. Najbolj prikladna je ona, ki jo kaže skica 1. Na okvir A napnemo platno. Ker je v našem primeru odprtina proscenija (predodnja) 2 x 1-10 m, mora potemtakem okvir biti za malenkost širši ter mora gladko pol-

zeti po prirejeni progji. Zastor privežemo na vrv, potegnjeno skozi tri škrípce, in z njo povlečemo zastor kvišku do še enkratne višine. Vrveco nato ovijemo okoli kakega kavlja ob steni. Sicer si lahko priredimo za glavnim zastorom A iz klota ali baržuna še eno pomožno zagrinjalo, da nam ni treba vsakokrat zastora A dvigati in spuščati.

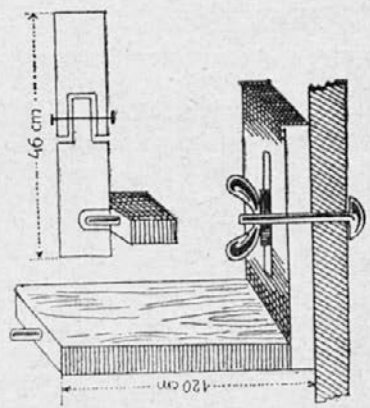

Skica 1.

Desni in levi praktikabel B: dve močni latvi 0-03 x 0-05 x 1-20 m razsežnosti. Na zgornjem koncu ima latva 3 cm visok lesen klin, na katerem leži vodoravna druga latva 46 cm dolga kot nekak pripomoček za obešanje lutk. Spodnji del pa je 22 cm dolg. V sredini ima zarezo, skozi katero vtaknemo vijak v luknjo, ki jo izvrtamo v podij. Na ta način je dana stanovitnost praktikabla, ki ga lahko obračamo na vse strani, kakor kaže pač potreba. Glej skico 2!

A = zastor. B = desni in levi praktikabel za stranske kulise. C = parapet. Č = okvir za obešanje lutk. D = bralni pult in zgornja svetlobna rampa. E = nagnjeni podij. F1 + F2 = odprtini. G = prostor za igralca. H = spodnja rampa. 1, 2 in 3 = žarnice.

Skica 2.

* Navodila za lutke na prste sem podal v 8. številki XXXI. letnika mladinske revije «Zvonček», 1929./30.

Parapetu C je posvečati največjo pozornost. Kajti iz tega mesta prav za prav vodi vse življenje na sceni. Igralci se nanj naslanjajo s komolci, da laže premikajo mehanizem lutke. Na njem obenem čakajo one lutke, ki so obešene in pripravljene za skorajšnji nastop. Nanj je tudi postavljeno ozadje (prospekt). — Zato mora biti jako trdne gradnje, in sicer $0.04\frac{1}{2} \times 0.08 \times 1.25 \times 2.20$. Da je še trdnější, mu dodamo latvo, ki naj bo približno 20 cm oddaljena od zgornjega dela; navpično pa v razdalji kakih 22 cm od levega in desnega krila še po eno pomožno latvo.

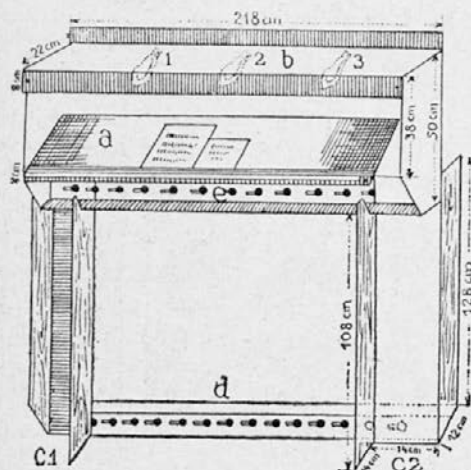
Na vodoravni latvi napeljemo obenem tri stikala za strujo nizke napetosti (4 voltov), katero rabimo za zmaja, sovo, kresnice itd.

Okvir Č je mišljen kot nekaka varnostna ograja, da bi igralci ne padli z odra. Služi tudi za obešanje lutk. Dolg je po našem načrtu 3.40 m, visok pa 1.20 m.

Bralni pult D+I, odnosno zgornja svetlobna rampa (glej skico 3—e) je nameščena takoj za zastorom in leži na desnem in levem portalu, katerih namen je, da zakrijeta gledalcem pogled v stranske dele odra.

Portal sestoji iz treh prbitih delov. Prvi je 12 cm širok v navpični legi poleg proge za zastor. Drugi del je 14 cm širok pravokotno v vodoravni legi in tretji 14 cm širok v navpični legi.

Oblika pulta, kakor nam ga kaže skica 3, je čisto preprosta. V sredini imamo poševno desko a), 212 cm dolgo in 28 cm široko. Na njenem spodnjem delu zabijemo deščico

Skica 3.

$2 \times 4 \times 212$ cm, ki služi zato, da prepreči, da se razgrnjene vloge, ki naj bodo — zaradi varnosti — še pritrjene na deski a), ne bi preselile z recitacijo vred neposredno na oder!

Zadnjo steno pulta pa pokrijemo z lepenskami.

Da nam je omogočeno čitanje vlog, nadomestimo nad označeno desko tri žarnice, ki naj bodo vedno take barve, kot je predvidena razsvetljava dotične scene. In to zaradi tega, da scena ne trpi na učinkovitosti zaradi belih žarnic, ki kolikor toliko odsevajo belo luč na drugače razsvetljen prospekt.

Na ploskvi b) s povišbo b 1) je mesto za različne predmete, ki so za igro nujno potrebni in ki morajo biti igralcu vedno pri roki.

Nagnjeni podij E se polagoma dviga od proscenija do parapeta do najvišje točke 4 cm. Dolžina podija pa je 250 cm, njegova širina pa 100 cm.

Odprtina F 1. Kakih 10 cm od parapeta proti prosceniju se nahaja prva jama, ki je sestavljena iz treh desk skozi celo dolžino podija. Dve deski sta 90 cm dolgi in 20 cm široki. Tretja pa v sredini 70×20 cm. Ta odprtina služi za podzemskie prikazni (parklji, povodni mož itd.).

Prostor za igralce G. Na tem prostoru se odigrava zakulisno delo. Zato mora tudi biti primerno razsežen, in sicer 438 cm dolg in 125 cm širok.

Kot nekak podaljšek scene služi odprtina F 2 (26×80 cm), ki naj bo solidno vdolana, ker igralci stoje na nji, kadar je več ne potrebujejo.

Ob straneh imamo še dvojne stopnice, ki vodijo na ta prostor.

Spodnja rampa H ima v našem primeru 12 žarnic v pločevinastem žlebu, in sicer tri bele, tri rumene, tri rdeče in tri modre, ki naj bodo spojene za vsako barvo na izpremenljiv upor (rheostat). Na isti način je prirejena svetloba v zgornji rampi.

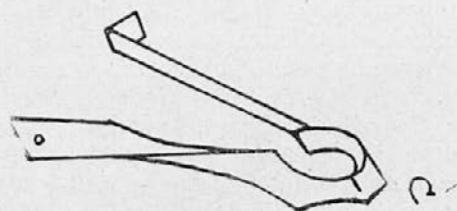
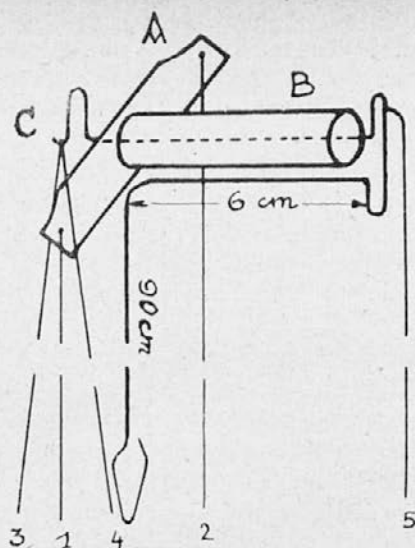
S tem je razlaga o ogrodju odra in njegovih sestavnih delih pri kraju.

*

Razložiti nam je sedaj mehanizem lutke.

Mehanizem za gibanje rok in nog je preprost. Prirejamo ga na razne načine. Najbolj praktičen pa je gotovo sistem, ki ga kaže naša skica 4.

Skica 4.

A = tehtnica, 1-2 = niti za noge. B = valjar, 3-4 = niti za roke. C = kljukica, 5 = nit za poklone. Č = sponka.

Ta mehanizem ima tri dele: žico, držalo in tehtnico.

Žica je iz 2 mm navadne žice in je na koncu upognjena, da jo z lahkoto priklopiš na sponko trupa. Njena dolžnost zavisi od višine parapeta, v našem primeru in pri 35 cm lutkah = 95 cm.

Držalo je nadaljevanje iste žice.

Tehtnica, odnosno valjar služi za gibanje nog. S palcem in kazalcem desne roke vrtimo valjar in dobimo brezhibno hojo lutke.

S takim mehanizmom sestavljeno lutko je treba oživiti z napeljanimi nitmi od tehtnice do nog in od posebne kljukice do rok. Za poklone pa rabimo tretjo nit na hrbtu. In lutka je pripravljena za hojo in za vse druge kretnje.

*

Lutka ima štiri sestavne dele: trup, glavo, roke in noge. Dolžina trupa ne bodi daljša od

glave za več kot $1\frac{1}{4}$ - ali $1\frac{1}{2}$ krat; a pri Gaspérčku, deci in palčkih je trup še manjši.

Trup je v ramenih razširjen in se zožuje v bokih. Prsi so vzbočene, hrbet je raven. V pasu je trup znatno zožen, boki so zopet širši, pa ne več kot ramena.

Spodnji trup je raven. Zarezan je na dveh straneh tako, da se morejo noge nasaditi kolikor možno visoko. Pričvrstimo jih z žebliem v bokih. Zareze v bokih prečistimo s smirkovim papirjem, da bi bile stene gladke in ne bi preprečile pravilnega giba nog.

Spodnji del telesa mora še biti ravnovesen z osjo trupa, da more lutka sedeti z lahkoto in okretnostjo.

Trup iz mehkega lesa si lahko vsak napravi z ostrim nožem. Zareze žagamo z malo žagico.

Glavo izrežljamo vselej iz trdega lesa. Oči so barvane ali steklene zaradi boljšega pomenka s prirodnimi. Sredi glave in vratu zvrtno luknjo 1,5 cm dolžine in 8 mm širine, skozi katero vtaknemo žico in jo priklopimo na sponke, nahajajoče se v sredini ramen. Barvamo pa glavo z oljnato barvo brez laka, da bolje ustreza prirodni polti, ali pa z akvarelnimi barvami in jih prevlečemo z lakom.

Roke so iz trdega lesa. Posebno pažno je treba posvetiti prstom, da se ne lomijo. Palec in kazalec desne roke se morata vedno dotikati v obliki črke O, da moreta držati kak predmet. Roka je pritrjena k ramenu z nekakim okroglim rokavom iz platna. Tako je podana zaželena gibčnost kretenj. Odsvetovati je vsakršno rabo žice namesto omenjene priprave.

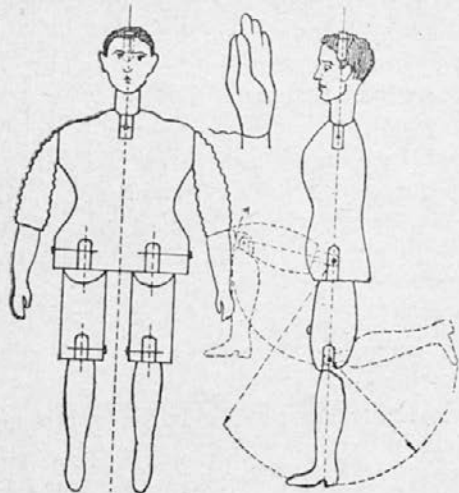
Roka je pri lutkah prisposobljena individualnosti. Velik uspeh v dosegu pravega pojmovanja raznih značajev zavisi od gestikulacije rok. Zato morajo biti njeni gibi kolikor mogoče prirodni, tako rekoč prirojeni.

V zarezi trupa nasadimo nogi, ki sta iz dveh delov: zgornji in spodnji del. Zgornji del ima v kolenu istotako zarezo kakor trup, v katero pride spodnji del. Zarezo je tako prirediti, da se zgornji del nog dvigne brez vsakršne težkoče do prednoženja, odnosno spodnji del noge vodoravno z zgornjim delom v nasprotno stran.

Zarezi trupa morata biti precej oddaljeni druga od druge, da ne ovirata lutke pri hoji.

*

Govoriti nam je še o najzanimivejši in najhvaležnejši točki naše ustanove: o sceni.

Scena je prostor, v katerem se vrši dejanje. Scena sestoji iz ozadja (prospekta), stranskih sten (kulis), podkrovnice (sufit) in manjših delov.

Ti štiri deli morajo predstavljati celoto in zbudjati scenični vtisk prave oddaljenosti, oziroma globine. Ta učinek dosežemo s perspektivo, popolnostjo risb in pravilno razporedbo barv.

Scena je ločena od proscenija samo z zastorom. Na prosceniju (predodruju) je spodnja

svetlobna rampa. Ko dvignemo zastor, postane proscenij in scena en sam prostor.

Za vsako sceno je treba vnaprej razpolagati z osnutki, na podlagi katerih izdelamo ozadje, stranske stene itd.

Prospekte naslikamo — zaradi trpežnosti in praktičnosti, to dvoje je najvažnejše — na platno, ki naj bo že v svoji zgornji in spodnji dolžini prešito v obliki dolge nožnice za toliko centimetrov širine, za kolikor je široka latva.

Tako prešito platno je potemtakem na obeh straneh porabljivo.

Stranske stene, kakor tudi podkrovnice in druge manjše dele naslikamo na lepenke, ki so bolj prikladne.

*

S tem so v glavnih obrisih podane smernice za novo, pri nas skoro nepoznano, hvaležno delo prosvetnega življenja za mladino. Poglaviten naš cilj je bil, da seznanimo prosvetne delavce na deželi s to izredno panogo prosvete, ki je bila do sedaj neznana, ki pa zasluzi vso našo pozornost. Iz gornjih izvajanj bodo mogli naši prosvetarji črpati najpotrebnejše znanje. Da pa v našem jeziku pogrešamo še tovrstno literaturo, to nas ne sme prav nič plašiti. Z ljubeznijo, pridnostjo in vztrajnostjo bomo premostili še to oviro in se tako uvrstili v kolo velikih narodov. Naš trud pa bo stoterokrat plačan!

SL. KOŽELJ:

HIGIENA KURJENJA IN ZRAČENJA.

Na prostem dosežejo dimasta onesnaženja zraka le redko višjo stopnjo, ker povzročajo velike zračne mase neprestane struje in skrbe na ta način za stalno razredčenje in odstranjenje plinaste in sajaste zračne nesnage; poleg tega vplivajo čisteče na našo atmosfero tudi padavine in življenjski pojavi v rastlinstvu. Nad celo vrsto velikih mest, n. pr. nad Londonom, se zrak vsled velikega števila dimnikov le neznatno ohladi in malo očisti. Pri tem so tudi opazili, da dim iz privatnih kurilnih naprav veliko bolj onečašča zrak kakor pa dim velikih industrijskih naprav, to pa radi tega, ker se nahajajo hišni dimniki veliko niže kakor pa visoki tovarniški.

Premog vsebuje približno 1,7 % žvepla. Izračunali so, da bi iz dima v Londonu lahko pridobili letno skoraj en milijon ton žveplene kisline. Radi tega onečiščenja zraka so ovirani posebno ultravioletni solnčni žarki, ki so tako potrebni za naše zdravje. Umrljivost otrok in jetična obolenja so posebno v takih mestih na visoki stopnji.

Klima velemesta se pa prav posebno pokaže v stanovanjih revnejših slojev. Mnogo boleznih, predvsem rahitis (angleška bolezen), se silno razširja vprav radi nezadostno zračenih stanovanj. S tem pa, da navajamo naše telo na zrak in svetlobo in ga tako utrjujemo, postanemo odporni proti celi vrsti nalezljivih bo-

lezni. V ogrevanih prostorih bi morali kolikor mogoče malo kuriti, a jih obilo zračiti. V nasprotju s prostim zunanjim zrakom, kjer se vedne struje, stoji namreč zrak v zaprtem prostoru skoraj popolnoma mirno in izkazuje tokove le takrat, kadar v njem kurimo, oziroma ga zračimo. V zaprtih prostorih se zbog dihanja ljudi zelo poveča količina ogljikove kisline in vodna zračna para. Počivajoči mož odda v eni uri sledeče snovi zraku: 130 toplotnih enot, 20 l ogljikove kisline in 60 g vode. Še bolj pa stopi to dejstvo v ospredje, če pomislimo, da odda delajoči človek v istem času 230 toplotnih enot, 36 l ogljikove kisline in 130 g vode. Torej je oddana množina vode, ki prihaja iz izdihanega zraka in izhlapevanja kože, pri delajočem človeku še enkrat tako velika kakor pri mirujočem. Toplina v zaprtem prostoru prekaša skoraj vedno temperaturo na prostem. Sicer je res, da ima zrak to dobro lastnost, da vsrka z naraščajočo temperaturo več vode, toda vpoštevati moramo tudi to, da topli in vlažni zrak, ki je le nalahno nasičen z vodno paro, ne sprejema več nobenih parnih količin od človeka. Ako se poveča pri temperaturi, ki je višja od 33°, zračna vlaga, potem ne more oddajati človeško telo nobenih vodnih par obdajajočim ga zračnim plastem. Pri 25° C postaja 60odstotna relativna vlaga že prav neprijetna in dušeka. Topel zrak mora biti suh, da ga lahko ugodno prenašamo; pri počivanju in pri prepihu je v višjih temperaturah in pri večji vsebini vodnih par počutek ljudi veliko boljši kakor pa pri delu in v stoječem zraku. Delavci, ki delajo na prostem, so proti tuberkulozi in pljučnim vnetjem veliko bolj odporni kakor pa delavci, ki vrše svoje delo v zaprtih prostorih. Kot vzrok za to dejstvo se splošno smatra premočno segretje delovnih prostorov. Tudi varnost in delovni učinki trpe v preveč kurjenih prostorih, ker popušča pri delavcih pazljivost in se hitro pojavi utrujenost.

Toplota (100 toplotnih enot v 1 uri), ki jo ustvarja telo delajočega človeka, težkega približno 66 kg, se zelo poveča zbog jakega navora in se izenači samo z izhlapevanjem velikih množin potu. Če je torej zrak tako nasičen z vlagjo, da ne more več sprejemati vodnih par, potem tečejo množine potu po človeškem telesu, kri v najmanjših žilah, posebno v možganih, se zaustavlja in tako nastane pri ljudeh tako zvana umetna vročica. Ker so torej odvisni zdravje, počutek in delazmožnost člo-

veka v prvi vrsti od tega, v kakšni meri oddaja telo toploto zračnim plastem, ki ga obdajajo, mora skrbeti zračenje predvsem za to, da zmanjšamo z njim toploto v prostorih, kar se pa mora zopet ravnati po temperaturi, hitrosti vetra in vlage zunaj prostora.

Enakomerno in pogosto pretoplo ozračje zaprtega prostora zahteva poleg naravnega in nevidnega zračenja (skozi luknjice in špranje oken in vrat) izdatno obnovo zraka z umetnim zračenjem. Če napravimo prepih, zadostuje za obnovo 1 do največ 5 minut. Z okni zračimo najbolje tako, da odpremo gornje dele oken, da lahko tople in porabljene zračne plasti brez sledu izginejo in da se ves prostor napolni s svežim zrakom. Vsako uro bi morali sobni zrak obnoviti; zračenje pa bi moralo biti še bolj pogosto takrat, kadar dela ali pa miruje v sobi več ljudi. (Pri srednjetežki obleki in pri relativni vlagi 40 do 50 % mora biti temperatura v višini glave: v gledališčih in koncertnih dvoranah 19 do 20° C, v otroških sobah 18 do 20° C, v stanovalnih sobah 17 do 19° C, v bolniških sobah 16 do 20° C, v spalnicah 14 do 18° C, v telovadnicah 13 do 16° C in v delavnicah 10 do 17° C, kakršno je pač delo v njih.) Normalna temperatura naj bo vedno taka, da človek v lahki obleki ne občuti nobenega mraza.

Ko pride atmosferski (zunanji) zrak v pljuča, napravi te-le spremembe: ogreje se na telesno temperaturo, nasiti z vodno paro, zmanjša se mu količina kisika in poveča množina ogljikove kisline. Dnevno sprejme namreč človek, ki ne dela z rokami, okroglo 700 g kisika vase. Odrasel človek odda v 1 uri 22-6 l ogljikove kisline, otrok samo 10 l. Vsled tega znaša kvantitativna ventilacijska poraba, to se pravi tista množina zraka, ki je potrebna odraslemu človeku v 1 uri, 32 kubičnih metrov; mladina 16. let ga rabi 29 m³ in otroci 10. let 17 m³. Ker se vsled običajnih prezračilnih naprav lahko obnavlja zrak v prostorih samo enkrat do dvakrat na uro, mora imeti prostor, kjer se nahaja odrasel človek, 16 m³ (pri otrocih 16. in 10. let 14-5 m³, oziroma 8-5 m³).

Zato moramo naša stanovanja zračiti, kajti svež in čist zrak omogoča človeku izdatno dihanje, poveča njegovo delazmožnost v telesnem in duševnem oziru in je neobhodno potreben za nego higijene in za povzdigo splošnega narodnega zdravja.

RADIO NA JUŽNEM TEČAJU.

Po več kot enoletni odsotnosti se je letošnja pomlad ekspedicija admirala Byrda vrnila iz južnega polarnega ozemlja nazaj v Zedinjene države. Junaški raziskovalec Byrd je že dolgo znana osebnost. Prvi je letel z aeroplanom nad severnim tečajem, tretji je priletel z aeroplanom iz New Yorka v Evropo in prvi je bil z aeroplanom na južnem tečaju. Edino dva človeka sta videla severni in južni tečaj naše zemlje, namreč pokojni, tako tragično preminuli Amundsen in pa Byrd.

Byrdova ekspedicija na južni tečaj se je okoristila z najnovejšo iznajdbo, z radijem, in pogumni možje niso bili v strahotah sneženih viharjev, na tisoče kilometrov daleč od civiliziranega sveta, tako zapuščeni in izgubljeni kot njih predniki, ki so bili navezani edino sami nase v strašnem molku ledene pustinje. Vesela godba je prvič zadonela po mrzlem zraku, glasovi so se začeli iz oddaljenih mest, zvoki so prihiteli na krilih elektrike, se zajeli v anteno zimovališča ekspedicije, imenovane Little America (Mala Amerika), in tako vzpostavili zvezo peščice v sneg in led zakonitih mož z njihovo domovino.

Toda Byrdova ladja je odjadrala domov in vsi člani ekspedicije so se srečno vrnili, «Mala Amerika» pa je ostala ledena pustinja, kot je bila skozi sto- in tisočletja. Pingvinom je morda dolgčas, kajti ne morejo več poslušati broadwayskega jazza in petja ter pogovarjanja iz Pittsburga in Schenectadyja, a tudi brnenje velikih jeklenih ptičev jih ne straši več. Zvočniki ne motijo več bele antarktične pustinje. Sicer najdejo radijski valovi iz vsega sveta še vedno pot na ozemlje južnega tečaja, toda razen lovcev na kite, ki se tam slučajno nahajajo, jih ne poslušajo nihče.

Kaj bi si bili mislili Amundsen, Scott ali Shackleton, če bi bili nenadoma zapazili velikega mehničnega ptiča z votlim gromenjem visoko nad njih glavami, ko so se počasnih korakov mučili s svojimi pasjimi vpregami preko razdrapane ledene pustinje? In če bi si bili leta 1911. v sanjah predstavljali te stvari, bi si mogli vendar težko domišljati, da bi bil takšen aeroplan v brezžični zvezi z New Yorkom. Toda leta 1930. niso bile to nikakšne sanje.

Letalo se je dvignilo s sneženih tal in letelo visoko nad neizmernimi ledeniki v smeri

proti zalivu, imenovanem Discovery, po ladji kapitana Scotta iz leta 1902. V letalu je Byrd in opazuje 15.000 kvadratnih milj novega ozemlja. Možje, ki so z njim, filmajo ledeno gorovje, polno čeri in prepadov. Ta film bodo nekaj mesecev pozneje gledali, udobno sedeč v kinematografskih naslanjačih, ljudje vseh delov sveta, in videli bodo na srebrnem platnu ono, kar so ti možje opazovali iz zračnih višin.

Medtem ko se je nahajal Byrd na svojem poletu, je njegov newyorški prijatelj, kapetan Hilton H. Railey pravkar govoril radiofonsko z Londonom in zvedel za Byrda, ki je bil od njega oddaljen 9375 milj, važno novico. Rad bi mu jo takoj sporočil in zato telefonira iz svojega stanovanja po lokalnem telefonu v uredništvo dnevnika «New York Times», katerega specialna radijska postaja na kratke valove je v stalni zvezi z Byrdom. Trenutek pozneje že zabrnijo stroji te postaje in vest odhiti po zraku na dno naše zemlje ter se ujame v razpete bakrene žice anten «Male Amerike». Ko tu sprejmejo vest, jo odajo takoj naprej Byrdovemu aeroplanu, ki leti 250 km južno od te postaje, Byrd odgovori s svojo majhno radijsko postajo, ki jo ima na krovu svojega letala, in že nekaj minut pozneje zvedo njegov odgovor preko postaje «Male Amerike» v New Yorku in Londonu, ko da bi bilo to samo okoli opla. To je triumf tehnike naše dobe.

Čarovni valovi radija so spremljali admirala Byrda in njegovo moštvo po vsem potovanju po Antarktiki od decembra 1928. do spomladi 1930. Dan za dnem je radio pripovedoval začudenemu svetu, kako so živeli in kaj so odkrivali junaški raziskovalci. Spremljal jih je na morju, na suhem in v zraku. Kot vsevidno oko je radio omogočil vesoljnemu svetu, da je gledal v Antarktiko in celo do južnega tečaja. Radio je s hitrostjo svetlobe, to je s 300.000 km na sekundo, vezal tri jeklene antenske stolpe, ki so stali na južnem polarnem ozemlju, v eni dvajsetinki sekunde z New Yorkom.

Nevidni valovi, ki so izhajali iz radijske postaje v kupoli nebotečnika dnevnika «New York Times», so prinesli v Antarktiko Byrdu in njegovim ljudem nad 15.000 poročil od njih sorodnikov in znancev, kakor tudi godbo in zabavne programe raznih ameriških postaj, katere so pošiljali v pokrajine večnega ledu

in snega, da se ekspedicija v dolgi zimski noči ne bi dolgočasila. Nasprotno je Byrdova postaja v «Mali Ameriki» poslala «New York Timesu» nad \$25.000 besed poročil za časopisje. Te vesti so hitele preko najrazličnejših podnebij, preko ledu Južnega morja, preko gorovij, step in tropičnih gozdov Južne Amerike in preko zapadnega dela Atlantskega oceana. «New York Times» jih je porazdeljeval štiriinštiridesetim dnevnikom po Zedinjenih državah in drugih deželah, da celo po oddaljeni Avstraliji. Poročila so se tiskala v najrazličnejših jezikih. Pogosto se je nad dvajset posebnih brzojavnih vodov uporabljalo iz New Yorka — poleg redne telegrafske službe — za pošiljanje Byrdovih poročil dnevnikom, katerih skupna naklada je znašala nad sedem milijonov izvodov.

Byrdova antarktična ekspedicija pomeni novo dobo v zgodovini radija. Ta ekspedicija je pokazala, da je radio v stanu delati čudeže, o katerih nihče ni sanjal. V času, ko so pripravljali ekspedicijo, so radijski izvedenci, katere so vprašali za mnenje, odkimavali z glavo, ko so jim omenili, da hočejo vzpostaviti neposredno radijsko zvezo New Yorka z južnim tečajem. Izjavili so, da je to nemogoče, da bi pa morda izjemoma ugodne vremenske prilike tu in tam dovolile, da poročilo doseže svoj cilj. Svetovali so, naj se poročila iz New Yorka pošiljajo v Buenos Aires in naj se od tam ponovno oddajajo naprej proti jugu,

pa še o tej zvezi so dvomili, ali se bo dala stalno vzdrževati. Kljub temu so oni, ki so zaupali kratkim radijskim valovom, po odjadranju Byrdove ladje na jug pričakovali, da njih nade ne bodo ostale neuresničene. To zaupanje jih ni varalo. Radio je tudi tu zmagal. «Mala Amerika» je bila v stalni zvezi z New Yorkom, toda samo ponoči, ker podnevi solnčni žarki precej ovirajo prehajanje radijskih valov skozi zrak.

Največjo zmago pa je izvojeval radio oni dan, ko se je veliko Byrdovo letalo, imenovano Floyd Bennett, po že pokojnem letalcu, ki je bil povedel Byrda prvega na severni tečaj, dvignilo na polet na južni tečaj. Ta zgodovinski polet je trajal 18 ur in 59 minut. Ono noč so operaterji v kupoli «New York Timesa» nestrpno poslušali na 22metrskem valu. In slednjič so začela prihajati poročila iz letčega aviona. Pet in štirideset minut pozneje, ko je Byrd iz zraka javil, da leti nad južnim tečajem, je že izšla posebna izdaja «New York Timesa» in javila dogodek. Ni bil to samo triumf radija, temveč tudi triumf novinarstva.

Danes je admiral Richard Byrd doma, a prihodnji raziskovalci, ki bodo obiskali «Malo Ameriko», bodo morda že infeli s seboj aparate za brezžično televizijo ali gledanje v daljavo in bodo lahko sredi južne polarne noči prisostvovali predstavi newyorške Metropolitan-opere, poslušali godbo in gledali igro.

Dipl. agr. A. JAMNIK:

O MODERNEM PERUTNINARSTVU.

V naslednjem se prav za prav ne bomo pečali z vsem perutninarstvom, ampak v prvi vrsti s kurjerejo, ki vzbuja pri nas čim dalje več zanimanja in udejstvovanja. Vendar pa so splošna izvajanja prikrojena tako, da veljajo v perutninarstvu sploh skoraj domalega ne samo za kokoš, ampak za vse vrste perutnine.

Ker pa je pri nas kurjereja pač gospodarsko najvažnejša, smo tej posvetili največ pozornje. Marsikdo bi v naglici mislil, da kokoš, odnosno njen glavni proizvod, t. j. jajce, ne pomeni gospodarsko kake posebnosti, in vendar je tako. Kjer so dani pogoji za razumno perutninarstvo, more kokoš postati važen gospodarski činitelj. V Ameriki n. pr., kjer je tako industrijsko kakor kmetijsko pridelova-

nje skoz in skoz preudarjeno urejeno in kjer je močno izvedena delitev dela, pomeni reja kur tudi možnost popolnoma samostojnih, dobrih gospodarskih obstanikov, kakor bomo v nadaljnjem še videli.

Jajce ima svoje posebne lastnosti, ki mu dajejo razmeroma prav izredno dobro ceno, in je predmet, ki se ga vsak dan v precejšnji meri uporablja v vsakem, tudi najrevnejšem gospodinjstvu. S povprečnim izkupičkom enake teže jajec, kot jo približno ima povprečen konj, si lahko kupimo štiri konje, četudi je jajce na videz sicer nekam izredno majhen predmet. Cene jajec se seveda ravnajo po njih kakovosti, svežosti itd., kakor bomo tudi ke-sneje videli.

Jugoslavija prideluje razmeroma veliko jajec. Po kritju domačih potreb jih še vedno preostaja toliko za izvoz, da bi mi čitatelj morda ne bil pripravljen kar tako verjeti, če mu ne bi mogel navesti točnih, resničnih števil. Pri rokah imam podatke našega izvoza v letu 1927. (v drugih letih so številke približno enake). Tedaj smo izvozili v vsem letu blaga, ki tvori največje naše izkupičke po vrsti, za naslednje vrednosti:

stavbnega lesa za 885,400.000 dinarjev, to je glavni izvozni predmet;

prašičev, špeha, masti za 518,000.000 dinarjev;

jajec (nevpoštevaje klavne perutnine, perja i. dr.) za 512,000.000 dinarjev.

Petelin iz Andaluzije.

Laffleš petelin.

Kljub temu, da se naša jajca kot izvozno blago še ne smatrajo za prvovrstno, odbrano, garantirano in poželeno blago ter se v primeru z obeleženim kakovostnim blagom le še slabo plačujejo, je izkupiček nad pol milijarde dinarjev vendarle presenetljivo velik. Znaša skoraj redno še enkrat toliko kot za izvoženo govedo in stoji na tretjem mestu po velikosti naših dohodkov v trgovini z inozemstvom. Ako bi mi naš izvoz jajec povečali (kar je razmeroma lahko) in izboljšali našo kurjerejo in robo v tem zmislu, da bi bila jajca bolj vnovčljiva, bi se ta dohodek lahko še močno dvignil. Pri današnji naši ne samo popolnoma preprosti, da, zani-karni reji, ki po večini spada v zgodovino ekstenzivno gospodarečih narodov, daje kokoš povprečno 80 jajec na leto. V zadnjem času so se pa stvari vsaj toliko izboljšale, da imamo že precej perutninarskih zavodov, iz ka-

terih moremo dobiti jajca za valenje, odnosno že izvaljena piščeta od takih odbranih in kontroliranih živali, ki dado na leto skoraj še enkrat toliko jajec, t. j. povprečno najmanj po 140 do 150 komadov. Čim bolj bo kmetovalec pravilno gojil take živali in čim bolj jim bo posvečal potrebno pažnjo in čim lepša, boljša in svežejša jajca bo vnovčeval, tem višji bodo njegovi dohodki.

Pa bi kdo rekel, kam da bomo z jajci, če proizvodnjo preveč povečamo. S primerno ureditvijo zbiranja in nadaljnje trgovine lahko pričakujemo, da jih bomo spravljali v denar, ker je jajce vsakdanja potreba in ker poraba jajec stalno narašča.

Poprečno porabi ena oseba na leto v Avstriji po 100 jajec, v Nemčiji po 117 jajec (pred kratkim še po 115, torej na leto do 100,000.000 več), v Severni ameriški državi po 180 jajec (pred kratkim še po 170), v Belgiji po 213 jajec, v Kanadi po 313 jajec (pred kratkim še po 310).

Angleži so n. pr. v letu 1928. uvozili približno za 5½ milijarde dinarjev jajec in zaklane perutnine, t. j. 42% od celokupne porabe. V letu 1928. je tam proti letu 1927. porasla domača proizvodnja jajec približno za pol milijarde dinarjev, poraba pa za ne dosti manj kot za eno novo milijardo dinarjev. Nemčija uvaža perutninskih proizvodov za približno 4½, sama pa proizvaja za 10 milijard dinarjev. Iz teh par podatkov je razvidno, da poraba jajec raste in da se perutninarstvu odpirajo zadovoljivi izgledi. Podatkov o naši domači porabi nimam, ugotoviti pa moram, da poraba jajec raste istočasno z dotokom vedno bolj kvalificirane g a blaga na trg. To velja tudi pri nas in opažam, da se je naklonjenost za večje uživanje jajec kot takih tudi pri nas zelo povečala, odkar so prišla na trg kvalitetna jajca s firmo pridelovalca in z datumom, kdaj je bilo posamezno jajce znešeno. Človek odslej bolj ve, kaj uživa in kaj plača v taki robi.

Današnji trg in razmeroma slaba plačilna zmožnost porabnika zahtevata, da je blago obeleženo tako, da kupec ne kupuje «mačke v žaklju», ampak da je prepričan o dobroti, svežosti i. dr. blaga in da tako ve, kaj kupuje in kaj plačuje, medtem, ko se neobeležena blaga (četudi je morda dobro) izogiba, v strahu, da ne bi kupil (četudi poceni) nekaj, kar ne bo mogel tako uporabiti, kakor želi.

Glede na to razločuje danes trg v glavnem te-le kategorije jajec:

I. vrstno in najdražje — pitno (čajno) jajce, staro največ od 3 do 5 dni, ki še vsebuje lecitin, kateri menda ugodno vpliva na mir živčevja, moderni dami pa je potrebno kot hranivo, ki jo nasiča in obenem oprošča strahu pred izgubo vitke linije;

II. vrstno, nekoliko cenejše — prvovrstno jajce za kuhinjsko uporabo, nekako nad 5 dni staro, se taksira zopet po svežosti, odbira pa se jih po teži n. pr. vrste s težino komada po 65 gramov, po 60 do 64 gramov, 55 (odnosno 58) do 60 gramov in drobnjake izpod 55 gramov;

III. vrstno, še cenejše in starejše jajce, sortirano kakor pod II, a še vedno dovolj sveže za gospodinjsko uporabo;

IV. konservirana, presvetljena (tuja) in natrta jajca.

Med vsemi je znamkino blago vedno bolj kreditno in bolje plačano kot jajca neznanega izvora. Kot znamkino blago prihajajo v poštev samo jajca kakor pod I in II in pa med temi kakorkoli natrta jajca, slednja v ceni že veliko manj vredna, ki pa po kvaliteti ustrezajo vsaj III. kategoriji.

V kurjereji vpoštevamo pri nas v glavnem dve smeri, t. j.:

1.) rejo nesnih kokoši, torej dobrih jajčaric in

2.) rejo živali za dvostranski hasek, t. j. za primerno nesnost in dobro sposobnost za zakol, torej mesne ali klavne živali (za pularde, kapune itd.).

V obeh primerih mora rejec živali nadzorovati: glede nesnosti z zaklopnimi gnezdi, glede klavne sposobnosti pa z zasledovanjem svoječasne sposobnosti za hitro odebelitev in dobroto mesa.

Dobra zaklopna gnezda si čitatelj lahko ogleda na vsakoletnih razstavah v Ljubljani (velesejem) ter pri naprednejših perutninarjih, ki so že posejani po vseh večjih krajih naše ožje domovine.

Najvažnejše kokošje pasme, ki prihajajo za naše rejce v poštev so:

1.) tip sredozemske pasme kot najboljše jajčarice. Med te spadajo: italijanka (bela ali grahasta ali jerebičasta ali rjava ali črna barva perja, noge rumene); leghornka (izboljšana italijanka istih barv); minorcka (črne ali bele barve

perja, noge sive); dorking (temne ali srebrne ali bele barve perja, noge mesnobarvne);

2.) tip iz avbami ali čopkami, med temi: fleševka (črne ali bele barve perja, noge mesnobarvne); štajerka (bele ali grahaste z zlatim ali srebrnim vratom, rjave, baje tuintam celo črne barve, na tilniku s čopko, noge sivkaste, odnosno bele); krevkerka (črne ali bele ali pepelastosive barve, noge škrikljastosive); faverolka z rumenkastorjavim perjem;

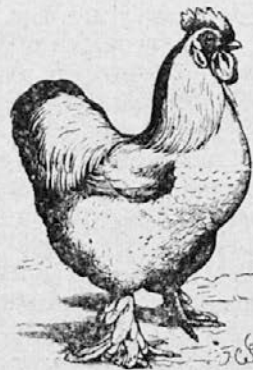

Krevker petelin.

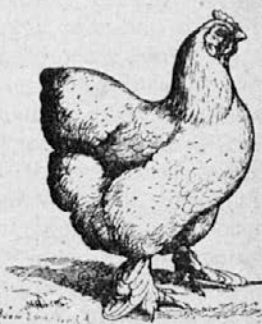

Dorking petelin.

3.) orjaške pasme, kakor: kohinka (črne ali bele ali jerebičaste ali rumene barve perja, noge močno obrasle s perjem); plimetka (pepelastosive [belo-črne] barve perja, noge rumene); vajandotka (srebrnobeale ali zlatorumenkaste ali tudi črne, ali bele ali rumene barve perja, noge rumene); brama (svetle in sive barve perja s črnimi progami); lengšenka (črne barve perja z močnim zelenim kovinskim sojem, redkokdaj bele, noge črne); orpingtonka

Kohinkina petelin.

Kohinka.

(črne ali rumene barve perja, noge mesno-barvne); j a v a n k a s črnim ali mešanobarvnim perjem;

4) male, bojevite pasme z raznimi abnormalnostmi, ki tu ne služijo posebne pozornosti.

Sposobnost posameznih za nas v poštev prihajajočih pasem kot jajčaric ali kot klavnih živali je razvidna iz naslednje razpredelnice, ki jo dobro prouči.

odstraniti, kakor hitro njena pridnost pričanja pojemači.

V velikem obratu računajo, da dobra jajčarica s sto jajci poplača vse stroške, kolikor jih na njo odpade. Kolikor jajec pa znese preko tega števila, to predstavlja čisti dobiček, kateremu se pridruži svoječasno tudi precejšen del izkupička za meso in vrednost gnoja. Pri velikem številu živali z dobro povprečno nesnostjo ta dobiček

P a s m a	Gospodarski pomen posameznih pasem (po Bald.-Grünh.) z ozirom na									
	nesnost v obče	nesnost pozimi	količino mesa	kakovost mesa	sposobnost za kokljo	rejo		težo		
						na prostem	v ožjem prostoru	petelina	kokoši	jajca gramov
								kg		
Brama	1·2	1 2	1—	1·2	2 —	1·2	2·1	4·5 do 6·	3·5 do 5·	62
Dorking	3—	—	1—	1—	1—	1—	—	4·5	3·5	65
Navadna domača	1 3	2·3	različno	različno	2—	1 —	—	2·5	2—	50 in več
Fleševka	2—	—	2—	1—	4—	—	2—	3·5	3—	63
Italijanka	1 2	2—	3—	3—	3—	1—	—	3—	2·25	63
Kohinka	2—	2—	1 2	2·3	1—	1—	1—	5—	3 75	60
Krev-kerka	1—	—	2—	1—	4—	—	2—	3·75	3·25	63
Leghornka	1 2	2—	3—	3 —	3—	1—	(1—)	(3·5)	(2·5)	63
Minorka	1—	2—	—	2 —	4 —	1—	1—	3·75	(3—)	68
Orpingtonka	(2—)	—	(2—)	(2—)	(2—)	(1 —)	(2—)	(4·5)	(3·5)	(67)
Plinetka	2—	—	2—	2 1	2—	1—	2—	4·5	3 5	67
Vajandotka	2—	1 —	2—	1·2	2—	1—	2—	3·75	3·25	67
Izboljšana štajerka	(2—)	(2—)	(1 —)	(1 —)	(2 —)	(1—)	(2—)	(5—)	(3 5)	(64)

1 = izvrstno, 2 = dobro, 3 = srednje, 4 = slabo.

Racionalna in kontrolna reja je mogoča tako rekoč le na ta način, da živalim določimo primerno površino ograjenega prostora (približno na vsako glavo okoli 10 m²), da jim nudimo primerne prostore za bivanje, da postavimo (vsaj pri nekoliko večjem obratu) avtomatične napajalnike in krmilnike, da skrbimo za snago in zdravje ter za zadostno krmo. Sestava krme je stvar svinčnika, a tudi gospodarskega ozira, ker lačna žival ne daje haska. V perutninski farmi na Lesnem brdu pri Horjulu dobivajo kokoši pičo, sestavljeno iz 80 % žitnega zdroba in 20 % nekega posebnega, močnega in nesnost pospešujočega krmila z imenom Promial (prodaja ga Kmetijska družba), povrhu pa dobivajo še dovolj celega žitnega zrnja. Na vsako kokoš računajo tam brez žitnega zrnja povprečno po 55 gramov krme na dan. Ene pojedjo seveda več, druge manj. Glavna naloga rejca je kontrola nesnosti (pri jajčarskem obratu), da se mu živali ne zajedo. Ko prihaja kokoš v dobo, ko nesnost ponehuje, jo je treba pač brezobzirno

pomeni zelo lepe vsote. Na Lesnem Brdu sem videl v kontrolnih knjigah konto kokoši, ki znese letno do 310 jajec, povprečno druga k drugi pa tam dajo na leto po 170 jajec (leghornke). Pri manj urejenem in manjšem perutninarstvu nekateri računajo, da kokoš plača letno z njeno rejo nastale stroške s 110 do 120 jajci.

Če vzamem v račun moderno perutninarstvo s 100 dobrimi jajčaricami (kakor jih je na naših kmetijah razmeroma lahko organizirati), ki znesejo na leto vsaka povprečno po 150 jajec, predstavlja to produkcijo 15.000 jajec. Ako privzamem, da jim za dobiček ostane od kokoši po 40 jajec, je to 4000 jajec na leto po 1·25 Din komad, kar da 5000 Din čistega dobička, neprišteva je vrednosti mesa ob prodaji in vrednosti gnoja. In ako na Lesnem Brdu opravijo prav vse posle tja do vnovčevanja in razvažanja jajec od 2000 kokoši samo trije ljudje, bi menda s 100 ali nekoliko stotinami kokoši na kmetiji tudi ne bilo tako silno veliko dela, da bi se zaradi dela mogli

strašiti racionalnega perutninarstva. In tudi če je delo, saj je plačano, prej izkazani dobiček je pač čisti dobiček po odbitku vseh stroškov za delo, krmo, zdravila, amortizacijo in obrestovanje investiranega kapitala itd.

V ameriških perutninarstvih, kjer je delo deljeno in ki so že veleobrati z najmodernejšimi stroji in pripomočki, so te farme različne. Ene gojijo čisto plemenske, velikonesne živali za pridobivanje prvovrstnih jajec za valenje (superelite). Druge ta jajca kupujejo in valijo ter izvaljene živali gojijo za kontrolno pridobivanje valilnih jajec (elite) v velikih množinah, ki gredo v tretje farme-valilke s stroji, ki valijo do 3.000.000 jajec naenkrat. Te oddajajo enodnevne piščance farmam-gojilkam mlade perutnine, odkoder šele prihajajo končno v prave farme, nekake «tvornice», kjer se v velikem pridobiva jajca za prodaj na trgu, odnosno meso za prodaj. V ameriških veleobratih opravlja en sam človek 5000 do 6000 živali. Pri nas se mora velika farma pečati z delom vseh navedenih, ker mora sama ustvarjati vse. Vendar smo toliko na boljšem, da imamo danes za vsakogar dovolj v posebnih farmah pod strokovno kontrolo pridobivanih jajec za valenje in tudi enodnevnih piščet. Navezani smo samo še na to, da živali odgojimo do nesnosti in potem izkoriščamo do konca drugega leta starosti.

Neka ameriška dama v Pantalumi n. pr. sama oskrbuje in prehranjuje 2500 kokoši, ki pravi, da ji nosijo po 150 jajec letno. Krmi samo z dokupljeno krmo. Živi izključno samo od kokošjereje, in sicer «bolj nobel ameriško» in dobro zasluži. Vsak dan ima še dovolj prostega časa, da se lepo obleče in se odpelje s svojim avtomobilom na izprehod ali na obiske.

Beli italijanski petelin.

Obširneje opisovanje reje same moramo tu zaradi pomanjkanja prostora pač opustiti. Kdor se želi podrobneje pečati z vprašanji plemenske reje, križanja, osveževanja krvi, plemenske čistosti, potrebe in sestave krme, nege, vzgoje, valjenja itd., mu priporočam doslej edino tozadevno slovensko knjigo živinozdravnika Pirnata «Perutninarstvo», ki jo je dobili za majhen denar v vsaki knjigarni.

Vajandot.

Brez pravilne gospodarske in knjigovodstvene urejenosti obrata, brez točno odrejenega cilja, posebno pa brez zadostnega strokovnega znanja in natančnosti pa naj se kokošjereje ne loteva nekmetovalec, ker bi si utegnil opeči prste. To je stvar, ki zahteva svojega mojstra in sama od sebe ne gre. Uspešno pa je tako perutninarstvo in današnji čas zahteva, da se ga lotimo.

T. S.:

ČRNI SUŽNJI.

O sužnjih je za gotovo vsak izmed nas že marsikaj slišal ali čital. Suženjstvo poznamo zlasti iz zgodovine starih narodov, katerih gospodarski red je slonel na tej uredbi.

Od propada rimskega cesarstva Evropa ni več poznala pravega suženjstva. V srednjem veku je bil preprost človek sicer močno odvisen od svojega plemenitega gospodarja, toda pravne uredbe robstva ni bilo. Šele po odkritju Novega sveta se je ta naprava znova uvedla med omikane narode.

Že Kolumb je pri svojih vožnjah odkril do tedaj brezprimerno bogastvo zlata v «Zapadni Indiji». Pohlep po zlatu je takoj prva leta po odkritju Amerike prignal iz Evrope trope najslabših ljudi. Pretepači, goljufi, morilci, vmes tudi kak poštenjak so vreli v obljubljeni deželo, da bi naglo obogateli. Ti priseljenci so lahko dosegljive rudnike zlata in srebra kmalu izropali do dna, tako da na otokih in na bližnji celini Srednje Amerike tega blaga zlahka ni bilo več dobiti. Zavaljo zlata so tudi z doma-

čini ravnali tako nečloveško, da so jih v nekaj desetletjih skoraj iztrebili. V tej stiski so morali naseljenci hočeš nočeš začeti misliti na druge vire za svoj obstoj, in so se polagoma oprijeli obdelovanja zemlje. Maščevalo pa se je sedaj prejšnje kruto postopanje z domačim prebivalstvom, ker ni bilo delavcev za poljska opravila. Kar je ostalo prvotnega stanovanja, je bilo od naseljencev tako pokvarjeno, da ni bilo za nobeno rabo.

V tej zadregi so se ameriški belci na Antilih in na bližnji celini spomnili afriških črncev. Ondotno ljudstvo je bilo za poljska dela toliko pripravnejše, ker je bilo navajeno na vročino, brezskrbnejše in vedrejšje naravi ter ni bilo tako leno kot Indijanci.

Afriko so v 16. stoletju, kakor še danes, naseljevala na severu rjava, največ semitska plemena, ki so tjakaj prišla po Rimljanih v 7. stoletju. V sredini in na jugu celine pa so od pravnih časov prebivala številna črna ljudstva. Rjavi Semiti so živeli sicer v despotičnih, absolutističnih državnih tvorbah, a dejansko vendarle v precejšnji osebni svobodi. Črnci, z dvema izjemama, vobče niso imeli večjih držav, ampak so živelj v majhnih plemenskih združbah, katerih glavarji so bili popolni gospodarji svojih podložnikov, dasi so nam znane izjeme. Črnci so bili tudi za tedanjega Evropeca «divjaki», ker so živeli zelo preprosto, čeprav njihova svojevrstna kultura ni bila tako nizka kakor so takrat mislili. Enotne vere niso imeli. Severna plemena so bila po večini mohamedanska, ostala so molila vsaka svojega boga, vsi skupaj pa so bili od sile praznovorni. Prebivali so v nizkih, iz vej spletenih kolibah z enim samim vhodom. Za pohišstvo je bilo nekaj košar, pletenih preprog in prstenega posodja. Telo je navadno pokrival le ozek pas, ki je bil bolj za lepoto kot za obleko. Moški so lovili, žene so pa obdelovale njivice s prosom.

Suženstvo je bilo med črnci zelo razširjeno. Po stari navadi so bili ob svobodo vsi vojni ujetniki in težji zločinci. Še bolj se je ta običaj razširil ko so belci začeli s sužnji trgovati čez morje. Črni vladarji so sčasoma svoje podložnike za vsak prazen nič kaznovali s suženjstvom in jih največkrat kar sproti prodali. Okolnost, da je suženjstvo med črnci že obstajalo, je trgovini z živim blagom med belci postavila temelj. Trgovci so se izgovarjali, da so svoje blago pravno veljavno kupovali od črnih mogočnejšev in svoje obrti niso smatrali za nečloveško. Ljudska vest se s takimi dokazi ni

dala potolažiti; to smemo sklepati iz tega, da trgovca s sužnji nikjer niso čislali.

V prvih časih je trgovina z ljudmi cvetela le ob zapadni afriški obali, zlasti v Gvineji. Kmalu pa se je razmahnila in v nekaj desetletjih je ob morju zmanjkalo blaga. Kupci so zategadeli začeli hoditi globlje v notranjost. Z daljšo potjo so rastle stroški in nevarnosti, z njimi pa seveda cene, zlasti ker je bilo treba navadno tudi vsem plemenom ob poti plačevati odkupnino za prost prehod. Če k temu prištejemo še prehrano na morju in dobiček ladjarja, je razumljivo, da so morali v Ameriki črnce plačevati po zelo visokih cenah.

Trgovci s sužnji so se združevali v večje družbe, ki so potovale na stotine milj daleč v notranjost po svoje blago. Taka karavana je pri povratku štela več vrst po 30 do 40 sužnjeve, ki so nosili potrebščine in hrano zase in za svoje gospodarje. Vezali jim niso ne rok ne nog, toda namesto v verige so jih vklepali v posebno pripravo, ki je ujetniku dopuščala neovirano gibanje z udi, obenem pa preprečevala beg. Uklenjenčev vrat je namreč tičal v leseni rogovili, ki je bila zadaj zaprta z železnim klinom, tako da ti vratu ni stiskalo, glave pa tudi nisi mogel izvleči. Rogovila je imela 3 do 4 metre dolg ročaj, čigar konec je ležal na tleh pred ujetnikom. Ročaj je bil tako težak, da ga z rokami ni bilo mogoče vzdigniti.

S tako oviro okoli vratu nisi mogel storiti niti koraka, kaj šele bežati. Za pot so sužnje postavili v vrsto drugega za drugim, ročaje rogovil pa vzdignili na rame prednika. Na ta način se je sprevod nemoteno pomikal k cilju, kupljenci pa so bili kot prikovani drug k drugemu. Ročaj prve rogovile v vrsti je seveda moral nositi eden stražnikov. Ponoči so roko prvega sužnja priklenili k rogovili drugega itd.

Črnce so kupovali skoraj le z blagom. Orožje, strelivo, malo ali ničvredno okrasje in drobnarija, platno in druge tkanine, to je v Afriki imelo ceno; za denar niso dosti marali. Seveda se je pogostoma pripetilo, da so kupci črnce, brez razlike stanu in plemena, kar uropali, mesto da bi jih bili kupili. Radi takih nasilstev je seveda potem večkrat prišlo do krvavih spopadov.

V Ameriko so sužnje prevažali v majhnih, 120 do 130 ton velikih ladjah, ker je trgovec s tako ladjo, na katero je nagnal 300 do 400 kupljencev, manj tvegati kot z veliko (za primerjavo velikosti ladij si pokličimo v spomin, da imajo sodobni parniki do 60.000 ton!). Velike ladje so namreč morale največkrat čakati po

cele mesece, preden se je nabralo toliko črnega blaga, da se je prevoz izplačal. Pri tem čakanju se je pogostoma pripetilo, da je ladja zamudila ugodne vetrove za Ameriko in je morala po vse leto ostati v Afriki.

Med vožnjo po morju so pomorščaki iz bojazni pred upori sužnje večinoma zaprli in uklenili. Hranili so jih skoraj s samim fižolom in rižem. V ostalem pa so trgovci skrbeli za to, da jim sužnji niso poginili, saj je bil vsak mrtvec za njih občutna izguba.

Življenje prodancev v Ameriki je bilo zelo žalostno. Sleherni gospodar je do skrajnosti izkoriščal brezpravneža, ker si je pač hotel in, zavoljo tedanjega gospodarskega reda, tudi moral z njegovim delom povrniti kupnino zanj. Zaradi pasjega življenja so bili samomori med črnici zelo pogosti, kar je tem značilnejše, ker je zamorec primeroma nerazvajene, vedre narave. Samomorilec se je rešil pozemskih muk, obenem pa je oškodoval gospodarja. Radi so se črnici nad svojimi tlačitelji maščevali tudi tako, da so zastrupili vso živino in celo svoje sotrpine, s čimer so često gospodarja spravili na beraško palico. Mnogo sužnjeve je ušlo v gozdove, kjer so se družili in ustanavljali časih cele državnice. Severna in južna Amerika sta šteli mnogo takih naselbin črnih beguncev in značilno za razmere je, da se jih oblasti niso upale lotiti ali pa so se jih celo komaj ubranile.

Sužnji so živeli po nizkih, nezdravih kolibah, ki v njih ni bilo drugega pohištva kakor

nekaj prstene posode in pletenih preprog. Vzlic veliki toplotni razliki med dnevom in nočjo so hodili skoraj goli, pa jih je zato mnogo pobrala bolezen. Dobivali so pičle količine mamioka, soljene govedine, suhih rib in sočivja, kar vse je komaj zadoščalo za življenje. Pri taki hrani so morali neprestano ves dan opravljati težka poljska dela po nasadih kavovca, tobaka, sladkornega trsa in bombaževca. Počivati so jim dali le ob nedeljah in večjih praznikih, pa še to ne vedno. Življenje je bilo kajpada po naselbinah raznih držav različno; tu malo boljše, tam zopet slabše od pravkar opisanega. Še pomembnejša za sužnja je bila dobrosrčnost ali zlobnost gospodarjeva. Sužnju ni niti prestop v krščansko vero olajšal usode. Angleški protestantski naseljenci na primer, ki so bili vseskozi zelo pobožni, vobče niso radi videli, da so njihovi črnici prestopali v krščanstvo, ker se jim je zdelo neprimerno, svojega brata v Kristusu tako izkoriščati kot so izkoriščali sužnje. Dokler so le-ti bili pogani, se jim pa to ni zdelo greh.

Suženstvo je bilo pravno odpravljeno po vsem svetu šele okoli srede minulega stoletja, toda v resnici do neke mere še vedno obstoja. Pomislimo le na znano dejansko brezpravnost in zaničevanje, ki ga morajo črnici prenašati v Zedinjenih državah. Uredba, ki je na njej skozi stoletja slonel gospodarski red evropskih naselbin, je pač morala pustiti spomine. Pa tudi ti spomini bodo na sramoto človeštva izginili.

STANKO TRČEK:

NOVOSTI V ZRAKOPLOVBI.

Lansko leto je bilo za zrakoplovbo eno najplodnejših v zadnjem desetletju. Ustvarili so se načrti, ki so bili že dolgo časa na papirju, za katere pa dotlej ni bilo ne denarja ne potrebnihkušenj. Pozornost širših plasti so najbolj vzbudile zrakoplavnice velikanke, na kakršne še pred petimi leti skoraj ni bilo misliti (naziv «zrakoplavnica» ima Janežičev slovar in je lepši in pravilnejši kot pa spakedranka «zračna ladja», ki je zašla v naše dnevnike). Manj je ljudstvo opazilo uspele lete ogromnih letal «Do X» in «G 38». Tehnika zračnih plovil je s temi ustvaritvami prešla mejo, za katero se je še pred kratkim zdelo, da je ne bo mogoče prestopiti.

1929. leta je človek prvič v zgodovini obšel svet po zraku. Znameniti let okoli zemlje je izvršila nemška zrakoplavnica «Graf Zeppelin». Izdelana je bila 1928. in je oktobra istega leta, pri drugem poskusu, prestala preizkušnjo z znano vožnjo čez Atlantsko morje v Zedinjene države in nazaj v Nemčijo. Prvi poskus, preleteti Ocean, se ji je ponesrečil, ker so se nekateri stroji med vožnjo pokvarili. «Graf Zeppelin» se je že iz Španije komaj še vrnila domov. Poškodbe so v kratkem popravili in vdrugič je let dobro uspel.

Največ radi širjenja svojega imena so Nemci januarja 1929. poslali to zrakoplavnico na pot okoli sveta. Ubrala je smer čez Rusijo in

Sibirijo na Japonsko. Iz Tokia je odrinila čez Tiho morje in pristala v Los Angelesu (los endžiliz). Odtod je krenila v Lakehurst (lejkerherst) pri New Yorku, nato pa je odplula čez Atlantik v domovino. Mestoma, n. pr. nad Tihim oceanom, se je morala boriti s silnimi viharji in z meglo, kar pa je ni oviralo, da ne bi bila z največjo točnostjo, po prej narejenem načrtu preletela svoje poti.

«Graf Zeppelin» je bila do lanskega leta največja zrakoplavna na svetu. Prostora ima za 105.000 kubičnih metrov nosilnega plina (kako so zrakoplavnice zgrajene, je opisano v Pratici za leto 1929.). Dolga je 236 m in bi torej v Ljubljani segla od pošte do Figoveca. Njen največji premer meri 50 m.

V petih čolnih je vdelenih pet Maybachovih strojev, katerih vsak daje 550 konjskih sil. Orjaka žene tedaj skupno 2750 ks. Na potovanju v rednih okoliščinah stroje štedijo in jih puste teči počasneje, tako da proizvajajo le kakih 2200 ks. Zanimiva novost je gorivo. Strojev namreč ne kurijo z bencinom, ampak z zmesjo plina, ki jo ima zrakoplavna s seboj okoli 30.000 m³. Raba plinastega goriva namesto tekočega je zaradi tega prikladnejša, ker je zrakoplavna vedno enako težka. Gorilni plin je namreč skoraj tako težak kakor zrak in je za ravnotežje plovila treba le namesto porabljenega plina v posode spustiti zrak. Še druge vrline ima gorilni plin, ki pa jih tukaj ne utegnemo naštevati. Ugodno pri tem je, da more stroje, ne da bi jih bilo treba predelati, gnati tudi bencin. «Graf Zeppelin» doseže največjo hitrost s 128 km na uro, potuje pa navadno s hitrostjo 117 km na uro. Naložiti more 30.000 kg; od tega je polovica tovora s plačano voznino. V zraku more ostati 100 ur ali 4 dni in noči ter v tem času prevozi 10.000 km, torej četrtno zemeljskega obsega. Prazna zrakoplavna tehta 55 ton, popolnoma opremljena in naložena pa 85 ton. Posadke je 26 mož.

Medtem ko se je nemški izdelek ponašal po svetu, so Angleži zgotovili svojo «R 101», ki po velikosti znatno prekaša «Grafa Zeppelina». Vsebuje 142.000 m³ nosilnega plina, dolga je 244 m, premera ima 40 m. Polna tehta 156 ton; od tega je 30 ton goriva in 43 ton tovora. Vozi z brzino 120 km na uro, če je treba pa tudi 132 km. Žene jo pet strojev s skupaj 2925 ks. Prevoziti more brez prestanka 6400 km v 50 urah. Prostorov je prirejenih za okoli 100 potnikov. Novo je pri «R 101», da so prostori za posadko in za potnike v notranjo-

sti zrakoplavničinega telesa; zunaj se nahajajo le čolni s stroji in službujočim osebjem.

«R 101» je v jeseni 1929. izvršila prve poskusne vožnje. Namenjena je za promet med Anglijo in Indijo.*

Letos bo zgotovljena vrstnica «R 101», «R 100», ki bo po obliki in velikosti enaka prvi, imela pa bo več in močnejših strojev. Vse pa bodo očitno prekosile Združene države, ki grade zrakoplavnico s 184.000 m³ prostornine in 260 m dolžine.

Niž manj plodovito ni bilo leto 1929. za letalstvo. Tudi tu sta letali «Do X» in «G 38» vzbudili pozornost sveta.

Izdelek nemško-švicarske tvornice Dornier, vodno letalo «Do X», je tehnična izrednost. Razpetost kril meri 48 m, trup je dolg 40 m, nosilne ploskve pa imajo skupaj 490 m² površine. Letalo hiti po zraku s 180 km na uro, more pa doseči čez 200 km. Naloži poleg goriva za 6 do 8 ur in 12 mož posadke še 100 potnikov z običajno prtljago vred. Trup je razdeljen v tri nadstropja. V spodnjem so shrambe za gorivo, nadomestne dele in tovor, srednje je za potnike, gornje pa za posadko. Nad krilom je razvrščenih v šestih skupinah 12 strojev, ki se vsi ravnaajo iz osredne strojnice v tretjem nadstropju. Napeljave in stroji so tako vdeleni, da se lahko vsak hip pregledajo, popravijo ali izmenjajo. Že sama ta okolnost varnost letala jako občutno dvigne. Gorivo dovaja strojem električna črpalka iz spodnjega nadstropja. Letalo navadno leti le s 60 % vse svoje sile, s čimer se stroji zelo varujejo. V primeru pa, da se eden ali dva motorja pokvarita, nadomestijo ostali stroji s povečanim delovanjem izgubljeno silo.

Kar je «Do X» na vodi, to je «G 38» na kopnem. Osnovna misel je pri drugem drugačna kot pri prvem. Junkers, znani borec za «debelo krilo», vidi višek letalske tehnike v «letečem krilu», tedaj v letalu, ki ne bi imelo ne trupa ne drugih odvišnih delov. Njegov «G 38» se v mnogem precej približuje temu idealu. Dobršen del prostorov za potnike in tovor je Junkers spravil v krila, ki so zastran tega tudi dva metra debela. Prav tako tiče v krilih štirje stroji s skupaj 2400 ks. Med letom lahko pridemo po ozkem rovu do napeljav in do strojev.

* V noči med 4. in 5. oktobrom 1930 se je tej znameniti zrakoplavnici med vožnjo vnel plin. Strmoglavila je na tla in popolnoma zgorela. Med 48. žrtvami je bil tudi angleški letalski minister.

Letalo meri čez krila 45 m, dolgo je 23 m, prazno tehta 13 ton, naloženo pa 24 ton. Stoji na štirih kolesih, ki so uprta v krila in opremljena z zavorami na raket. Tudi rep teče na kolesu. «G 38» nosi 3000 kg tovora ali 30 oseb s prtljago vred.

Peti dogodek leta je bilo raketno letalo Nemca Oppela. Pomen tiči v novem načinu pogona, ki dopušča daleč segajoče sklepe.

Znano je, da se je Opiel v zadnjih letih ukvarjal z raketnim avtomobilom in naposled z raketnim letalom. Poskusi z enim kakor z drugim so se mu ponesrečili.

Pri raketnem stroju izrabljamo silo, ki nastane pri razpoku raket, neposredno za pogon, letalo se nekako samo strelja po prostoru. Je to ista reakcijska sila kot jo vsak pozna od streljanja, ko pri vsakem strelu puška precej krepko sune v ramo. Prav kakor strel porine puško ali topovsko cev nazaj, ravno tako porinejo rakete letalo naprej. Se-

veda je množina streliva v raketi veliko večja kot v puškinem naboju, zato doseže letalo v kratkih sekundah zelo veliko hitrost. S posebno pripravo more vodnik rakete užigati po potrebi drugo za drugo. Na ta način ima letalo do neke mere v oblasti. Ko se vse rakete porabijo, se letalo spusti na zemljo kakor vsako drugo brez motorja.

Važno je, da rakete ne dajejo svoje sile le v zraku, ampak prav tako tudi v brezračnem prostoru, ker nahajamo reakcijsko silo povsod, kjer je gibanje. Sanjači že govore, da bomo z raketnim letalom lahko brzeli z zemlje na mesec ali celo z zvezde na zvezdo. No, to je malo prehudo, res pa je, da se z Opielovim izumom letalstvu odpirajo nova pota.

Očitno je tehnika, kakor na vseh drugih prišičih, tudi v zrakoplovbi ubrala pot k velikemu. Izsledki in dogodki leta 1929. nam pričajo, da so težkoče, ki so doslej branile gradbo velikih plovil, premagane.

Dr. FRANC MIŠIČ:

KRIŽEMA PO VZHODNEM POHORJU.

Kakor iz našega Jadrana skalnato dalmatinsko obrežje, se iz širokega Dravskega polja blizu Maribora, našega severnega stražarja, dvigajo gostopušumljeni, v prijetnih terasah se vedno više in više dvigajoči vzhodni obronki in razrastki zelenega Pohorja. Stari prvotni naglas in mehki koroški h tega znamenitega pogorja nam kažeta poč v davno preteklost našega naroda, pa tudi k zibelki onih naših prednikov, ki so nekdam na vzočju Karantanske gore, pozneje gore sv. Urha, v svojem narodnem jeziku kot svobodnjaki ustoličevali svoje kneze, kneze svoje krvi.

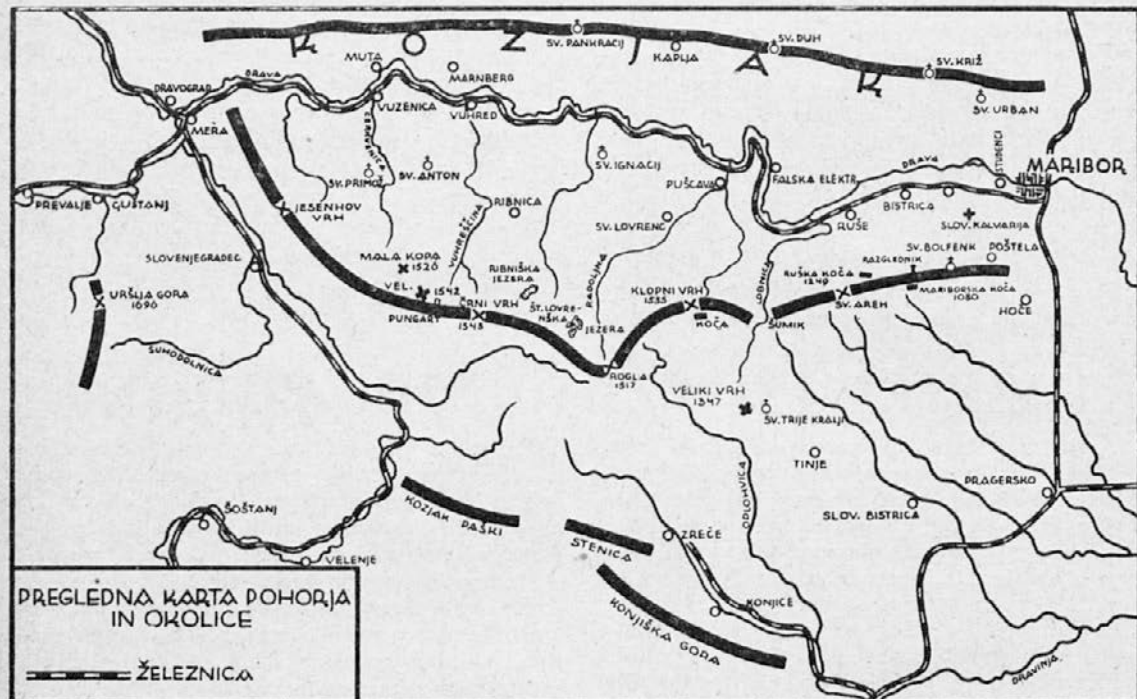
Koroška Drava, prinašajoča s seboj veselo pa tudi tužno pesem naših rodni bratov in sestra iz dežele Gospe Svete, objema in poljublja neprestano severno pohorsko vzočje, kakor da bi se od njega kar ne mogla ločiti; tudi njena sestrice, izpod Rogle izviraajoča Dravinja z vročimi solzami v obeh zapuša svojo pohorsko zibelko, se s težkim srcem poslavlja od južnih pohorskih hribočkov in od vinorodnih, zračnih holmcev, okrašenih s svetimi hrami božjimi. Pa če se vzpneš od Dravinjinih izvirkov na Roglo in Pesek, se usmeriš nato ali ob Radoljni navzdol v Št. Lovrenc in skozi puščavo na kolodvor istega imena, ali pa po ravnem skozi hladno smrekovje in jelovje po zibajočih se stezicah preko «Zgornje brvi» na Klopni vrh, odtod na Smolnik in se spustiš ob glasno bobneči Lobnici na strmem severnem gorskem pobočju v Dravsko dolino in Ruše, si prehodil črto, ki približno tvori zapadno mejo vzhodnega Pohorja.

Pohorje s svojimi naravnost nepreglednimi gozdovi na eni strani, na jugozapadni, Slovenske gorice s svojimi smejočimi se vinogradi, belimi hrami, nešteti cerkvicami in senčnatimi gozdički in dolinicami na drugi strani, na vzhodni, pa zadnji odrasli muhasto zverženega Kozjaka s cerkvico sv. Urbana, zaščitnika vinogradov in vinogradnikov, na severni strani, tvorijo krasen naraven okvir za prelesto sliko, ki jo je naslikala stvarnikova roka očitno v ljubezni, z jugoslovenskim Meranom, z našim Mariborom, na oba brega koroške Drave ob vzočju Kalvarije in Piramide. Samo po pičli uri hoda — z avtobusom seveda še hitreje — stojiš pri vojaškem strelišču v Spodnjem Radvanju tik pod zelenim Pohorjem, ki se v dolgem, v sredi pri Velikem vrhu in Rogli precej močno proti jugu upognjenem loku razteguje vse tja do koroškega Trabergera, a spada vseeno geološko-morfološko, dasi leži povsem južno od Drave, ne kakor Karavanke, k Južnim Apneniškim Alpam, temveč h kristalinskim Praalpal, k avstrijskim Centralnim Alpam, kakor n. pr. koroška Golica, Svinška planina ali Grlica severno od Osojskega jezera z znamenito, svetovnoznano vzpenjačo, ki jim vsem zato nalikuje tudi po obliki svojega razčlenjenega pobočja, svojega zvitega hrta in s svojimi posameznimi vrhovi, okroglimi kopami, pa tudi s svojim živalstvom in rastlinstvom, ki med drugim ne pozna ne črnega teloha, ne kosmatinca, ne ciklamna in ne Marijinega čveljčka.

Zapadni del Pohorja, katerega hrbet, povprečno nad 1500 metrov visok, nima gozdov, temveč je gol in pokrit s sočnimi pašniki, tratami in senožetmi, pozimi z idealnim, nad 25 km dolgim smučiščem, je za sedaj pripraven samo za enodneвне izlete, ker se nameravana gradnja velikega planinskega hotela v njega sredini, pri Ribniškem jezeru, še ni mogla izvršiti. Vzhodno Pohorje pa, ki je zvezano z zapadnim po najmlajši pohorski koči po Vinterjevi na Pesku pod Roglo, bo s tem, kar nudi njegove planinske postojanke skozi vse leto, tako v hudi zasneženi zimi kakor v vročem poletju, po-

splavarji izgubili po otvoritvi koroške železnice na splavarstvu.

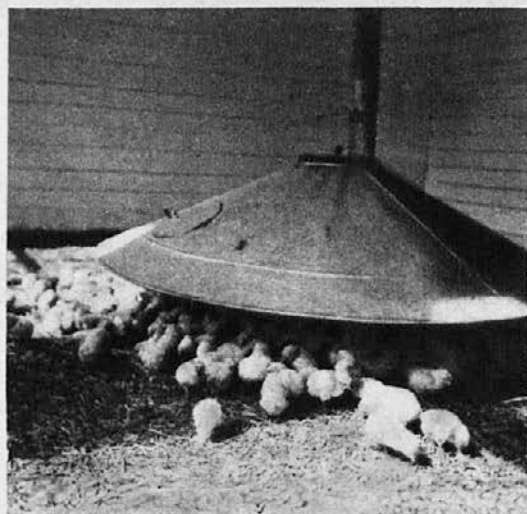
Do tedaj pa drugače ni mogoče tja gori nego peš, razen če si drzen motociklist ali pa, če se upaš z aeroplanom pristati na velikem travniku sredi gozda za Ruško kočo. Potov in stezic, ki vodijo do cilja po globokih, strmih globačah, izvoženih in neizvoženih, ali po mehkih gozdnih tleh, izhojenih in neizhojenih, zaznamovanih ali nezaznamovanih, najdeš na stotine, tako da si jih lahko izbereš vsakokrat po mili volji; vodijo te sem in tja, gori in dol, pa vedno do kake kmetije,

polnoma zadovoljilo vedno i razvajene turiste i stalne goste. Ko pa bo končno kedaj njegovo severno vzhodje nad Zgornjim Radvanjem po vzpenjači zvezano z idiličnim, daleč naokrog vidnim počivališčem pri Sv. Bolfenku, ko bosta peljali z njegovega južnega pobočja dve avtomobilski cesti k «Ruški», ena iz Hoč preko «Mariborske», druga iz Slovenske Bistrice preko Sv. Martina, in ko bodo vrli Rušani dovršili že započeto delo z dograditvijo avtomobilske ceste iz njihove slavne vasi, «Mali Beograd» imenovane, gori do Sv. Areha in k «Ruški», tedaj bo tiho kraljevstvo zelenih gozdov in dišečih travnikov, kraljevstvo zračnih in solčnih pohorskih trat in seč, pa tudi božji svet starodavnih cerkvic in kapelic vzhodnega Pohorja odprt in dostopen tudi onim, ki njegovih sinjih višav peš ne morejo več doseči ali pa še ne tja gori. Za tujski, turistovski in osebni promet, v prvi vrsti pa za domače gospodarstvo, zlasti gozdarstvo, pač krasni upi, ki bodo nadomestili, kar so pohorski

polne slovsanske gostoljubnosti, do kakega zavetišča s toplim koticom, do kake prijetne kočice ali do kake cerkvice, ki te vsi vabijo, da se ustaviš, se odpočiješ in navžiješ ljubelega solnca, svežega zraka in krasnih razgledov. Glavna prometna pot pa se vzpenja od Betnave z njegovega vzhodnega vzhodja kakor že v predrimski dobi v splošnem v zapadni smeri k Sv. Bolfenku z bližnjim Mariborskim razglednim stolpom in niže mimo Mariborske kočice k «Ruški», od tod pa gre preko precej globoke zarezane potoka Lobnice in drvarskega selišča Ploš-Beigot mimo kočice na Klopnem vrhu na Pesek in na Roglo.

Kdor hoče napraviti iz Maribora izlet na Pohorje vsaj do Sv. Bolfenka (1037 m) brez vsakega posebnega napora v dobro zaznamovani smeri, naj se dviga od vojaškega strelišča pri Spodnjem Radvanju počasi pri terasah navzgor, mimo Robnika in Habakuka, skozi pravilni svet predslavskega gradišča, zvanega «Poštela», mimo vrelca in kapelice sv. Antona, katerega leseno sveto

Umetna koklja.

Vzgojalec pisancev na perutinski tarmi
g. Goloba na Lesnem brdu pri Ljubljani.

Vila «Planinka» pri «Ruški».

Smolnik na Pohorju

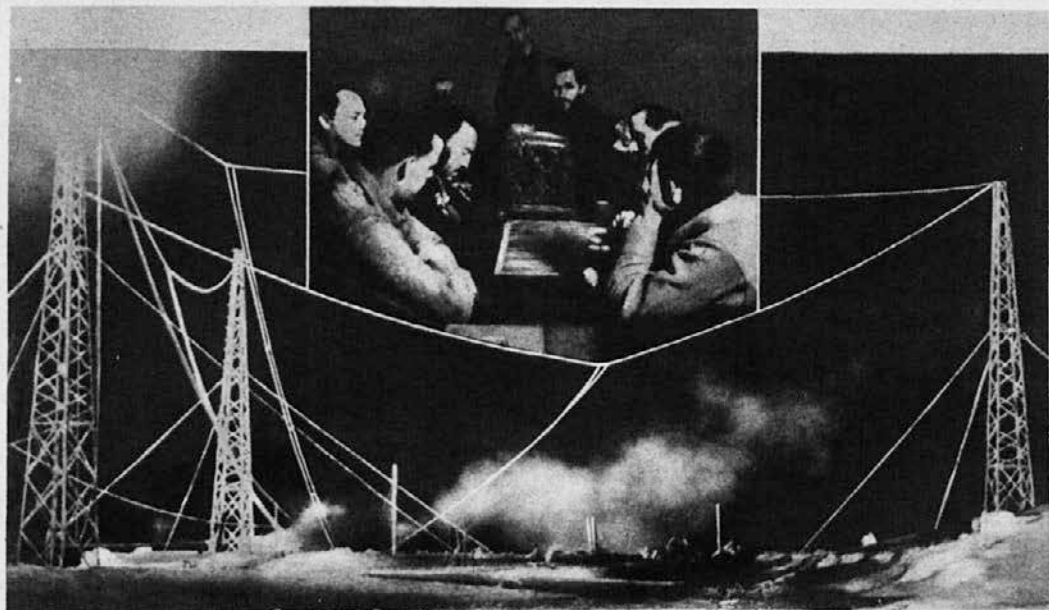

Riža ob Lobnici.

Konjiški ribnik.

Radio na južnem tečaju.

Potres v Južni Italiji (1930): bedni brezdomci v šotorih.

Hiša v ulici Casanova v Napolju, kakor da so jo bili obstreljevali z granatami. Potres z dne 22. julija 1930. ji je podrl sprednji zid.

Vsesokolski zlet v Beogradu. Pogled na ogromno telovadišče.

Olimpijska tekmovalna vrsta S. K. J. s pokojnim borcem Malejem (tretji od leve).

Prvi podstarosta S. K. J. E. Gangl se poslavlja od pokojnega junaka.

Pogreb sokolskega heroja Toneta Maleja v Ljubljani na Masarykovi cesti pred kolodvorom.

Mati sokolskega borca Maleja ob odprtem grobu nesrečnega sina na Bohinjski Bistrici.

Vseslovanski gasilski kongres v Ljubljani.

Gozd gasilskih praporov na Kongresnem trgu.

Novi gasilski prapor.

Blagoslovitev novega gasilskega doma na Barju

Tekmovanje otrok društva «Atene» v Ljubljani.
Nagrajeni malček.

Spomenik zaslužnega gasilskega staroste
F. Barleta na ljubljanskem pokopališču.

podoba pa je žalibog brezbožna roka odnesla. Tako zvana «lovska» steza, ki pelje za pekrskimi vinogradi tam, kjer je nameravana vzpenjača, tudi k Sv. Bolfenku, je — kakor severno pohorsko pobočje in reberje v splošnem — zelo strma, vendar pa priporočljiva onim dobrim pešcem z zdravim srcem, ki želijo v prosti naravi in v čistem gozdnem zraku doseči oni učinek, ki ga sicer more nuditi edinole zelo vroča parna kopel.

Dospevši na vrh ugledaš štirioglat, močan in masiven visok zvonik, a brez zvonov. Tudi del nekdanje cerkvice še stoji, v majhnem stolpičku s «činkim» (= poh. majken) zvončkom, ki je srečno preživel vojno viхро. Toda kjer so nekdanj visele ali stale svete podobe in so se ob določenih dneh pobožni romarji zbirali k molitvi in k cerkvenemu petju, tam gospodari sedaj postrežljivo ljubezniva oskrbnica, nestrpno čakajoč trenotka, ko bo vzpenjača pripeljala prve goste. Samo enkrat na leto se tu gori na obširni trati pred nekdanjo cerkvico zbere majhen krog evangeličanov iz Maribora, Št. Ilja in Marenberga, da z improvizirane, s smrečjem okinčane prižnice na prostem čujejo besedo božjo, pravo gorsko pridigo. Oskrbnica pa vsakemu gostu, ki se ji zdi tuj, z veliko uslužnostjo pokaže tik pod severnim strešnim robom zvonika ograjeno verando, napravljeno iz velikih kaminitih plošč, odkoder se nudi začudenemu tujcu veličasten in obenem ljubeč in mičen razgled: ljubeč in mičen tam, kjer se oziraš od neskončnih pohorskih gozdov, od ljubkih holmov in vrhov v Kozjaku, od smehljajočih se njiv in travnikov Dravske doline črez rdečerumeno svitajoče se pekrske vinograde ob Dravi navzdol mimo Maribora na pestre Slóvenske gorice; impozanten in omamljiv pa, če se ozreš proti severu na velikane avstrijskih Alp in končno obstrmiš ob neskončnem morju, ki valovi za Prekmurjem nad ogrsko nižino.

Sedaj še živi med domačim ljudstvom pravljica ali basen, kako je hudobec v eni sami noči Sv. Bolfenku zgradil cerkev pod pogojem, da bo za plačilo prvi romar njegov. Ko pa je bil prvi romar volk, ga je hudič zgrabil in raztrgal; ker ni dobil človeške duše, se je tako raztogotil, da se je zagnal ves besen v ogel cerkve, kjer se še sedaj vidi luknja. Ko bodo po gradnji vzpenjače nastajali po vrsti na Pohorju sanatoriji, ki bodo zdravili bolnike, bodo hudobci zopet zaman ali zelo dolgo morali čakati na človeške duše. Sv. Bolfenk pa bo zaslovel ne le doma, ampak tudi v tujini, ne le kot postajališče in počivališče, ampak kot izhodišče za izlete peš in z avtom križem po Pohorju.

Sv. Bolfenk je bil učitelj in vzgojitelj nemškega cesarja in poznejšega svetnika Henrika; srednjeveški cerkveni in posvetni mogotci so brezdomno oba zelo častili; sv. Bolfenku so na Pohorju posvetili dve cerkvi: eno v vzhodnem delu nad Pekrami in Radvanjem, drugo v zapadnem delu pod Veliko Kopo v višini 942 m, kjer pa je dobil ime sv. Volbank.

V celokupnem Pohorju najviše ležeča, najčastiljivejša in pa tudi ena najstarejših, a najbolje ohranjenih izmed vseh je cerkev sv. Henrika, po domače cerkev sv. Areha. V njeni neposredni bližini stoji na prostrani trati, ki obdaja cerkev, s krasnim razgledom proti jugu, na severni pa obdana z visokim gostim smrekovjem in jelovjem in tako proti vetrom zavarovana Ruška kočica. Prav za prav je to že celo selišče, ki spada v katastralno občino Frajheim, medtem ko je cerkev podružnica one pri Sv. Martinu na Pohorju; vse skup pa dejansko sloni na ramah podjetnih Rušanov in bo tudi po prizadevanju teh gospodarsko in narodno vzornih mož po dograditvi avtomobilskih cest na tri strani, v Ruše, v Hoče in Slovensko Bistrico, katerih precejšen del so že sami zgradili z lastnimi prispevki, doživelo še sijajnejšo bodočnost. Prvotno najhna «Ruška», prva slovenska in sploh prva

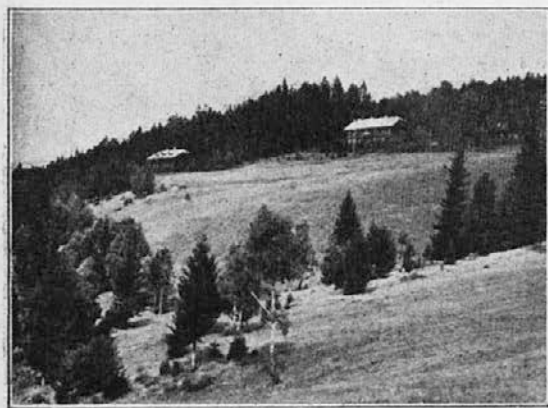

Sv. Bolfenk (1037 m).

koča na Pohorju — kakor so tudi prvi razgledni stolp na Pohorju, onega na Žigartovem vrhu postavili Rušani — je sedaj povečana in velja kot lepa, okolici primerna in prilagodena lesena stavba, postavljena v mičnem domačem slogu. Zraven stojita dve vili za prenočevanje: «Planinka» in «Čandrova»; pa tudi gospodarska poslopja, moderna ledenica in hišica za služinčad, vse urejeno in opremljeno tudi za stalno bivanje v vsakem letnem času; sploh so vse koče in vsa zavetišča na Pohorju odprta skozi vse leto. Kdor hoče videti in spoznati domače ljudstvo in se prepričati o priljubljenosti in slavi te cerkve, naj pride sem poleti na tako zvano «Arehovo» nedeljo (15. juliju najbližja). Videl bo vse dobre pa tudi slabe strani našega naroda. Tudi pozimi se bere od časa do časa ob nedeljah in praznikih tu maša za turiste; kdor nima smučí, se lahko sanki in prevozi v dvaselih minutah v Ruše naravno sankališče, kakršnega ne najdeš na celokupnem Pohorju, in ki prekaša ono na Ljubelju ali na Semeringu.

Z «Ruško» tekmuje prav v vsakem oziru, a jo mogoče še prekaša, kar se tiče elegance in komi-

forta, zlasti pa po svojem milem podnebnju slav-
noznana «Mariborska» koča (1080 m),
oddaljena od zatočišča pri Sv. Bolfenku samo pol
ure hoda, s svojo okusno depandanso, ležeča v var-
nem zavetju pred viharji na južnem gorskem pō-
bočju, z zelo mikavnim razgledom na mnogovrstne
razrastke in parobke jugovzhodnega Pohorja, na
Veliki vrh, na cerkev sv. Treh kraljev, na Sveti
Martin, na Boč, Rogaško goro, Dravsko polje in
Haloze. Kakih 20 minut pod kočo pada v temnem
gozdu Framščica strmo čez več metrov visoko ska-
lovlje v dveh curkih v globok slap in tolmun; le
malokateremu ljubitelju Pohorja znano, a najpri-
kladnejše kopaljšče v vročih poletnih dneh, kakor
so zgoraj tik ob koči priprave za solnčenje vsa-
komur dobrodošle, kdor si na takšen način misli
okrepiti svoje zdravje. Priznana letovišče in zdravi-
vilišče!

Mariborska koča (1080 m).

Približno sredi poti, ki vodi po gorskem grebenu
od Sv. Bolfenka k «Mariborski», kakih 100 m nad
obema, na majhni gozdni trati, na Ciglenicah (1146
metrov), štrleč preko najvišjih gozdnih vršičev,
tako da se ga kakor stolp sv. Bolfenka vidi tudi iz
Maribora in Spodnje Dravske doline sploh, se dviga
visok razglednik, zgrajen in sestavljen iz
železa, na katerega najvišjo teraso dosepeš do sto-
nicah, ki se vijejo po polževo kvišku ob srednjem
debelem železnem stebru: ona točka, ki v celokup-
nem vzhodnem Pohorju nudi najobširnejši, najdaljši
pa tudi najraznovrstnejši razgled, kakršnega v tej
pestrosti in dalekosežnosti niti Veliki vrh, najvišji
vrh v vzhodnem Pohorju, ne zmore. Naslonjen na
ograjo vrh razglednika tu lahko pregledaš glavni
hrbet Pohorja in njegovo smer v celoti od vzhoda
do zahoda, od Maribora do Traberga; tu šele dobiš
vsaj malo pojma o njegovih razsežnih šumah, o nje-
govih vrheh in kopah. V zapadni smeri opaziš, od
viskega smrečja obdano, cerkev sv. Areha; po-
tem pa proti jugozapadu cerkev sv. Urše, sv. Urša
in sv. Treh kraljev pod Velikim vrhom; predvsem
pa vas in cerkev sv. Martina na solnčnih, polagano
k Dravskemu polju padajočih obronkih, kjer pri-

delujejo v Kovači vasi in na Ritoznojcu pa tudi na
Visovljah, kjer stoji «Vošnjakov» dom, zelo čislana
vina; pisan svet, kjer so vasi pa tudi posamezni,
ne redko nad 1000 m visoko v starem, lepem do-
mačem slogu zidani hrami povsod obdani od trat in
travnikov, od duhtečih gozdov in tajnosti gozdnega
šuštenja. V skoro neskončni daljavi pa sega pogled
čez Črni vrh, Veliko in Malo kopo preko cele Ko-
roške z našo Gospo Sveto tja do Visokih in Nizkih
tur, do Hochschwaba in Wechsla; gre čez Gradec s
Schöcklom v ozadju globoko noter v deželo ogrsko
in se izgubi končno z Mariborom in s Slovenskimi
goricami in z Dravskim poljem v ospredju v me-
gleni raztegnjenosti grebenov in obronkov hrva-
škega gorovja, Ivanjščice in Slemena.

Če vpoštevamo, da znaša višinska razlika med
«Mariborsko», Sv. Bolfenkom in «Mariborskim raz-
glednikom» na eni strani in med «Ruško» na drugi
strani samo kakih 150 m, potem si lahko vsak pred-
stavlja, kako malenkosten je vzpon one poti, ki jih
veže in ki se prijetno prehodi povprečno v eni
dobri uri, tako da gradnja avtomobilske ceste od
postaje Pohorske vzpenjače pri Sv. Bolfenku do
Sv. Areha ne bo naletela na nobene težkoče.

Ostale, sedaj obstoječe turistijske postojanke na
vzhodnem Pohorju (Smolnik, Koča na Klopnem
vrhu in ona na Pesku blizu Rogle) moremo doseči,
ako potujemo iz «Ruške» po lepo zaznamovanih
stezah, poteh in kolovozih v zapadni smeri do dr-
varskih koč, «Ploš-Beigot» (1000 m). Iz tega tihega
kotička, kjer bivajo in delajo v oddaljenih neskon-
nih šumah drvarji in vozniki tudi pozimi in skozi
katerega šumi glavni potok vzhodnega Pohorja,
Lobnica, s svojimi pritoki izpod Velikega vrha, greš
lahko po valovitem svetu v južni smeri na Veliki
vrh, kjer do sedaj žal še ni potrebne planinske kočē,
ali severno navzdol na Smolnik in ob Lobnici v
Ruše ali pa končno v splošno zapadni smeri, v smeri
glavne prometne žile, na Klopni vrh in dalje na
Pesek in Roglo. Naravno pa je, da se izletnik do
vseh teh točk in postojank, iz katerih lahko dela
dan za dnem, da teden za tednom vedno nove in
zanimive izlete križem po tem gorovju, vzpne lahko
tudi z vseh železniških postaj na severu, vzhodu in
jugovzhodu Pohorja, od Maribora do Fale, oziroma
Sv. Lovrenca n. P. ob Dravi, do Frama in do Žreč
ter Konjic ob Dravinji. Z vseh teh in vmes ležečih
postaj in postajališč peljejo skrbno zaznamovana
pota z mnogimi variantami k njim gori.

Ako se pripeljemo s koroško železnico iz Mari-
bora ob Dravi navzgor skozi Ruše, znane po vel-
ikem jugoslovanskem patriotizmu svojega prebi-
valstva, sloveče zaradi njihove visoko razvite indu-
strije in proslavljene po izrednem kulturnem strem-
ljenju nekdanje Ruške «gimnazije» in nič manj zelo
obiskane kot božja pot (Ruška nedelja), obenem
glavno izhodišče za izlete k Sv. Arehu in na Smol-
nik; ko se torej pripeljemo na postajo Fala blizu
gradu enakega imena in blizu največje elektrarne
v naši državi, ki razsvetljuje celo Mursko Soboto in
daje električno moč Trbovljam, nas popeljejo zelo

natančno zaznamovane poti po severnem pobočju, kakor iz Ruš, na levo preko Arlrovega vrha na Smolnik, mimo Ploš-Beigotovih drvarskih koč na Veliki vrh in od tam navzdol čez Kebelj in skozi Oplotnico do Dravinje in železniških postaj ob njej ali pa mimo cerkve sv. Treh kraljev na Pohorju skozi prijazno vas Tinje (na Pohorju) blizu znamenitih starih gradišč dolgi v Slovensko Bistrico. Glavna markirana pot pa nas pelje s Fale skozi vas Činžat, ki se odlikuje po dišečih senožetih, po lepih sadovnjakih in s smučiščem, pripravnim za začetnike, napeto po kameniti izvoženi poti mimo visoko ležečih kmetij, končno mimo enonadstropne lovske hiše italijanskega grofa Zabeo do koč na Klopnem vrhu, ki je bila pred letom znatno razširjena in katere zgraditev je velikodušno omogočil imenovani grof. Izpred grofove lovske hiše ima izletnik krasen razgled na Maribor tja do Melja, zlasti ponoči, ko je mesto razsvetljeno: koča sama pa ne stoji na vrhu, ampak na njegovi jugovzhodni strani ter je obdana ponajveč od jelovih gozdov; le v smeri proti Kozjaku in Dravski dolini odpirajo svet obširne senožeti, nudeč pozimi lepo smučišče.

Iz Koče pod Klopnim vrhom drži markirana pot — deloma samo izhrojene steze, deloma izvoženi kolovozi, deloma globače, obenem idealno smučišče — v splošnem v jugozapadni smeri skoro vedno skozi gozdove, le tu pa tam po jasnih jasah, po valoviti kalužasti planoti preko nekaterih potočkov z mostički k najmlajši, a najljubkejši, od podružnice SPD v Konjicah postavljeni koči na Pesku (1382 m). Z njene mične verande gledaš tik pred sabo zeleno trato, sredi katere pelje po pesku izvožena pot na Skomerje, večjo pohorsko vas, v kateri je zlagal nadarjeni pohorski ljudski pesnik Jurij Vodovnik, slično kakor Korošca Dravosnjak in Lesičjak, svoje pristno po pohorsko zasoljene pesmi; potem pa na Oplotnico, v Zreče in Vitanje; malo bolj na desni pa na Roglo, deloma z drevesi poraslo, deloma samo s senožeti pokrito kopo, kjer bo nastal z istim trenutkom, ko bodo izvršeni prometni načrti v vzhodnem Pohorju, solnčno-zračni sanatorij, v katerem bodo ne le v pozni jeseni, temveč tudi sredi zime ob toplih solnčnih dneh gostje poslušali in občudovali cele jate odebelelih krivokljunov, letajočih od smreke do smreke, redčih se s semenjem težkih storžev in celo gnezdeč in valeč kakor spomladi. Ob straneh koč pada svet v obliki dveh strmih doličev, katerih eden je obrnjen na desno, eden na levo stran. Prvi daje pitno vodo. Drugi dolič, onega, po katerem se pride ob Radoljni v Sv. Lovrencu n. P., pa bodo primerno niže prestregli in vodo pod vrelecem zajezili, tako da bo v višini 1335 m nastal bazen za kopanje in plavanje; načrt, ki bo koči pod Roglo poleti in pozimi tudi tedaj dajal prvenstvo vseh koč na Pohorju, ko bo že stal planinski hotel pri Ribniškem jezeru; do tedaj pa bo ta koča glavno izhodišče poleti za pešizletnike, pozimi pa za smučarje, ki so čez zapadni hrbet Pohorja namenjeni v Slovenjgradec pod Plešivcem ali v Mislinje.

Smolnik z gostilno in prenočiščem «Hlebov dom», ki ga opravlja in oskrbuje podravska podružnica SPD, leži kakih 860 m nad Rušami in ima nadvse ljubko cerkvico sredi še ljubkejšega, v štirikotu z živo mejo obdanega pokopališča. Njegove preproste grobove, na katere padajo vsako jesen vroče solze s štirih mladih lip, krasi neka planinska roža, rijasti sleč, ki raste razen na neki močvirnati visoki planoti vrh Pohorja, katere imena pa se ne sme vsakomur izdati, samo še na bližnji, a za človeško nogo nedostopni, v blesku mačjega srebra in zlata žareči «Jelenski peč». Zelene, sveže in mehke tratice se razprostirajo okoli doma in te vabijo, da se vležeš. Uspavajoče melodiozno zubenje gorskega studenca pa te zaziblje v prijetno uživanje krasne okolice. Globoko pod seboj gledaš kos doline, ki se kot srebrn pas vije skozi njo Drava; na njenem levem bregu leži Selnica, eno najstarejših slovenskih selišč tod. Gosti dim, ki se brez prestanka vali izza severnega obronka Pohorja ob vzhodni smeri proti Sv. Urbanu, ti naznanja, da stoji tam zadaj, kjer so nekdaj v primitivnejših razmerah živeli Keltje in za njimi Rimljani, sedaj moderna tovarna, ki sicer duši gorski zrak, ki pa ni mogla zadušiti gorke in svete ljubezni čvrstih Rušanov do krvi in zemlje slovenske. Kakor petstoletne bukve gori na pohorski «Rebri» nemojno stoje in kljubujejo viharju in času, tako so stali in stoje vedno, z glavo pokonci, kot svobodni Slovani močje Rušani. Nekdaj ni bilo tako mirno in tiho na Smolniku. To je bilo tedaj, ko je bilo gori na Glažuti, dobro uro hoda od Smolnika blizu Bečgote, sto in sto delavcev, domačih, pa tudi tujih, nemških iz Češke in Saksonske, zaposlenih v pohorskih gozdovih in v tovarnah za izdelovanje stekla. Tedaj je vladal v tem pohorskem selu velik

Visok razglednik.

promet. Sto do sto in petdeset voznikov se je dnevno ustavljalo tu na svoji vožnji doli v dolino ali gori na Glažuto. Pa tudi mnogoštevilni lesni delavci, drvarji, so često prihajali semkaj z Glažute v nedeljo, kakor danes planinci in izletniki iz mesta in doline, da se tu odpočijejo in okrepečajo.

Ako dospeš baš na tak narodni praznik na Smolnik, pa si želiš namesto hrušča in trušča rajši ljubelega miru in tišine, greš lahko gori ali doli k bližnji Lobnici; v divji romantiki njenih slapov in melodiozno šumečih voda, njenih kataraktov in kaskad, katerih glavni so od Ploša-Beigota navzdol «Veliki» Šumik, «Mali» Šumik in «Vrna», se zlasti v pekočih poletnih dneh hitro ohladiš, izmiriš in odpočiješ, pa tudi skoplješ v kristalnočisti vodi, v kateri švigajo sem in tja številne gorske postrvi. Glasno bobneč in grmeč hiti Lobnica proti Dravi, povsod velika dobrotnica ljudem. Ob njej je speljana «riža» od tam, kjer se z njo združita dva pritoka izpod Velikega vrha, pa skoro do njenega izliva v Dravo. Zanimivo je gledati, kako spomladi in jeseni, ko je dosti vode, spravljajo po njej velikanske hlode v dolino. Hlodi, težji nego voda in zaradi tega tudi hitrejši, prehitevajo vodo, ki jih

naj žene po žlebu navzdol, tako da se voda pred vsakim posameznim hlodom zgošča vedno bolj in bolj, dokler na zelo strmih delih žleba ne strčijo vode, polne pen, pred hlodom visoko kvišku, da je videti vse, kakor da bi velik grenlandski kit z visokimi parnimi stebri, dvigajočimi se iz njegovih strčnic, drvel po žlebu v dolino; za žage in mline, za elektrarno, za tovarne, kjer izdelujejo vžigalice, sekire, krampe, lopate, za vse to morajo Pohorci, zlasti Rušani, biti hvaležni Lobnici.

S Smolnika prav tako z «Ruške» dosežemo v pičlih treh urah Veliki vrh, najvišji vrh v vzhodnem Pohorju, a približno 5 km južno od glavne prometne poti oddaljen. Izletnik, ki tu prvič hodi, ne more slutiti, kakšen neprecenljiv biser gorske krasote je tu v bližini skrit. Ko dospeš pod Veliki vrh na veliko sečo, zavij na desno po markirani poti, ki pelje v Lokanjo, in po desetminutni hoji se ti odpre visokogorska planinska idila, v svoji ljubkosti, zamišljeni mikavosti tako edinstvena, da je ne najdeš na vsem obširnem Pohorju. Krasen, naravnost diven in omamljiv je pogled na ta «Konjiški ribnik» z njegovo okolico, tudi kadar vihar, prihajajoč preko temnozelenih šum, podi val za valom, ki se, med sabo tekmujoč, igraje in tajinstveno poizgublja drug za drugim po gostem šašu. Naravnost čarobno sliko pa nudi ta pohorski biser, kadar se v mirni noči svetla luna koplje z vilami vred v lahno razgibanih hladnih jezerskih valovih za oddih in odmor na svoji poti po nebeškem svodu.

Na obli plani Velikega vrha (1347 m) samega leže velikanske granitne skale, od vode izprane tako, da tudi nepoučen človek lahko spozna, kako stare da so. Na nje je treba splezati, da se vidi s te točke (ki še, žal, nima planinskega zavetišča) sijajen razgled na jug, na vzhod in sever. Na severu vidimo skozi zarezo, kako krasen je ta predel naše ožje domovine, ki jo tvori Lobnica v vzhodnem Pohorju, del našega Kozjaka s cerkvico svetega Duha na Ostrem vrhu, potem cerkev sv. Archa, Mariborska koča in cerkev sv. Urše; proti vzhodu in jugu pa ves raznolični svet, ravnine, gore in doline, od Paškega Kozjaka do Meljskega hriba pri Mariboru. Paški Kozjak, Stenica in Konjiška gora tvorijo z gozdom porasel zid; pod njim se pa razprostira območje Dravinje s Keblom, Oplotnico, Konjicami in Zrečami. Visoko se dvigata Boč in Donačka gora. Pred njima leže vinorodne Haloze s Črno goro, Dravsko polje, posejano z mnogimi vasmii, v ozadju proti severovzhodu Slovenske gorice s Ptujem in Vurbergom v ospredju. Prekrasen je pogled na vas Šmartno nad Slovensko Bistrico in pa na znamenito cerkev sv. Treh kraljev na Pohorju, ki se dviga iz temnega gozda tik pod nami komaj četrt ure hoda.

Ta cerkev je pohorska posebnost zase. Do zadnjega časa je bila ta starodavna cerkev turistom še malo znana. Domače ljudstvo pa jo vsako leto vsaj dvakrat, na šentlovenčevo nedeljo sredi pekočega poletja in o prvi jeseni na Malo Gospojnico, kaj

Cerkev sv. Treh kraljev.

rado poseča. Veselje je gledati, kako prihajajo z vseh strani: dekleta, okusno oblečena, nosijo svoje nove čevljičke, povezane čez ramo, do pred cerkve, da si jih prej ne oprasijo. Tu šele si jih obujejo. Fantje, med njimi kateri s krivcem od malega divjega petelina, od ruševca, ki ga je ustrelil protizakonito tik nad cerkvi na Velikem vrhu ali na stari Glažuti, za klobukom, stopajo pogumneje in podjetneje: bosí oni ne hodijo. Njih čistiljive mamicice in očetje, od težkega dela in vročega solnega očrneli, se pomikajo kakor svečeni in svečenice do cerkve, ki je na ta dan vsem najbližja njegovemu srcu; ne le njim, temveč tudi mnogim iz sosednjih župnij, s Koblja, iz Oplotnice in Prihove, iz Ruš, od Sv. Martina, pa tudi še iz oddaljenejših župnij. Kadar na šentlovrenčevo nedeljo ali na Malo Gospojnicu razlaga mašnik s krasne prižnice, okrašene z živimi podobami štirih evangelistov, besedo božjo in je narod od blizu in od daleč zbran in poslušna; ko potem zadoni zvonček, ki je tu edini še ušel grabežljivi roki svetovne vojne in se čuje melodiozno »trjančenje» gori do Velikega vrha in doli do župne cerkve sv. Petra na Tinjah, tedaj je naj-

lepši božji hram na vzhodnem Pohorju odprt za vse; nad njim se dviga in boči neskončno nebo v bajnem žaru in čaru, kot da bi hotelo vsem kazati pot iz Pohorskega kraljestva v še lepše.

Solnce in zopet solnce, pozimi toplejše kakor v dolini, poleti pa zopet ne tako hudo pekoče, ker njegove žarke bladi hlad obširnih gozdov in lahni veter; zrak, svež in čist, brez prahu, ves poln najrazličnejših cvetličnih vonjav, žuboreče vode, vabeče h kopianju in ribarenju; lepi izprehodi, vodeči ter sedaj po temnih šumih, odmevajočih od ptičjega petja, potem zopet po pašnikih in tratah; mnoge zelene in pisane barve, prijetne za oko; pozimi prilika za udejstvovanje v vseh panogah zimskega sporta; vse leto pa mirna zamišljenost vse pokrajine, ki te na »Pošteli» ob vhodu v kraljestvo zelenega Pohorja zaziblje v stare predslovanske čase in v pobožnost, ki jo vzbujajo mnogobrojne pohorske cerkvice ali njih razvaline vsakomur; pa gozd in vedno zopet gozd in prijazno domače ljudstvo ter lepi razgledi po širnem božjem svetu: to je naše vzhodno zeleno Pohorje, bogat, neusahljiv vir veselja, življenja, zdravja, bogastva.

VIKTOR NOVIČAR:

NEKAJ O POTRESIH.

Zadnji strašni potres v Južni Italiji je ponovno opozoril ves svet na naravno prikazen, ki marsikomu še ni povsem jasna, a je često usodopolna zaradi groznih posledic. Potres je divja sila narave, ki se ne dá kontrolirati, pa tudi ne vnaprej povedati in zoper njo ni človeške pomoči. Kljub vsemu znanstvenemu in tehničnemu napredku smo danes prav tako brez vsake pomoči proti potresom, kakor so bili praljudje, ki so živeli pred milijoni let v zemeljskih jamah. Civilizirano človeštvo, ki danes stanuje v velikih naselbinah in v večnadstropnih hišah, je še celo mnogo bolj v nevarnosti pri potresu, kot so bili predniki, ki niso poznali hiš, ali pa so stanovali v nizkih kočah in šatorih.

V zadnjih desetletjih se je potresoslovje ali seismologija zelo razvila ter je odkrila, da so potresi zelo pogosta, vsakdanja prikazen. Na nekaterih delih naše zemlje se tla tresejo dan za dnem, in močnejše udarce lahko čutiš po vsem svetu, seveda samo z občutljivimi aparati, ki zaznamujejo vsak še tako šibek tresljaj tal.

Povprečno največ potresov je menda na Japonskem, kjer so zaznamovali v dobi osmih let 8831 potresnih sunkov, ali povprečno tri na dan. Večine teh potresov seveda ljudje ne čutijo, ker so preslabi, zaznamujejo jih samo instrumenti potresnih opazovalnic. Znanstveno

ime zanje je mikroseismi ali majhni potresi. Mogočni sunki, znani pod imenom makroseismi ali veliki potresi, kakor je bil na primer zadnji v Italiji, so relativno redki, in večinoma se vrše v oddaljenih, neobljudenih krajih ali pa pod morsko gladino, tako da včasih zanje niti ne vedo, kje so se vršili. Zabeležijo jih samo aparati seismoloških postaj.

Pr eden se vprašamo, kako nastanejo potresi, si moramo najprej ogledati, kakšna je površina naše zemlje. Kaj se nahaja v globočinah zemlje, nihče ne ve. Znano je samo, da se za vsakih 30 do 35 metrov globočine poveča temperatura za eno stopinjo Celzija, kakor so to dokazala vrtnanja rorov v rudnikih. Toda nikjer niso navrtali več ko dva kilometra, in kaj je to v primeri z zemeljskim premerom, ki meri 6350 km? Saj je to komaj praska na takšni debelini. Če temperatura enakomerno narašča, mora vladati v globočini 70 km že vročina 2000 stopinj Celzija. Od te točke pa naprej do kakih 300 km globočine pod zemeljskim površjem, mora biti zemeljska snov v nekakšnem žarečem, kapljivo-tekočem stanju, ki si ga prav za prav ne moremo dobro predstavljati, ker v laboratorijih ne moremo na umeten način prirediti takšne temperature pod tako silnim pritiskom. Niže od te 300kilometrskoplasti pa je vročina menda že tako močna, da

nobena snov ne more biti drugačna kot plinasta.

Tudi zvezdoslovje nam dokazuje, da se nahaja v globočini naše zemlje silno visoka temperatura. Nesmrtni astronomski zakoni, ki sta jih odkrila Kepler in Newton, so nam omogočili stehitati zemljo in na ta način določiti njeno povprečno gostoto. Toda to je samo povprečna gostota, in sicer je pet in polkrat večja kot gostota vode. Ker je pa povprečna gostota različnih snovi, ki se nahajajo na najvišji, zunanji plasti zemlje, nekaj več kot dve, morajo biti snovi, ki se nahajajo v notranjosti, mnogo težje in njih gostota se bliža številki sedem, to se pravi gostoti železa in kovin.

Razen tega vemo, da je zemlja sploščena in to zaradi hitrega vrtenja, da torej ni popolna krogla. Po naravnih zakonih tekočin mora gostota raznih plasti naraščati vedno bolj proti središču. Zemlja je bila torej nekdanj kapljivo tekoča, in sicer je obstojala iz žareče tekočine. Ta njena nekdanja vročina se pa ni popolnoma izgubila. In vkljub tej vročini je notranjost zemlje zelo gosta. Torej leži trda plast zemlje, po kateri hodimo in v kateri nastajajo potresi, na zelo gosti snovi, ki pa ima silno visoko temperaturo.

Nastane vprašanje, ali je ta plast, ki tvori površino naše zemlje, popolnoma trdna in stalna. Odgovor na to vprašanje je zanikalen.

Zemeljsko jedro izgublja polagoma svojo visoko temperaturo, ker jo stalno oddaja skozi vrhno plast. Radi tega se pa zemeljsko jedro krči enako kot žareče železo, če se ohlaja. Če se pa zemeljsko jedro krči, potem mu postaja površina prevelika in se zaradi tega neprestano gubanči. Tako so nastale v početku naše zemlje najprej gube na površini, iz katerih so se pozneje razvila gorovja.

Učenjaki so mnenja, da se je veliko gubančenje zemeljske površine, iz katerega so nastala najvišja gorovja sveta, Himalaja, Kavkaz, Ande in Alpe, menda končalo in da se je zemeljska površina v glavnem umirila. Vsaj trdimo lahko, da smo za enkrat v dobi skoraj popolnega miru, in možno je, da bo ta doba trajala precej časa.

Seveda ni izključeno, da bodo enkrat, v bližnji ali zelo daljni bodočnosti, notranje sile naše zemlje spet začele delovati in da bodo nastale velikanske spremembe površja. Vemo, da je to trdo površje na nekaterih mestih zelo tenko, predvsem tam, kjer imamo v dolgi vrsti ognjenike. Tu lahko pod vplivom pritiska iz

notranjosti nastanejo razpoke in podirala se bodo gorovja ter nastajala nova.

Toda vrnimo se k potresom! Notranjost zemlje se sicer silno počasi ali stalno vedno bolj ohlaja in zaradi tega krči. Posledica so potresi. Teorija, ki na ta način razlaga postanek potresov, se imenuje *tektonska teorija*.

Druga teorija, tako zvana *vulkanska teorija*, pa trdi, da so vsi potresi ognjeniškega izvora.

Potres sestoji ali iz enega samega sunka ali pa iz ponovnih tresljajev. Seveda zadostuje že en sam močan sunek, da napravi najstrašnejše razdejanje. Najboljši dokaz za to je potres v Lizboni 1. novembra 1755., ki je portugalsko glavno mesto namah skoraj popolnoma porušil, nadalje potresi, ki so razdrli San Francisco in Messino. Posebne potresne opazovalnice se bavijo po vsem svetu s študijem potresov, pri nas imamo v Vintgarju opazovalnico profesorja dr. Albina Belarja, ki je mednarodno priznan strokovnjak na polju seismologije.

Nekateri potresi, imenovani undolatorični potresi, spravijo zemeljsko površino v valovanje. Zemlja se izmenoma dviga in pada, in sicer včasih tako močno, da je to prav dobro videti. Posledice takega potresa so prav tako uničujoče kot pri posameznih sunkih. L. 1783. so se pri valovnem potresu drevesa v Kalabriji tako močno pripogibala, da so veje udarjale ob tla in se lomile. Na dolgih vrstah dreves so mogli prav dobro opazovati pomikanje vala. L. 1811. so v Missouriju pri potresu gozdovi valovali kot žitno polje, če piha preko njega močan veter. L. 1870. so se tla v Battangu na Kitajskem pri potresu tako tresla kot bi bila najprej lahno gibajoče se vodovje, potem pa kot morje, ki ga razburka močan vihar.

Starejši ljudje se pri nas še prav dobro spominjajo ljubljanskega potresa, ki je o Veliki noči l. 1895. prizadejal mestu veliko škodo. K sreči ni bil nihče ubit, ker je ponovno tresenje zemlje prebivalce nagnalo iz hiš na prosto.

Slavni nemški naravoslovec Aleksander von Humboldt piše o čudnem vtisku, ki ga napravi na človeka potres, sledeče:

«Na prav čudovit način nas zagrabi razočaranje nad prirojeno vero o miru in nepremičnosti zemeljskih tal. Če se pa nepričakovano začnejo tla gibati, se nam prikaže nenadoma neznana naravna sila, ki premika to, kar je bilo doslej nepremično. En sam trenutek uniči vero vsega prejšnjega življenja. Potres se nam prikaže kot nekaj vseprisotnega in neomejenega. Človek lahko beži pred ognjeni-

kom, ki začne bruhati, pred tokom lave, ki preti njemu in njegovemu domu, toda pred potresom ne more uteči in ima strašen občutek, da se nahaja povsod v središču pogibelni.»

Potres vpliva tudi na morje. Če zadene zemeljski sunek obalo, nastane vsled udarca trdega obrežja na vodo enako gibanje, kakor če sunemo ob skledo, ki je do roba napolnjena z vodo. Nastane velikansko valovno gibanje, ki se lahko razširi čez vodno gladino oceana do najbolj oddaljenih obrežij. Visoko valovje, ki se stvori pri tem sunku, se premika s silno hitrostjo naprej in lahko napravi ogromno škodo. Tako so lizbonski potres l. 1755. razločno opazili na valovju na bregovih Norveške in Schleswig-Holsteina. Veliki val, ki je tedaj nastal ob portugalskem obrežju, je juril naprej preko Atlantskega oceana in zadel Zapadnoindijske otoke.

V nekaterih deželah, kot na primer na Japonskem ali v nekaterih delih Kalifornije, se zemlja zelo pogosto trese. V Kaliforniji se nahaja dolina Owens, skozi teče reka istega imena. Ta dolina se skoraj neprestano trese. Obdajajo jo na obeh straneh zelo strma gorovja, ki se dvigajo do višine 3350 m. Kadar v notranjosti zemlje zagrmijo, se večkrat odkrušijo skale na vrhu in zbornijo navzdol.

Največji potres, kar ga pomni človeštvo, je bil 2. junija 1897. v Indiji. Površina potresnega ozemlja, kolikor se je dala dognati, je znašala 3,120.000 kvadratnih kilometrov. Imamo dokaze, da je to tresenje doseglo celo Italijo. Opazovalci v Kataniji, Livornu in Spinei di Mestre so javili istočasno, da so občutili lahne zemeljske sunke, medtem ko so instrumenti vseh italijanskih potresnih opazovalnic zaznamovali potres, in sicer točno na minuto, ko se je vršil v Indiji. Ponekod v Indiji so se tla dvignila, enega izmed dvigov je bilo mogoče zasledovati 20 km daleč. Ponekod je dvignjena zemlja zajezila reke, tako da so nastala začasno majhna jezera. Niti eno zidano poslopje na potresnem ozemlju ni ostalo celo, kameniti stebri so se lomili in 15 do 17 cm debelo drevje iz trdega lesa je v sredini kar nekako počilo. Nekateri gorski vrhovi so se zvalili v dolino, a mestoma je vrglo kamenje s tal v zrak in na višje ležeča mesta. Dogodili so se tudi primeri, da so se predmeti zavrteli. To se dá razlagati na ta način, da je potresni sunek na dotičnem mestu imel krožno gibanje. Drugod se je odprlo nebroj razpok v tleh. Potres je spremljalo zelo močno grmenje. Mestoma so se čuli ostri poki.

V zadnjih letih so bili štirje veliki potresi: v Messini, San Franciscu, na Japonskem in letošnji v Južni Italiji.

Če se vrši potres pod morsko gladino, ga čutijo na ladjah kot sunek, tako da so mornarji mnenja, da je ladja zadela na skalo.

Potresi so uničili več človeških življenj kot katerakoli druga naravna sila, nekateri celo več kot vojske. V Lizboni je bilo pri potresu l. 1755. ubitih 50.000 ljudi; pri potresu v Messini l. 1908. je izgubilo življenje 76.483 oseb in 93.470 jih je bilo ranjenih. Pri potresu na Kitajskem l. 1920. je bilo ubitih 180.000 ljudi, na Japonskem l. 1703. celo 200.000 ljudi, a največje število ljudi je umrlo od potresa v Indiji l. 1737., namreč 300.000. Pri zadnjem potresu na Japonskem l. 1923. je bilo okoli sto tisoč ljudi mrtvih, nad sto tisoč ranjenih in nad štirideset tisoč so jih pogrešali. Večina teh pogrešancev je izginila v morju.

Iz teh številčk že razvidimo, da so potresi nekaj strašnega. Posebno strašni so pa zaradi tega, ker ne vemo, kdaj in kje pridejo, in se jim torej ne moremo umakniti. Sicer pa, kam naj bi človek bežal pred potresom? Srečen je že lahko, če more hitro zapustiti svojo hišo in zbežati na prosto, da ga ruševine ne pokopljejo, toda to je mogoče le v primeru, če se potres začne z lahnimi, nedolžnimi sunki, ki opozore prebivalstvo na pretečo nevarnost, tako da ima še čas, da se umakne na prosto. Toda včasih pride močan potresni sunek čisto sam brez spremljanja lažjih predhodnih tresljajev, in takšen sunek mahoma podere vse, kar je človek pozidal, in vsa živa bitja pokoplje pod razvalinami.

Pokazalo se je, da je najboljšo sredstvo proti potresu dvojno: ali človek stanuje v popolnoma lahki kolibi, kot jih grade na Japonskem, ki, če se nanj zruši, ne napravi dosti škode, ali pa je treba stanovati v zgradbah, ki so zgrajene po sistemu ameriških nebotičnikov, to se pravi, da sestojijo iz ogrodja prožnih jeklenih traverz, ki so zasidrane v cementni temelj in med seboj tako trdno zvezane, da jih tudi najhujši sunki ne morejo razdružiti. Pri potresu v San Franciscu se je pokazalo, da edini nebotičnik, ki je tedaj stal na mestu, ni utrpel od potresa nikake škode, medtem ko so se vse hiše okoli njega zrušile.

Zadnji veliki potres, ki je v torek 22. julija letošnjega leta uničil več mest in vasi v Južni Italiji v okolici Napolja in napravil tudi v tem mestu veliko škodo, je spet za nekaj časa obr-

nil pozornost vsega sveta na potrese. Toda take stvari se kmalu pozabijo, razen v krajih, kjer so trpeli škodo. Človek v svojem vsakdanjem boju za kruh nima dosti časa, da bi se dalje časa bavil s takimi problemi.

Dolgoletni študij potresov in zabeleževanje vsakega giba zemeljske površine je pokazalo mnogo zanimivega. Predvsem so potresi pogosti v pokrajinah, kjer obstojajo velike neenakosti med površino suhe zemlje in dnem bližnjega morja. Eden glavnih potresnih pasov se vleče ob zapadni obali Severne in Južne Amerike, kjer tvori obrežje visoko gorovje, ki štrmo pada v morje. S tem potresnim pasom se križa na severu drugi pas, ki se vleče iz jugovzhodne Azije preko Japonskega otočja, Kurilov in Aleutov na Alasko. Tretji zelo dolgi potresni pas se vleče skozi Sredozemsko morje, od ognjenikov na grških otokih preko itali-

janskih ognjenikov na Azorske in Zapadno-indijske otoke, od tu v Srednjo Ameriko preko Hawajskih otokov v Vzhodno Indijo, vzdolž Himalajskega pogorja skozi Perzijo in Malo Azijo do grških ognjeniških otokov. Kakor vidimo, sega ta pas od vzhoda proti zahodu okoli vse zemeljske krogle. Vzhodno obrežje Amerike in zapadni deli Evrope skoraj sploh ne poznajo te naravne sile. V Švici je mnogo potresov, toda vsi so tako lahni, da ne povzročajo škode. V Braziliji, v Egiptu in v sredini Rusije so potresi silno redki in še ti so zelo lahne narave.

Če štejemo samo one potrese, ki so razdejali mesta, jih je bilo največ na Kitajskem, namreč 39, potem sledi Japonska z 22 potresi, Filipinsko otočje z 21, Grčija z 19, Italija s 16, Čile z 11, Peru z 8 in Zedinjene države z enim, namreč v San Franciscu.

O. L.:

KOLIKO DOMAČIH ŽIVALI JE NA NAŠI ZEMLJI?

Število prebivalstva naše zemlje je splošno znano. Saj se njega ugotovitev kaj lahko dožene, ker so v skoro vseh državah že od nekdanje uvedene uradna štetja, oziroma popisi prebivalstva. Danes ima naš planet 1·8 do 1·9 milijarde ljudi.

Težje pa je bilo, vsaj prej, ugotoviti število vseh živali, ki životarijo na svetu, ko ni bilo povsod prisilnega uradnega štetja. Zato smo čitali o številu živine v prejšnjih časih toliko neverjetnih podatkov, ki so nam dali misliti. No, danes je v tem oziru že veliko lažje, ker imajo v skoro vseh državah na toliko in toliko let uveden uradni popis živine.

Konj je veljal prej, ko ga še ni izpodrinila para kot sredstvo za premikanje in pomočnica v poljedelstvu (poljski stroji), za najvažnejšo domačo žival. Povsod, kamor je prišel človek — beli mož kot kolonizator, ga je imel s seboj in povsod, v Mehiki, Afriki in Avstraliji so vzbudili konji pri domačinih brezmejno strmenje. Konji so se navadili, kjer že niso bili udomačeni, prav hitro na vsako podnebje, tako da naletite danes nanje v vsaki deželi. Toda njihovo število je presenetljivo majhno. Na naši zemlji živi le okoli 107 milijonov konj, seveda so vštete v to število samo tiste živali, ki so jih lahko prešteli; prišteti pa mu moramo še nekaj milijonov divjih konj. Največ teh kopitarjev, skoro eno tretjino vse svetovne zaloge, ima Rusija, ne pa Amerika, kot bi kdo mislil, ki jih ima komaj polovico toliko kot Rusija. Tretja na konjih najbolj

številna dežela pa je Argentinijska. Te tri dežele imajo natančno eno polovico vseh konj na svetu. Nemčija je na redu kot šesta po Braziliji in Poljski, in ima 3·7 milijonov konj. V razmerju s prebivalstvom ima največ konj Argentinijska, kjer pride skoro na vsakega človeka en konj; v Litavski in Islandiji pa pride na dva prebivalca po eno kljuse. Zelo neznatno število teh četveronožcev imata Portugalska in Kitajska, kjer pride na enega konja približno 100 prebivalcev.

Konjem po rodu najbližji so osli in njihovi različki, mezgi in mule. Prvi so rojeni iz oče'a osla in matere kobile, drugi pa iz očeta konja in matere oslice. Vsi ti pa zelo zaostajajo za številom konj; živi jih samo okrog 26 milijonov na zemlji. Od teh je komaj polovico čistokrvnih oslov, preko 8 milijonov je mezgov, ostale pa so mule. V tej razdelitvi vidite, da ima mezig boljše lastnosti kot mula, kajti drugače bi bilo več križanj med konjem in oslicjo. Obe vrsti (mezig in mula) nista zmožni razplojevanja in se morata vedno nanovo roditi iz staršev. Največ oslov ima Kitajska, skoraj toliko kakor konj (približno 4 milijone). Velike dežele oslov so Brazilija, Italija in Španija, ki ima več oslov kakor konj. Število vseh teh živali v Nemčiji je zelo majhno in znaša 25.000. Mezigov ima največ Amerika, več kot polovico vseh teh živali na svetu; nobena druga dežela ne doseže visoke številke 5·5 milijonov. Argentinijska ima samo 623.000 mezigov. Največ jih je v Španiji, za njo prideta Britanska Indija in

Turčija. Na Pirnejskem polotoku je skoraj trikrat več oslov kakor konj. V Rusiji, največji konjski deželi, so pa našli na enega osla 62 konj.

Na našem planetu so še druge živali, ki pridejo v poštev kot jahalna, pa tudi kot vprežna živina. Toda njihovo število je zelo neznanostno. Tako je, na zemlji tri in pol milijona kamel. Ena tretjina jih je v Rusiji, polovico jih imata Egipt in Sudan, ena petina jih živi v Indiji, ena šestina jih pa pripada Severni Afriki. Število severnih jelenov cenijo na 100.000 in slonov, seveda udomačenih, na 50.000. 8000 jih ima Siam, 6000 Ceylon, 8000 Holandska Indija, drugi so pa raztreseni po Britanski Indiji. V ostalih deželah jih je okrog 1000.

Veliko iznenadenje pa je prineslo štetje štirih najvažnejših domačih živali, koze, ovce, goveda in prašiča. Zmago v tej tekmi, koga bo več na svetu, je odnesla — ovca. Životari jih nad 630 milijonov na svetu. Tudi tu prednjači Rusija z 124 milijoni in samo še Avstralija (brez Nove Zelandije) se ji lahko približa s številom 100 milijonov. Poleg teh dveh imamo pa še druge znatne ovčje dežele. 30 milijonov ovac imajo Argentinija, Indija, Južna Afrika in Zedinjene države, preko 20 milijonov pa dosežejo Anglija, Urugvaj, Rumunija in Turčija. Dežele brez ovac so Siam, Kitajska, Kuba in Bolivija. V Boliviji je pa namesto teh živali 300.000 lam in alpaka-ovc, katerih volna je prav tako izvrstna kot ovčja. Samo 580 milijonov je pa goveda na svetu, vštetiš

udomačene bivole. Najbogatejša dežela na govedu je Indija s 150 milijoni, nato ji sledi v precejšnji oddaljenosti Rusija s 66 in Amerika s 56 milijoni, Argentinija ima 37 milijonov, Nemčija pa 18 milijonov teh parkljarjev. Najbližje tem deželam so Kitajska in Francija, preko 10 milijonov volov, krav in bikov pa imajo še Siam, Južna Afrika, Avstralija, Poljska in Urugvaj. Dežel brez goved ni na naši zemlji. Nasprotno pa imamo dežele, kjer ne rede prašičev (Indija). Tudi Siam, Turčija, Islandija, Kuba in Egipt imajo malo tolstih četveronožcev. Od 255 milijonov prašičev jih imajo Združene države 55 milijonov, Kitajska 45 milijonov, Rusija 25, Nemčija 20, Brazilija 16 in Švedska 11 milijonov.

Na zadnjem mestu korakajo koze. Zastopane so na zemlji s številom 165 milijonov. Največ jih je v Indiji — 50 milijonov, Kitajska jih ima 22, Rusija 12 in Turčija 10 milijonov. Dežele brez koz so zelo številne, ker je koza znak malokmetijskega gospodarstva; zato tudi nimamo koz v Ameriki, Belgiji, Angliji, Avstraliji, Novi Zelandiji in tudi velika mesna dežela Urugvaj jih ne šteje, to pa baš radi tega, ker prevladujejo v imenovanih deželah le velika kmetijska gospodarstva.

Še eno domačo žival bi omenili, ki jo goje v Južni Afriki — noja. 200.000 teh živali je stalno pod človeško kontrolo.

Vseh četveronožnih domačih živali (razen psov) je na svetu 1-9 milijarde, torej prav toliko kakor je nas ljudi! Ali je to namen ali samo slučaj?

IV. MATIČIČ:

„MOJA DEKLE JE POŠTO POSJAVA . . .“

(OB DESETLETNICI KOROŠKEGA PLEBISCITA.)

Pa sem šel. Kar čez Koren. Lansko poletje na Korošče, ko je bila dežela zelena. Saj je nisem videl toliko let, prav odkar so jo bili zeleni užugali.

«Kako se vam zdi, pridem čez pred nočjo?» sem vprašal neko mater v Podkorenu.

«E, kaj ne bi sam. Jaz sem prišla v treh urah od tu v Beljak, ko sem biva deklet», se je odzvala ženica, a se je nekoliko urezala, rajtam.

Pa sem jo kresal v goro. Cesta lepa in snažna, kot bi peljala v bajno deželo. Zive duše nikjer, ne furmanov, ne ropotala, samo svež vonj poletja in pokošene trave. Na vrhu se cesta ulekne naravnost v daljno ravan, gre kakor bajna aleja skozi sladke pašnike in rovtve, ali sama tiha stezica skozi pesem pašnje. Meja! Naša straža dremlje pred lesenjačo. Brez posla. Tisti dan sem bil morda prvi, a se je solnce že nagnilo. Kar veseli so se dvignili fantje iz trave. Pa smo prijazno pokram-

ljali. — Kam pa? — Malo k našim. — Prav, prav, le korajžo. Pravico imate? — Da. — Tunist? Dobro, v redu. Srečno pot! — Avstrijska stražnica pa je bila zaprta in tiha.

Kresal sem jo dalje. Skozi samo zdravje, skozi bajne gaje je vodila cesta, a bila tako mrtva, nikake sledi, prav kot bi peljala na oni svet. Navzdol gre pot, bolj in bolj strmo se spušča. Nakrat se je odprla dolina, velika in širna, divna kot sama objubljen dežela, lepa, vsa zelena. . . V nji so mežikale tihe vasi, med njimi Zila in Drava. Pa Dobrač se mi je zagromadil kar pred nosom, ta velikan, ta ogromni sklad, ki ga ne upogne bes sveta, ne omaje pretres zemlje. Dobrač pa krotke vasice pod njim, dolina in vode. In zvonjenje k nedelji, kajti bila je sobota.

Strmo se spušča cesta. Kar jo prisopiha nasproti vroč možak. Nu, vendar živa prikazen, si mislim. Oni pa rine kolo v trmino in puha kot sam kovaški meh. — Kako in kaj, sem ga

vprašal. — Ne ve nič, ni iz teh krajev. Le to bi rad vedel, če bo kmalu vrhu klancev. — E, še bo rinil, še, sem ga potroštal.

Dosegel sem prvo selišče, pohlevno pristavo. Star možiček je cepil drva v veži, ka-li. Stopil sem bliže in si ga ogledal: pravo staro zdravje, krotek očanec, dober kot zemlja. — Nu, očka, Bog daj! — Samo gledal me je s tistimi krotkimi, otroškimi očmi. — Kako mu gre? — sem ga pobaral. Pa se je vdano smehljaj, kakor dobremu znancu, a ni vedel kako začeti. — Odčej noj kam? bi rad vedel možiček. Pokazal sem mu doli na vas — pa je kar uganil in pričel zatrjevati, da bi bilo najbolje, ako nočim v tisti in tisti birtiji, tam so prijazni ljudje; saj se je tača in tača tja priženiva, prinesla je toliko in toliko dote, jo bom dro videl, kako je prijazna in snažna ta mvada. Kar naprej je marnjalo možiče, a sem ga tako malo razumel, besede so se mu zapletale v čeljusti, saj je bil star kakor zemlja. Skušal sem ga prekiniti, a ni šlo, bil je do-cela gluh, se mi zdi. — Nu, bi malo kadili, očka, pa Bog z vami.

Dospel sem na dno doline. Izpred neke hiše je vstal orožnik, ka-li, me vljudno vprašal za pravico. Niti senca več nekdanjega avstrijskega žandarja, povsem nov in drug, vljuden, fin, se mora priznati. Koračil sem skozi Rikarjo ves, tu in tam postal, poslušal, a malo razumel, ljudje so marnjali tako tiho, pri-tajeno, nihče se ni kregal. Nekje so skladali snopje v štoke, živahen fantin je podajal snope z voza, z vsakim snopom primazal káko dekletom, zdaj nemško, zdaj svovenjo, vsaka je bila prav, kdo bi se spotikal, se ne izplača. Dečle so se kar naprej smejale. Na koncu vasi se je že pričlenjala naslednja ves, tako rekoč so se skoro strinjala selišča. Široka vrsta žanjic je žela rž. — Bog daj srečo, dekleta! — sem se vštulil. Bile so stare in mlade. Ena je imela na glavi slamnik, ne dosti manjši od rešeta; prav ta je bila najbolj dostopna za besedo. — Kaj bi samo gledal, sklonil bi se in jim vezal snopje, je rekla. — Saj bi, a bo zdaj zdaj noč in ne vem, kam bi krenil. — Brez skrbi radi ležišča, nočim lahko tu v snopju, prinesla mi bo mejšte in mleka, se je šalila deklina.

Krenil sem v Št. Lenart pri Sedmih studencih in zadel na malo krěmo, pohlevno, okajeno. Kar prava bo, sem si mislil, pa stopil noter. Edin gost: gospod fajmošter je sedel za mizo in si odganjal muhe.

«Do'er dan!»

«Bog daj!» je pogledal začuden.

«Za prenočišče bi vprašal.»

«Ni nikogar doma. Odkod pa ste?»

«Z one plati.»

«Hm. Jih ni doma. Pa saj nimajo!»

«Nu, v seno ali v štaló — vseeno.»

«Ne, ne smejo jemati tujcev pod streho. Pojdite tja in tja, tam imajo sobe za tučce.»

«Če smem vprašati: kdo ste, gospod župnik?» sem ga gledal.

Pogled se mu je stemnil. Ni rekel nič, a uganil sem njegovo temno slutnjo: špijon! Tako čudno me je motril.

«Mar niste gospod Obilčnik?» sem dregnil.

Še bolj se je začudil: «Vi me poznate?»

«Da. Se še spominjate celovškega okteta pa Benediktinske kleti? Morda pretepa pri Zlatem studencu, krvi v Žihpolju, narodnega slavja v Podgorju, burnih nedelj v Rožu, drznih poletov v Borovlje pa vseh tistih let veselega in tužnega spomina...»

Gospod Obilčnik je debelo gledal. «Vi ste ta?» je butnil. «Štrafenga božja, odkod ste se sneli?»

«Kako životarite, gospod Obilčnik?»

«Tako, tako. Ena figa je ves svet.»

«Hm. In naša reč?»

«E, figa!»

«Nič drugače?»

«Nič», je odbil. «Bi šli z mano, tu ne bo nič. Veste, naši ljudje si ne upajo prenočevati gostov, je nevarno, sumljivo. Kar z mano.»

«V farovž? Hvala, res ne morem tja, oprostiti, je tako mrtvo, pusto po župniščih. Želel bi si med fantine ali dedce, bi malo povasovali.»

«Nemogoče. Puščoba, da bi človek skoprnel.»

«Bo jutri kje žegnanje?»

«Pač, pri podružnici pod Dobračem.»

«To bo nekaj!»

«E, nič posebnega, truma ljudi.»

Večerilo se je, šla sva narazen. Pobaral sem po hišah: če bi smel v seno ali v slamo? — Ne, nimajo prostora, naj grem tja in tja, tam sprejemajo goste. — Saj bom plačal, ukral nič, samo da nekoliko pokramljamo. Ne, ljudje so bili od sile nezaupni in hladni; bali so se, da bi jih kdo sumil, da sprejemajo v hišo nevarnega gosta, morda celo vohuna.

Ni preostajalo družega, moral sem tja, v tisto puščobo. — Dober večer, sem pozdravil. Odgovora ni bilo. — Če bi dobil postelj? — sem dregnil. — Binšens? — je stopila predme

oštirka, grda kot sam greh. Raztolmačil sem ji svojo težnjo. — Bol, bol, je prikimala pa precej porinila cegele na mizo: naj popišem, odkod in kam, sicer se dalje ne meni. Bilo je nekaj gostov za mizo, ti so grizli fajfe, dokler nisem cegelca popisal, nato so se odkašljali in marnjali dalje. Kresali so jo po nemško in se pričkali radi neke občinske zadeve, ka-li. Eden jim je ugovarjal po svovenje, bil je mlajši in na videz dovolj izobražen. Ta slovensko, kmetje so mu odbijali nemško; tako so se narahlo lasali pa cukali «ovo» in «špago», a se sicer prav složno razumeli. Birtinja me je pobarala za večerjo: imajo špeh pa prekajeno svinjino, dobi se morda še kako jajce. Saj je birtija velika in močna, kakor kak star hotel. Za pijačo si lahko izvolim flaško pive ali pa jabolčnik. Postrežba dokaj prijazna. — Počasi se je tisti mlajši pomaknil k meni pa me pobaral, odkod in kam? Pričela sva pogovor, oni so utihnili. Polagoma sva načela plebiscit. — Kako žinjam? me je uščenil. — Kako? Hm, nikakor. Kako žinja on? sem ga potipal. — Nič več ne žinja, reče pa, da je bilo dro čudno tadej. Moralo bi izpasti drugače, a prav zato ni, ker ni bilo pravilno zamišljeno. — Kako bi moralo biti? sem kanil. Nagnil se je bliže, zaupno: Samo Slovenci in Hrvati — pa bi bilo prav in s plebiscitom bi užugali. To bi bila država, da malo takih! — Mi sami? sem ga pogledal. — Da, sami — nu, pa Avstrija zraven... Nagnil je krigelč pa si zapalil egiptovsko. Končno mi je priznal, da je socijalist in ne porajta za nacionalne preklarije. Sicer so pa bili njegovi nazori prav pametni, miroljubni.

V nedeljo zjutraj sem jo mahnil proti Dobraču. Avtov in ropotal polna cesta, drveli so na Zilo in proti Beljaku; do zlodja naglo in brez prahu, cesta je bila do živega prepuhana. Vročina neznosna. Krenil sem s ceste. Za ozarami so hiteli ljudje, po stezah in kolotečinah z ržjo in ječmenom proti Dobraču. Dohitel sem trop deklet, ne, frajle so bile. — Dobro jutro, gospodične. — Bog daj. — Pogledal sem jih od strani: sami ogoreli, zdravi obrazi. — A, naša dekleta! sem popravil. Po strani so me motrile. — Na žeganje? sem se vštulil. Bomo rajali, a? — Se dro spodobi. — Vlekel sem iz njih to in ono, bile so okorne, oblečene pa kar gosposko, prav po mestni modi. Kanil sem izvleči kaj o plebiscitu, a ni šlo; kar odkimale so: tiste klavrne zadeve se ne marajo spominjati, saj so jo že pozabile, jih ne briga več, Bog ve, da ne. — Nu, bilo bi

pač bolje, če bi bili užugali beli, sem tipal dalje. — E, vse en spak, so odbile; ena pa me je premerila od nog do glave, pa kar naravnost pobarala, če nisem žolnir s te plati? Zakaj, ti rad vedel, a niso rekle nič, bile so docela nezaupne, žinjale so, da sem špijon. — Morgen! se je pridružil dedec s fajfo. Dekline so odzdravile po nemško, kakor se spodobi, pa ga nagovorile po svovenje. — Krisgot, madel! se je vštulil fantin z zelenim klobučem, pa marnjal dalje samo svovenje. Tako je šlo naprej, sam «Morgeni!» pa «Krisgot!», slovenskega pozdrava Bog ne prizadeni in ga tudi nisem slišal v vsej tisti množici. Samo pozdrav nemški, a drugo vse lepo po svovenje. Deklina pa nobena rute na glavi, peče še manj, samo modne slamnike in klobuke, mestne šolne in nogavice, kakor gosposke bunke. E, jadni nam kmetiški stan!

Pri cerkvi pod Dobračem so butali topiči. Ljudi vse polno, štantarjev, sejmarjev, res, dokaj živahno žeganje. Prerinil sem se v cerkev: bila je skoro prazna, nekaj ženic je dremalo pa k k možic. Na leci se je pa potil v potu obraza gospod Obilčnik in pridigal lepo in ginjivo, a tužno je donela beseda ob gluhe stene svetišča, klic pastirja izgubljenim ovcam... Sredi maše je pa zatrobentalo in zabasiralo zunaj, da se je kar potresla cerkev. Šel sem gledat: muzika se je napihovala pred birtijo, otročad je drla k nji, ljudje se pehali okrog štantov, fantinje pa korajžno pili in kegljali. Nu, živahen semenj, sem si mislil in šel dalje.

Krenil sem proti Beljaku. Cesta vroča, a lepa in bela v drevoredu zelenih dobrav. Ob železniški postaji blizu Beljaka mi je udarila na uho močna pesem. Ozrl sem se v okno in spoznal zvočnik: ljubljanski kvartet je pepeval «Rdeče rože». Pri oknu je slonel postajni načelnik, ka-li, pa ves zadivljen poslušal. — Lepo pojo, ne? — sem del, ko je zvočnik utihnil. — Wünschens? — me je pogledal. Ko sem mu raztolmačil to reč, je navdušen prikimal: Jawohl, die Kerle singen wirklich schön!

Kresal sem jo proti Brnci. Pripekalo je čez nemoč, prav primerno za solnčarico; zato sem si prevezal čelo z robcem. Pa sem srečal ljudi. — Grüss Gott! — Prijazno so pozdravljali skozi vso pot, treba priznati; niti eden ni šel mimo brez tega «kgrüsot». — Bog daj! sem se odrezal. Če pelje ta pot tja in tja, sem želel vedeti, samo da bi kaj pokramljaj. — Binsens? me gledajo. Bili so moški in ženske,

klobuke pa vsi, a res niso razumeli, se mi zdi. — Kopfschmerzen? me je ena sočutno pobarala. — Na, des is a Feindesabzeichen, sem izbleknil. Kar tako, najbrže sem bil nekoliko nataknenj spričo vročine. To so gledali! — Boher und bohin! — Odnikoder pa nikamor. — Merkwürdig, je zmajal eden — pa smo šli vsaksebi.

Brnca pa je bila kakor izumrla: vse zaprto, duri in okna, da nisem prav nikogar videl. Nekdanja živahna Brnca! Seveda, bila je nekako ena čez poldne in je vas kar utonila v dremotni sopari. Polдне je zvonilo že ob enajstih, se mi zdi; zakaj in kako, ne vem.

Koračil sem dalje. Brnca naj dremlje, Bog z njo. Zasačil sem vlak, ki je puhel v to smer, pa sem planil na bližnjo postajo. — Karto do tja in tja. — Šiling in toliko grošev, je menil uradnik. Zbiral sem drobiž, ga obračal pa stresel pred uradnika pest bakra in niklja: ne poznam, Bog ve da ne, naj si vzame sam. In sva se prijazno pobotala. Vlak je bil poln. Zakloбуštral sem se v vagon in se stisnil k vratom. Vse je umolknilo. — Laibach! — je omenil nekdo. — Na, Ljubljana, sagt man! — je poprijel drugi in se dobrodušno zasmeljal in za njim je pritegnil v smeh ves vagon. Ozrl sem se okrog sebe: vse me je gledalo, a nikogar nisem poznal, za prmej da ne. Bila je sama belješka gospoda, razposajena, čeb-ljava; šla se je ohlajati v Blaško jezero. Gledal sem pa pomišljal, imam morda kaj sumljivega na sebi? Ne, nič takega. Čudno. Gospoda je čeb-ljala in bila vesela. Ob Blaškem jezeru se je vlak dodobra izpraznil; na naslednji postaji sem izstopil še sam, v praznem vagonu mi je bilo tesno.

Krenil sem skozi Ledenice. A se mi ni zdelo pehati se po vroči cesti, zavil sem v krčmo. Bila je temačna in prazna. Pač, en kmet je sedel v kotu, edini gost. Točajka je prinesla sadjevca, jaz pa gledal kmeta, gledal ga kar naprej. Čudo božje! Oče! Oče, ki je umrl pred tolikimi in tolikimi leti! Prav tak je bil, nikoli še nisem srečal bolj podobnega. Te krótke oči, obrit obraz, jasno čelo, črn praznji klobuk, nekoliko upognjene glave, pa smehlja se mi, tako blago me gleda, tih in pohleven.

«Kdo ste, oče?» sem dejal prek mize.

«Kdo — hm.» Kar ždel je očanec.

«Nu, čigavi ste, kako se pravi pri hiši? — Hm, rajtal sem vprašati, ako ste tu iz bližine, iz te vesi?»

«Dro, čej pa drugje.»

Točajka pa vame in me korajžna pobara, kje sem se ga nacukal? Bila ni baš mlada, šla je že nekako v stročje, a od sile zgovorna. Ako umem hrvatski, me je dregnila. — Ne, ne umem, sem otresel pa tipal v očanca. Ako ima oče sinove, bi rad vedel, kje so, kaj delajo? A točajka kar naprej po hrvaško: Služila je v Zagrebu pa dro ume hrvatski, bindiš se ji nič več ne zdi, je tako polomljen ta bindiš. Očanec pa kar tih in krotak, cepil bi mu lahko drva na rami. Koliko je star, če je siromašen, ali ima kaj grunta, sem skušal izvleči iz njega. Deklina pa venomer bezala: Šla bo zopet v Zagreb, tam je življenje, tam je najlepše na svetu. Dodobra me je namorila — pa sem šel. Klemmano babše!

Mahal sem jo skozi gozd. Močan koroški les, nezlomljen, nikoli ne premine! Za gozdom so se pričenjale kajže, tihe so stale daleč narazen, kakor bi bile skregane. Tu in tam je cepnil kdo na pot, pozdravil nič. Aha, ti so pa pravi! sem si mislil in kar poživel. Dekline so ležale za grmom. — Bog daj, dekleta. Se hladite, rajate nič? — Dro, dro. Drevi bo ojscet. — Moška je ta. — Bila je dolga ves, brez konca in kraja, nekatere kajže so komaj škilile iz drevja. Na poti je stala gruča fantinov; molče so me motrili, pozdravili nič. — Bog daj, fantje! — Bog! Smo dro znali, da ste naš, z one plati, kaj? — se je razvnel prvi med njimi. — Kako ste to uganili? — Kar zdelo se nam je, saj ti naši ne hodijo peš. A nismo hoteli pozdraviti naprej, ne poznamo nobenega tujca, hlapci nikomur! — se je odrezal razvnet. Osupel sem. — Fantje, to je beseda! Bili so kakor bi jih bil sam gozd rodil, koreninasti, zdravi.

«Čujte,» me je potipal po rami tisti junačni, «pravkar smo se pogovarjali, da bi postavili temu in temu borcu spomenik.»

«Da, ta je zaslužil. Napravil je za to dolino toliko, da bi zaslužil celo goro spomina. Kje neki živi?»

«Pa veste, čej rajtamo? Kar vrhu Jepe. Tu doli ne moremo, podrli bi nam ga mrkači; gori bo pa stal kakor gora, prav na meji, pol na tej, pol na oni strani. Če ga mrkači porušijo pol, ga še pol ostane.»

«Pametno. Kar pogum, če imate denarja.»

«Denarja še ni, samo srce je vroče...»

«Sami kmečki fantje, tako naši, docela svež rod, iz zdravega semena vzrasel... In tako sam, ves tih in vdan...»

Dolga vas se je vlekla naprej. Proti koncu so se hiše nekako strnile, pomaknjene druga

k drugi. Pred krčmo so stali opušeljanci konji, notri pa harmonika in šunder. Bila je ojset. Pod okni ženice in otroci. Krenil sem okrog neke hiše. Gospodar je stal v veži. — Se pravi pri tej hiši tako in tako? — Ja, je gledal. — Prinašam pozdrave od tam, od tega in tega. — Snel si je pipo iz ust, me premeril, pa kar povabil noter. — Kar v hišo, je rekel. Kakor bi prišel pod rodni krov! V hiši bela hrastova miza, široka klop okrog nje, za vrati velika zelena peč, za deset otrok prostora na nji, ob peči zibel in stara mati, v kotu nekak kolo-vrat, ka-li, okrog po stenah svete podobe, se-gajoče prav do stropnikov; in vse tako snaž-no; iz hiše vrata v kamro, na oknih pa rože, fuksije, belargonije in roženkravt. Kakor doma!

«Bi malo sedli», je pristopila gospodinja s krožnikom prekajene svinjine in suhih klobas pa s hlebom ajdovega. «Tak prav od tam prihajate? Dro poznate našega gospodarja? Kako jim neki je?»

«So pa zdravi?» je poprijel gospodar.

«Popolnoma, kakor vi in jaz.»

Kar zadovoljen si je kmet odrinil košate brke vstran. «Nu, Bog bodi zahvaljen, zdravje je pri nas doma», je rekel, pa tako pohlevno zrl, kakor ovca.

«Imate ojset?»

«Ja. Ta in ta sta se vzela na roke.»

«Kako nas veseli, da ste se oglasili. Kar sedite, prosim, boste kaj povedali, kako je tam. Pa malo prigriznite, saj ne vemo, s čim bi postregli», je hitela gospodinja, prijazna mati. «Nihče nas ne obišče iz vaših krajev, pa bi dro radi videli.»

In smo kramljali o tem in onem, zaupno, toplo, kakor starši in sin... Se je že mračilo, ko sem se poslovil. Naj pozdravim vse naše, so mi naročili, in naj še pridem, so me vabili, še kdaj k tem tihim in samim... Srečno!

Ob Dravi proti Podgradu! Večerni hlad se je usedal s planin in poživiljal dolino, da je bila pot prav prijetna. Srečal sem kmeta. — Dobar večer! je butnil korajžen, najbrže se ga je v Rožu malo nakresal. — Bog daj, oče, kar korajžo! — Pa se je kar tlesknil ob prsi in koračil kakor kak velegruntar, a je bil komaj kajzar iz Dolge vasi.

Bila je trdna tema, ko sem dosegel Podgrad. Krenil sem mimo prvih hiš — pa mi je obstal korak. Pesem! Čudo božje! Kakor bi zagazil v daljne sanje minulih let. Fantovska

pesem! «Moja ljubca je pošto posvava...» kar sunilo me je naprej. Pa niso peli v birtiji ali morda za kakim svinjakom, o ne, prav sredi vasi so jo rezali, čudo, čudovito, prav pod lipo! Pa tako lepo, tako ubrano. Fantje Rožani! Tik gruče sem obstal in poslušal, na oknih in na pragih so sloneli ljudje, fantje jo pa krepko zatezali, a se ni nihče krenil.

«Dober večer, fantje!» sem del, ko so prenehali.

«Bog daj!» so se odrezali.

«Gle, gle!» se je okrenil eden. «Smo pa žinjali, da je kak nemčurg!»

«In ste jo še bolj gnali», sem se smejal. «Kar še, fantje! Če bi še tisto, saj jo znate.»

«Dro znamo.» Malo so se odkašljali pa kar urezali tisto «Pojdami u rute...» Ubrano je valovila v noč, druga za drugo. Fantovska pesem pod lipo! Kakor sanja, daljna, pozabljena, nedosežna...

Potem smo se zanesli v krčmo. Prvi med njimi je zavriskal, da je kar zarezalo v dalji, pa koračil naprej. Zastaven fant, zal kot rženi klas, zelen klobuč s perom, bas kakor lev. — Zakaj nisem prišel že popoldne, so mi rekli. Šel bi ž njimi. Bili so v Vrbi in popevali tam ob jezeru, da je gospodo kar privzdigovalo. Zdaj so že nekoliko ohripani, so rekli. A kar nič pijani, samo razigrani in zdravi, ti fantje Podgradom! Od Dobrača do Roža — kakor noč pa dan, čisto drug svet.

Sam ogenj je planil v hišo, vsa se je zamajala krčma. Neki fantin je izvlekel orglice, lepe, velike, pa smo se kar zasučlali. Bila so tudi dekleta, se zna, zdrava, rjava kri, a vsa krotka in vdana, klobuča ni imela nobena. Nekaj Podgrajcev je moževalo za mizo, še te je privzdigovalo, te pohlevne, koščene brkače. — Kar zasučlaj jo, paklenšči ti! — se je razvnel neki možak. Krčmar se je vdano smehljaj pa si našizil pipo, prijazen, blag mož, ves vdan skromnemu domu in zemlji.

Polagoma smo posedli in nagnili «ovo». Mojcè mi je ponudila sira, mejšte z ocvirki in mlekom, fantje pa zapeli «Vse te ušnejše lijte moje...» Ta Mojcè, tako tiha in zala! Tako marljiva, skromna, vsa vdana ognjišču in ti-hemu domu... Pa deklisko društvo je vodila Mojcè, tisto skromno, tiho občestvo, ki je klilo tako nežno, kakor osamljena cvetka pod trnjem... Mojcè ljubi tisto tišino pod trnjem in dekleta se zbirajo okrog nje kot okrog skrbne pastirice, same plahe ovčice te dečle podgraj-ske in pastirica vsa plaha... «Vse te ušnejše

lijte so rajzale po Dravec, meni pustile rejve pa težave... Tri-trijadje-tuljum...»

Tako so pevali ti fantje podgrajski. Ko so odžvižgali, smo složno marnjali o tem in onem. Pa kar nič napihnjeni ti fantinje, nič niso sanjarili o Ameriki in dolarjih, nič o kupčijah in podobnih klavnih rečeh, kako bi drug drugega pretantali. Ne, podgrajski fantje so kot v nekdanjih blaženih časih: okorni, zagorelih lic pa postrani klobuč, črn gvant pa škrobano srajco. Eden je imel zeleno kamižolo in pisan lajbelč, a brke navihane. In tako krotki ti fantje podgrajski! Kar o košnji in žetvi so moževali, o pesmi in dečlah, o domu, skromnem in tihem... Pa smo načeli še druge zadeve, tiste, ki dramijo bolečine... In so povedili glave fantje podgrajski...

«Hlapeci nikomur!» je iztisnil iz sebe tisti v zeleni kamižoli.

Nato molk... Bolečina je kanila Podgrajcem na senci...

Minila je polnoč pa smo se razšli. Niti pobarali me niso, če bom nočil nocoj. Ne, Mojčè je kar v štibeleu postelj postlala: saj sem kar domač, kakor Podgradom doma! Vas je utonila v poletni noči, krotek vetrič se je usipal s planin, pa je bilo tako tiho Podgradom, kakor v naselju sredi prašume, a je bilo v krotki vasi ob Dravi.

Drugi dan je bil praznik, lep kot nedelja. Pri fari je pozvanjalo kar naprej in ljudstvo je šlo k véliki maši spodobno in vdano. Brez vsake šale, nikakega prerivanja in šuma, vse resno, tihotno, predano sili časa... Same krotke ovcé so zagrnille svetišče...

Mirno je pridigal duhovni pastir, kar tožno je donel glas, kakor utrujen. Ljudstvo je klonilo glave, bilo tako vdano, na obrazih zarezana bolečina, morda strah, morda brezup... Med tednom se zmotijo z delom, z brigami in težavami, v nedeljo se pogreznejo vase, v resničnost dneva, v nedeljo med službo božjo mislijo na tisto...

Med mašo se je oglašal kor; a ne vreščeč in hripav, ne, kar sami fantje podgrajski so peli, tako lepo ubrano, po taktu organistovem. Po maši je šlo ljudstvo narazen, krotko in tiho, z njim je šla bolečina... Ne, strah, okostenel strah pred umiranjem... počasnim, a strašnim, neizbežnim... Mladeži je srta perut...

Spel sem se na holm in stikal po ruševinah nekdanjega gradu. Pa je bilo vse tako tiho, da se je slišal skoro preliv Drave doli iz ravní. Neki kmet je prišel mimo in sva si segla v

besedo. Pa je pokazal pristavo na bližnji višini: Tam je bila doma Miklova Zala, prav tam, v tisti hiši. S posebnim zanosom je povedal to, dvakrat, trikrat poudaril njeno slovito ime. Krenil sem gori in si pristavo ogledal od blizu: ogromna domačija ta Miklova, širna gospodarska poslopja, a vse tako napol prazno, nekako zapuščeno. Videl sem zajce in kure, priklenjenega psa, dve ali tri krave in dva konja sta se pasla za hlevom. Sicer pristava kar tiha, kakor bi se nagibala v podrtino. A bo še vzdržala, še! Stara je od sile, to je res. Stopil sem v vežo, bila je z okroglim kamejem tlakovana. Prikazala se je gospodinja.

«Dober dan, mati!»

«Bog daj!» se je nasmehnila, saj je kar uganila, kaj me je zaneslo gori.

«Če je Zala doma, bi rad vedel.»

«Ne, je ni več. V Ameriko je šla, še ne veste? Škoda, da niste prišli prej. Ravno pred tremi meseci je šla, za tistim in tistim, saj ste ga morda poznali.»

«Hm.»

«Ja, tri mesece je zdaj. Oh, saj je šla tako težko, po vsem Rožu je igrala Miklovo Zalo.»

«Vem.»

«Prosim, kar v hišo, boste malo sedli», me je povabila v izbo in mi pokazala Zalino sliko in njenega ženina Amerikanca. Izba snažna, prijazna, res kmetiška. V zapečku je sedel ded, ka-li, za mizo sta prebirala knjige že dorasla hči in sin. In smo malo pokramljali o tem in onem, kar čisto domači, kakor stari znanci. Naj še pridem, so me vabili, ko sem odhajal. Saj so tako sami, a kraj tako nebeško lep, diven in bajen.

Popoldne so se podgrajski fantje in dekleta naložili na lojtrski voz: v tisto in tisto vase grede k igri. Naj grem z njimi, so me vabili. — Prav srčno rad, a ne morem, jutri bo delavni dan. — Pa srečno! Naj še pridem, še, še! — Srečno Podgrajci, Bog z vami! Pridem spet, ko bo dekcle pošto posvava.

Krenil sem k postaji pa sedel v vlak. — «Ejduš!» mi je udarilo na uho. Poln vagon Ljubljančanov! Popevali in bandali so po Celovcu in še v Žihpolju eno rekli. Tam jih je pa slišal sam žihpoljski gospod grof pa jih kar povabil v graščino, da bi še kako slovenjo zapeli. Eni so bili baje za to, drugi pa ne, ker jih je mikalo domov — in ti so užugali. Zdaj so se pa ejdušale ljubljanske srajce radi tiste poje prijaznemu gospodu grofu.

In vlak je zdrsnil v tunel.

Prof. D. VOLAVŠEK:

NEKATERI MANJ ZNANI ŠKODLJIVCI NA VRTU IN V SADOVNJAKU.

Trd je boj, ki ga bije človek za svoj obstanek. Narava, ki mu poklanja vse potrebno za življenje, je ustvarila obenem celo vrsto škodljivcev iz raznih vrst živalstva, s katerimi se mora človek boriti, da ne ostane njegovo delo brezuspešno.

Najhuje je pri tem dejstvo, da človek pač naglo opazi škodo, ne pozna pa škodljivca, ki je škodo povzročil, še manj pa uspešna sredstva proti škodljivcu. Mnogokrat se tudi zgodi, da mora popolnoma nedolžna žival trpeti za druge.

Naj omenimo mimogrede krta, ki so ga še pred kratkim kruto preganjali, oziroma ga preganjajo nekateri še dandanes. Seveda tudi krt lahko napravi precej škode, dasi je dokazano, da se korenin niti ne dotakne. Že dve leti sem opazoval, da se na nekaterih gredah razvija rastlinstvo mnogo slabše nego na drugih. Mnogo rastlin je ovenelo in se posušilo. Čudno se mi je tudi zdelo, da so bile te grede tudi po najhujšem dežju ali po močnem škropljenju že po nekaj urah popolnoma suhe.

Vzrok tega je bil popolnoma enostaven. Opazil sem po malo natančnejši preiskavi, da je vsa zemlja tako rekoč podminirana z brezštevilnimi krtovinami rovi, po katerih je voda brez vsake koristi naglo izginila v notranjost. Rastline, ki so morale s svojimi koreninami v rov, so izgubile stik z zemljo in se posušile.

Moral sem napovedati krtu vojno in to že zaradi tega, ker ni iskal ogrcev — teh namreč ni bilo —, temveč je preganjal nedolžne deževnice.

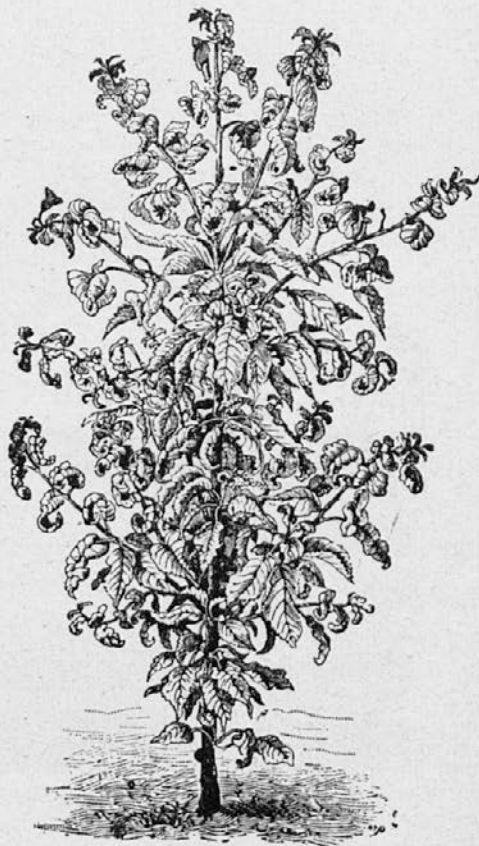
Marsikdo bo neverno zmajal z glavo, češ, da ni še nikdar ničesar slišal o nedolžnosti deževnic (gljst). Ne samo nedolžne, ampak zelo koristne so, ker rahljajo zemljo in pospešujejo pretvarjanje preperelih snovi v rodovitni humus. V cvetličnih loncih so škodljive, ker imajo premalo prostora. Ni pač popolnosti na zemlji. Marsikatera najkoristnejša žival je v posameznih primerih lahko tudi škodljiva.

Toda preidimo k našim škodljivcem!

Cvetoči maj in zeleni junij sta meseca, v katerih nastopajo razni škodljivci iz vrst žuželk v največjih množinah. Ne mislim govoriti o znanem rjavem hrošču in manj znani njegovi sorodnici, prsonici, ki nastopa junija meseca včasih v ogromnih množinah, temveč, kakor že pove naslov, o manj znanih.

V maju, včasih že v aprilu, opaziš na vrtnicah, breskvah, češpljah, jablanah in sploh na kateremkoli drevju vse polno zavitih listov. Majhno češnjevo drevesce v vrhnem kotu je podobno glavici kmetskega dekleta, kateremu so zvečer pred procesijo nakodrali lase s papirnimi odrezki. Na ce-

lem drevesu ni niti en list zdrav in raven. Drevesce je sicer polno sadu, toda češnjice so rumeune in počasi odpadajo druga za drugo. Po vejah se sprehajajo cele procesije mravelj.

Od listnih uši napadena češnja.

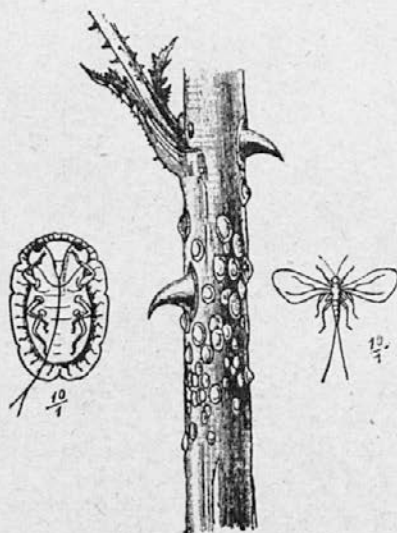
Kdo je povzročil to nakodranje listov? O tem se prepričamo, če razvijemo tak zaviti list. Našli bomo v njem majhne, zamazane zelene, bolj ali manj temne listne uši, ali pa tudi majhne črvičke.

Zavijanje in namehurjenje listov povzročajo sicer v glavni meri listne uši, poleg njih pa tudi ličinke (gosenice) raznih zavijačev in drugih več in nekaterih mušic.

Listne uši so sicer vsakemu znane in še preveč je vidna škoda, ki jo napravijo, toda vse premalo se ta upošteva, in vsakdo se grabi za glavo, ko je že prepozno in se ne da ničesar več ukreniti, vsaj za tisto leto ne, proti tem hudim škodljivcem.

Vprašanje razploditve listnih uši ni še pri vseh vrstah popolnoma jasno. Pri večini vrst je ugotovljeno, da zlezejo spomladi iz jajčec, ki so prezimila in katerim ne škoduje niti najhujši mraz, nekrilate samice. Te rodijo v partenogenezi (brez oploditve) 30 do 40 živih mladičev, ki se nadalje razplojo na isti način. Vmes se rodijo tudi krilate uši, ki se ravno tako razmnožujejo po partenogenezi. Šele v pozni jeseni, pa tudi poprej, če zmanjka hrane, se rodijo krilate in nekrilate samci in samice brez kril. Opljene samice znesejo za prezimitev določena jajčeca. Vse mladike so včasih na gosto prevlečene z jajčki, z levi in odpadki uši. V začetku so jajčeca zelena, pozneje pa svetločrna kakor droben smodnik.

Ščitasta uš na vrtnici.

Če pomislimo, da ima ena edina uš tekom leta čez milijon potomcev, potem se ne smemo čuditi ogromni škodi, ki jo povzročijo listne uši. Posebno škodljive so krilate uši, ker se lahko preselijo na drugo, zdravo drevje.

Uši škodujejo drevju s tem, da na mladikah in listju srkajo sok s svojim dolgim rilcem, ki je oborožen s štirimi, kot jeklo trdimi ščetinami.

Omenili smo zgoraj procesije mravelj, ki jih vidimo na napadenih drevesih. Marsikdo si ne ve razložiti teh mravljin obiskov. Nekateri mislijo, da so mravlje povzročile to zavijanje listov, drugi zopet, da se mravlje hranijo z ušmi. Pravilno ni ne prvo ne drugo.

Tudi mravlje so velike škodljivke, kajti tudi one srkajo sok cvetnih in listnih popkov, toda ušem ne storijo nič žalega, ker so to njihove kravice. Ušice namreč spuščajo iz dveh cevčic na zadku sladke sok, ki ga mravlje zelo ljubijo.

K sreči imajo listne uši mnogo sovražnikov med žuželkami, drugače bi bil boj človeka brezuspešen.

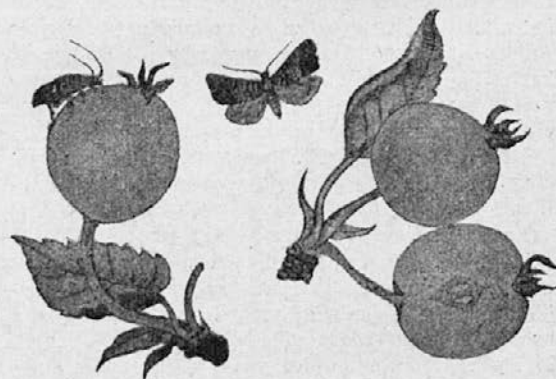
Najhujši njihovi sovražniki so ličinke polonice, tenčičarice in muh trepetalk. Tenčičarica je nežna živalca s štirimi bledozelenkastimi krili in velikimi zlatimi očmi. Ze v zgodnji pomladi jo lahko vidiš na oknih. Trepetalke so velike muhe, podobne čmrljem.

Kako naj pomaga človek omenjenim koristnim živalim? Na malih drevesih je pač najbolje, zdrobiti uši z roko, dokler se preveč ne razmnože, oziroma uničiti že jajčeca v zgodnji pomladi. To se zgodi na ta način, da se namažejo z jajčki posute mladike z ilovičino kašo. Dobro je tudi škropljenje z raztopljenim kreozolnim milom, s tobačnim ekstraktom itd. Mnogo sredstev se navaja, toda paziti se mora, da ni raztopina premočna, kajti potem poginejo z ušmi vred tudi mladike. Včasih pomaga že škropljenje z navadno vodo pod močnim pritiskom. Jako napadene mladike je najbolje porezati in sežgati. To zatiranje se mora vršiti enotno, kajti drugače se preselijo uši iz sosednih vrtov na vrt najmarljivejšega gospodarja v zatiranju škodljivcev.

Manj znane kot listne so ščitaste ali školjkaste uši.

V zgodnji pomladi opazimo na mladem lubju jagodičnega grmičevja (ribezelj, agras) kupčke majhnih školjk. Če prerežemo tako školjko, najdemo v njej mikroskopično drobna jajčeca. Izpod teh pokrovčkov zlezejo milijoni drobnih uši.

Na hruškah in trtah živi uš z ostrigam podobnimi, malo izbočenimi pokrovci. Pod pokrovci sede opljene samice, ki rodijo v zgodnjem poletju žive mladice. Ta uš se mnogokrat zamenjuje z ameriško San-Jose ušjo, ki je po svojih grozovitih opustošenjih sadnega drevja in vinske trte postala slovita, kakor znani uničevalec krompirja, imenovan tholorado-hrošček. K sreči ni San-Jose še našla poti v Evropo.

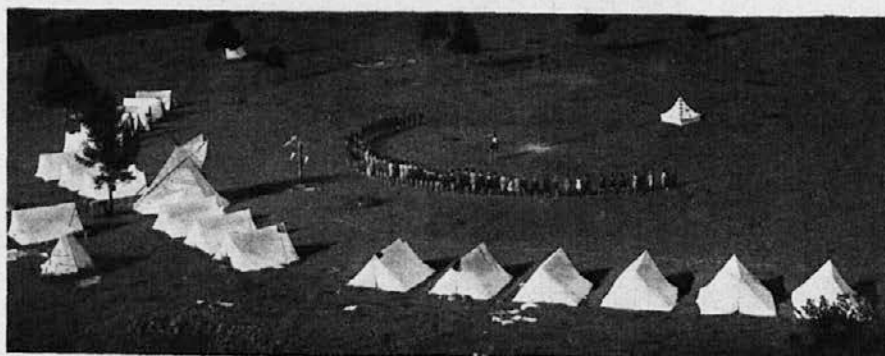

Jabolčni kožokrillec.

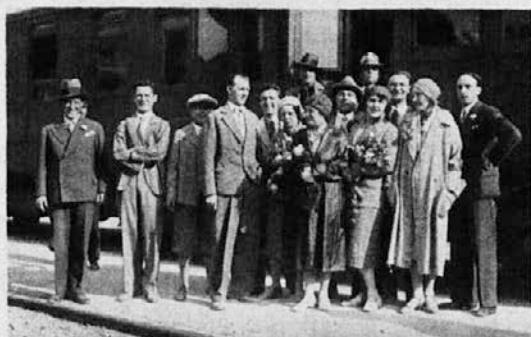
Tudi na vrtnicah živi posebna vrsta ščitaste uši. Ščiti tvorijo le nekako zaščito jajčkom in opljenim samicam. Julija meseca izlezejo uši in začno s svojim pogubonosnim delom na spodnjih straneh listov, kjer jih je še težje opaziti.

Zastopnika Vodnikove družbe dr. I. Lah in dr. Pavel Karlin polagata venec pred spomenik Ivana Cankarja.

Naši gozdovniki na taborenju: vod črnega diamanta iz Trbovelj.

Ljubljanska drama pred odhodom na turnejo po Jugoslaviji.

Množice pred šentjakobsko cerkvijo v Ljubljani po žalni maši za nesrečnimi žrtvami z Bazovice.

Požar pri Metliki v Beli krajini.

Brez doma.

Plaz na Jesenicah.

Pod ruševinami.

Požarna katastrofa v Kamniku pri Preserjih.

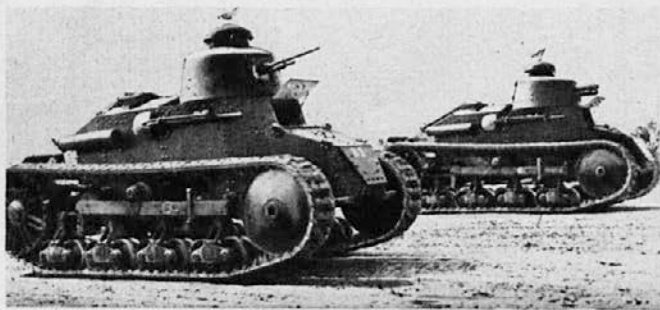
Nj. Veličanstvo kralj Aleksander I. izroča jugoslovenskim polkom nove zastave.

Novi prapor 40. pehotnega polka.

Čete ljubljanske garnizije v paradnem pohodu.

Orjaški tanki v sprevodu na Banjici.

Nj. Vel. kralj Aleksander, Nj. Visoč. kneza Arzen in Pavle in predsednik ministrskega sveta general Živković nosijo s preprostimi seljaki zemske ostanke prvega Karadjordja.

Cerkev na Oplencu.

Nj. Vel. kralj in kraljica na šumarski in lovski razstavi v Ljubljani.

Sprejem westfalskih rojakov na ljubljanskem kolodvoru.

Proslava 30letnice Češke koče pod Grintovcem.

Atelje za notranjo arhitekturo (Omahen-Serajnik). Sekretar, kombiniran s chemisettom, in jedilnica v orehu.

Uničujete se te uši najlaže v zgodnji pomladi ali pozimi s tem, da se pokrovčki s topim nožem ali ostro krtačo odlušči in sežgejo.

V večjih vrtovih in parkih se nahajajo seveda tudi smreke in jelke. Ta drevesa začnejo hirati, posuše se najprej spodnje veje in slednjič celo drevo. Na vejah najdemo nešteto majhnih, storžem podobnih izrastkov. Ti izrastki so šiške belo-kaste jelkine uši. Prikažejo se te šiške meseca maja na vejah.

Samica navrtla s svojim rilcem mladike in zleže v rano do 200 jajčec. Mesto igel zraste omenjena šiška, ki je razdeljena v toliko kamric, kolikor je bilo jajčec. V vsaki kamrici živi po ena uš do sredine maja, ko se kamrice odpro in šiške posuše.

Drugega sredstva proti tej škodljivki ni kakor obiranje in sežiganje šišk, preden se odpro.

Na topolih živi posebna vrsta uši-šiškarice, mošnjčarica, ki povzroča na mladikah čudno izoblikovane, mehurnate, kot oreh velike vošče izrastke.

Po svoji škodljivosti prekaša vse dosedaj omenjene uši krvava uš.

Pazljivi sadjar bo opazil spomladi, meseca aprila ali maja, na deblu, pod vejami, posebno pa okrog vejnih odrezkov kupček belega puha. Med puhom se gibljejo rjavkaste ali črne, močno kocinaste uši. S srkanjem soka iz lubja povzročijo izrastke, imenovane drevesni nak. Ti izrastki se pozneje posuše in izpadejo ter zapuste globoke rane, vsled česar se na takih mestih odlomijo veje ali pa celo deblo.

Gorje sadjarju, če se v svoji nebriznosti ali nedvednosti ni zmenil za ta domovanja krvave uši! Zgodi se mu lahko, da bo drevo meseca julija kar posuto z belimi kosmiči, kakor da ga je pobelil sneg. Pod kosmiči žive na enem drevesu lahko tudi milijoni ušic, ki izskavajo drevesu življenjski sok.

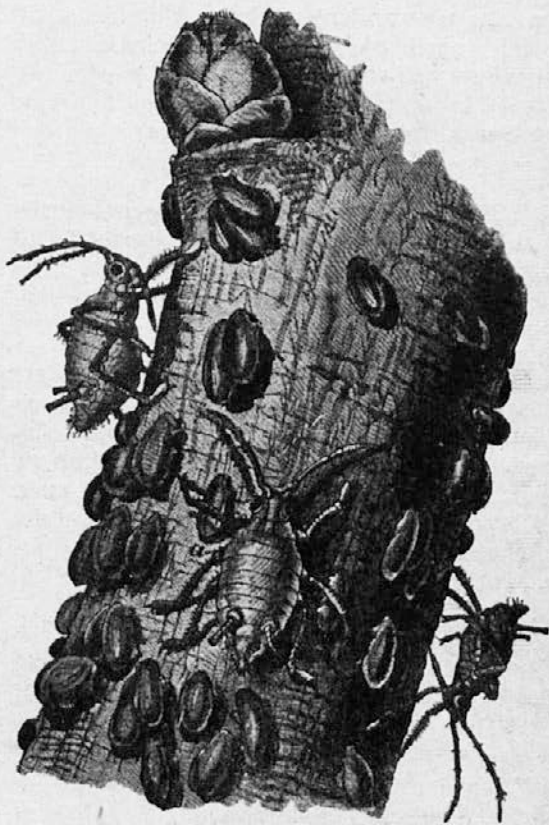
Škropljenje je v tem slučaju brezpomembno. Za močno razredčene ekstrakte nikotina, arborina itd. se uši ne zmenijo dosti, malo razredčeni pa uničijo tudi mladike. Ker se močno napadene mladike itak posuše, jih je najbolje odrezati in sežgati. Večja škoda se lahko prepreči, če sadjar uniči ležišča uši v zgodnji pomladi ali pa jeseni z ostrganjem skor-

je, pod katero prezimijo oplojene samice, in z namazanjem arborina itd.

Drevesnega raka povzročajo na drevju tudi jabolčni kozokrilec, lep metuljček s prozornimi krili, nadalje jabolčni zavijač, čigar gosenica živi v lubju ali pod lubjem, in neka vrsta gliv.

Svoje ime ima krvava uš zaradi tega, ker postane zdrobljeno ležišče uši krvavo.

Visoko je še število škodljivcev, ki bi jih bilo treba omeniti. Toda o teh drugič!

Listne uši in jajčeca na jaolani. (Močno povečano).

PRAKTIKUS:

ZASTRUPLENJA, NJIHOVI ZNAKI IN PRVA POMOČ.

V naslednjem prinašamo kratek pregled najobičajnejših zastrupljenj. Besedilo v oklepaju utemeljuje začetne znake obolenja, besedilo za črto pa prvo pomoč. Poudarjamo pa, da je treba v vsakem teh primerov kar najnujnejše poklicati z d r a v n i k a, ki potem po svojem znanju in spoznanju uredi vse potrebno.

Karbolova kislina.

(Duh po karbolu, zelena ali črna seč, obledenje ustne sluznice, omotica, glavobol, šumenje v ušesih, počasno delovanje srca, pomanjkanje sapa.) — Ne dajajte nobenih sredstev za bljuvanje, temveč samo mleko in sredstva za odvajanje; umetno dihanje.

Baker (zeleni volk).

(Kovinast okus, bljuvanje, otekline kože na obrazu.) — Pijte mleko, jajčni beljak; požirajte koščke ledu, ne jemljite pa masti ali celo ricinovega olja!

Eter in kloroform.

(Pri zavžitju čutimo pečenje v ustih, v požiralniku in želodcu; sili nas k bljuvanju in prolivu. Omedlevica. Pri vdihanju teh strupov pa izda zastrupljenje duh po kloroformu ali etru; prenehanje dihanja, razširjenje pupil, omedlevica.) — Sredstva za bljuvanje in očiščenje črevesa, umetno dihanje, močna kava, svež zrak, masaža srčne strani prs.

Kačji pik.

(Otekline in pordečenje pičnega mesta, otekline žlez, omotica, krči.) — Prevežite ud nad pičnim mestom, izžgite rano, pijte močne opojne pijače in pokličite takoj zdravnika.

Klor.

(Pri vdihavanju tega strupa nas napadeta kašelj in kihanje; pomanjkanje sape, slinotok iz ust in nosa; če ga zaužijemo, se pojavi slabost, bljuvanje in želodčne bolečine; duh po kloru.) — Ponesrečenca vodite na sveži zrak, dajte mu vdihavati vodno paro. Piti mu dajte mleko, beljak in končno še sredstvo za bljuvanje.

Kokain.

(Bledica obraza, suho grlo in usta, razširjenje pupil, včasih krči. Pijanosti podobno stanje.) — Mrzli polivi, umetno dihanje, ricinovo olje, kava.

Lizol.

(Ožgana ustna duplina, bljuvanje, krči.) — Mleko, olje ali beljak najmanj v petkratni količini zavžitega strupa.

Morfij (opij, mak.)

(Slabost, suha usta, srbečica telesa, zoženje pupil, sili nas spanec, žila bije počasi.) — Sredstva za bljuvanje, kava. Če ponesrečenec še ni nezavesten, ga vodite na sveži zrak. Umetno dihanje!

Nikotin (kajenje).

(Slabosti, bljuvanje, pečevo izločevanje slin, omotica, močan srčni utrip, proliv.) — Kava, alkohol, mrzli polivi.

Ogljikov oksid (ogljje, plin).

(Peče nas koža, migljanje pred očmi, slabost, bljuvanje, najprej pordečenje, nato pomodrenje kože, omotica, glavobol, šumenje v ušesih, pomanjkanje sape, padec telesne topline.) — Sveži zrak, ogrevanje s pregretimi odejami in takoj po zdravnika!

Strihnin.

(Trganje v žvečilnih mišicah, otrpnenje udov, krči, pomanjkanje sape.) — Umetno dihanje, previdno vdihavanje kloroforma.

Strupene gobe.

(Bljuvanje, proliv, krči.) — Sredstva za odvajanje (ricinovo olje), črna kava.

Svinec (svinčeva belina, svinčev sladkor).

Zastrupljenje nastane lahko tudi vsled slabega lošča pri posodi. (Peče nas v ustih in v požiralniku. Pobleđenje ust, bljuvanje, krči v želodcu, krvav proliv, mrtvoud, omotica.) — Sredstva za bljuvanje, beljak, mleko.

Živo srebro in sublimat.

(Močan okus po kovini, močno izločanje slin, težko požiranje, bljuvanje, krvav proliv.) — Velike množine mleka, beljak, sredstva za bljuvanje, živalsko ogljje, led, sredstva za odvajanje, toda ne kuhinjske soli!

ZLATA:

GOSPODINJA — SÉDI!

(NAČELO SODOBNEGA GOSPODINJSTVA.)

Vse naše gospodinje večinoma mnogo stoji; pa ne samo, kadar je treba, temveč tudi pri delih, ki bi jih lahko sedé prav tako dobro in hitro opravile. In zakaj to? Menda samo iz navade! — Celu vrsto gospodinjskih opravil, kakor lupljenje in trebljenje v kuhinji, likanje, pomivanje in še mnogo drugih, izvršimo sedé prav tako hitro in na-

tančno kot stoje; pri tem pa se spočijejo noge in križ — organi, ki pri naših ženah zaradi mnoge stanja in neprikladnega obuvala že itak veliko trpe.

Še pred kratkim se je gospodinja sramovala sestati pri tem ali onem delu, ker je bila pač navajena samo stati in vedno stati, četudi je bila še tako utrujena. Dobre strokovnjakinje

v gospodinjstvu, predvsem seveda francoske in nemške, ki jim je bilo poleg vzornega gospodinjstva pri srcu tudi dragoceno zdravje naših žena, pa so poskusile rešiti to važno vprašanje — hranjenje moči in sil v gospodinjstvu — in so ga tudi rešile. Za to pa ni potreba nič drugega kakor nekoliko pravnega mišljenja in razumevanja. Vsak izmed nas dobro ve, kako težko je breme, ki ga prevzame žena z gospodinjstvom, ki ga nosi krepko in junaško leta in leta, včasih pa tudi omaga pod njegovo težo. Ali je tako, skoro neprekinjeno utrujanje, pehanje, stanje in tekanje po kuhinji vedno neobhodno potrebno? Gotovo ima gospodinjstvo dokaj poslov, ki jih ne more opraviti drugače, kakor da stoji ali hodi sem in tja. Toda, koliko pa je tudi opravil, ki jih lahko brez posebnih pripomočkov in brez izgube na času ali materialu opravi s e d é!

Vzorne žene, ki so morda vseskozi in povsod štedljive in skrbne ter vestne pri izpolnjevanju svojih dolžnosti, pa včasih pozabijo nase, na svoje dragocene moči in na svoje zdravje, na to, kar je tako težko nadomestiti, kadar enkrat odpove. Vendar je njih sveta dolžnost, da ohranijo svoje moči čim dlje, da ostanejo čim dlje čile in krepke v veselje in pomoč svojim rodbinam.

Da bo pa vse to ženam laže umljivo in bolj jasno, si bomo prav natančno ogledali nekatera gospodinjska opravila, ki naj jih vedno in povsod opravljamo s e d é in ki naj služijo v zgled za vsa ostala dela.

Za eno najbolj utrudljivih in neprijetnih del je veljalo vedno pomivanje kuhinjske posode; pa le zaradi tega, ker smo ga opravljali stoje. Gospodinja, od dopoldanskega pospravljanja in kuhanja vsa zdelana in trudna, je po obedu stala sključena nad pomivalno skledo ali koritom cele pol ure, eno uro ali celo še več. Pomislimo samo, koliko je trpel pri tem križ, noge, pa še prebava in vse to prav po nepotrebnem. Če pa delamo to sicer jako utrudljivo delo s e d é, nam je pa skoraj v oddih in v zabavo. Za to pa ni treba drugega kot to, da stoji skleda ali škaf za pomivanje nizko, na klopi ali stolu. Saj pri tem delu vendar ne potrebujemo drugega kakor obe roki.

Mizarji izdelujejo danes že prav dobre kuhinjske mize, pri katerih potegnemo izpod vrhnje mizne ploskve predalu podobno desko, v kateri je vdela ena, navadno pa dve

pošodi za pomivanje. Skledi sta v višini, ki je za sedenje najbolj prikladna. K mizi si postavimo še primerno visok stol. Da pa med pomivanjem ne vstajamo, si pripravimo že prej vse, kar potrebujemo.

Desno poleg skleda z vodo naj bo skleda, sklednik ali druga priprava, kamor polagamo pomito posodo, da se odteče. Levo od sebe (glej sliko!) pa zložimo umazano posodo. Pomivamo hitro, brez prekinitve in vstajanja, takole: Sédemo, vzamemo z levico posodo, jo denemo v vodo in z desnico umijemo. Z levo, ki jo že drži, pa jo položimo tja, kjer naj se odteče. Tako nadaljujemo, dokler ni vse pomito. Ko smo vse pomili, še pobrišemo in šele, ko je vse gotovo, vstanemo. Pri takem pomivanju se tako rekoč odpočijemo od dopoldanskega dela in z veseljem nadaljujemo s pospravljanjem kuhinje.

Podobno kakor pri pomivanju kuhinjske posode postopamo tudi pri drugih opravilih, pri trebljenju zelenjadi, lupljenju jabolk, krompirja itd. Seveda mora biti miza tako nizka, da pri njej udobno delamo. Ako pa imamo previsoko mizo, si pomagamo na ta način, da vzamemo visok stol ali pa, da običajno visok stol podložimo. Seveda nam nudi tudi sodobna industrija v ta namen prav dobre izdelke — mize in stole, ki jih moremo izpreminjati, t. j. zvišati ali znižati. Dobimo normalno visoke mize za delo stojé, ki pa vsebujejo pod zgornjo mizno ploskvijo še eno ploskev — za delo sedé. Kjer je dosti sred-

Pravilno.

Napačno.

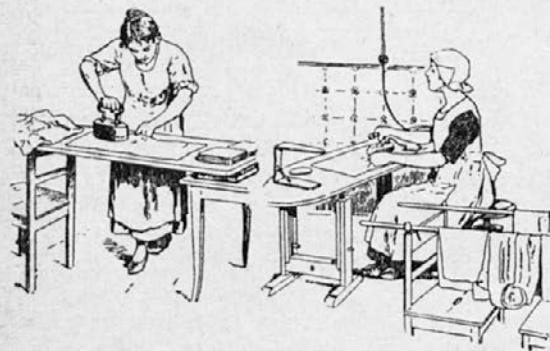

Pravilno.

stev na razpolago, tam priporočamo kovinasto, belo emajlirano mizo in stol, kakor vidimo včasih podobne po bolnicah, ki so pa za kuhinjo zelo prikladni, ker jih lahko umivamo in tako z lahkoto osušimo.

Preden začnemo z lupljenjem, trebljenjem ali podobnim delom, sedemo k mizi in razgrnemo predse polo časopisnega papirja. Vsi odpadki in odrezki letijo na papir, ne pa po mizi ali celo po tleh. Po končanem delu primemo polo papirja za vse štiri vogle, jo stisnemo skupaj in stresemo v vedro za odpadke. Ni nam treba ne stati, ne sklanjati se nad mizo, ne pobirati ničesar po mizi ali celo po tleh. Da je delo še lažje, upremo lahko celo podlehti ob mizo, da dela prav za prav samo roka od zapestja dalje. Na ta način si prihranimo mnogo moči za poznejše kuhanje, pa tudi kuhinja ostane čista in čedna vse dopoldne.

Tudi likamo sedé! In zakaj ne? Prav to delo, ki je sicer (ako ga vršimo stojé, t. j.

Napačno.

Pravilno.

JANEZ TRDINA:

SPOMINI STAREGA MENGEŠANA.

(OB PISATELJEVI STOLETNICI.)

I.

Premišljeval in mozgal sem mnogo let, odkod bi bilo došlo čudno ime «Mengeš». Zdaj sem uverjen, da je ta beseda skrčena oblika iz prvotne «Mihael-angeluš». Kakor so dobile tudi premnoge župnije ime po cerkvenem patronu, tako ga je prejel po mojem mnenju tudi Mengeš.

Mengeš stoji ob vodi Pešati pod hribom Góbovcem ali Góbovico. Pešata se pomiče v tolmunih ali kotlih jako polagoma, vmes med njimi pa teče dosti brzo. V sušnem vremenu je tako majhna, da ni vredna imena reke. Spomladi, ko se taja sneg, in

napačno) zelo utrudljivo, delamo lepo in hitro sedé, toda le takrat, če smo si prej vse potrebno pripravili. Seveda morata biti miza ali deska za likanje v višini, primerni za sedenje. Najboljše je stopalo z likalno desko, čigar višino lahko naravnamo. Sicer si pa damo izdelati nizko desko, če mislimo likati vedno sedé! Ako torej likamo sedé, vzdržimo na ta način večurno likanje brez najmanjšega truda in vstanemo le, kadar je potreba na kakem mestu res močno pritisniti. Da pa po nepotrebnem ne vstajamo, imejmo pripravljeno perilo tik deske ali mize, da je vedno pri roki. Za odlaganje polikanih kosov perila si pa naredimo preprosto stojalo iz enega ali dveh starih a snažnih držajev od metel, ki jih položimo na dva stola. Vsak zlikan kos primemo z levico, ga obesimo čez drog, z desnico pa vzamemo že prihodnjega. Perilo pa zlagamo in razvrstimo šele po končanem likanju.

Tako kakor smo to pravkar opisali, postopamo tudi pri drugih poslih, kakor pri snaženju pribora, vmešavanju testa, rezanju zelenjadi itd.; pa tudi pri delih, ki trajajo le kratek čas, je dobro sestiti, recimo: kadar vemo zavitke ali izbiramo in urejemo cvetice itd.

«Nikoli ne stoj, ako lahko sedi!» naj bo geslo gospodinje. Poskusite se vprašati vedno, preden začnete kakšno delo: «Ali lahko naredim to sedé?» in ne bo vam treba več jadicovati nad utrujenimi in bolnimi nogami ali drugimi hibami, ki izvirajo iz prevelikega utrujenja.

po dolgem deževju, pa postane ta sicer pohlevni potok jako velik in silovit. Prejšnje čase, kadar so se zajezile v njem «koré» (ledene plošče), je delal strašanske povodnji, ki so zalivale ne le vas, ampak tudi bližnje polje. Taka povodenj je bila leta 1839. Posebno veselje je bilo za otroke, ko so se vozili po zaliti cesti gori in doli na kakih starih vratih ali v potrti cizi. Mengšanom se je pogodilo, da so Pešato ukrotili, uravnavši ji, kolikor je bilo mogoče, tok. Na nekaterih krajih so ji preložili strugo, da se niso mogle več zajeziti «koré». Najprej so storili to na cerkvenem zemljišču. Nova

struga se je navrnila naravnost proti Šunkarjevemu malinu. Poprejšnjega korita tod niso hoteli zasuti in tako se je naredil med obema otok. Za razloček se imenujeta ti strugi: «stari» in «novi vodotoč».

Pešata je bila nekdanj jako bogata rib, ki pa niso slovele. Ščuk se je dobilo malo, največ je bilo ne-žlahtnih klinov in koščičastih mren. Rakov so nalovili v Pešati brez števila, zlasti v starem vodotoču. Pa tudi na ribe so prežali razni nepatentirani ribiči. Lovili so jih celo z omotico. Leta 1848., ko je bilo nekaj časa vse svobodno, so je nametali v Pešato toliko, da so bile celo uro daleč vse ribe omotične.

Krasno mengeško okolico kazi najbolj goli hrib Čóbovec, na katerem je stal stari mengeški grad. Trg bo napol bolj prijazen, ko bo nosil hrib košato dobrovo, ki se zasaja zadnja leta. Prav lepo bi se podala ondi, kjer stoji razvalina «Ogrinovo znamenje», lična kapela.

Vetrovi vladajo v mengeškem okraju štirje: burja, jug, krivec in gornji veter, ki se zove tudi sever. Na burjo spada po priliki 45 %, na jug 30 %, na vse druge vetrove pa samo 25 %. Burja je malokdaj huda. Nevihte donaša samo sever. Uime ne nadlegujejo pogostoma tega kraja. Jaz pomnim samo eno nevihto s točo, ki je v resnici mnogo škodila. Za to reč je Mengeš, ako ga primerjamo k Dolenjski, s točo prebogati krajini, prava obljudjena dežela.

Ukvarjali so se Mengšani od nekdanj s poljedelstvom. Dasi so se odlikovali z izredno pridnostjo, niso dosegli dosti uspehov, zemlja ni obogatila nikogar. Poglavitni vzrok je ta, ker niso imeli travnikov. Nikakor se pa niso bali napredka. Na Drnovem (svet med Mengšem in Kamnikom) so si iz puste «gmajne» napravili polje. Kjer je bila nekdanj kamenita in peščena puščava, so naredili po neznanskem trudu še zadosti rodovitne njive, ki so jih otrebili vsega kamenja. Zdaj raste tam najboljša gorenjska ajda, ki so jo prihajali kupovat za seme iz drugih krajev že leta 1845. Prav tako so začeli po mengeškem polju saditi okoli leta 1848. koruzo. Posamezniki so vpeljali nemško deteljo, kopoljo itd. Koruza zraste precej visoka, ali ni tako bohotna, pa tudi ne dela tako velikih in gosto zrnatih storžev, kakor n. pr. na Dolenjskem. Vzrok je ta, ker ima premalo poletne vročine.

V rodovitnosti se mengeško polje razen Drnovega lahko meri z ljubljanskim in še marsikaterim drugim. Pšenica daje na dobro pognojeni zemlji navadno po pet do šest zrn, dostikrat pa še mnogo več. Sejali so nekdanj golico in résnico, obojo so enako čislali. Poskusili so tudi z banaško. Prvo leto je obilo plenjala, drugo pa se je že udomčila in izgubila vsa svojstva banaške. Rži so poznali kmetovalci samo eno vrsto. Ječmena so precej sejali, dasi jim ni bila nobena jed tako zoprna, kakor «vražji bizzec». Ta mrzost je seveda izginila, ako «ga je pohodil kaj prida prašič». Prosa se je pridelovalo jako mnogo in mlečna kaša ni bila le otroška paša.

nego jedli so jo v slast vsi Mengšani brez razločka dobe.

Fižola so imeli raznih vrst: črešnjevca, koks, fižolico, rdečega, rumenega, pisanega itd. Čudno je to, da ljudje niso cenili mehke, bele fižolice, ki je priljubljena ne le orientalcem, ampak tudi mnogim Slovencem. Dolenjec pravi podolgastemu rdečemu fižolu hrovat in ga čisla kaj malo, Gorenjci so pa prav to vrsto močno hvalili in nekateri so jo jedli celo rajši nego sladki črešnjevca in koks. O bobu so ljudje trdili, da daje človeku izmed vseh jedil največ moči, dišal jim pa vendarle ni! Pusto čičerko so večkrat jedli, ali ni se zdela nikomur dobra. Mengeški gospodarji so jo sčasoma skoro popolnoma opustili. Leča pa si je ohranila po pravici svojo starodavno čast in veljavo, sejali ste se obe vrsti, drobna in debela. V stare čase so jedli v Mengšu tudi cizaro in iz pire so pekli kruh, ki je baje strašno grenak in oduren. Zdaj mnogi teh dveh reči ne poznajo niti po imenu.

Za glavno žito se je štela v Mengšu ajda. Pšenico in rž so prodajali za davke in druge potrebe, doma je je ostalo samo za seme in velike praznike. Ajda pa se je porabila skoro vsa doma. Iz nje se je pekel kruh, iz nje so se kuhale najboljše in najtežnje mengeške jedi, n. pr. žganci.

Važno mesto je zavzemala v gospodarstvu tudi presnina: repa, zelje, pesa, korenje, zlasti pa krompir, o katerem so starci še vedeli, da se je nekdanj imenoval «podzemeljske hrušice». Krompir je spadal med najljubše založke, dokler ga ni izpridila gniloba leta 1845. Mnogi so sodili, da je od takrat izgubil svojo slast. Krompir se je pripravljval za jed jako različno. Mnoge gospodinje so ga mesile tudi med kruh, kar je dajalo kruhu prva dva dni po peki prav prijeten okus.

Lanstvo je na Mengeškem pred sto leti bujno cvetelo in slovelo daleč po deželi, ali okoli leta 1830. je bilo že silno opešalo in okoli leta 1850. se večina gospodarjev ni hotela več ukvarjati z lanom. Če jih je kdo vprašal, zakaj se jim je zameril, so odgovarjali vsi v en glas: «Zato, ker so nam terice toliko požrle in predviva pokradle, da nam je prinašal lan več škode nego dobička.» Ker je vedlo Mengšane trdo za mrvo, so morali sejati veliko detelje.

Veselje za pametno vrtnarstvo je vzbudil v Gorenjcih najbolj župnik Pirc, poznejši misijonar. Vnel je za sadjarstvo tudi Mengšane. Napravili so si vrtove in hodili k Pircu v Peče in Podbrezje po mlada drevesca in cepi. Trudili so se tudi, da bi zasadili veliko orehov, ali sreče niso imeli pri njih. Res da so šli nekaj let prav kvišku, ali ker jih je več let zapored poparila slana, jih nihče ni več maral zasajati. Na Rašici pa uspevajo orehi prav dobro.

Gojili so Mengšani, posebno zaradi sv. Rešnjega telesa, tudi vrtno cvetlice: astre, balzamine, gorečo ljubezen, potonike, georgine, dekleta pa zlasti dišeči «roženkravt» in rožmarin. Poln žlahtnih cvetlic je bil vrt Mihaela Stareta. V cerkvi se mu je zdelo

strašno pusto, če ni bil veliki oltar ozaljšan z zelenjem in cvetjem z njegovega vrta.

Vinska trta raste v Mengšu hitro kakor v vinorodnih krajih. Tudi je ne vzame mráz, posebno če se pokrije s smrečjem ali ajdovico. Zaradi tega so poskusili nekateri zasajati trto na prostem, n. pr. stari Šetrev v Rašici, drugi pa ob hišah in zidovih; ali uspeh je bil jalov, ker jagode redkokdaj dozore.

Mengeške gospodinje so skrbele, da so jim rastle na vrtu in zelniku vsakovrstne rastline in začimbe, ki se potrebujejo v dobro urejeni kuhinji: Tako: česen, kumare, glavna solata (Mengšani so jedli trjono: oljnat, špehovo in smetanasto), koleraba, peteršilj, pehtran, šetraj, žajbelj, majaron, melisa, luštrk (levstik), drobnjak, ajbiš, meta, jedilna pesa, kapus in celo žafran, ki v juhi ni bil slabši od kupivnega. Kumna in janeža ni bilo treba sejati, ker sta se dobila lahko na travniku.

Živino so redili Mengšani prav razumno in z veseljem, pa tudi uspešno, ali večinoma brez dobička, ker so morali kupovati seno od Trzincev. Sejali so res obilo detelje, ali ta ne more nadomestiti nedostatka dobrih travnikov. Krmili so živino tudi s presnino, «zabeljeno» rezanico, otrobi in ovsom. Če je zbolela, so ji stregli vsaj tako skrbno kakor bolnemu človeku, dostikrat pa še veliko bolj. Italijani so hodili od nekdanj po izvrstne krave v te kraje. Mengeški konji so bili do malega vsi solnograškega, prasci pa hrvaškega plemena. Prasecv niso mnogo priplemili, ampak so jih raje kupovali od Hrvatov, izpitali in zaklali pred «pustom» za dom.

Za nasteljo jim je rabilo listje, resje, mah, smrečje ter ajdova in druga slama. Gnoja se je dobivalo veliko in dobrega. Zemlja torej ni ostajala brez potrebnega krepila. Rodila je kmetom normalna leta vselej toliko, da so prebili lahko do novine, toda prihraniti si niso mogli ničesar, ali pa jako malo.

II.

Če jih je pritisnila kaka večja nesreča, so se morali zadolžiti. Taka nesreča so bili požari, posebno leta 1834, krompirjeva gniloba leta 1845, in slaba letina v letih 1846. in 1847. Od leta 1849. so morali plačevati za odpravljeno tlako in desetino visoko odškodnino. Na dobre kmetije so navallili po 150 gld. in še več. Na to so se povišali državni davki in doklade, ki so ugonobili mnogo kmetij.

Marljivi Mengšani so si skušali povečati dohodke z raznim postranskim zaslužkom. Pletli so kite, šivali slamnike, mesarili, krčmarili itd. Slamnikarstvo je že skoraj sto let znamenita obrt v Bistriški dolini. Vpeljal ga je v Mengšu neki bivši vojak, ki se je bil naučil na Italijanskem. Mesarilo se je v Mengšu nekdanj tako močno, da so smatrali sosedje Mengšane vobče za mesarje. Kupujoč živino so obhajali mengeški «teletárji» bližnje in daljnje fare.

Po mengeških gostilnah se je točilo nekdanj samo vino, le v Kramarjevi (Janeza Stareta) tudi pivo iz domače pivovarne. Kramar je varil tudi žganje, ki ga pa Mengšani niso marali. Vsa dolga vas je

imela le dva šnopsarja. Leto 1866. se je bilo že obrnilo na slabo. Bile so tri žganjarnice, kjer so se fantje in dekleta zalivali z vražjo brljavko. Stari Mengšani so tudi kaj strastno čebelarili. Okrog leta 1840. so začeli praviti, da pride vsak čebelar na nič. Zato je ta obrtnost silno naglo opešala, tako da se je ž njo bavilo komaj še deset gospodarjev.

Mengeški obrtniki in rokodelci so bili na dobrem glasu pri sosedih. Tamošnje opeko so vozili še v daljne kraje. Iz najboljšega blaga in najbolj zveneča in čvrsta je bila Staretova. Prav tako se je čislalo in v slast pilo pivo Janeza Stareta, Mihaelovega sina od prve žene. Rabil je vselej le izborni češki hmelj in nikdar ne divjega, kar se je godilo pogostoma že takrat v manjših pivovarnicah. Mengeški rokodelci niso delali le za preproste ljudi. Bilo je med njimi tudi takih, ki se niso ustrašili za posel nobenega mestnega tovariša. Zaradi tega se jih je prijel pridevek «gosposki». Bil je v Mengšu «gosposki» kovač, «gosposki» čevljar itd.

Največ nesreče je trpel Mengeš po požarih. Stari možje so jih pommili 18. Najhujši je bil leta 1834. Začel se je v Velikem Mengšu pri Mošniku in šel proti cerkvi ter upepelil ves Mali Mengeš. Pozneje (okoli leta 1842.) je zgorelo v Velikem Mengšu več ko 50 hiš, katerih ni bil pokončal ogenj leta 1834. Nekatero hišo pa so pogorele po večkrat. Nasledek je bila silna beda. Gospodarji so se morali zadolžiti. Zaradi dolgov se je marsikomu prcdala kmetija.

Nadlegovali so Mengšane tudi vsemu slovenstvu znani malopridneži — rokovnjači. Če ni bilo v hiši, kamor so prišli, nikogar doma, so vzeli vse, kar so mogli doseči. Navadno so pa šarili po vaseh kot nesramni in nadležni berači. Kruha niso marali, bolj zadovoljni so bili s pšenično moko in jajci. Največkrat pa so zahtevali klobaso ali slanino. Kuhali so si sami v hosti. Takrat še ni bilo žandarjev; strahopetnih biričev se pa rokovnjači niso bali, in tako ni nihče branil mirnega kmeta njihovih napadov. Najbolj glasoviti rokovnjači so se zvali: Srakar, Gaber, Traven, Korbič, Bizjak, Lopatnik, Cestnik. Gabri so bili štirje, oče in trije sinovi; v rodu niso bili čisto nič s poštenim mengeškim Gabrom. Travná sta bila dva, oba «socijalna demokrata». Govorila sta, da previsoke kupe znižujeta, pregloboke jame pa napolnjujeta, to se pravi, da jemljeta bogatim in dajeta revežem. Nekateri rokovnjači so bili jako nadarjeni in premeteni. Eden, menda Cestnik, je znal risati in slikati. Ko je bil zaprt na Gradu, je sestavil uro iz slame, ki je šla 24 ur. Med vsemi je slovel najbolj Bizjak po svoji čudoviti tatiški izurjenosti. Ko so ga tirali v Gradiško, so ga zaprli v Postojni opoldne na neko dvorišče. Uklenjen je ujel tam rejenege kopuna in ga prodal skozi okno mimo idočih krčmarici.

III.

Ali vrnimo se spet k poštenim Mengšanom in pogledjmo, kako so se hranili in oblačili pred 50 in 40 leti. Gospodinje so kuhale obilno in jako tečne

jedi. Prava kraljevska jed so bili žganci. Ves živež je bil preprosto pripravljen ali okusen, da bi bil dišal tudi razvajenemu želodcu. Kmetje so si stregli z belim, pšeničnim kruhom samo o božiču, veliki noči in na pustni dan, sicer so pekli le ajdovega. Kurenta so slavili z velikanskimi flancati, po mengeško: hvancati, in s celimi piramidami klobas, pleč in drugega mesovja. O veliki noči so jedli orjaške, cvebaste in orehove kolače, o cerkvenem proščenju ali žegnanju pa razen drugih dobrot priljubljeni «bob», majhne krofe. O binkoštih in ob novini se je speklo v vsaki hiši nekoliko hlebeev rženega kruha. Kresovanja, martinovanja in godovanja Mengšani skoraj niso poznali.

O najtežjem delu se je hrana nekolikoboljšala. Mlatičem so se n. pr. kuhali štruklji in kdaj tudi nekoliko mesa. Sicer je prišlo meso na mizo samo ob nedeljah in praznikih. V mnogih hišah so jedli v nedeljo zjutraj namesto navadnih žgancev godljo. Kri se je v vasi zmeraj lahko dobila, razen nekaj poletnih mesecev. Kavov sta zanesli v Mengeš v kmetiške kočje najprej dve Kamničanki, ki sta se tje primožili. Ali več let ju ni nihče posnemal. Kmetice so jo začele srebati šele okoli leta 1850. Rokodelci in obrtniki so se ž njo seznanili mnogo prej, ali tudi pri njih se ni kuhala vsak dan, ampak zvečine o posebnih prilikah, o svečanostih in v boleznih.

Vina so popili kmetje kaj malo ob delavnikih. Kdor je hodil take dni v krčmo, se je štel za pijanca in zapravljevca, če ga tudi ni popil več kakor eno ali dve merici. Izmed delavcev so ga dobivali edino kosci, seveda najslabšega. Gospodar ga je vzel ob košnji več skupaj, da ga je stal bokal samo 12 kr. V krčmah se je točilo po 16, 20 in 24 starih krajcarjev. Kapljica je bila pristna in povsod dolenjska. Morala je biti rdeča, belega vina Gorenjci niso čislali.

Zdrava in obilna hrana je pa Mengšanom tudi teknila. Odlikovali so se skoraj vobče z močnim, žilavim, korenjaškim truplom. Kostni in mišice so jim bile kakor iz jekla. Brez velikega napora so vzdigovali in nosili težka bremena, ki bi se jih bil kak meščan že od daleč ustrašil. Često se je kazala čudovita krepot že v otroški dobi.

O delovni obleki ne bom govoril. Brez madežev in krp ni mogla ostati, ali razdrapan in cunjast ni hodil nihče rad. Ob nedeljah pa so se znali Mengšani postaviti, da jih je bilo veselje videti, zlasti fante in dekleta. Dolge in suknene hlače so nosili samo nekateri rokodelci, vsi drugi mladeniči pa kratke do kolen in irhaste. Čevlji so bili visoki, mehke golenice so se potegnile čez kolena.

Na oprsniku (lajbču) so se svetili debeli in redki, ali pa drobni in gosti gumbi. Janke (pruštofe) so nosili suknene, črne ali višnjeve, ovratnik jim ni bil zavihan. Okoli vratu se je dejal lep, svilen robec žive barve, ki je gledal čisto pri drugem ali tretjem gumbu koketno izza oprsnika. Glavo je pokrival kastorast klobuk, poleti tudi črn slamnik s

srebrno zaponko in kitico dišca. Nekateri so imeli v posebnem hlačnem žepku tudi še nož in vilice, ali ta šega je že davno izginila. Srajce so imeli ob delavnikih debele, hodne, ob nedeljah pa praznje, ali že tudi pavolnate. Po eno pavolnato srajco je imel najslabši hlapec in do malega vsi otroci.

Dekleta so se šopirila ob nedeljah in praznikih v kupivnih krilih visoke barve, v pavolnatih rokavcih, ki so bili za vratom in za pestmi čisto mrežasti, in v dragocenih, prekrasnih pečah, katerih niso bili še izpodrinili robci. Tu pa tam so se jele prikazovati tudi lepe suknene jopice in špenzerji. Vrat in nedra so pokrivali veliki svileni robci, ki so veljali po 2 do 3 goldinarje starega denarja.

Namesto narodnih starinskih čevljev so zavladali lahki in mehki šolnčki. Pozimi so nosili skoraj vsi možje, pa tudi mnogi fantje in mnoge žene, kožuh. Krznar je bil v vasi. Burnusi so bili tisti čas še povsem neznan. Nekateri možaki so se zavijali v plašč, ali kožuh je bil veliko bolj v čišlu in priljubljen. Bolj postarni možje niso mogli prebiti brez kučme; na marsikateri glavi se je videla lahka in topla polhovka.

Kritični duh se je začel vzbujati tudi v Mengšu. Previsoke barve so se mladini zamerile, zahtevala je bolj temne in položne. Leta 1880. so sloveli rdeči svileni robci z zlatimi rožicami in pruštofi, ki so bili iz višnjevega sukna. Leta 1850. so pa nosile deklice že rajši sive, sinje ali pepelnate robece, fantje pa kamižole iz temnozelenega, zlasti pa iz rjavega (kofetaste barve) sukna.

IV.

Politično mišljenje je bilo v Mengšu v vseh kmetiških hišah, moglo bi se reči, skrajno demokratično. Nikjer na Slovenskem nisem našel ljudi, ki bi gospodo soyražili tako strastno in korenito kakor Mengšani. To prihaja odtod, ker so bili kmetje v starih časih krvavo zatirani. Ob času tridesetletne vojne je zapodil mengeški graščak vse podložne kmete po svetu. Te katastrofe so se spominjale mengeške povesti. Izmed vseh vladarjev so hvalili Mengšani najbolj Jožefa II. in Napoleona, češ, da je prvi kmetu najbolj pomagal, drugi pa prinesel v deželo red in pravico. Razen graščakov so črtili stari Mengšani tudi uradnike in vobče gospodo. Menili so, da jim gospoda kratki pravico in da jih preveč zaničljivo prezira, ko mora kmet vendar vse rediti.

Mengeš stoji na Gorenjskem, ali Mengšani se niso šteli med Gorenjce, ne med Dolenjce. Govorili so, da se pravi Gorenjci začenjajo šele dobre pol ure nad njihovo vasjo — v Suhodolah. In res se razlikuje mengeško narečje v marsikaki reči od tistega, ki vlada v Suhodolah in dalje gori. V Mengšu pravijo: živléne (žuléne), v Suhodolah se pa čuje povse razločno lj in nj, torej življenje, itd.

Ako se hoče pretresati mengeška pravnost, je treba dobro razlikovati rokodelce od pravih kme-

80

tov, ki jih je hranila zemlja in živinoreja. Kmetje so bili veliko treznejši, pobožnejši in redovitejši od rokodelcev, ki so svoje zasluške navadno zatratili po krčmah in v loteriji. Med ponočnimi vasovalci in pretepači je bilo gotovo desetkrat več rokodelskih in obrtniških nego kmetijskih sinov. Zgodilo se je, da je vzel mož zemljedelec v nedeljo popoldne s seboj svojo ženo in se napotil v kako poštno krčmo, kjer se je razgovarjal modro s sosedi in prijatelji o nekdanjih in sedanjih časih, o zgodah in nezgodah. Ali take veselice si je privoščil zvečine jako poredkoma. O mengeških kmetih stare korenine bi se moglo trditi isto, kar o starih Rimljanih, da so bili «tristes et graves». Da, bili so resni in zastavni in niso dosti marali kratkočasnic in burk.

Otroke so vzrejali jako strogo in jih krotili s palico. Vpričo odraslih ne daj Bog, da bi bil zniil paglavec kako besedo. Poleg očeta ali matere so morali stati ali sedeti tiho in nepremično kakor lipovi bogovi. Na veselice niso smeli iti ne sinovi ne hčere. Odtod je prihajalo, da premnogi odrasli fantje in dekleta niso znali nič plesati in peti. Oboje so imeli Mengšani za nepotrebno, bedasto in nespodobno. Zato je bilo pa tudi čisto malo nezakon-skih madežev po krstnih knjigah.

Gospodarji in gospodinje pa niso pazili skrbno samo na svoje otroke, da jim ne zablodijo na kriva pota, ampak tudi na svojo družino. Hlapec in dekla, ki sta kvantala in ponočevala, sta morala oditi iz hiše, preden jima je še poteklo leto. Z dobrimi posli so pa postopali jako blago. Imeli so jih popolnoma za domače. Kruh so si rezali sami, niti sadje se jim ni zapiralo. V tem oziru je vladala prav patrijarhalna prijaznost. Otrokom ni bilo dovoljeno žaliti hlapca ali dekle. Če sta izvrševala svoje dolžnosti vestno, sta živela tako prijetno, kakor da bi bila pri svojih roditeljih. Zato pa tudi družina ni silila v drugo službo. Ostali so radi po mnogo let pri istem gospodarju, nekateri so se pri njem postarali in umrli. Ako je kdo gospodarja obrekoval vpričo njih, so se potegnili za njegovo poštenje tako krepko, kakor da branijo dobro ime svojega očeta.

Te lepe razmere so se jele rušiti okrog leta 1840. Večjo potuho so dajali svoji deci in posebno pomočnikom rokodelci in obrtniki. Zato je bila pa tudi ta mladina dosti bolj razuzdana nego kmetiška. Pri dobrih hišah so učili otroke govoriti takole: ne «Dragar je šel», ampak «Dragarjev oče so šli».

Med zakonskimi je vladala skoraj vobče najlepša sloga, ki se dá misliti. Božji mir je kraljeval povsodi. Vojna med možem in ženo je bila le v dveh hišah Mengša. V pravi krščanski edinosti in prijaznosti so živeli med seboj tudi sosedje. V potrebah so prišli radi na pomoč drug drugemu. Posojali so si vzajemno orodje, živino, kruh, jesih itd. in niso se hvalili s svojimi dobrotami in se z njimi bahali. Če je nasekal sosed paglavca, se dečkov oče zato ni nič jezil, ampak je dejal, prav je! ter včasih še sam malo priložil.

Prav tako je bilo občevanje med znanci vedno odkritosrčno in pošteno. Kdor je bil komu prijatelj v obraz, ostal mu je prijatelj tudi za hrbtom. Tudi za to reč moram pohvaliti Mengšane, da niso radi držali jezice. Ako sta se dva sporekla, zbogala sta se o prvi priliki. Veljal je rek: oprostiti mora človek vsako razžaljenje, preden gre solnce «za božjo gnado». Dolgega, po več mesecev in let trajajočega sovraštva Mengšani niso poznali.

Grda napaka Mengšanov je pa bila: slaba prijaznost med sorodniki. Potrjal se je nelepi pregovor, ki se je žal «domačil po vsem Slovenskem: «žlahta raztrgana plahta». Nekdaj, ko so staroslovske zadruge imele še kaj vpliva, pač ni bilo tako. Rimsko-germansko dedno pravo je pa ostrupilo vse domače življenje. Ko se oženi starejši brat na domu, morajo navadno iti vsi bratje in sestre služiti drugam, in če katerikrat pridejo pogledat domov, jih sprejmó skoraj kakor tučja. V takih razmerah ni čudo, če zamre često zadnja iskrica bratovske in sestrskje ljubezni. Ta rodovinski razdor je zakrivil, da blodi toliko slovenskih rojakov po belem in črnem svetu «s trebuhom za kruhom».

Mengeški kmetje so se držali vobče načela: «Moli in delaj!» Molilo se je pogostoma doma in v cerkvi. Vsak večer se je molil, vsaj pozimi, ves rožni venec, ob večjih praznikih pa tudi zjutraj. Ob nedeljah so hodili po dvakrat v cerkev. Prav tako so morali biti družina in otroci pri sv. maši vsak sopraznik in često, kadar ni bilo dela, tudi delovne dni. Tisti, ki je šel k izpovedi in sv. obhajilu samo enkrat v letu, je veljal za jako slabega kristjana. Mnogi so pristopali vsake kvatre ali pa vsaj še ob svojem godu.

Trudili in potili so se kmetje za vsakdanji kruh od sile. Poleti je bilo ob velikem delu zjutraj ob treh že vse na nogah in vlegali so se zvečer po desetih. Dokler je otrok hodil v sami srajci, je lahko skakal okrog brez posla, ko je dobil hlače ali kiklico, so ga učili plesati kite in drugega dela. Oddiha so si privoščili kmetje skoraj premalo, kar se pa od rokodelcev in obrtnikov ne more reči. Življenje poslednjih ni bilo tako krščansko in delavno.

O varčnosti Mengšanov bi lahko povedal mnogo vzgledov. Če so kam šli, so pač obedovali v gostilni, toda preprosto. Ženske so posebale skledico čiste juhe, ali pa si nadrobile vanjo kruha, moški pa so si dali prinesiti drobca (vampov), jeter itd., in če se cenejše jedi niso dobile, potem šele bravine ali govedine. Kuretine je nekdanj vse mrgolelo po mengeških dvoriščih, ali romala je na ljubljanski trg, doma so pohrustali le kaj slabega. Ako je kdo obolel, so mu postregli s kurjo juho in obaro in tudi otročnice so bile prav skromne. Vobče nekdanji Mengšani niso hrepeneli po nobeni udobnosti ali komfortu življenja. Bili so zadovoljni, če so imeli to, kar je bilo neogibno potrebno. Hiša, pohištvo in orodje je moralo biti trdno in za rabo.

Edino kmetiško razkošje je bila praznična obleka, ki so si jo napravili bolj zastran časti božje nego

za svoje veselje. Leta 1830. niso še poznali nogavic in belih spodnjih hlač (gat), a začel se je kazati napredek za napredkom in leta 1850. že ni nobeno dekle prišlo v cerkev brez čednega žepnega robcia in molitvene knjižice. Tudi po strehah se je jela zamenjavati slama z opeko.

Mengšani so denar stiskali za vse druge reči, le za preljudi tobaček se ga jim ni zdelo škoda. Možaki so ga puhali strastno že od nekdanj. Rabila jim je okovana stolpkasta pipica s prav kratko cevko. Najbolj so cenili hrvatski duhan, ki so ga donášali o pozni ponočni uri tihotapci. Tihotapstvo se ljudem ni zdelo nič nepoštenega. O predrznih tihotapcih so pripovedovali vsakovrstna junaška dela, ki so vsem, starim in mladim, neizrečeno ugajala. Simpatije za to prepovedano obrt se najdejo tudi drugod.

Znamenitih starih običajev se ni ohranilo mnogo v mengeški vasi, ki se imenuje zdaj trg. Kresni večer se zažigajo grmade ali kresovi po vsem ogromnem slovanskem svetu. V Mengšu smo komaj poznali to navado. Zasvetilo se je na kakem hribu, naša ravnina je pa ostala temna. Tembolj smo pa častili z ognjem kurenta, dejali smo mu Korant. Vse leto smo iskali in spravljali stare metle, da smo jih pustni večer vihteli plameneče s strašanskim kričanjem in krohotanjem pri šetravovem znamenju. Nekatero leto smo naredili tudi Pusta iz slame, metel ali cunj, ter ga zaklali in sežgali svečano pri omenjenem znamenju. Kadar se je bližala nevihta, je streljal stari Ogrin z blagoslovljenim

prahom, da prežene pretečo nezgodo. Obenem se je, kadar je še zvon zapel, po vseh hišah glasno molilo, da bi Bog obvaroval toče.

Vraž so imeli Mengšani leta 1840. veliko manj ko drugod. Povsem brez njih pa vendarle niso bili. Smrt, so menili, da je resnična žena s koso, ki se je že marsikomu prikazala. Čvrsto so verovali tudi v spomine. Večkrat se je oglasil kak sorodnik ali prijatelj z ropotom daleč od one hiše, kjer je odhajal s tega sveta. Slišal se je pok ali drdranje voza, videlo se ni ničesar, bil je spomin. Hodili so rajni tudi nazaj, posebno taki, ki so prestavljali v življenju mejnike, in vobče hudodelci. Tistega, ki je šel ponoči za stavo na pokopališče, je gotovo vselej strašilo.

O rojenicah niso Mengšani ničesar vedeli. V Trzinu sem pa čul, da so hodile v starih časih pred hišo, kjer se je rodil otrok, ter mu prerokovale bodočnost. Ena je n. pr. rekla: berač bo, druga: bogatin bo, tretja: obesili ga bodo. Zgodilo se je res vse troje, eno za drugim. Stari ljudje so pripovedovali, da se sveti večer živina med seboj pogovarja. Ali Mengšani so se smejali takim čenčam. Niti tega niso mnogi verjeli, da se morejo zakladi dvigniti, in večina je dvomila, da da bi res bile na svetu čarovnice.

Narodnih pripovedk je bilo nekdanj mnogo znanih. Ali začele so se jim zdeti preotroške in so se poizgubile izmed ljudstva. (Priobčil dr. Jože Rus.)

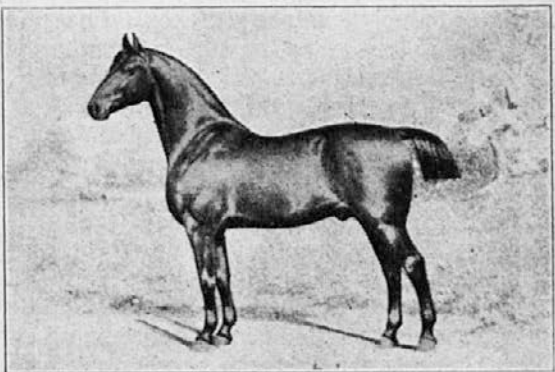
STROKOVNJAK:

OKOLI NAŠE ŽIVINOREJE, NJE USPEŠNOSTI IN ZAVAROVANJA.

Pri nas je živinoreja razmeroma lepo razvita in na prilično visoki stopnji. Z uvedbo plemenskih pasem in z izboljšanjem domačih se lahko že precej postavimo, posebno v govedoreji, konjereji in prašičereji.

Konjereji so z nastankom novih državnih meja po svetovni vojni sicer zaprte razne kupčijske možnosti, vendar pa ostane domača in vojna potreba. Četudi dela avtomobil konju občutno konkurenco, se konjereja še nekam dobro drži. Še boljša bi bila, ko bi se tudi pri nas vendar enkrat že moglo priti do ustanovitve tako zvane vozaške in jahalne šole (Fahr- und Reitschule), kakor jih imajo posebno Nemci. Tako šolo sem videl v Elmshornu nad Hamburgom (Holštajnska). V tej šoli ne učijo ljudi, ampak konje, in sicer je tam vedno do 80 izbranih konj, starih po štiri do šest let, izučenih in nudenih v prodajo, ki so last

holštajnskih konjerejev. Popisati to stvar je težko. Treba je videti, kako učijo konja korakati in dvigati nogo za dolg korak (ausgreifen), za voz, za sedlo. Pred vojno je stalo uče-

Holštajnski žrebec, odlikovan na svetovni razstavi v Čikagi s 1. darilom in z darilom zmagovalca l. 1893.

nje za enega konja z vsem drugim okrog 200 mark, prodajali pa so jih klasificirane v štiri skupine po 900 do 1100, po 1100 do 1300, po 1300 do 1600 in po 1600 do 2000 mark. Podjetje je obenem tudi nekaka kmetijsko-konjerejska šola (na krajše dobe). Živali so izučene za raznovrstno uporabo in preizkušene uporabne, brez hib, navad in razvad. Zato pa so zaradi racionalne reje, selekcije in vodenja «state booka» tudi cene visoke. In kljub visokosti cen najdejo krasne in izučene živali vedno dovolj kupcev celo preko morja, v Ameriki. Ustanovitev take šole bi bila umestna tudi pri nas. Priporočal sem to že nekaterim zastopnikom naše konjereje, ki so se misli oprijeli in ni izključeno, da bodo tako šolo dobili ter s tem našega konja kvalitativno dvignili, bodisi za vprego, za jahanje, za poslovno žival, za kočijo ali kot kavalerijsko ter sportsko žival.

Holštanjka kobila, odlikovana na svetovni razstavi v Čikagu s 1. državnim darilom 1. 1893.

V **govdoreji** smo precej uspeli tudi glede kakovostne sposobnosti naših živali za plemo, za zakol in za mlekarstvo, katero slednje postaja vedno pomembnejše. Pa tudi reja plemenske živine je po uvedbi rodovnikov v živinorejskih zadrugah dosegla lepe uspehe. Prodajamo jo zlasti v Srbijo in celo v Makedonijo. Naše podnebje z obilnimi padavinami je kot nalašč ustvarjeno za živinorejo in je tip slovenske kmetije pretežno živinorejski, z glavnim dohodkom iz živinoreje. Tudi mlekarstvo, ki je že pred vojno bilo močno urejeno za izvoz svežega mleka in je po vojni nekaj nazadovalo, se popravlja in izpopolnjuje precej razveselljivo, toda sedaj bolj v smeri sarrarstva. Specialne mlekarsko-sirarske ustanove in v zadnjem času tudi posebna tozadevna šola, skrbé za nadaljnji tehnični napredek. In

dasi smo z našimi siri tipa «emendolec» že precej zasloveli, bi jih mogli uveljaviti še bolj, če bi se vsa stvar podprla in uredila tudi s komercialnega stališča, ki se v našem slovenskem kmetijstvu še vedno neodpustljivo zanemarja. Tudi bi bilo treba delati za naše mlekarske proizvode in plemensko živino z udeleževanjem pri raznih razstavah več propagande in skrbeti za trgovinsko reklamo.

Praščereja pa se mi trenutno vidi nekakšna pastorka. Po vojni se zdi, da je kvalitativno ponovno nazadovala. V zadnjem času se je sicer precej razširila mesna industrija, vendar menim, da imamo premalo trga in da se za boljši trg še nismo prilagodili. Prav medtem, ko to pišem, čitam, da se velike francoske tvrdke zanimajo za naše prašiče, stavijo pa gotove zahteve glede načina produkcije, ki bi se jim bilo treba prilagoditi, kajti tako bi odjem narasel in cene bi se izboljšale. Pri našem načinu reje nedvomno prednjačita meso in špeh naših prašičev po kakovosti, posebno pa po nežnosti, robi iz drugih južnejših pokrajin. Ta okolnost bi nam mogla biti zelo v korist, če se stvari prav in z natančnostjo lotimo, ter se, kakor je danes pač neobhodno potrebno, tudi odločimo, da hočemo z vestnostjo in s polnim vpoštovanjem tržnih zahtev — kupca dejansko zadovoljevati in ga tako prikleniti nase. Kakor so se nekoč za naše «pršutnike» tako rekoč trgali in jih dobro plačevali, tako bi zopet mogli priti do ugodnih cen, če produkcijo uredimo po zahtevi kupca in mu našo robó priljubimo. Angleži n. pr. veliko uvažajo iz Danske tako zvane «bacons», t. j. lahke, nešpehate prašiče, ki zaklani tehtajo brez glave i. dr. okoli 65 angleških funtov. Neke podobne zahteve imajo baje tudi Francozi. Zahteve gredo baje nekako v smeri nekdanjih «pršutnikov», vendar mi točneje niso znane. Odločilni činitelji naj bi tem vprašanjem posvetili več pažnje, ki bi za našo praščerejo mogla roditi izredne uspehe. Ker se nam nemški in češki trg vedno bolj zapirata, istotako z Avstrijo posebno v nešpehatih prašičih ni preveč posla, bi se bilo ogledati tudi proti Italiji, Franciji, Egiptu in eventualno Španiji. V Bolgariji so že nastale bolgarsko-angleške izvozne institucije, naj bi tudi pri nas. Vsekako pa je iskati pridobitve francoskih kupcev.

Reja ovac pri nas nima več tistega pomena kakor pred nastopom ameriške konkurence v volni. V Avstriji je na primer nazadovalo število ovac od leta 1881. do 1890. za 44,4 %,

od leta 1891. do 1900. za 46,1 % in od leta 1901. do 1910. za 33 %. Takrat je kljub nazadovanju tedanja Kranjska imela še 24.195 ovac. Najvažnejša je naša «Jezerka ovca», ki po njej še vedno sprašuje Avstrija, pa tudi naš jug. Ima srednjefino, izenačeno volno in doseže težo do 69 kg ter dá do 2,7 kg volne na leto. Največ jo danes gojijo po Gorenjskem. Sploh se naša živinoreja bavi z ovcami večinoma le tam, kjer se paša ne dá izkoriščati po drugi živini, tako predvsem v gotovih delih planin, ki drugi živini niso dostopni ali ki ji sicer dajo premalo pašne. Konsum ovčjega mesa je v Sloveniji, žal, nepomemben.

Po zadnjem živinskem štetju je bilo na področju naše banovine v letu 1929.:

Vrsta živali	Število	Na 1000 prebivalcev odpade	
		v banovini	v Sloveniji (leta 1924)
konj	55.455	54 glav	57,4 glav
govedi	378.840	366 „	358,9 „
prašičev	281.357	270 „	290,3 „
koz	12.824	13 „	—
ovac	54.613	55 „	—
perutnine	1.009.308	965 „	977,5 „

Ker se območje dravske banovine ne krije s prejšnjim območjem Slovenije (odpadla je cela Bela krajina, prirastel pa čabarski okraj, ki glede številčnih podatkov gotovo ni toliko močan kot Bela krajina), bistveno nismo nazadovali, ako primerjamo število živine, ki sedaj odpada na 1000 prebivalcev, z onim, ki ga za leto 1924. navaja za Slovenijo gospod Erjavec. Vsekako pa moramo objektivno priznati kakovostni napredek.

Kljub temu pa, da je naša živinoreja tako pomembna, da daje našemu kmetijstvu svojevrstni značaj, se moramo začuditi, kako je mogoče, da tako velikanski kapitali niso zadostno zavarovani. Vrednosti gredo v milijarde in vendar še danes nimamo v večjem stilu izvedenega živinskega zavarovanja. Po Gorenjskem in Notranjskem je sicer nekaj samopomočnih lokalnih zavarovalnih združenj, ki seveda za splošnost nimajo pomena, ker pa so po svojem lokalnem značaju premajhnega obsega, prav za prav ne predstavljajo drugega kot samo neko zasilno sredstvo.

Živinsko zavarovanje je že iz narodnogospodarskega vidika tako važen činitelj, da ga ne moremo pogrešati. Čim bolj država živinorejo pospešuje, čim bolj plemenska in uporabnostna vrednost prekaša navadno mesno vrednost živali, tem večja je škoda, ki v

primeru posamezne nesreče zadene posameznika, v primerih epidemij pa (dvostransko) ves narod.

Glavni pogoj uspešnega, odnosno cenenežga živinskega zavarovanja je, da obseza čim večji krog zavarovalnih interesentov, glavni uspeh in pomen pa v tem, da oškodovancem hitro nadomesti izpadli kapital v čim večji izmeri in izboljša tudi zdravstvene razmere. Pri naših malokmetijskih razmerah že pogin ene do dveh glav govedi gospodarja prav močno pretrese. Vseh nesrečnih primerov s podporami pobotati ni mogoče, pomoči se more le tu in tam z neznatnimi vsotami, ki so le majhen del dejanske škode.

Nameravana je sicer pri nas že dolgo oficialna živinska zavarovalnica, a doživeli je še nismo. Imela bo v prvi vrsti značaj nezgodnega (življenjskega) in kužnega zavarovanja, vrhu tega pa bi mogla vršiti tudi klavniško zavarovanje in zavarovanje eksportirane klavne živine. Živinsko zavarovanje je dokaj delikatno, ker je nepoštenim zavarovancem slično kakor pri požaru dana možnost za nepošteno izkoriščanje zavarovalnične blagajne. Zato so tu potrebni posebni previdnostni ukrepi. Prav tako je tu nemogoče popolno odškodovanje nastale škode ter se zato pušča zavarovancem najmanj 20 % rizika v samozavarovanje, ter se odškodnine izplačujejo kvečjemu do 80 % zavarovane vrednosti. Zavarovanje je ali prostovoljno ali obligatno, nekateri se zavzemajo za pogojno-obligatno zavarovanje. Pri prostovoljnem zavarovanju običajno ne najdemo tistih najmanjših živinorejcev, ki so zavarovanja najbolj potrebni. Zavarovalni obseg je zato precej skromen, režija draga, zavarovalne pristojbine (premije) zelo visoke. V naprednejših deželah je po 30- do 40letnem obstoju živinskih zavarovalnic zavarovane komaj 8 do 10 % za zavarovanje v poštev prihajajoče živine. Obvezno zavarovanje je kljub vsem ugovorom najcenejše in najuspešnejše ter nudi najboljšo možnost socialne izravnave. Združeno je navadno tudi s kužnim zavarovanjem, ki je dandanes v večini kulturnih držav obvezno. Pogojno obvezno zavarovanje bi moglo imeti pomen le tam, kjer so živinorejci tako zavedni, da sami sklenejo tako obvezo, kakor n. pr. v Švici, kjer obveznost velja, ako se v občini zanjo izreče nad polovico živinorejcev. Nekateri se menda za pogojno obveznost odločajo iz nekakšnega pretiranega demokratizma, vendar pa prepuščajo celo četrtini živinorejcev, da odloča

o obveznosti. Je pa vendar precej vseeno, ako se živinorejcem ta obveza naloži od oblastev ali pa jo vsili omenjena četrtinska manjšina.

Za doseg boljšega uveljavljanja našega živinskega izvoza moram tu posebe obrazložiti pomen in značaj eksportnega zavarovanja. Vsak prodajalec živali, ki je namenjena za izvoz iz države, naj bi imel možnost proti plačilu enkratne nezatne premije (30 do 50 Din zadostuje), da inozemskemu kupcu garantira popolno klavno izrabo kupljene živali, ter se obveže, ako bi inozemska klavniška oblast (tekem šestih do osmih dni) ob prihodu živali izvrгла posamezne njene dele ali celoto in ne bi dovolila prodaje mesa kot zdravstveno sumljivega, da mu v tem primeru ob predložitvi komisionalnega zapisnika povrne škodo. Te škode ne povrača prodajalec, nego zavarovalnica. Riziko je tu razmeroma prav majhen, zadostujejo prav majhne rezerve, in bi država mogla (ako bi ona to vršila) v danih primerih z vplačanimi premijami take škode pokrivati, eventualno bi morala še nekaj dodajati, a to nikakor ne v toliki meri, da bi bilo vredno posebnega budžetarnega ozira. Badenska ima tako zavarovalnico in se prav dobro obnese. Njen pomen za živinorejca je ta, da inozemca taka garancija nenavadno privablja in je pripravljen zato živino tudi bolje plačati, ker jo mora že a priori bolje taksirati, ko vidi, da je celo zavarovalnica prepričana o dobrem zdravstvenem stanju živine v dotični deželi ali državi. Zlorabe so tu skoraj nemogoče, vsaj pa redke in ne morejo iti v visoke tisočake.

Prav tako so pri nas živinozdravniki delali na to, da bi se uvedlo posebno zavarovanje prašičev, ako bi ti ob cepljenju proti rdečici poginili. Cepitelj bo od vsake cepljene glave plačal majhno premijo državnemu ali, kakor se je prej želelo, oblastnemu tostvarnemu fondu (ki bi istotako mogel biti zelo skromen in bi služil kot rezerva za primer, da vplačane premije ne bi zadostovale za izplačilo polne zavarovane vrednosti). Riziko je tu kakor tudi v prej omenjenem primeru eksportnega zavarovanja, skoraj bi se moglo reči, izredno majhen in je pričakovati, da bi se v kratkem nabrale (izvzemši nastopa izredno nesrečnih let) iz samih premij tolike rezerve, da bi oblastva efektivno nič ne dodajala. Uspeh pa bi bil glede cepljenja v svrhu preprečevanja velikih škod, ki jih rdečica pri necepljenih prašičih provzroča, tudi velikanskega vzgojnega pomena, ker bi prašičerejci toliko bolj dajali cepit svoje živali, da se obvarujejo škode in to toliko prej, ker jih zavarovanje v resnici ne bi nič stalo. Ta način zavarovanja je tudi iz narodnogospodarskih ozirov tako utemeljen, da pač ne bi moglo biti ugovora, če bi se v zagotovitev njegove izvedbe angažirala javna sredstva.

Šele z dobrim vsestranskim zavarovanjem bo mogla naša živinoreja po kakovosti in količini uspešno napredovati in bo tedaj mogla za privatno in za narodno gospodarstvo predstavljati še vse drugače važno, pomembno in zanesljivo postavko, kakor jo predstavlja danes.

LOJZE POLJANEC:

POGLAVJE O LOVU NA POLŽE.

Živalske škodljivce, ki se odlikujejo po veliki razmnoževalni zmožnosti in požrešnosti in ki lahko nastopijo pod ugodnimi pogoji v velikih množinah, bi imenovali v prvi vrsti — polže.

Skoraj povsod tožijo o škodi, ki jo ti nepoklicani gostje napravijo v vrtovih, vinogradih in na poljih s tem, da ogrizejo mlade rastlinske delce, predvsem nežne lističe, popke in poganjke.

Ne glede na to, ali gre tu za sivega poljskega slinarja (*Agriolimax agrestis*), ki je poljedelstvu najškodljivejši med vsemi vrstniki, ker posebno rad obišče mlado jaro žito

in ozimino, ali pa je to črni in rdeči vrtni lazar (*Arion*) ali vinogradniški polž z veliko lupino — docela odpraviti ga ni kar nič lahko, ker se polži po navadi pojavijo v veliki množini, gredo šele ponoči na pojedino in so zavarovani s sluzastim oklepom proti napadom drugih živali. Podnevi počivajo skriti v zidnih razpokah, v bršljanu, pod kameni in grudami, v visoki travi in grmovju, v bližini jarkov — torej na vseh hladnih, vlažnih in proti solncu zavarovanih mestih. Zato moramo smatrati kot prvo in poglavitno pravilo v boju proti polžem, da iztrebimo in sežgemo vse v bližini polj in vrtov divje rastoče rastline in s

tem uničimo njihova skrivališča, ki jih zapustijo šele zvečer in jih v zgodnjih jutranjih urah zopet poiščemo.

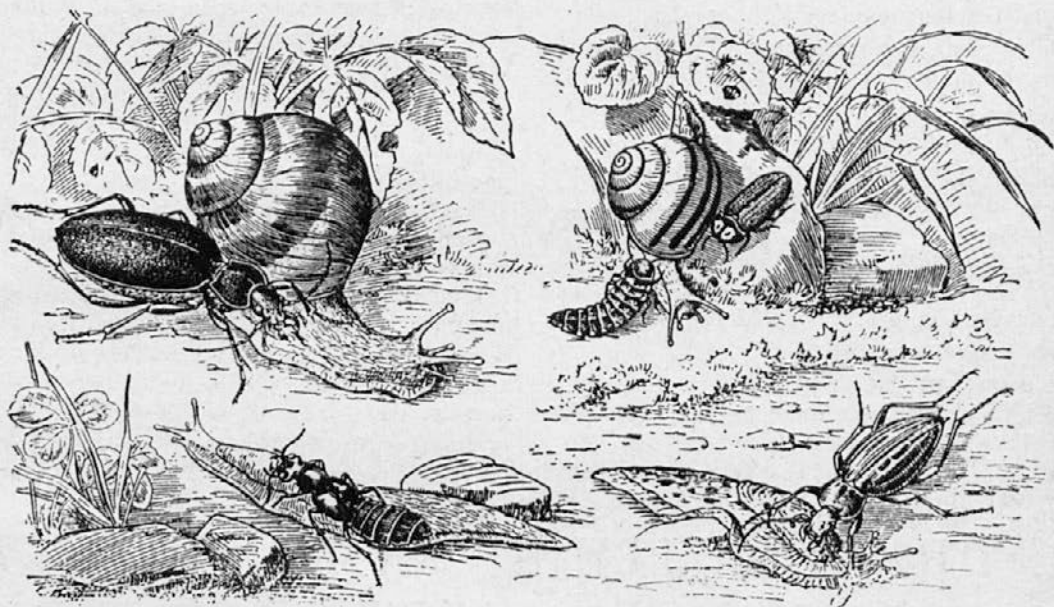
Najbolj se še obnese neposredno v na polže. Pri posebno veliki množini jih je najbolje pobrati in uničiti zjutraj, ko še ni posijalo solnce. V manjših vrtovih izvršimo to delo kar v večernih urah in se poslužujemo pri tem poslu svetilke; za prijemanje polžev uporabljamo pinceto, kuhinjske ali lasne klešče ali podobno orodje, za spravljanje pa lonec vroče, nasoljene vode, bakrene in železne gailice ali petroleja.

Povezjeni cvetlični lonci, strešna opeka, razmotano vrbovo lubje, svežnji slame, stare lončene cevi, napolnjene z listjem, na skritih

liti, koščke sladkih jabolk, pomarančne lupine, kolesca korenja ali sirovega krompirja, nežne lističe vrtno solate ali zelja, izdolbeno krušno skorjo in podobno. Vsa ta živila bodo zvečer polna polžev, ki jih z lahkoto pobremo.

V obrambo proti polžem se ponekod obnese tudi neprekinjen pas apnenčevega prahu, živinske soli, mavca, žaganja ali smrekovih igel, katerega polži ne prekoračijo. Tudi na poljih uporabimo lahko te varovalne pase; samo morajo biti tu precej široki in jih moramo večkrat obnoviti, posebno po močnem deževju ali rosi.

Tudi nekatere rastline dobro služijo kot obramba proti polžem; posebno z belo gor-

prostorih — vse te predmete izbirajo polži za svoja skrivališča. Zatorej, ne pozabimo, postaviti v zelenjadne vrtove take umetne kotičke in jih dnevno preiskati!

Izvrstno past nudi navaden cvetlični lonec, ki ga na gornji strani preluknjamo in ga do višine teh lukenj zakopljemo v zemljo. V ta lonec nalijemo nekoliko starega piva, čigar duh privabi polže, ki so strastni alkoholiki; vso napravo pa pokrijemo s pokrovko. Na ta način smo prišli do tako zvanih vad, s katerimi v manjših vrtovih izvrstno uničujemo te škodljivce.

Zvečer položimo na pripravna mesta, ki jih moramo, če tla niso zadosti vlažna, prej po-

čico (*Sinapsis alba*), ki jo nasadimo okoli polj, dosežemo izvrstne uspehe. Druge rastline zopet, kakor fižol, solata, materina dušica, peteršilj, čebulja, zelje, majeron, meta itd. pa privabijo te požrešne živalce. Moramo jih torej saditi posamezno in jih večkrat na večer preiskati.

Včasih pomaga tudi, če na pripravna mesta, posebno na žive meje in ograje, ki so najčešča skrivališča slinarjev, posipljemo razjedljiva in vodo vpijoča sredstva, s katerimi prisilimo polže, da izločajo mnogo več slin in zato seveda kmalu poginejo. Naravno se na ta sredstva ne smemo preveč zanesti, posebno velja to za polže z

lupino, pri katerih ta obramba prav malo hasne; pri najmanjšem dotiku in dražljaju vsled teh snovi potegnejo živalce namreč svoja telesa v polznico. Ta jedka sredstva so: v prah stolčeno sveže gašeno apno in vsa gnojila, ki vsebujejo apnenec (čilski soliter, pepel, živinska sol, kainit).

Navedli nismo — in to radi strupenosti — nekaterih vad (arzenikovokisli baker in druge spojine z arzenikom), ki so sicer zelo učinkovite, toda tudi nevarne otrokom, psom in perutnini; pa tudi pri jedkih snoveh, omenjenih v prejšnjem odstavku, je treba precejšnje previdnosti. Ne smemo kaditi tobaka, kadar vršimo to delo, pa tudi ne segati med delom z golo roko po obrazu in očeh. Sočivje, ki pride v dotiko s temi snovmi, moramo pred uporabo natančno očistiti in oprati.

Poleg vseh teh bolj ali manj zanesljivih sredstev imamo pa na razpolago sredstvo, ki je veliko zanesljivejše, ki ga vedno prezremo in ki bi ga morali gojiti in varovati. To so različni naravni sovražniki polžev. Od teh omenimo najprvo krastače (krote), ki lahko, če jih je zadosti, popolnoma očistijo vrtove požrešnih polžev; zatorej prizanašajte tem koristnim in nedolžnim živalcam! Tudi belouške in slepci prav pridno pokončavajo polže.

Med pticami ljubijo polžjo pečenko najbolj gosi, ki jih kar našenimo na polja, ki so jih

napadli škodljivi slinarji. Kokoši pridejo v manjši meri v poštev, ker jim prvič ne moremo dopustiti, da bi razkopavale po vrtu, drugič se pa polžev prehitro preobjedo; tudi njihova jajca imajo baje po polžji hrani neprijeten okus. Pač pa so prašiči, ježi, krti in mala hrčica strastni uničevalci teh neprijetnih gostov.

K naravnim sovražnikom polžev prištevamo nadalje različne hrošče (brzec, krešič) z njihovimi ličinkami, ki urno pometejo med to vrtno svojadjo, in to vsled tega, ker se lahko vtihotapijo s svojimi majhnimi glavami in ozkim oprsjem v polznice. Tako se polži ne morejo ubraniti teh vsiljivih sovražnikov, tudi če se globoko skrijejo v svoja domovanja. Omeniti bi bilo črnega usnjara (Procrustes coriaceus), ki je dolg 30 do 40 mm in ima kakor usnje nagubane pokrovke (na sliki zgoraj levo), zelenkastega in zlatordečega moškata (Calosoma sycophanta), črnobleščee mrhobrbe (Silpha), požrešne kratkokrilke (Staphylinidae) (levo spodaj) in kresnico (Lampyris) in njeno ličinko (desno zgoraj).

Kot najbolj razširjenega teh koristnih varuhov polj in vrtov pa imenujmo še požrešnega zlatega krešiča (Carabus auratus) (desno spodaj), ki ne zametava celo velikega poljskega polža. Žal pa ima baš ta dobrotnik velikega sovražnika v svoji bojni zaveznici — krastači.

VID VSEVED:

PREROKUJTE SI SAMI SVOJO BODOČNOST!

Obstojajo mnogi načini prerokovanja bodočnosti. Večinoma so tako stari kot človeštvo samo. Tu hočemo čitatelje naučiti samo enega, ki jim bo v dolgih zimskih večerih gotovo v zabavo, namreč prerokovanja bodočnosti iz kart.

Karte so menda iznašli stari Egipčani več tisoč let pred Kristusom, in iz Egipta je tudi prišla skrivnostna znanost prerokovanja iz kart.

Kot je vsakomur znano, obstoja navadna igra iz 52 kart, ki so porazdeljene na štiri barve. Te imajo vsaka svoj poseben pomen: karo znači gmatno stran življenja, torej trgovske in službene zadeve, srce znači čuvstva, pik težave, neprilike in ovire, tref ali deteljica pa skoraj vedno denarne prilike.

Oglejmo si sedaj bliže, kaj značijo posamezne karte. Pomen karte je drugačen, če stoji karta po-

konci ali če je obrnjena. Ker so pa pri nas v rabi skoraj izključno karte z dvema glavama, je treba eno stran zaznamovati s svinčnikom ter tisto potem smatrati za spodnji del, da je tako mogoče vedeti, ali stoji karta pokonci ali narobe.

As.

Srce.

pokonci: Veselje, zadovoljstvo ali srečna sprememba. Ako je spremljan od figur: prireditve, pojedina, važen sprejem.
narobe: Hiša onega, ki bi rad zvedel svojo bodočnost, prisiljeno veselje, prazni upi.

Kralj.

pokonci: Svetlolas možki, bogat, dober, vljuden, radodaren.
narobe: Isti, toda skregan ali skop.

Kraljica.

pokonci: Svetlolasa ženska, odkrita, dobra, iskrena.

narobe: Ovira, zadržek ali rjavolasa ženska.

Dečko.

pokonci: Mlad moški zelo svetlih las. Če je poleg njega pik, je tujec.

narobe: Isti pomen, toda sosedna karta znači njegove misli.

Deset.

pokonci: Mesto, delo, služba sprašujočega.

narobe: Prijetno presenečenje. Včasih, če sosednje karte temu ustrezajo: dediščina.

Devet.

pokonci: Dober sporazum, darilo.

narobe: Neprilika, ovire.

Osem.

pokonci: Posrečena zadeva, uspeh. Gospodična s svetlimi lasmi.

narobe: Veliko veselje. Dekle kostanjevih las.

Sedem.

pokonci: Svetlolas otrok. Znači tudi misel najbližje karte.

narobe: Želja.

Karo.**As.**

pokonci: Bližnje pismo, važni papirji

narobe: Isti pomen.

Kralj.

pokonci: Svetlolas moški. Vojak. Znači ženitev, če mu sledi karo kraljica.

narobe: Zapreke, težkoče za ženitev ali trgovsko zadevo. Moški z dežele.

Kraljica.

pokonci: Ženska svetlih las, hudobna, škodljiva in nevarna.

narobe: Jezična ženska, z dežele ali iz majhnega kraja.

Dečko.

pokonci: Novice. Poslanec.

narobe: Služabnik, moški z dežele. Neprijetne novice, naznanjajoč zamudo.

Deset.

pokonci: Preselitev, potovanje. Tuja dežela, morje.

narobe: Zadržek pri načrtu. Sprememba.

Devet.

pokonci: Podjetje, možno uresničenje. Znači včasih v zvezi s sosednjimi kartami: ločitev.

narobe: Zamuda.

Osem.

pokonci: Podvzetje korakov v zadevi.

narobe: Isti pomen, samo v manj dobrem smislu. Razočaranje.

Sedem.

pokonci: Pogovor. Dobra novica.

narobe: Rojstvo. Prepri. Nasprotje.

Pik.**As.**

pokonci: Trgovski papirji. Pravda.

narobe: Nosečnost, zapuščenje ali majhna neprilika.

Kralj.

pokonci: Višji uradnik, sodnik, doktor, profesor, advokat itd.

narobe: Hudoben moški. Zasedovanje.

Kraljica.

pokonci: Temnolasa ženska. Vdova.

narobe: Vdova, ki bi se rada spet poročila. Sitnosti v trgovskih zadevah ali pri ženitvi.

Dečko.

pokonci: Mlad moški zelo temnih kostanjevih las. Poslanec.

narobe: Izdajalec. Težave. Izdajstvo v ljubezni.

Deset.

pokonci: Previdnost. Neprilike. Ljubosumnost. Solze.

narobe: Večer. Izguba.

Devet.

pokonci: Žalovanje. Ovire. Duhovnik.

narobe: Zapustitev. Zamuda.

Osem.

pokonci: Slabe novice. Žalost. Bolezen.

narobe: Isto značenje.

Sedem.

pokonci: Nemir, toda brez neprijetnih posledic.

narobe: Prijateljstvo. Neodločnost.

Tref.**As.**

pokonci: Denar, dobiček, bogastvo, prospeva-joče denarne zadeve.

narobe: Ljubezen, darilo.

Kralj.

pokonci: Naklonjen, prijazen rjav moški.

narobe: Moški kostanjevih las. Prileten sorodnik.

Kraljica.

pokonci: Rjava ženska.

narobe: Nestanovitna ženska.

Dečko.

pokonci: Mlad rjav moški. Zaljubljenec.

narobe: Mlad moški kostanjevih las. Mlad, protivni ali trpeč moški.

Deset.

pokonci: Dobiček, bogastvo, denar, srečna hiša.

narobe: Ljubezen, bogastvo.

Devet.

pokonci: Denar.

narobe: Darilo.

Osem.

pokonci: Rjavo dekle.

narobe: Isti pomen.

Sedem.

pokonci: Rjav otrok.

narobe: Neprilike, nemir, skrb.

Glavna pravila.

Jasno je, da gornji pomeni ne zadostujejo, da bi bilo mogoče sestaviti iz njih kakšno prerokovanje. Samo v zvezi s sosednjimi kartami in v njih skupnem pomenu je možno gledati v bodočnost. Treba je pa mnogo previdnosti, jasnih misli in vaje, da prideš do uspeha. Samo ob sebi se razume, da ne doseješ do nobenega razumljivega in pametnega sklepa, če jemlješ posamič pomen ene karte za drugo. Treba je torej študirati skupnost cele igre, gledati na zvezo pomena zaporednih kart, in iz teh znakov je mogoče onemu, ki je za to nadarjen, prav jasno gledati v bodočnost.

Tako znači na primer pikova devetica na desni figure: žalovanje za osebo, ki jo znači karta. Pikov as med desetico in pikovim kraljem znači ječo ali izgubljeno pravdo, kajti pik pomeni vedno nekaj slabega, as znači pravdo, desetka neprilike, pikov kralj pa je zastopnik zakona.

Cela vrsta src je predznak za ženitev, vrsta pikov pa pomeni ločitev ali ločitev zakona. Zapomniti si je treba, da so piki sploh na zelo slabem glasu. Čim manj jih je v igri, tem bolje je.

Dr. IGOR VIDIC:

PRVI VSESOKOLSKI ZLET SOKOLA KRALJEVINE JUGOSLAVIJE.

Od Kosova do Beograda,
odtod v daljave, širine
ena drži naporna pot,
ena drži triumfalna pot,
ena drži sokolska pot:
Zmaga! —

(E. Gangl.)

Vsesokolski zleti so važni trenutki v zgodovini slovanskega sokolskega življenja. Sijaj in žar teh slovanskih praznikov osvetljuje noč vsakdanjosti, užiga kresove neugasle slovanske zavesti, ponosa in bratstva.

Ogromno, skoro nadčloveško delo leži v temeljih teh velikih manifestacij, ogromne žrtve edino lahko vstvarijo take solnčne dni iz téme noči, tako zlato pomlad iz mrtve zime. Za to so potrebni dnevi, polni mrzličnega dela, noči brez miru in spanja. Samo jeklena sokolska volja, samo čut dolžnosti, ki je last vseh pravih Sokolov, lahko žrtvuje osebnost poedinca za čast in procvit celine, slovanske zajednice. Samo jasno sokolsko srce lahko žrtvuje radostno in z nasmehom poslednjo moč mišic, poslednjo misel duha. In ves ta tihi nevidni napor se strne v veličastno sliko, v zmago slovanske tvornosti, v venec, spleten iz tisočbarvnih rož slovanskih naro-

Karov as znači skoraj vedno pismo ali novice, a odkod je treba pismo ali novice pričakovati, Vam povedo sosedne karte.

Štirje narobe asi pomenijo vedno prav neprijetno presenečenje, med tem ko so trije znak slabega obnašanja. Dva narobe asa pomenita: varujte se svojih sovražnikov.

Trije pokončni dečki: prepir. Samo dva značita nemir.

Štiri pokončne devetice: prijetno presenečenje. Če so narobe, bo presenečenje neprijetno.

Štiri pokončne osmice so znak spremembe v denarnem položaju, tri pa značijo slabo ženitev.

Dajte onemu, ki mu hočete prerokovati, karte dvigniti. Potem naj jih potegne trinajst do sedemnajst iz igre, ki jih položite na narobe stran v polkrogu predse na mizo ter zaporedoma obračate. Igra se čita od prve karte naprej. Pri čitanju vzemi po pet kart skupaj!

Kadar je spraševalec karte dvignil, ne pozabite nikoli pogledati zadnjo dvignjeno karto, kajti njen pomen skoraj vedno odgovarja osebnosti onega, ki mu prerokujete. Ta karta Vas bo torej splošno vodila v igri.

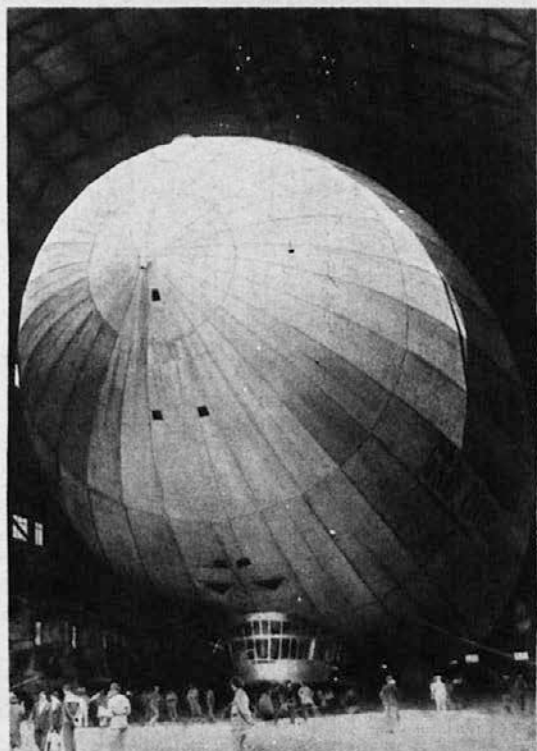
Želim Vam vso srečo in mnogo zabave in uspeha pri poskusih!

dov, da se bratstvo slovanskih plemen kakor krvavi slap nageljnov razlije v solnčni sokolski svet! —

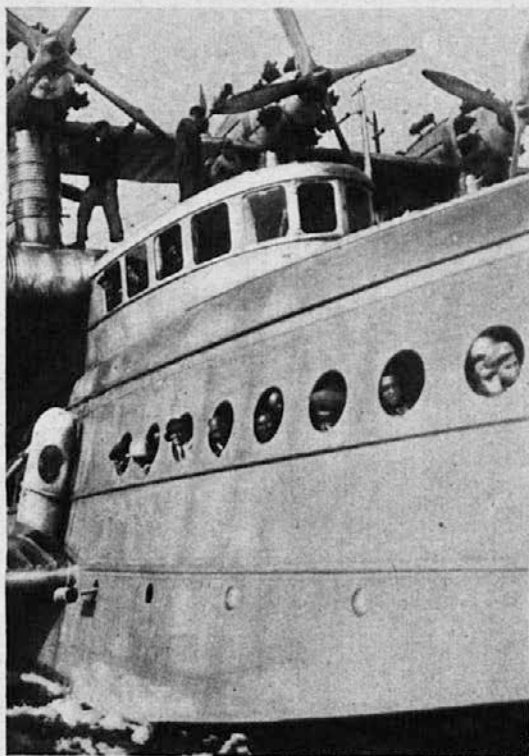
Mesec junij, mesec poletnih rož, je bil določen, da postane «Velika noč» slovanske volje in moči. Ze leto dni poprej se je počelo s pripravami za te velike dni. Poseben odbor, podeljen v 14 odsekov, je začel in dovršil to ogromno delo. Nad 60 sej, ki so trajale pozno v noč, je bilo potrebnih, da se je v vseh malenkostih izgradil spored sokolskih praznikov, nebroj sestankov in dogovorov pa je ustanovilo vse potrebne vezi. Zakaj Sokolstvo je v teh slavnostnih dneh sprejemalo v goste tudi zastopnike prijateljskih vlad in prestolnic, predstavljalo torej v neki meri narod tudi pred inozemstvom. Radi tega je bilo potrebno mnogo dogovorov tudi s kraljevsko vlado, ki je, polna razumevanja, prožila svojo vsestransko pomoč.

Ze v mesecu maju je priklopelo delo do viška. Dan in noč so v zletni pisarni ropotali pisalni stroji, brneli telefoni. V sredini mesta pa je kakor pričarana zrasla v solnčni dan ogromna stavba velikanskih dimenzij — zletišče. V razsežnem, praznem prostoru med Aleksandrovo, Ratarsko in Grobljansko ulico so vstvarile pridne roke mnogih stotin delavcev po načrtu br. arh. Korunovića junaško baj-

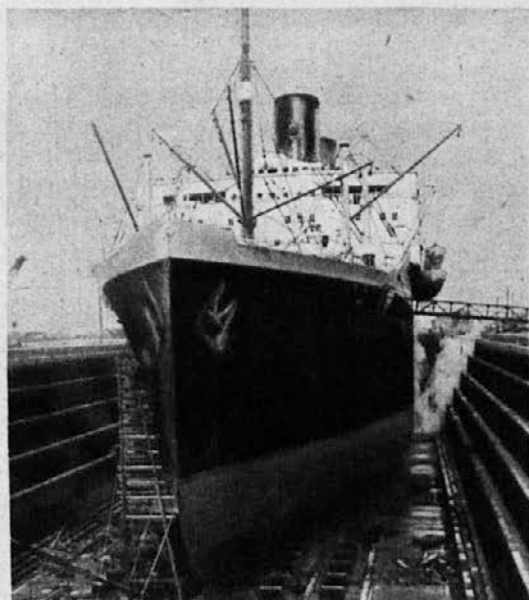
Zrakoplov «Graf Zeppelin» počiva v hangarju.

Hidroplan-velikan s 169 potniki.

Levo: Miss Francija 1930. — Desno: V Havru so popravili ponesrečeni francoski orjaški brzoparnik «Ile de France», s katerim se stotine naših izseljencev vozijo v Ameriko.

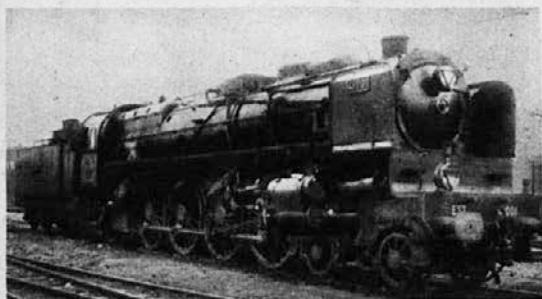
Gornje in sledeče posnetke nam je blagohotno posodila ugledna ljubljanska drogerija „Gregorič“.

Znani tekmovalac kolesar Leducq se je ponesrečil v Alpah.

Slavni indijski politik in vodja upora Gandhi s svojimi učenci.

Najmočnejša lokomotiva Evrope.

Pustni terek v Nici, znamenitem francoskem letovišču.

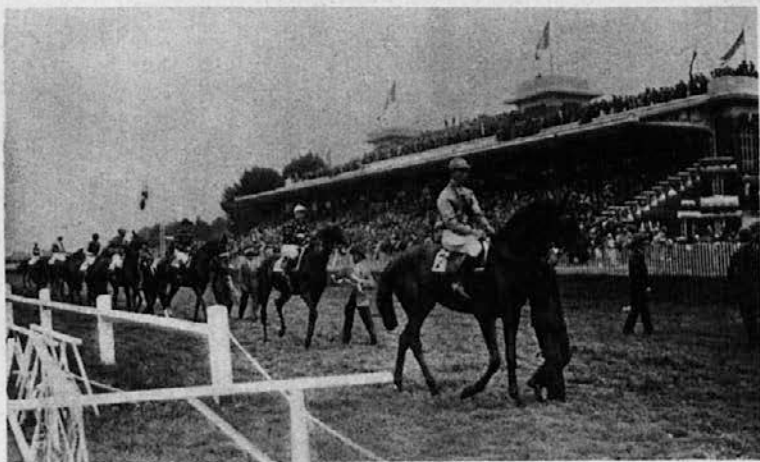
Težka operacija: spreten zobni zdravnik plombira levo zobe.

Slavnost ob petstoletnici De-
vice Orleanske v Reimsu na
Francoskem.

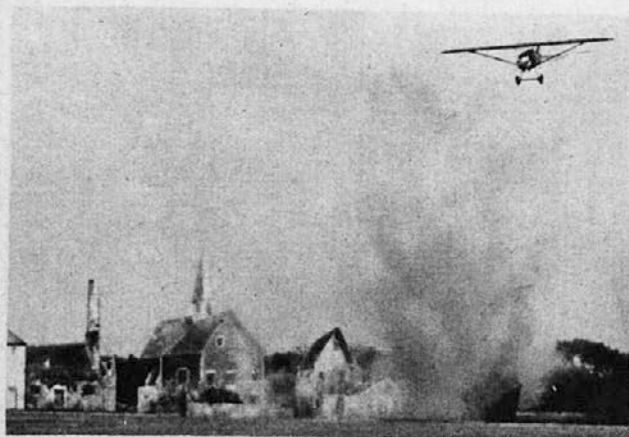
Prizor z bikoborb v Sevilli,
ki jim prisostvuje 20.000 gle-
dalcev.

Pred dirko v francoskem
kopališču Deauvilleu.

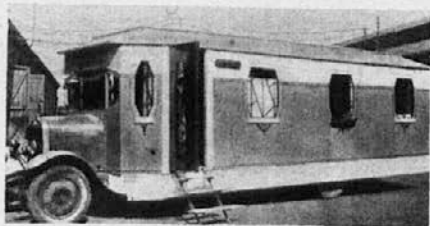
Eno največjih vojaških pokopališč sveta pri Douaumontu v Franciji. Sredi grobov velikanski svetilnik, ki je viden prav v Anglijo.

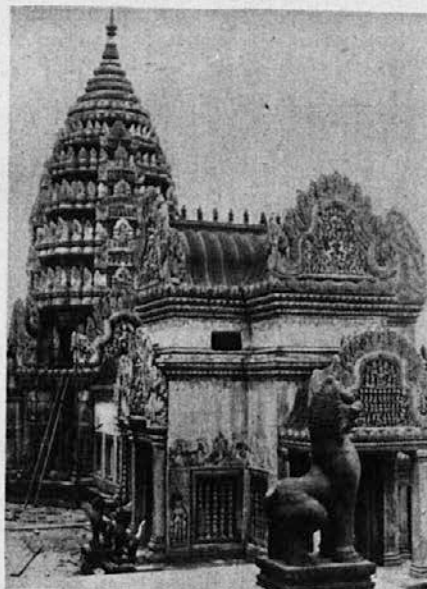
Napad vojaškega aeroplana na umetno vas.

Tekma šivilj v Parizu. Katera bo najurnejša?

Avtobus Tulužana Fourniera: voz ima moderno kuhinjo, jedilnico, sprejemno radio-postajo in spalnico.

Angorsko svetišče na kolonialni razstavi v Vincennesu.

no polje slovanske moči, slovanskega zdravja. Nad 200 železniških voz je prevozilo ogromne količine lesa, tramov in desk. V dolgih vrstah pa so dovažali cestni vozovi zemljo, pesek in mivko za ureditev ploskve za telovadce. Uslužbenci električne centrale in radiopostaje so nameščali kable in megafone, uvedla se je električna razsvetljava in permanentna straža požarne brambe. Ko pa je bilo delo dokončano, so zaplapolale na visokih tribunah zastave vseh slovanskih narodov v divni slogi, naglašajoč svetu notranjo, nezlomljivo silo in moč slovanskega bratstva.

Tudi maj je minil, solnce je postajalo vse bolj žareče, beograjske ulice so se odele v svečano obteko. Na vsaki hiši, v vsaki trgovini so se pojavile zastave in zletski lepaki, skrbni gospodarji so bežili in snažili hiše, gostilničarji delali priprave, mesto je pričakovalo svojih gostov.

In prišli so! — Prišli so iz vseh mest in vasi, iz vseh kotov in dolin, iz lok in dobrav, gozdov in višin. Prišli so v narodni nošnji, v sokolskem kroju, v meščanski obleki. Prišli so delavci in bankirji, kmetje in ministri, dijaki in znanstveniki. Iz vseh predelov sveta, kjer se glasi in prepeva sladka pesem slovanske govornice, so vrele, hitele pisane, nepregledne trume isto pot: Na zlet! V Beograd!

Naprej, dijaštvo! V početku junija je oživel beograjski kolodvor. In peronu so se sestajali člani železniškega, stanovanjskega, prehrambnega in redarskega odseka, na širokem trgu pred kolodvorom pa so pričakovale tisočglave množice prebivalstva prve glasnike sokolskih slavnosti — srednješolsko omladino, ki je prihajala ves dan 6. junija v svojo prestolico iz vseh pokrajin naše države. Enajst posebnih in nebroj rednih vlakov je pripeljalo nad 10.000 mladih, ponosnih borcev, ki so došli na sokolski zlet, da glasno manifestirajo svojo ljubezen in pripadnost do velike in lepe sokolske ideje.

Dne 7. junija se je pričelo delo na zletišču — lahkoatletske tekme, katerih se je udeležilo 616 dijakov in 260 dijakinj. V lepem in vzornem redu so nastopali mladi borci ter pokazali poleg telovadne izvežbanosti svoj globoko razviti čut za red in disciplino. Popoldne so se vršile skušnje, zvečer pa v Vrečenskem gledališču in v veliki dvorani Sokola I akademije s pestrim in izbranim sporedom.

Krasno je bilo solnčno jutro 8. junija. Po beograjskih ulicah so se premikali dolgi sprevodi posameznih šol proti zbirališču, trgu pri «Slaviji». Točno ob polenajstih predpoldne je krenil sprevod po beograjskih ulicah do Kale-Megdana, broječ nad 13.000 mladih, navdušenih src. Burno pozdravljeni so stopali osmerostopi šolske mladine pod vodstvom svojih profesorjev med gostimi vrstami občinstva, spremljani od številnih godb.

Na popoldanski javni večbi so se vrstili po pozdravu ministra za prosveto, ki so ga megafoni zvočno prenašali po vsem zletišču, odlični nastopi dijakov in dijakinj višjih in nižjih razredov z vzor-

nimi točkami mešane učiteljske šole iz Skoplja in ruske ženske gimnazije. Nad 3500 telovadcev je napolnilo prostrano ploskev telovadišča. Polne tribune so z burnim ploskom pozdravljale omladinske čete. Zvečer pa so beograjska gledališča priredila svečane predstave za svoje mlade goste.

Drugega dne so zapuščali Beograd in življenje in smeh na ulicah sta utihnili. V zletski pisarni pa je hrumelo vse huje in žarnice so gorele kesno v noč. Bližali so se drugi predzletni dnevi — nastop naše junaške vojske.

V nedeljo 15. junija je nastopila v okviru sokolskega zleta tudi vojska s tekami dopoldne in javnim nastopom popoldne. Zastopane so bile vse vrste orožja, ki so z vzornim nastopom in s sijajno izvedbo vseh točk dokazale, kako se smotreno in premišljeno tudi v telovadni vzgoji naše vojske uporablja Tyršev sokolski sistem.

Zopet je zletišče ostalo prazno — a ne za dolgo. Že sredi junija so dospeli v Beograd tekmovalci naše in češke mednarodne vrste; mnogo tehničnih in upravnih delavcev se je za stalno naselilo v Beogradu. Hoteli so se polniti, privatna stanovanja tudi.

Kakor oznanja zlato jutranje solnce lahna roz-nata zarja, ki odeva vrhove gorá v rdeč kraljevski plašč — tako je oznanjala sokolske solnčne dni zarja naših najmlajših — naše sokolske dece, našega naraščaja!

V številnih transportih so prihajali sokoliči in mlade sokolice že 19. in 20. junija. Prihodnji dan so se pričele na zletišču tekme naraščaja s sijajno in do sedaj še nevideno udeležbo. Več stotin naših mladih Sokolov je v plemeniti bratski tekmi pokazalo moč in vzdržnost slovanskih plemen. Na naraščajske tekme so prispeli že prvi dragi gosti, naraščaj iz bratske Češkoslovaške s svojimi vodniki.

Pri Savinački cerkvi pa se je te dni otvoril veselični prostor, na katerem so paviljoni bili zgrajeni po slogu narodnih stavb iz vseh krajev domovine. Tu si videl gorenjski kozolec poleg šumadijske selске hišice, rusko stavbo poleg užičke kočice, verande, gledališče, godbeni paviljon itd. Veselični prostor je nudil skozi 14 dni gostom in domačinom mnogo slovanske neprisiljene zabave.

Večer 21. junija so izpolnile razen omenjenih še slavnostne predstave obeh gledališč in krasno uspela akademija naraščaja v dvorani Sokola I.

V nedeljo 22. junija pa so zažarele beograjske ulice in ceste v rdečilu rdečih sokolskih erajc. Deca beograjske in obližnjih sokolskih žup (zbog napore vožnje je iz ostalih žup nastopil samo naraščaj) je v dolgih redih obrobjala pločnike glavnih ulic, kjer je korakal sprevod preko 8000 naraščajnikov in naraščajnic v osmerostopih skozi gosti špalir navdušenih gledalcev. Mladi in ponosni so korakali strumno in vzgledno, v njih mladih in sijajnih očeh pa so se bliskale solze sreče in radosti.

Na trgu pred gledališčem in spomenikom Kneza Mihajla so pozdravili našo mladino predsednik beograjske občine in prvi podstarosta br. E. Gangl.

Popoldne se je napolnil ogromni prostor zletišča z radovednim občinstvom. Javnemu nastopu so prisostvovali Nj. Vel. kralj Aleksander, kraljica Marija in prestolonaslednik Peter, starosta Sokolov. V vzornih nastopih so pokazali najmlajši pripadniki velike sokolske ideje svoje znanje. Izmed točk so navdušili nastopi češkega naraščaja in naraščajnikov župe Rijeka s puškami.

Naslednji dan pa, ko so čete naraščaja v prepolnih, dolgih vlakih zapuščale Beograd, so na zletišču pričele tekme slovanskih najboljših telovadcev za slovansko prvenstvo. Vežbe so bile iste kakor za mednarodno tekmo v Luxemburgu; prvega dne so tekmovali v prostih vežbah in na orodju, drugega pa v lahki atletiki. Obenem se je vršila tudi tekma za prvenstvo našega Sokolstva. Tekme so uspeli odlično in bile dovršene v najlepšem redu. Prvenstvo so si priborili bratje Löffler (Čeh), Primožič (Jugoslovan) in Gajdeš (Čeh), pri tekmi članic pa sestre Lorencova, Dėkanova in Jarouškova (Čehinje). Jugoslovensko prvenstvo so si priborili bratje Primožič (zmagalec v Luxemburgu in svetovni prvak), nepozabni Malej ter Štukelj, od članic pa sestre Kovačeva, Križmaničeva in Martinova.

Beograjska radio-postaja, ki je zvesto in pazljivo dajala vsa obvestila za javnost, pa je ta dan v počastitev zleta prenašala v inozemstvo posebne koncertne plošče.

V naslednjih dneh so se nadaljevale tekme članstva v vseh panogah orodne telovadbe in lahke atletike. Uspehi so pokazali dobro pripravljenost in vestno izvežbanost.

26. junij 1930!

Zopet je oživel beograjski kolodvor. 482 transportov je bruhalo tisoče in tisoče članstva in gostov na beograjski peron, kjer so člani raznih odsekov zletskega odbora imeli posla čez glavo, da so izvedli in pripeljali vsakega v njegov določeni stan. Tudi ladje so prinašale po mogočni Donavi nbroj gostov in Sokolov. Dan in noč sta postala enaka, živa, delavna, radostna. Začeli so se glavni dnevi zleta!

Ob glavnih dneh zleta pa se je vršila tudi konjska dirka Dunavskega Kola Jahačev kot «sokolski dan» in zlet češkoslovaških, poljskih in rumunskih aviatikov na povabilo našega Aero-kluba.

Dne 27. junija so se že rano zjutraj začele skušnje za popoldanski nastop. Točno ob 4. uri je vstopil v ložo Nj. Vel. kralj s kraljico in prestolonaslednikom v spremstvu prvega podstaroste brata Gangla in predsednika zletnega odbora br. Paunkoviča, pozdravljen s sviranjem himne in nepopisnim navdušenjem množice, ki je napolnila prostor do zadnjega kotička.

Ni se še poleglo navdušenje naroda in že nastopajo dolge kolone članstva, spremljevane z zvokom orkestra 100 godbenikov — zletske godbe — v godbenem paviljonu nasproti kraljeve lože. Mega-

foni raznašajo rezko komando načelnika — iz tisoč in tisoč grl odjekne gromki pozdrav: «Zdravo!» Člani vežbajo težke zletske vaje strumno in polni požrtvovanja. Ne manj članice, katerih vzorni nastop je zadivil. Vrsté se pestri nastopi poljskih Sokolic, ruskih Sokolov (vežbe s kopji), Lužiških Srbov in inženjerske vojaške šole iz Maribora.

Večer so izpolnile razne prireditve v gledališčih in na veselilnem prostoru, sokolske akademije in «Večer na Savi» z godbo, petjem, ognjemetom in vožnjo na bajno osvetljenih čolnih in ladjah, ki so plule po vodah Donave in Save. V parku na Kale-Megdanu pa so združeni beograjski pevski zbori priredili krasno uspel koncert.

Vidov dan!

Jutranje solnce je pozlatilo vzhličeni, okrašeni Beograd. Velika vsakoletna vojaška parada je dobila s sodelovanjem sokolskih armad še poseben sijaj. Med peštrim špalirjem naroda, Sokolov in vojske je jezdil kralj v Saborno cerkev, spremljan od burnih klicev radostne množice. Popoldne pa so valovi občinstva skoro prekrili zletišče. Od druge pa vse do četrte ure popoldne so se valile reke občinstva proti štirim velikim vhodom ogromnega prostora, katerega so v pičli uri napolnile do najvišjih sedežev. A še vedno so prihajale nove trume naroda. Točno, kakor vedno, je zadonela himna, ko sta kralj in kraljica vstopila v svojo ložo. Bližnje lože so se napolnile s člani vlade, diplomatskimi zastopniki tujih držav ter z najodličnejšo beograjsko publiko. Med zvoki sokolske godbe se je napolnila ploskev telovadišča z nedoglednimi kolonami članstva. V smeri proti kraljevi loži pa se je razvrstil gozd sokolskih praporjev. Z jasnim in zvočnim glasom, ki so ga prenašali megafoni okoli godbenega paviljona, je pozdravil nato Nj. Vel. kralj Aleksander I. zbrano Sokolstvo ter mu izročil v znak svoje vladarske pažnje krasno izdelan prapor. Prapor je iz težke svile, na eni strani v državnih barvah z napisom «Aleksandar I. — Jugoslovenskom Sokolstvu» in sokolom-ptičem na sredini, druga stran pa je rdeča in ima državni grb in napis: «Otačbini — Zdravo!».

Iz kraljeve roke sta sprejela prapor brata Gangl in Paunković ter ga v spremstvu članov Saveza ponela na zletišče, na mal oder, kjer so zastopniki pravoslavne, katoliške in muslimanske vere izvršili obred posvete.

V lepem govoru se je zahvalil br. Gangl Nj. Vel. kralju za dragoceni dar. Prapor, ki ga je sedaj sprejel v varstvo savezni praporščak br. ing. Radulović, so pozdravili še načelnik dr. Murnik, češki domobranski minister Viškovski, namestnik staroste češkoslovaškega Sokolstva br. Mášek, starosta poljskega Sokolstva grof Zamojski, staroste ruskega in lužiškega Sokolstva brata dr. Vergun in Šajba ter predsednik cetinjske občine br. Mi-lošević.

V vzornem redu so sledile nato vežbe članov in članic čeških Sokolov, ki so izvedli divni narodni

ples «Besedo». Pri koncu te krasno uspele točke so zapustili zletišče krilati glasniki slovenske sokolske sloge — 680 golobov je poneslo v bratsko češko zemljo zletski pozdrav! — Po lepih nastopih poljskih Sokolov in rumunskih gimnazistov so nastopili s krasnimi vajami naši mornarji in gojenci pomorske akademije. Štafetni tek ter vežba vojakov s puškami so zaključile uspeli spored.

Zadnji dan!

Krasen in sijajen se je rodil 29. junij. Zopet so zardele beograjske ulice v rdečem sijaju sokolskih krojev, zopet so zvoki neštevilnih godb pretresli ozračje. Razvrstil se je ogromen sprevod sokolskega članstva. Sprevod, v katerem je stopalo okoli dvajset tisoč udeležencev, je otvorilo osem troben-tačev-fanfaristov na belih konjih in 24 jezdecev-sokolov. Za njimi je korakal načelnik Saveza, za njim tehnični odbor, savezni prapor Nj. Vel. kralja ter starešinstvo Saveza «Slovensko Sokolstvo». Za tem pa v dolgih, nepreglednih vrstah gosti: Rumuni, Lužiški Srbi, Sokoli iz Amerike (okoli 200), češkoslovaški Sokoli in Sokolice (okoli 6000), Poljaki, Rusi, a za njimi, pod vodstvom namestnika br. Vojinovića, naši Sokoli in Sokolice po župah. V sprevodu so nosili 143 praporov, sviralo pa je 38 godb. Za sokolskim članstvom so korakale številne selske čete v pestrih narodnih nošnjah, kole-

sarji-sokoli in končno konjenica. Na Aleksandrovi cesti so defilirale sokolske armade pred Nj. Vel. kraljem, kraljico in prestolonaslednikom. Skoro dve uri je trajal mimohod ogromnega sprevoda. Beograd pa je klical in pozdravljal.

Pri popoldanskem nastopu so telovadili starejši Sokoli s palicami, selske čete, ki so na kraljevo željo ponovile svoj izvrstni nastop, vojska in mornarica, članstvo češkoslovaških Sokolov, ameriški Sokoli ter rumunska in češka vojska. Vežbe naše konjenice so zaključile zadnji javni nastop.

V zletnih dneih se je otvorila v Beogradu krasno uspela sokolska razstava, polna bogatih in divnih spominov slavne in nepozabne sokolske prošlosti.

Dne 30. junija po so sokolske množice zapuščale prestolico, polne lepih spominov, divnih doživetij. Zadnji zvoki sokolskih koračnic so umirali v hrupu vsakdanjosti...

Sokoli so se povrnili v svoje domove, ojačeni in oplemeniteni v veri, nadi in ljubavi sokolske ideje, polni navdušene delavnosti v zmislu vzvišenih idealov neumrljivega Tyrša.

Sokolska delavnost je tiha in skromna; ne sili rada kričeče na dan. Le ob posvečenih trenutkih sokolskih zletov, ko zagoré kresovi slovanske vzajemnosti do nebà, se pokaže sokolsko delo v vsej svoji krasoti, v vsej svoji veličini, kateri je temelj in cilj: Napredek!

GOJITEV CVETLIC.

(NEKAJ NASVETOV NAŠIM PRATIKARJEM.)

1.) Pred presajanjem čisto operi stare cvetlične lonce zunaj in znotraj, nove pa namakaj v vodi vsaj 24 ur prej. Največkrat imajo lonci premajhne luknje, zato jih pri tej priliki povečaj.

2.) Rastline s tankimi koreninami, n. pr. begonje, acaleje, posadi v lahko zemljo; s srednje debelimi n. pr. pelargonije, fuksije, posadi v srednje težko; z debelimi in mesnatimi koreninami, n. pr. palme, čebulnice, pa posadi v težko zemljo.

Pri posajanju postavi na luknjo v lončku košček črepinje in nekoliko drobnih kamenčkov zaradi odtoka vode. Ne napolni pa lončkov z zemljo do vrha, ampak do 2 cm pod robom, da ob zalivanju ne uhaja voda čez.

3.) Zalivaj proli večeru s postano, na solncu ogreto vodo. Ako take nimaš, prilij mrzli vodi nekoliko vroče. Zalij le toliko, da napolniš vrhno praznino od 2 cm v lončku. Ob veliki vročini zalivaj tudi zjutraj.

4.) Operi večkrat raz listje prah, ki je največji škodljivce sobnim rastlinam.

5.) Ne trpi vode v lončnih podstavkih, ki se nateče vsled preoblega zalivanja, ker se zemlja skisa. Četrť ure po zalivanju izprazni vodo iz podstavkov. Ne zalivaj, kadar je v loncih zemlja še dovolj vlažna, ampak po potrebi.

6.) Pogosto prerahljaj zemeljsko skorjo, ki se dela na površju.

7.) Lončke s cvetlicami, zlasti na južnih legah, postavi v zabožke, da se korenine ne spežejo in ne poginejo. Praznine v zabožkih med lončki napolni s šoto. Tudi pod lončke položi primerno plast šote, da posrka odvišno vodo, ki teče iz lončkov ob zalivanju, da ne curlja po zidu in na ulico ter da jo vsled kapilarnosti polagoma spet oddaja zemlji v lončkih.

8.) Cvetlice večkrat presadi, ne poslužuj se pa prevelikih lončkov. Z gnojenjem jako pospešiš rast in cvet. Gnoji pa le vsakih 8 do 14 dni, ker je prepogosto gnojenje škodljivo. Ako gnojiš z gnojnic, je vzemi en del na pet delov vode; če te nimaš, raztopi 2 g vrtnega umetnega gnojila v enem litru vode. Močnejša raztopina uduši korenine. Pravkar presajenim in bolnim cvetlicam je pa gnojenje škodljivo.

9.) Cvetlice — prijateljice solnca — postavi na južna okna, druge na vzhodna in zahodna, senčne pa na severna.

10.) Česar ne veš, vprašaj pri podružnici «Sadjarskega in vrtnarskega društva» v Ljubljani ali poklicne vrtnarje, ki te drage volje poučijo.

ŽELITE LI TAKO URO

ki vse življenje kaže točen čas in Vam ob enem služi za okras, tedaj si jo izberite iz velikega vsakoletnega kataloga, ki ga dobite

popolnoma brezplačno če ga zahtevate od svetovnoznane, že nad 33 let obstoječe urarske strokovnjaške tvrdke H. Suttner v Ljubljani št. 627.

Zaradi njene brezpogojne zanesljivosti in točnosti nosijo radi celo urarji sami pravo Suttnerjevo uro z znamko „IKO“ ali „OMIKO“ iz Suttnerjeve tvornice ur v Švici.

Iz lepega Suttnerjevega kataloga, ki ima poleg ostalega še brez števila zanimivih slik najmodernejših in iz najfinejšega materiala napravljenih

ur za dame in gospode, veržic, prstanov, uhanov, ur na nihalo, zidnih in kuhinjskih ur ter zlatih in srebrnih daril itd.,

razvidite ob enem, kako morete z majhnim trudom priti

zastonj do dragocenih daril, cene pa, ki so navedene v katalogu, Vam nedvomno dokazujejo, da ne morete kupiti

nikjer tako ceno, a vendar dobro

kakor prav pri

svetovni razpošiljalnici ur

H. SUTTNER v Ljubljani št. 627.

Že za **44,-** dinarjev dobite pravo **švicarsko Anker-Remontoir** zepno uro št. 120, a samo Din **58,-** stane prava **švicarska Remontoir-Roskopf** ura št. 121 s la kolesjem, svetečimi številkami in kazalci iz radija.

Samo Din 94,-

plačate za **Anker uro** št. 122 z Roskopf-kolesjem, kazalom za sekunde, svetečo številnico in kazalci. Okrov je iz kovine in ponikljan, lepo izdelan in graviran.

Ploščnata Anker-Remontoir ura št. 507 z jako finim „IKO“ kolesjem, 15 rubinov, na sekundo točna, v okrovu iz pravega niklja, jako lepa, s petletnim jamstvom Vas stane samo Din **248,-**.

Za samo

Din

98,-

dobite **zapestno uro** št. 3720 z jermenčkom iz kože, jako dobrim kolesjem in dobre kakovosti.

Prava zapestna ura „AXO“ iz finega srebra v najmodernejši izvedbi Din **218,-**, iz 14 karat. zlata **420 Din.**

Prava **Anker budilka** št. 125 s solidnim kolesjem, točno regulirana, s ponikljanim okrovom, 16 cm visoka samo Din **49,-**.

Poljubna budilka št. 8505 samo Din **64,-**. Enaka s svetečimi številkami in kazalci Din **84,-**.

Pošilja se po povzetju ali proti vnaprejšnjemu plačilu. Jamči 3-10 let.

KOTIČEK ZA MLADE BRAVCE.

GUSTAV STRNIŠA:

HROŠČI.

Na visokem kostanju v zelenem gaju je živel številna družina rjavih hroščev.

Med njimi sta bila dva najbolj pridna, in sicer drobna samica, ki je imela na desnem krilcu ozko belo liso, zaradi katere so ji vsi rekli belka, in pa hrošč, ki mu je manjkala leva tipalka. Zgubil jo je v junaškem boju z divjam rogačem, ki ga je napadel kar na lepem in mu odščipnil tipalko s svojimi strašnimi kleščami.

Belka in ta invalid sta bila zjutraj prva pokonci. Zvečer sta odšla zadnja počivat.

Drugi hrošči so zlasti zjutraj radi lenarili. V gaju je ležala običajno megla. Zeblo jih je. V okrilju zelenih listov je bilo mnogo prijetneje in topleje. Kakor pod majhne, žive utice so se stiskali pod liste in zadovoljno počivali.

Nekega dne sta odletela belka in invalid posebno daleč.

Dospela sta do visoko zidane hiše.

Za hišo je bil vrt. Na vrtu je stala hruška. Njene veje so segale skoro do okna hiše.

Na široki veji sta hrošča obstala in se zarla skozi odprto okno.

V prostrani sobi sta zagledala mnogo dekčkov in deklic. Na eni strani so sedeli po klopih dečki, a na drugi deklice.

Po sobi je pa hodil mlad gospod in kazal otrokom na črno tablo ter jih učil.

Hrošča pač nista vedela, da je ta hiša šola. Radovedna sta ždela na veji in poslušala.

Učitelj je glasno govoril. Vse sta lahko slišala.

Ko je prenehal, je stopil k odprtemu oknu. Zagledal ju je in se smehljaje okrenil:

«Otroci! Da ne pozabim! Jutri zjutraj morate vstati že pred solničnim vzhodom!

Pravil sem vam že, da živi rjavi hrošč do petdeset dni.

Med tem časom zleze samica tri- do štirikrat v zemljo, kjer zleže okoli osemdeset jajčec. Iz teh jajčec zlezejo kasneje ličinke, ki izpodjedajo rastlinam korenine in delajo veliko škodo.

Torej je treba rjave hrošče zatirati in pobijati!

Jutri zarana se snidemo pred šolo. V log pojdemo, da potresemo drevesa in uničimo te lenuhe, ki zjutraj tako radi počivajo!»

Učitelj je umolknil. Učenci so to novico veselo pozdravili.

Belka in invalid sta čepela vsled strahu vsa trda na veji. Belka bi bila kmalu padla na tla. Na srečo se je ujela z nožico na droben list. Če bi bila padla, bi bilo po njej, kajti tik pod njo se je pasla koklja in iskala hrane.

«Urno pojdiva povedat svojim dragim!» je zabrundal invalid. Že sta hitela proti domačemu kostanju.

«Zjutraj moramo vstati že o mraku!» so sklenili hrošči.

«A kdo nas pokliče?» je vprašal invalid.

«Jaz vas pokličem, rad vas pokličem!» se je oglasil vetre, ki je baš pihljaj mimo.

Nekoliko pomirjeni so zaspali.

Na vse zgodaj je šepetal vetre:

«Vstanite! Vstanite! Meglica se dviga! Kmalu pride zlato solnčece!»

Invalid in belka sta takoj skočila kvišku.

Nekaj časa sta dramila bratce in sestrice, ki se niso brigali za šepetajoče besede vetrea. Raje so lenarili.

V daljavi sta začula črvljanje dece.

Slutila sta, da je zadnji čas. Že sta zletela kvišku.

Hitela sta dalje in dalje venkaj iz loga v globoko, mračno hosto.

«Kako sta neumna! Nič se nam ne bo zgodilo!» so se tolažili hrošči.

Njih drevo je bilo res med zadnjimi. Zato so mislili, da otrok ne bo k njim, saj je že solnce kukalo izza hriba.

«Otroci! Hitite! Tu je še polno drevo hroščev!» so začuli tedaj krepki glas učitelja.

Naslednji hip je hrošče nekaj streslo. Nejevoljni so hoteli zabrenčati. Pa so že popadali na tla.

«Nikoli več ne bova videla svojih bratcev in sestric!» je dejal invalid, ko sta z belko utrujena počivala v gozdu.

«Nikoli več ne! Zdaj pač leže že strti tam v logu! Njih lenoba jih je umorila!» je odvrnila belka.

Tik nje je nekaj zablestelo. Invalid ni vedel, ali je bila rosna kapljica, ali solza občutljive belke.

Otresla sta se žalosti in utonila med zelenim biljem.

ROŽNODOLSKI:

VETRČEK.

*Vetrček sopiha v breg,
sape nese poln meh,
ki na poti ga teži,
da znoji se in jezi.*

*Ker prestm zanj je breg
trešči kar ob tla svoj meh,
ki razpoči se, takoj
piš iz njega plane. Joj!*

*Zdaj v goráh vihar dinja,
vetrček domov ne zna,
že deževne solze plaka
in na solčno vreme čaka.*

DRAGO KOŠMRLJ:

KAKO STA TONČEK IN MARJETICA ZAKLAD KOPALA.

Pred davnimi, davnimi časi so po naših krajih strahovali grozoviti razbojniki. Pobiljali so ljudi ter jim ropali denar in zlatino.. Nakradeno blago so potem nosili v nepristopne, samo njim znane temne doline v osrčju gozdov. — Zgodilo pa se je, da je dal cesar poloviti in pomoriti vse razbojnike. Nekaj so jih orožniki res ujeli in postrelili, drugi pa so zbežali. Še prej pa so zakopali vse svoje ogromne zaklade, da jih nihče ne bi našel.

Minilo je od tedaj mnogo, mnogo let. Nekega večera je prišel v vas star, onemogel berač in prosil v prvi hiši, da bi ga vzeli čez noč. Domači so se usmilili njegove starosti in ga vzeli pod streho. Ponoči je nenadoma oslabil in približala se mu je zadnja ura. Poklical je vse domače in jim razodel, kje je zakopan zaklad. Čez pol ure je umrl. Naslednji dan se je brž po vsej vasi razneslo, da je berač razkril, kje so skriti zlati cekini. Vse navzkriž je letelo tja, z motikami, krampi in vrvmi, da bi si nagrabili čim več zlata. Vsa vas je bila prazna, le v majhni hiši na koncu vasi sta ostala doma petletni Tonček in triletna Marjetica. Jokala sta, ko sta videla, da gredo vsi kopat zaklad. «Oh, vsi bodo bogati, samo mi

ne!» sta ihte vzklikala. Očeta ni bilo doma, da bi tudi on šel in prinesel cekinov. Že prejšnji dan je bil odšel v mesto po mamico, ki je bila v bolnici.

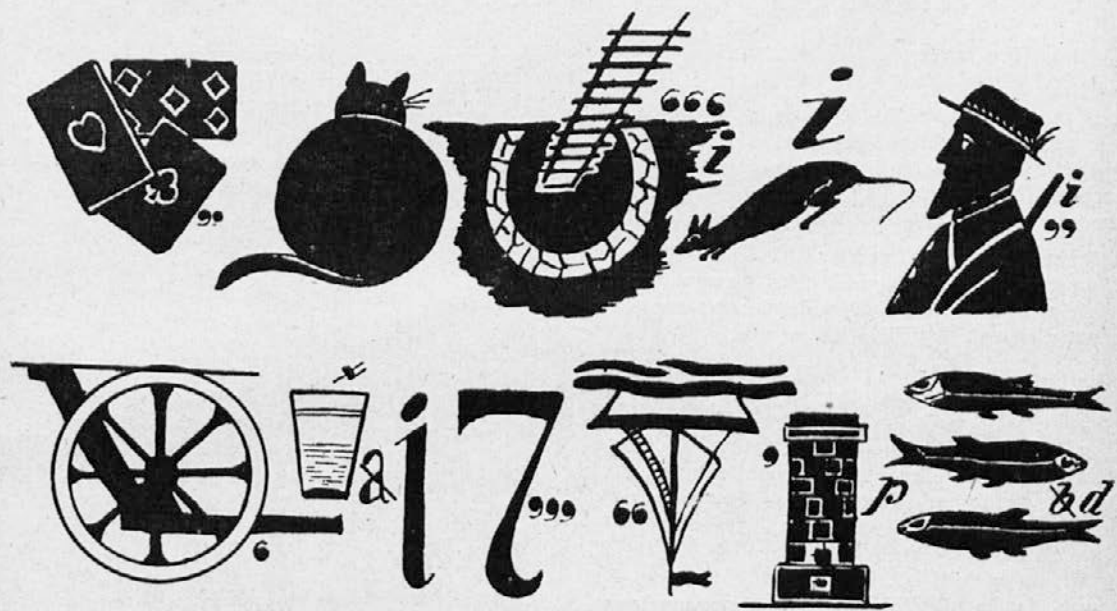

Solnce je že umiralo, ko so se vaščani po-tihoma in klavarno vračali domov. Zaklada niso našli. Najbrž so pozabili vreči na kraj, kjer so ležali zakladi, blagoslovljen predmet in hudobec jim je otel vse zlato. — Tonček in Marjetica sta tiho čepela na peči in mislila na

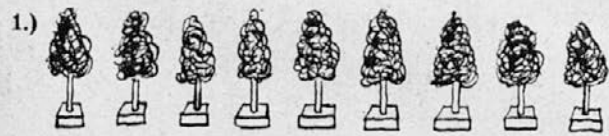
zaklade, na atka, mamico, na bogastvo... Tedaj se odpro vrata in vstopi oče, za njim mamica. Vsa vzradoščena sta zlezla malčka s peči in objela svoj najdražji zaklad — svojo zopet zdravo mamico.

DVA REBUSA.

(PA DOBRO SI ZAPOMNI NJIJU NAUKA!)

MISELNE NALOGE.

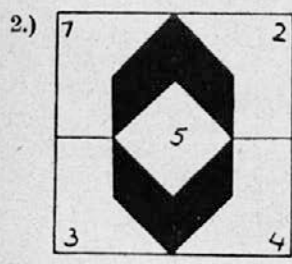

Razvrsti vseh devet dreves tako, da stojijo v 10. vrstah vedno po tri!

3.)

1	2	3	4
5	6	7	8
9	10	11	12
13	14	15	16

Številke 1 do 16 je treba tako razporediti, da znaša vsota 4 števil v vseh vodoravnih, navpičnih in dveh povprečnih vrstah (torej 10 ×) vedno 34.

Preriši, izreži s številkami zaznamovane dele in jih sestavi v obliko križa!

4.) Mleko.

Dve družini dobivata od mlekariče dnevno 8 litrov mleka v eni posodi in si morata razdeliti mleko sami. Na razpolago pa sta jima samo dve meri: ena drži 5 litrov, druga pa 3 litre.

Kako si družini delita mleko, da dobi vsaka po 4 litre?

5.) Čudno sorodstvo.

Arabski sodnik je bil prestavljen v majhno vas, ki je slovela po zelo pametnih in prebrisanih prebivalcih. Ti vaščani so že od nekdaj delali mnogo preglavic in posla sodnikom. Toda sodnik si je mislil: «Jih bom že ukanil.»

Nekega dne sreča na cesti žensko in moškega in ju pozdravi: «Bog z vama, zakonca!» Žena, ki je

šla poleg moža, pa mu odvrne: «Nisva poročena, dragi sodnik, ampak moja mati je mati njegove matere!» Sodnik ni razumel smisla teh besed; pre-mišljeval je in ugibal, kaj pomeni ta zagonetni odgovor. Dolgo si je belil glavo, končno je pa vendar rešil to težko uganko. Poskusite še vi! Kaj sta možki in ženska?

(Rešitev na strani 108.)

KOLENDAR ZA LETO 1931. V URI.

S tako uro lahko določiš, na kateri dan tedna pade katerikoli datum tega leta.

Rimske številke (v krogih) pomenijo mesece: januar (I), februar (II), marec (III), april (IV), maj (V), junij (VI), julij (VII), avgust (VIII), september (IX), oktober (X), november (XI), december (XII).

S pomočjo manjših, arabskih števil (prištevkov), kakor jih vidiš poleg mesecev, pa določaš, na kateri dan pade v dotičnem mesecu posamezni datum. Napiši si jih na uro.

Primeri:

Vedeti želiš, na kateri dan tedna pade v letu 1931. n. pr. Svečnica. Ta je vselej 2. februarja. Na uri poiščeš rimsko številko II, ki pomeni februar, in k datumu (2. februarja) prišteješ prištevke (arabsko številko 6, ki jo vidiš na notranji strani poleg dotične rimske številke II), takole $2 + 6 = 8$. To število vselej deliš s 7. Gre enkrat in 1 ostane. Nasicer ne briga to, kolikokrat je 7 zapopadeno v kakem številu, nego nas zanima samo ostanek. Ostanek 1 pomeni ponedeljek, ostanek 2 torek, 3 sredo, 4 četrtek, 5 petek, 6 soboto, 0 pa nedeljo. Svečnica bo leta 1931. na ponedeljek.

Ako datum s prištevkom vred ne doseže števila 7, tedaj je to smatrati kakor ostanek v smislu prej povedanega.

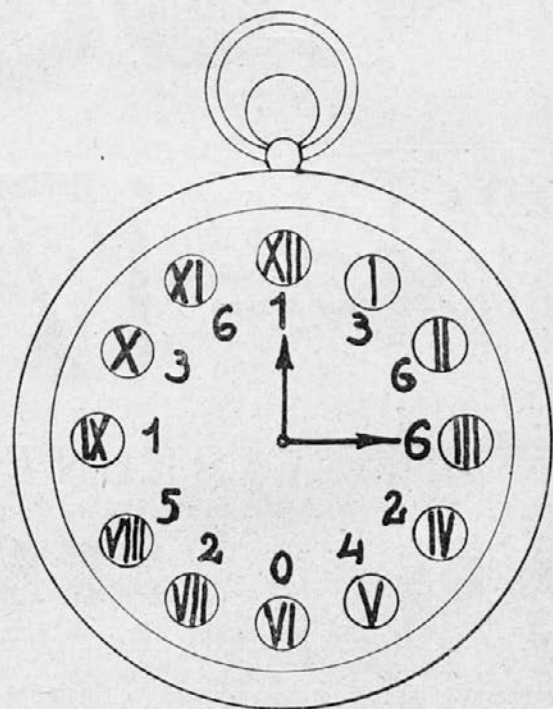
Še nekaj primerov:

Sv. Jožef (19. III.) = $19 + 6 = 25 : 7 =$ (3krat) in ostane 4, pade na četrtek; kres (21. VI.) = $21 + 0 = 21 : 7 =$ (3krat) in ostane 0, pade na ne-

deljo; narodni praznik (1. XII.) = $1 + 1 = 2 : 7 =$ (0krat) in ostane 2, pade na torek.

Nasprotno lahko po tedenskih dneh določaš tudi datume.

Čarobni prištevkovi so za vsak mesec in leto drugačni in jih bomo tudi v bodoče priobčevali.

REŠITEV KRIŽANKE V PRATIKI ZA LETO 1930.

Vodoravno: 1. mir, 3. omaka, 6. kos, 8. en, 10. dm, 11. že, 13. Italija, 16. ar, 17. ata, 19. iz, 20. me, 21. ali, 22. knez, 24. Aron, 25. a. a., 26. aj, 27. na, 28. uš, 30. dom, 31. med, 33. je, 34. in, 36. ep, 38. ni, 39. stoj!, 41. iman, 43. se, 44. jo, 45. Rea, 47. ta, 49. os, 51. žig, 53. in, 54. dijakon, 56. no, 57. l. r., 58. es, 60. ali, 61. balon, 62. ena.

Navpično: 1. možakar, 2. re, 4. mraz, 5. Krim, 6. km, 7. skrinja, 9. ni, 10. da, 12. Etna, 14. ti, 15. je, 16. aloa, 18. ae, 21. ar, 23. znamenje, 24. aluminij, 27. noč, 29. šen, 32. mesarija, 35. sinagoga, 37. pt., 38. na, 40. osa, 42. mož, 46. en, 47. ti, 48. ajda, 49. okno, 50. so, 52. in, 54. dr, 55. ne, 57. li, 59. se.

hripavosti, katarju

pomagajo sigurno

Kaiser-jeve **prsne karamele**

v 35 letih milijonkrat preizkušene
učinkujejo hitro pri vseh prehladih.

Zavoj Din 5.—

Doza Din 12.—

Dobivajo se v vseh lekarnah in drogerijah in kjer so vidni plakati.

Že 50 let

uporablja na tisoče ljudi v mestu in na deželi kremo za čevlje „Schmoll-Pasta“, katera vsebuje pravi terpentin in je dvakrat tako izdatna kot cene vodene kreme.

Ob mokrohladnem vremenu vzemite **Šmolovo gumitrans-mast za usnje**, katera mehča usnje in ga dela nepremočljivega.

Dokler je taka, je lepa.

Blesk sam ne zadostuje.

Obrabljena peta! Te je začetek konca.

Pojdimo torej k čevljarju.

Zdaj vem, kaj moji obutvi manjka!

Takoj naredim!

Na boljšo obutev

moramo tudi bolj paziti, da dlje zdrži in ostane tudi dlje lepa.

Z marljivim čiščenjem samim tega še ne dosežemo. Tudi najlepše osnažena obutev ni ničemu več podobna, če ima pete obrabljene in je izgubila lepo obliko.

S tem pa obutev ni izgubila le na lepoti, temveč se kvari tudi trpežnost. S hojo na obrabljenih petah se raztegne usnje, šivi se razpro bolj kot je prav, skratka obutev je prej uničena kot je treba.

Pa zakaj?

Samo zato, ker so pete obrabljene!

Začne se navadno z malenkostmi, zaradi katerih pa ne moremo z obutvijo takoj k čevljarju, ker bi bili prvič z njo neprestani stroški, drugič pa bi bila več v popravilu kot na nogah.

Kaj naj torej storimo?

To je jako enostavno! Čevljar naj Vam pritrди PALMA-kavčuk-podpetnike. Ti so prvič mnogo trpežnejši in drugič mnogo cenejši od usnjenih pet. In če se po več mesecih končno vendar obrabijo, se dajo v najkrajšem času izmenjati. — Poleg tega hodite na Palma-kavčuk-podpetnikih tako mehko in prijetno kot po preprogi.

Če hočete torej vašo obutev varovati, prijetneje hodite in varčevati, potem vam je na razpolago le eno:

Palma

kavčuk - podpetniki

Ko bi le vedeli

koliko in kolikokrat imate korist od tega, bi vso to stran z

velikim zanimanjem od besede do besede prebrali!

Prava metoda za negovanje lica in rok.

Proti vsem napakam kože služi Fellerjeva kavaška Elsa-pomada, ki štiti lice in kožo, ker ne pokriva kakor običajna krema samo površine kože, temveč jo koža vpije in tako deluje nanjo s svojimi dobrimi sredstvi. Ona hrani, obnavlja, pomlajuje staro, nagubano in hrapavo kožo lica, vratu in rok. Kožo napravi gladko, mehko, čisto in elastično, odstranjuje gube, brazgotine, mozolje. Veselje je videti, kako enostavno in hitro izginejo solnčne pege. Elsa-pomada štiti kožo pred škodljivim vplivom vetra, vlage, prahu in vročine. En lonček Din 12.—. Zavojnica in poštnina posebej.

Za poskušnjo dva lončka z zavojnico in poštnino vred Din 40.—, ako se pošlje denar naprej, ker pri povzetju stane poštnina 10.— Din več.

Prava mila zdravja in lepote!

Fellerjeva Elsa-mila so divnega vonja, štedljiva v porabi, plemenitijo kožo in vsebujejo dobro delujoče sestavine, potrebne za zdravje in lepoto. Obstoji 7 vrst mil:

- Elsa-lilijno mlečno milo,
- Elsa milo lilijne kreme,
- Elsa-rumenjakovo milo,
- Elsa-glicerinovino milo,
- Elsa-boraksovo milo,
- Elsa-katranovo milo,
- Elsa-milo za britje.

Za poskušnjo po pošti 5 kosov Elsa-mila v poljubni izbiri z omotom in poštnino Din 52.—.

„Elsa“ tekoče lilijno mleko, idealno sredstvo za lepoto. Steklenica Din 13.20.

„Elsa“ toaletne pastile za umivanje in „Elsa“ toaletni prašek za umivanje. 1 karton Din 10.—.

Zdravilni puder Dr. Kluger (znamka Hega) škatla Din 27.50. Puder za dame, ena škatla Din 4.40, šminka rdeča in bela po Din 3.30. Pomada za ustnice Din 3.30.

Prava metoda za nego las.

Za nego las, za krepljenje in ohranjanje kože se uporablja Fellerjeva močna Elsa-pomada za rast las (Tanochina-pomada), ki dovaja nove hrane lasnim koreninam, dosega bujnejšo rast las in preprečuje prhljaj, izpadanje las in prezgodnjo osivost; negibke lase vzdržuje mehke in gibke. Lonček Din 12.—. Zavojnica in poštnina posebej.

Za poskušnjo 2 lončka z zavojnico vred Din 40.—, če pošljete denar naprej; zakaj po povzetju stane poštnina Din 10.— več.

Elsa-Shampoo za izmivanje glave in las, jako prijetnega duha. Zavitek Din 3.30. Mazilo za brke Din 5.50. Brillantine Din 5.50. Olje za lase Din 5.— in Din 17.50.

Sredstvo za odstranjevanje las. „Depilatorium“ odstranjuje neljubo dlako z vsakega dela telesa, Din 34.—.

Za negovanje zdravja.

Elsa-kolonjska voda poživilja in osvežuje, steklenica Din 16.50.

Proti kurjem očesom, žuljem itd. Vam pomaga brez bolečin, brez britve, brez nevarnosti zastrupljenja krvi in zanesljivo učinkujoči Fellerjev Elsaturistovski obliž, mali karton Din 4.40, veliki karton Din 6.60, dalje Elsaturistovska tekoča tinktura, steklenica s čopičem Din 11.—.

Elsadont krema za zobe čisti zobe do snežne beline in preprečuje vsako gnilitje zob. Tuba Din 8.80.

Elsa-ustna voda, čisti, osvežuje, desinficira zobe in usta, odstranjuje slab duh iz ust. Steklenica Din 16.50.

Elsa-zobni prašek Din 6.60, Dr. Heiderjev zobni prašek v škatlicah po Din 6.60, v vrečkah po Din 4.40.

Elsa-zobne kapljice delujejo hitro in blažijo bolečine, steklenica Din 7.70.

Jelisava-kamforna kroglica Din 4.50. Zobne ščetke po Din 11.— in 20.—.

Svetujemo, da pošljete denar naprej, ker znaša poštnina po povzetju Din 10.— več. — Če se ti preparati prilagajo k Elsa-pomadi ali Elsa-milu, se poštnina prihrani, sicer se stroški zaračunajo najceneje posebej.

Kaj sem slišal od svojega očeta.

Kdor hoče ostati zdrav, mora imeti zlasti svoje telo v redu. Vsak stroj je treba od časa do časa pregledati, namazati, male napake pa popraviti. Naše telo zahteva enako pažnjo. Neopazeno se tupatem vtihotapi majhna napaka, ki nas lahko ugonobi, če se zanjo ne zme-nimo. Majhno luknjo je lahko zakrpati, če pa se poveča, jo je težko popraviti.

Kako pogosto vidimo ljudi, — je dejal navadno oče, — ki jih vsi zavidajo, doma pa stokajo in tožijo, ker pogrešajo zdravja. In prav za zdravje se najmanj zmenijo. Človek zna ceniti zdravje šele tedaj, ko ga izgubi. Zato bi moral vsak pameten človek skrbeti za ohranitev zdravja. Že 34 let priznava dobro domače sredstvo in kozmetikum za ohranitev zdravja, za preprečitev boleznij je Fellerjev dišeči „Elsa-Fluid“, ki so ga že naši starši in stari starši navadno z dobrim uspehom rabili, kadar so imeli revmatične bolečine, trganje po udih, zbadanje, krče, glavobol in zobobol, kadar so trpeli radi nervoznosti, nespečnosti, migrene, ali so se hoteli obvarovati hripe.

To domače sredstvo preprečuje prehlad, kašelj, nahod, hripavost, bolezni v vratu in prsih pa tudi na znotraj čuva nekaj kapljic na mleku ali sladkorju pred neugodnostmi.

Fellerjev pristni Elsa-Fluid se dobi v lekarnah in podobnih trgovinah, in sicer poskusna steklenica za 6 Din, dvojna za 9 Din, velika specialna steklenica za 26 Din. Po pošti je najcenejše naročiti čim več hkrati: 1 zavoji z 9 poskusnimi ali 6 dvojnimi ali 2 specialnima steklenicama stane z zavojnico in pošto vred 62 Din, 2 taka zavoja le 102 Din, trije taki zavoji le 139 Din, štirje le 173 Din, dočim stane 6 takih zavojev le 250 Din (namesto šestkrat 62 Din.)

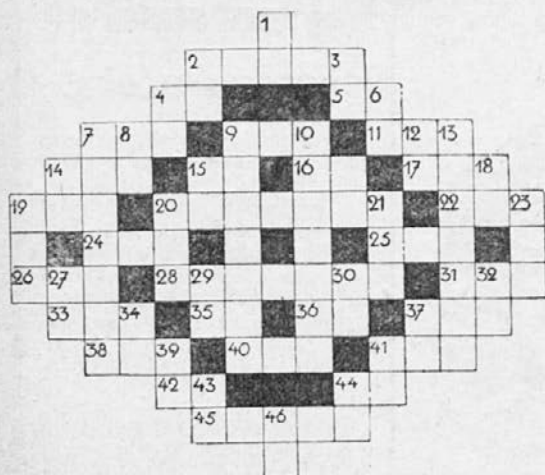
Naročila naslavljajte točno na:

EVGEN V. FELLER, lekarnar

Stubica Donja št. 726
(Savska banovina).

KRIŽANKA.

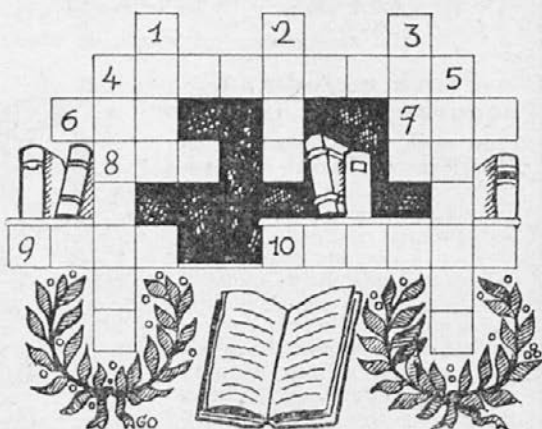
Številke pomenijo navpično:

1. osebni zaimek	19. produkt iz mleka
2. okrajšavo za delniško družbo	20. produkt ognja
3. izraz pri kartah	21. žensko ime
4. del kolesa	22. kožnat ovrtnik
6. predlog	27. medmet
7. sadno drevo	29. števnik
8. uradno kratico	30. osebni zaimek
9. knjigo z razdelitvijo leta	32. osebni zaimek
10. goro v Sloveniji	34. veznik
12. okrajšavo	37. star izraz za pivo
13. državo	39. veznik
14. isto kot pamet	41. osebni zaimek
15. kazalni zaimek	43. predlog
18. osebni zaimek	44. predlog (isto kot 43)
	46. števnik (isto kot 29)

Številke pomenijo vodoravno:

2. denar	26. potočno žival
4. predlog	28. kolajno
5. števnik	31. žensko ime
7. pevski glas	33. živalco
9. glodalec	35. predlog
11. pevski glas	36. prvi in tretji samoglasnik abecede
14. časomer	37. del voza
15. kazalni zaimek	38. časovno dobo
16. grško črko	40. pot v rudnik
17. Evropa	41. del sobe
19. pomožni glagol	42. osebni zaimek
20. isto kakor daljavo	44. nikalnico
22. sužnja	45. cirkuški prostor
24. sportno potrebščino	
25. nikalnico	

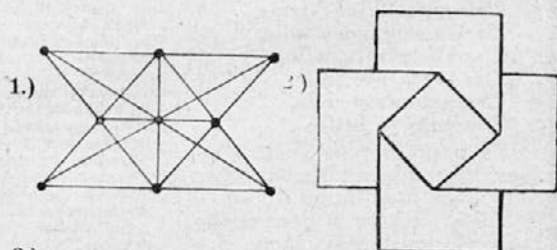
UGANKA „KNJIGA“.

Navpično: 1. Znana Župančičeva pesnitev. 2. Znamenit ruski roman. 3. Roman nemške pisateljice Olge Waldove. 4. Ruski pisatelj. 5. Cankarjevo delo.

Vodoravno: 4. Ruski pisatelj. 6. Jalenovo delo (igra). 7. Zolajev roman. 8. Slovenski pisatelj. 9. Ruski roman. 10. Pisateljica, ki je dobila Noblovo nagrado.

PEŠITEV MISELNIH NALOG.

1.)

2.)

3.)

13	8	12	1
2	11	7	14
3	10	6	15
16	5	9	4

4.) Najprej vzamejo dvakrat po 3 l, odlijejo (z mero 5 l) 5 l proč in dolijejo ostalemu litru 3 l mleka.

5.) Mati in sin.

VESTNIK VODNIKOVE DRUŽBE.

(Z DRUŽBINEGA IV. REDNEGA LETNEGA OBČNEGA ZBORA.)

Vodnikova družba se lepo in častno razvija. Vsako leto moremo na tem mestu svojim prijateljem ponosni sporočiti, da se je delavnemu odboru in poštvalnim poverjenikom spet posrečilo pridobiti novih članov in pričujoče izbrane knjige še lepše opremiti kot doslej. Da bodo lahko vsi, ki jim je pri srcu lepa slovenska knjiga, malo pogledali v našo delavnico, podamo v naslednjem nekaj referatov z zadnjega družbenega občnega zbora, ki je bil dne 3. aprila 1930.

Poročilo tajnika dr. Pavla Karlina.

Odbor Vodnikove družbe je imel v minulem poslovnem letu osem rednih odborovih sej, ki so bile vse sklepčne. Na teh sejah je pretresal smernice in podrobnosti družbene organizacije, razpravljal o njenem književnem programu in o posameznih poslatih delih ter rešetal važna družbena gospodarska in finančna vprašanja.

Pisarna, ki je pravi glavni stan slovenske književne fronte, vzdržuje med letom stalno in podjetno prepotrebne stike med družbo na eni in poverjeniki pa člani na drugi strani. Na tisoče poročil, prošelj, opominov, pozivov in bodrilnih dopisov razpošlje našim poštvalnim intendantom in borcem po vsej slovenski zemlji in preko njenih mej. Treba jim je neprestano poročati o vsem, kar se je odločilo na odborovih sejah, informirati jih o stanju družbe in zraven navduševati za organizacijsko delo in propagando med ljudstvom naših mest, trgov in vasi.

Reči moram, da je večina vodij te stalno napredujoče vojske vestno in zgledno opravila svoje častno naporno delo. Hvala jim, vsem vkup, zvestim pionirjem!

Zelo uspešno in izdatno je podpiralo stremljenje in delovanje naše družbe tudi napredno časopisje, ki nam je vsikdar rado dalo na razpolago svoje stolpce in nam je bilo s številnimi beležkami, članki in obširnejšimi poročili trdna opora pri organizacijskem in informačnem delu.

Tudi temu uglednemu pomočniku in soboreu: iskrena hvala!

Na seji dne 19. oktobra je Vodnikova družba razpisala književno nagrado 5000 Din za najboljšo povest, zajeto iz sedanosti ali pa iz naše zgodovine. Na eni zadnjih sej se je rok za vposlanje povesti podaljšal od 31. marca do 15. maja. Želim, da bi bil uspeh dovoljen, v kolikor je v današnjih naših književnih prilikah mogoče računati nanj.

Poročilo književnega referenta dr. Ivana Laha.

Na moje lansko poročilo, v katerem sem podal nekako stališče odbora glede književnega programa Vodnikove družbe, se je oglašil v «Ljubljanskem Zvonu» g. St. Leben, češ, da iz njega zveni kakor pritajevano opravičevanje, s prikrito mi-

slijo, da za široke kroge ne gre pisati (pravilneje: izdajati!) res umetniških knjig (podčrtal pisatelj) in da je pri tem odboru »številka« (t. j. število članov) važnejši kriterij nego literarna vrednost družbenih publikacij». Ne bom še enkrat navajal smernic, ki vodijo odbor pri njegovem delovanju, ker so itak izražene že v programu in namenu Vodnikove družbe. Ako se postavimo na stališče, da je «bolje nič nego slabo» in če bi merili vsako leposlovno delo, ki ga nudi današnja književna produkcija, samo z najvišjim merilom umetnosti — potem bi ostalo seveda — nič. Pomagati bi si morali torej s prevodi in tudi tam ne bi smeli poseči po delih, ki bi bila morebiti umetniško visoka, a naši publiki tuja, ampak bi morali izbrati res nekaj za širše kroge primerne. (Odbor bo g. St. Lebnu in drugim hvaličen, ako mu predlože seznamek takih del.) Čital sem te dni poročilo o raznih nemških podobnih družbah, ki štejejo po 40.000 in več članov ter razpolagajo gotovo z večjo izbero del kakor Vodnikova družba, in tudi tam se je videlo, da se ozirajo na «število», dasi morejo seveda pri 80milijonski čitateljski publiki bolj izbrati člane kakor mi. Laže je delati programe nego jih izpolnjevati, če ni za to sredstev, kajti pri odboru Vodnikove družbe, in mislim, da tudi drugod, imata gospodar in blagajnik vsaj toliko, če ne še več besede kakor književni referent.

Poudarjam pa slej ko prej, da ima družba do svojih članov vsaj toliko dolžnosti kot do književnih kritikov in da je torej njena naloga, poskrbeti članom onega primernega čtiva, ki ga od nje pričakujejo. Dr. Stanko Leben pravi, da se je vodstvo s tem, da skuša prilagoditi književni program potrebam in zahtevam širokih vrst, spustilo na «spolzka tla». Gotovo, ako bi nalašč ponižali svoj program, da bi ga približali najnižjemu okusu. Tega namena pa vodstvo ni imelo in mu ga nihče ne more očitati. Ako niso vse doslej izdane knjige na višku, ni to krivda vodstva, ampak moramo kratkoma priznati, da nič boljšega ni bilo na razpolago. Kadar bodo slovenski pisatelji tekmovali med seboj, kateri izmed njih bo ponudil družbi najboljše delo, in kadar bo mogel odbor izbirati n. pr. med 10. najboljšimi deli, pa če bi takrat med njimi izbral najslabše — potem bi bili opravičeni očitki, da odbor namenoma odklanja dela višje literarne vrednosti.

Ker je v naših razmerah vendarle potrebno, da množimo domačo produkcijo, zato je naravno, da je odboru do tega, da izdaja dela slovenskih pisateljev. Pisma poverjenikov in članov se v tem bistveno ločijo od nazorov gg. kritikov in dvomim, če je potrebno ravno v današnjem času tako omalovaževalno pisati o «književnih bratovščinah», ko hočemo vendarle skrbeti, da pridejo med ljudstvo. Ako ni med njimi samega zlata, ni to krivda

samo teh bratovščin. Ne odklanjam odgovornosti, ki jo imamo prav zato, ker gredo naše knjige v deset tisočih med narod — a odgovorni smo vsi, ne samo odbor, ki je končno le posredovalec med pisatelji in čitatelji.

Gotovo je, da imajo te vrste družbe predvsem neko prosvetno in vzgojno nalogo — tudi literarno-vzgojno — zato je odboru tem bolj žal, če ne more nuditi samo najboljšega. Zato ima pisatelj Finžgar prav, če odklanja v imenu Mohorjeve družbe ponizujoče pisanje dr. Ložarja o «književnih bratovščinah». Dajte tem bratovščinam lepih del, one jih bodo razširile med ljudstvo in s tem izpolnile svojo dolžnost.

Za letošnje leto je izdala Vodnikova družba četvero knjig, dve leposlovnji, pratiko in eno poljudnoznanstveno. O publikacijah so kritike povedale svoje mnenje. Ne rečemo, da so vse na višku, lahko pa trdimo, da so tudi kritike precej pristranske.

Splošno zadovoljnost vzbuja naša «Pratika» s svojo lepo opremo in bogato vsebino. Glede poljudnoznanstvene knjige sem za svojo osebo mnenja, da je tudi v nji «romantika» bolj potrebna kakor suhoparna profsorska dolgočasnost, ki jo priporoča prof. Baš. Kar se tiče zgodovine, mislim, da ga ni naroda, ki bi jo vsaj ob slavnostnih prilikah in v poljudnih delih ne «olepšaval» in da ji more edino «ideologija» dati nekak smisel, posebno če jo podajamo ljudstvu, je samo po sebi umevno. Ta «ideologija» namreč ni laž, ampak zgodovinska resnica in naloga poljudnoznanstvene knjige je, da jo poudarja, če hoče doseči svoj vzgojni namen.

Poročilo gospodarja prof. Josipa Breznika.

Vodnikova družba šteje 164 ustanovnikov (+ 1), od teh v bivši ljubljanski oblasti 124 (+ 1), v bivši mariborski oblasti 30 in izven Slovenije 8.

Letnikov je imela družba 18.947 (+ 1.074), od teh v bivši ljubljanski oblasti 10.766 (+ 359), v bivši mariborski oblasti 6.765 (+ 289), izven Slovenije 1.170 (+ 303) in izven države 246 (+ 124).

Zanimivo je, da je v mestih 164 ustanovnikov in 8338 članov, od teh v Ljubljani 98 ustanovnikov in 3110 članov (— 28), v Mariboru 15 ustanovnikov in 1046 članov (+ 114), v Celju pa 5 ustanovnikov in 612 članov (+ 2).

Na kmetih je bilo članov 10.559 (+ 728). Poverjenikov je bilo 650 (+ 75), od katerih jih je uspešno delovalo 583 (+ 9).

V letu 1929. je bilo tedaj vseh članov 19.111, to je za 1075 več kot prejšnje leto.

Knjige za leto 1930.

Ustanovniki in letniki dobe letos po štiri knjige kot redno izdanje Vodnikove družbe, in sicer:

1. **Vodnikovo pratiko za leto 1931.** Ohranila je lepo domačo pratikarsko opremo lanskega leta, prinaša pa spet obilo izbranega poučnega, zabavnega in koristnega gradiva v besedi in sliki. Le-

tošnja njena posebnost je 16 strani imenitnih, zanimivih fotografskih posnetkov v bakrotisku. Pratikko je uredil dr. Pavel Karlin.

2. **Francaeta Bevka povest «Gospodična Irma».** Naš priljubljeni pisatelj, ki je znan našim čitateljem iz mnogih del zadnjih let, nam slika v tej povesti življenje malega mesta in mladih ljudi, borečih se za dekleta, ki se bori za vsakdanji kruh kakor tisoč enakih, postane blagajničarka, rešuje svojo srečo, a postane žrtev razmer. To je živ kos resničnega življenja okoli nas, podan s toplim čuvstvom in z globokim pogledom v sodobno življenje.

3. **Dr. Pavla Breznika potopis «V senci nebo-tičnikov».** Pisatelj je minulo leto prepotoval Ameriko, bil je med našimi izseljenci in podaja žive slike iz pisanega, burnega ameriškega življenja. Knjiga je bogato ilustriрана.

4. **Inž. Ferda Lupše «V džungli belega slona».** Avtor je preživel dolgo vrsto let v Siamu, bil je tam med svetovno vojno in je prepotoval vse te zanimive pokrajine. To je knjiga za odrasle in mlade, polno je v nji nenavadnih dogodkov; lovi na divje zveri, popisi džungle, doživljaji med Siamci, zanimivi prirodni pojavi itd., vse se vrsti pred nami v pestrih slikah kakor v filmu. Naravno, da je tudi ta knjiga ilustriрана, ker je pisatelj sam prinesel s seboj mnogo fotografij.

Članarina za leto 1931.

Za prihodnje leto ostane članarina ista kot je bila letos. Letniki v Jugoslaviji plačajo po 20 Din, v sosednjih državah po 34 Din, v Ameriki pa po 1 dolar. Ustanovnina znaša 500 Din za osebo, 1000 Din za družino, društvo, zadrugo, občino ali šolo. Stroške za dostavitev knjig morajo v Jugoslaviji plačati člani sami.

Odbor Vodnikove družbe.

Predsednik:

Rasto Pustoslemšek, ravnatelj v Ljubljani.

Podpredsednika:

Dr. Ljudevit Pivko, profesor v Mariboru.

Dr. Janko Šlebingger, direktor Licealne knjižnice v Ljubljani.

Tajnik:

Dr. Pavel Karlin, profesor in književnik v Ljubljani.

Blagajnik:

Milan Sterlekar, uradnik Mestne hranilnice v Ljubljani.

Književni referent:

Dr. Ivan Lah, profesor in pisatelj v Ljubljani.

Gospodar:

Josip Breznik, profesor v Ljubljani.

Odborniki:

Božidar Borko, urednik in esejist v Ljubljani.

Anton Podbevšek, časnikar v Ljubljani.

Miran Jarc, bančni uradnik in književnik v Ljubljani.

*Nikar ne izgubi
glave*

**kadar se
bliža velike
žehte dan,
zakaj**

**SCHICHTOV
RADION.**

pere sam!

Denar naložite

najbolje in najvarneje pri domačem zavodu

Kmetski hranilni in posojilni dom v Ljubljani

registr. zadruga z neomejeno zavezo

Tavčarjeva (Sodna) ulica 1

Brzjavke: „Kmetskidom“
Račun poštne hranilnice št. 14.257
Telefon št. 2847

Vloge na knjižice in tekoči račun
obrestuje po $5\frac{1}{2}\%$, pri trimesečni
odpovedi po 7% brez odbitka davka
na rente.

Stanje vlog
nad Din 30.000.000.—

Rezerve nad Din 700.000.—

Jamstvo za vse vloge presega več-
kratno vrednost vlog.

Strankam nudi brezplačno poštne po-
ložnice za nalaganje denarja.

Vložne knjižice drugih zavodov spre-
jema kot gotovino brez prekinitve
obrestovanja.

Posojila

daje proti poroštvu, na vknjižbo in proti
zastavi premičnin ali vrednostnih pa-
pirjev ter v tekočem računu pod naj-
ugodnejšimi pogoji.

Blagajniške ure: ob delavnikih od
8-12 $\frac{1}{2}$ in od 3-4 $\frac{1}{3}$, ob sobotah in
dnevh pred prazniki od 8-12 $\frac{1}{2}$.

PREIZKUSITE VAŠO SPOSOBNOST za glasbo.
Treba je le nekoliko dobre volje in seveda zares
dobrega instrumenta. Nihče ne pride kot mojster
na svet, vse zahteva volje in vaje. Če še ne svirate
nobenega instrumenta, Vam bo blagoveneče glas-
bilo iz svetovnoznane tovarne Meinel & Herold v
Klingenthalu (Nemčija) dalo veselje do godbe. Ne
le, da boste sami uživali radosti božajoče melodije,
temveč boste tudi priljubljen in vedno vabljen
gost v družbi. Zahtevajte predvsem novi veliki
katalog firme Meinel & Herold, prodajne podruž-
nice v Mariboru, št. 220. Dobili ga boste popolnoma
brezplačno. Glasbeniki vsega sveta se posebno radi
obračajo na to tvrdko, ki pošlje svoje prvovrstne
izdelke osem dni na poskušnjo in neustrezajoče
radovoljno zamenja.

ČE JE KAKA STVAR V RESNICI DOBRA, jo
hvalijo od vseh strani. — Tako je pisal Jandre
Muža iz G. Selkoveca, občina Stankovac pri Glini,
dne 4. februarja 1929.: «Odkar jemljem Vaše od-
lične Elsakroglice me ne boli več glava, Vaše krog-
lice izvrstno čistijo želodec in čreva. Zahvaljujem
se vam tudi za druge Elsapreparate... «Sicer pa
se naši čitatelji lahko sami prepričajo, če naroče
1 zavoje (6 škatlic) Elsakroglic za 12 Din z zavoj-
nino in poštino vred, pri lekarnarju Evgen V.
Fellerju, Subotica Donja št. 726. Savska banovina.

Zahtevajte
brezplačni CENIK s 1000
slikami

A. KIFFMANN

Maribor, št. 33 a

k švicarski tvornici ur.

Lastna izdelovalnica
škatel in sestavljanje
ur (remontaža).

Anker ura

Din 45.—

Ista v boljši izdelavi, dve-
letno jamstvo, Din 52.—.
Ista še boljša, štiriletno
jamstvo, Din 72.—.

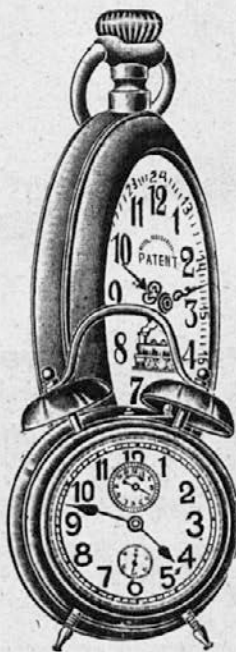
Budilka z 1 zvoncem

Din 48.—

Ista z 1 zvoncem v najboljši
izdelavi, petletno jamstvo,
Din 70.—.

Ista z dvema zvoncema, pet-
letno jamstvo Din 85.—.

Posilja se po povzetju. Za tisto, kar
ne bi komu ugajalo, vrnem denar.

SEJMI.

Pripombi. Če pade sejem na nedeljo ali praznik, se vrši sejem na naslednji delavnik. Sejmi, pri katerih ni posebej označeno, so za živino in blago.

DRAVSKA BANOVINA.

Srez Brežice:

- Brežice:** 14. febr.; ponedeljek po sv. Florijanu (4. maja); dan sv. Antona (13. jun.); dan sv. Lovrenca (10. avg.); dan sv. Lenarta (6. nov.); zadnje soboto pred božičem; vsako soboto v tednu.
- Artiče:** 25. jan.; cvetni četrtek; binkoštni četrtek; 19. jul.
- Dobova-Mihalovec:** (sedem občin župnije Dobova, in sicer: Mihalovec, Veliki Obrež, Rigonce, Loče, Sela, Gaberje, Mostec) 31. jan.; 26. marca; 25. apr.; 10. jul.; 13. sept.; 9. dec.
- Kapele:** 17. jan.; 10. marca; 17. apr.; 7. jun.; 17. avg.; 17. sept.
- Manga-Golobinjak:** 14. sept.
- Pišce:** 19. febr.; 2. marca; 28. apr.; 8. jul.; 1. avg.; 6. okt.; 3. nov.
- Planina:** 11. jan.; 1. marca; 12. maja; 15. jun.; 12. jul.; sobota pred praznikom Angela varuha; 15. okt.; 3. dec.
- Rajhenburg:** 29. jan.; veliki četrtek; ponedeljek po šesti nedelji po veliki noči; dan po sv. Petru in Pavlu; 26. avg.; 10. okt.
- Sevnica:** 14. febr.; ponedeljek po tih nedelji; tretja sredo po veliki noči; 22. jun.; 16. avg.; 21. okt.; 6. dec.
- Sv. Lenart-Zabukovje:** 3. aprila; 18. jul.; 20. sept.; 6. nov.
- Videm:** 21. jan.; 20. febr.; 1. apr.; 21. maja; 3. avgusta; 26. okt.; 16. dec.
- Zdole-Pleterje:** 15. marca; 24. apr.; 15. jul.; 15. sept.
- Zgornja Sušica-Bizeljsko:** 22. jan.; 26. marca; 16. maja; 25. okt.; 30. nov.
- Žigarski vrh:** 21. marca; 13. jun.; 1. sept.

Srez Celje:

- Celje:** Vsak prvi ponedeljek v mesecu (za živino); vsako sredo in soboto (za prašiče); soboto sredi posta; 21. okt.; 30. nov.
- Dobrna:** Prvi ponedeljek po Svečnici (2. febr.); kvatrnji četrtek v sept.; 6. dec. (sv. Miklavž).
- Dramlje:** 2. apr.; 22. okt. (samo za živino).
- Frankolovo:** 17. marca; binkoštni torek; sv. Ruperta dan.
- Gomilsko:** 4. dec. (sv. Barbara) (samo za blago).
- Imeno:** Vsak prvi petek v mesecu (samo za živino).
- Kalobje:** 3. febr.; prvi ponedeljek po Velikem šmarnu (15. avg.)
- Nova cerkev:** Ponedeljek po sv. Treh kraljih (6. jan.); četrtek po veliki noči, ponedeljek po sv. Rešnjem Telesu; 6. nov. (sv. Lenart).
- Peklo:** 10. marca.
- Perno pri Zalcu:** 21. marca.
- Petrovče:** 17. jan.; 4. marca; 2. jul.; 14. sept.
- Svetina:** 25. maja; ponedeljek po Mariji Snežni (5. avg.).
- Sv. Lovrenc pri Prožinu:** ponedeljek po angelski nedelji; 9. dec.
- Sv. Pavel pri Preboldu:** 3. apr.; 6. sept.; 4. nov. (samo za živino).
- Št. Jurij ob juž. žel., okolica:** 2. jan.; 10. febr.; 12. avg.; 19. nov.; 10. dec.
- Št. Jurij ob juž. žel., trg:** 12. marca; 24. apr.; 4. maja; 22. jun.; ponedeljek po letnih kvatrah; ponedeljek po jesenskih kvatrah; 28. okt.

- Št. Jurij ob Taboru:** 29. jan.; 10. marca; 25. apr.; 7. sept.; 21. nov.
- Teharje:** 21. jan.; 22. febr.; 26. marca; 12. maja; 26. jul.; 12. okt.; 24. nov.; 19. dec.
- Trojane-Sv. Gotard:** Cvetni petek; 5. maja; 2. jul.; 11. nov. (samo za blago).
- Trg Braslovče:** Ponedeljek pred sv. Matijem (24. febr.); cvetni petek; ponedeljek pred sv. Matevžem (21. sept.); ponedeljek pred sv. Martinom (11. nov.).
- Trg Vojnik:** Ponedeljek pred Svečnico (2. febr.); ponedeljek po beli nedelji; 16. maja; 4. jul.; 7. sept.; 18. okt.
- Trg Zalec:** 14. febr.; 13. jun.; 25. jul.; 29. avg.; 4. okt.; 18. dec.
- Velika Pirešica (Zg. Ponikva-Pernovo):** 3. in 21. marca.
- Vransko trg:** 3. marca (sv. Kunigunda); drugo sredo po veliki noči; 15. nov.; (Sv. Leopold).

Srez Dolnja Lendava:

- Dolnja Lendava:** 25. jan.; četrtek po drugi postni nedelji; 2. apr.; ponedeljek po binkoštih; 28. jul.; 28. avg.; 28. okt.; 25. nov.; 24. dec. Vsak torek za svinje in drobnico.
- Gor. Lendava:** 28. marca; 21. jun.; 16. avg.; 29. sept.
- Beltinci:** 20. jan.; 24. febr.; 25. apr.; 27. jun.; 15. jul.; 5. nov.
- Bogojina:** 15. febr.; 20. marca; 19. maja; 20. jul.; 4. sept.; 16. nov.
- Cankova:** 19. marca; ponedeljek po cvetni nedelji; 11. nov.
- Črenšovci:** 14. marca (samo za živino); 10. maja; 20. sept.; 20. okt.
- Dobrovnik:** 6. apr.; 8. jun.; 25. jul.; 20. okt.
- Dokležovje:** 18. jun.; 21. avg.
- Turnišče:** 26. marca; 14. apr.; 21. maja; 4. jun.; 13. avg.; 9. sept.; 4. okt. Vsak četrtek svinjski semenj.

Srez Prevalje:

- Dravograd:** 20. marca; 9. maja (samo za živino); 15. jun.; 2. avg.; 21. sept.; 3. nov. (samo za živino).
- Črna:** Ponedeljek po sv. Florijanu; 5. avg. (sv. Ožbalt); 21. okt. (sv. Urša).
- Guštanj:** 24. aprila (samo za živino); 24. junija; 1. sept.; 18. okt.
- Kapla:** 7. jul.; 13. okt.
- Kotlje:** 25. maja; 13. jul.
- Libelče:** 1. maja (Filip in Jakob), sv. Marjeta (samo za živino).
- Marenberg:** Soboto pred Svečnico; 1. marca (samo za živino); ponedeljek pred cvetno nedeljo; binkoštni torek; 4. jul.; 29. sept.; 11. nov.; četrti ponedeljek po Božiču.
- Mežica:** 25. jul.; 4. dec.
- Muta:** Veliki torek; 1. maja; 17. julija; 29. avg.
- Prevalje:** Četrtek prev sv. Urbanom; četrtek po sv. Jeronimu (30. sept.).
- Remšnik:** 4. jul.; 24. sept.
- Ribnica na Pohorju:** 10. apr. (samo za živino); prvo nedeljo po kresu (samo za blago); ponedeljek po kresu (24. jun.) (samo za živino); nedelja po sv. Jerneju (samo za blago); ponedeljek po sv. Jerneju (24. avg.) (samo za živino); nedelja po sv. Uršuli (samo za blago); ponedeljek po sv. Uršuli (21. okt.) (samo za živino).

St. Janž pri Spodnjem Dravogradu: 15. apr.
Vuhred: 10. marca (40 mučnikov) in 4. sept. (Rozalija)
 (samo za živino).
Vuzenica: Prvo postno soboto; 25. apr.; 4. jul.; 16. avg.;
 10. okt. vsakega leta; 6. dec.

Srez Gornji grad:

Gornji grad: 6. febr. (blago); 4. maja; 28. okt.
Ljubno: 29. marca (samo za blago); 1. maja; 24. jun.
 (samo za živino); 26. avg. (samo za blago).
Luče: 25. maja (samo za blago); veliki torek, 10. avg.;
 21. sept.; 6. dec.
Mozirje trg: 22. jan.; binkoštni torek; 24. apr.; 15. jun.;
 16. avg.; ponedeljek pred malo gospojnico; 18. okt.
Nova Stifca: veliki torek, 2. jul.
Rečica ob Savinji: 17. marca; 4. jun.; 21. sept.; 6. nov.
 (samo za živino).
Šmartno ob Paki: 22. marca; 11. nov.

Srez Kamnik:

Kamnik: Kramarski sejmi vsak drugi torek v jan.,
 marcu, jun., avg., okt. in dec. Živinski sejmi vsak
 drugi torek v mesecu; 15. okt.
Blagovica: 25. jan.; 20. avg.
Domžale: 4. jan.; 4. maja; 26. jul.; 25. nov.
Dob: 14. febr.; 15. jun.; 10. avg., 28. dec.
Krašnja: 5. avg.; 21. dec.
Lukovica: 3. febr.; 26. marca; 27. apr.; 9. sept.; 18. okt.
Mengeš: 9. febr.; 16. marca; 25. maja; 5. jul.; 29. sept.;
 6. nov.; 13. dec.
Moravče: 24. febr.; ponedeljek v velikem tednu; 16. maja;
 21. jun.; torek po sv. Jerneju (24. avg.); 11. nov.
Motnik: 12. febr.; tretji ponedeljek v postu; 22. apr.;
 2. jun.; sredo po rožnovenski nedelji v okt.
Škaručna, občina Vodice: 15. apr.; 1. sept.; 28. okt.
St. Gotard: Petek pred cvetno nedeljo; 5. maja; 25. maja;
 2. jul.; 11. nov.;
Zg. Tuhinj: 20. febr.; 3. apr.; 14. jul.; 21. sept.

Srez Kočevje:

Kočevje: 20. jan.; 20. marca; 4. maja; 15. jun.; 25. jul.;
 24. avg.; 16. okt.; 30. nov.; 31. dec.
Banja loka: 2. maja; 23. jul.; 15. sept.
Dobrepolje-Videm: 17. jan.; 1. maja; 31. avg.; 5. dec.
Dolenja vas: 28. jan.; 13. apr.; 4. sept.; 17. nov.
Fara: 3. maja; 15. avg.; prvi ponedeljek v mesecu okt.;
 11. nov.
Gora: Ponedeljek po sv. Juriju; ponedeljek po 5. avg.
Kočevska Reka: 16. maja; 2. jul.
Koprivnik: 12. maja; 20. jul.; 27. sept.
Livold: Prvi ponedeljek v apr. in jun.; prvi ponedeljek
 v sept.
Loški potok: 3. febr.; 4. apr.; 7. jun.; ponedeljek po Ma-
 rijinem rojstvu v sept.
Mala gora: 25. maja; 30. jun.
Mozelj: 25. apr.; 30. jun. (če je ta dan nedelja ali praznik,
 prejšnji delavnik); 20. maja (če nedelja ali praznik, pri-
 hodnji delavnik).
Nemška Loka: Peto soboto po veliki noči; drugo soboto
 po sv. Petru in Pavlu.
Osilnica: 15. apr.; 1. jun.; 20. jul.; 1. avg.
Polom Vrbole: Četrty ponedeljek po veliki noči; 5. avg.
Ribnica: 2. jan.; prvi ponedeljek po veliki noči, t. j. po-
 nedeljek po beli nedelji; 24. jun.; 2. avg. (prvi pone-
 deljek); 21. sept.

Sodražica: 22. jan.; četrtek pred sv. Gregorjem 13. marca;
 16. maja; 22. jul.; 2. sept.; 15. okt. (četrtek pred sv.
 Terezijo).

Stara Cerkev: 5. apr.; 1. jun.

Stari log: 13. jul.

Struge: Četrtek po beli nedelji; 27. jun.; 28. avg.

Sv. Gregor—Vel. Slevice: 27. apr.; 9. avg.; 28. sept.

Trava: 1. maja; 5. jun.; ponedeljek po 4. jul. (5. jul.);
 10. avg.; 27. sept.;

Turjak: 12. marca; 30. nov.

Velike Lašče: Ponedeljek pred sv. Matijem (ako je
 sv. Matija v ponedeljek, prejšnji ponedeljek); četrtek
 pred binkoštim; 21. jun.; 9. sept.; 6. nov.

Zdenska vas, Pri sv. Antonu (Videm): Ponedeljek pred
 cvetno nedeljo, 13. jun.; 17. jul.; sredo po rožnovenski
 nedelji.

Srez Konjice:

Konjice: 5. jan. (samo za živino); 9. febr.; 1. marca
 (samo za živino); veliki četrtek; križeva sredo; 24. jun.;
 ponedeljek po sv. Juriju; 31. jul.; 31. avg.; (samo za
 živino); ponedeljek po sv. Mihaelu (29. sept.); 4. nov.
 (samo za živino); 3. dec.

Loče: 24. febr.; ponedeljek po tihi nedelji; binkoštni
 torek; 13. jun.; 13. jul.; 15. okt.; 25. nov.

Oplotnica: 3. marca (sv. Kunigunda); 25. apr. (sv. Marko);
 15. jun.; ponedeljek po škapulirski nedelji; 16. avg.;
 ponedeljek po rožnovenski nedelji.

Vitanje: Sredpostno sredo; 25. maja; 20. jul.; 14. sept.;
 2. nov.; 27. dec.

Žreče: 30. jun.; ponedeljek po angelski nedelji.

Srez Kranj:

Kranj: Prvi ponedeljek v maju; 12. jul.; prvi ponedeljek
 v sept., okt., nov., dec., sicer vsak ponedeljek teden-
 ski sejem.

Cerklje: 17. jan.; petek pred cvetno nedeljo; 16. avg.;
 21. okt.

Hotavlje: 16. avg.

Hotavlje, občina Trata: 25. apr.; 16. avg.

Hotemaže: Petek pred cvetno nedeljo; 13. jun.

Poljane: 4. maja; 11. nov.

Selce nad Škofjo Loko: 3. maja; 4. okt.

Sorica: 4. maja; 18. okt.

Škofja Loka: 3. febr.; 17. marca (če je nedelja ali praznik,
 dan poprej); 24. apr.; 24. jun.; 16. avg.; 29. sept.;
 25. nov. Tedenski sejem vsako soboto.

Tržič: Sobota po sv. Jožefu; sobota po sv. Janezu; po-
 nedeljek pred vnebohodom; sobota po 4. okt.; 30. nov.
Železniki: 17. jan.; 1. maja; 10. avg.; 30. nov.

Srez Krško:

Krško: 3. febr.; 18. marca; 4. maja; 4. jul.; sobota pred
 praznikom Angelov varuhov (prva nedelja v sept.);
 ponedeljek po sv. Luki (18. okt.); 25. nov.; prva sredo
 v jan.; prva sredo v apr.; prva sredo v jun.; prva
 sredo v avg.; prva sredo v dec.; vsako sredo celega
 leta.

Boštanj (Topolovce): Torek po binkoštih; dan pred Mal.
 šmarnom.

Boštanj (Zaverše): 8. maja.

Bučka: Na dan sv. Matije (24. febr.); na dan sv. Marka
 (25. apr.); ponedeljek pred sv. Janezom (24. jun.); na
 dan sv. Martina (11. nov.).

Brusnik: Petek pred cvetno nedeljo; 13. jun. (sv. Anton).
Bušča vas: Prvi torek po beli nedelji; prvi torek po
 binkoštih; 9. sept.; 12. nov.

Dernovo: 12. marca; 24. jun.; 29. sept.

ZANEMARJEN PREHLAD ima često najslabše posledice. Kot staro, preizkušeno sredstvo proti kašlju, prehladu dihalnih organov, hripavosti in zasluženju so znane skoro po vsem svetu **Kaiserjeve prsne karamele** in se dobijo sedaj v originalni kakovosti v lekarnah, drogerijah in kjer so vidni plakati. V lastnem interesu konzumentov je, da izrečno zahtevati originalno kakovost (cena 5 Din za vrečico ali 12 Din za pločevinasto škatlo), ker se nahajajo v prometu ničeva ponarejanja, ki zdravju prej škodijo ko koristijo.

PRAVA POT! Pravkar je izšla knjiga o vzrokih in zdravljenju nastalih živčnih bolezni, resnično evangelijsko zdravja za vsakega bolnika. To koristno knjigo dobi vsak bralec naše pratike popolnoma zastonj, ako jo zaprosi pri Ernestu Pasternacku, Berlin SO, Michaelkirchplatz 13, odd. 478. Več o tem razvidijo naši bralci iz oglasa «Prava pot», ki ga najdejo na drugem mestu naše pratike.

USTANOVLJENA LETA 1864.

CELJSKA MESTNA HRANILNICA

v CELJU, Krekov trg

(v lastni palači)

Telefon št. 35

Račun pri poštni hranilnici št. 10.799

Telefon št. 35

sprejema vloge na hranilne knjižice in v tekočem računu proti najugodnejšemu obrestovanju

Prihrankom rojakov v Ameriki, denarju nedoletnih, ki ga vlagajo sodišča, naložbam cerkvenega in občinskega denarja in vlogam manj premožnih slojev posveča posebno pažnjo.

Za vloge jamči poleg premoženja hranilnice še mesto Celje z vsem premoženjem in vso davčno močjo.

Hranilnica daje posojila po nizki obrestni meri na posestva in na menice.

Vse prošnje rešuje brezplačno.

Slike Nj. Vel. kralja in kraljice

za pisarne, poslovne lokale, gostilne itd. je založila Vodnikova družba.

Vsaka slika v **velikem formatu** (65 × 48 cm) **velja za člane** Vodnikove družbe s poštino in ovojem vred Din 23⁵⁰, za nečlane pa Din 28⁵⁰.

Vsaka slika v **manjšem formatu** (50 × 35 cm) pa za člane Din 13[—], za nečlane pa Din 15[—] s poštino in ovojino vred.

Naročila sprejema **VODNIKOVA DRUŽBA** v Ljubljani, Miklošičeva cesta 16.

DELNIŠKA TISKARNA

D. D. V LJUBLJANI
MIKLOŠIČEVA CESTA 16

BRZOJAVNI NASLOV: DELTISK
TELEFON 2132

RAČUN POŠTNE HRANILNICE
ŠTEV. 11.630

TISK IZ IZDOLBE-
NINE V BAKRU
(BAKROTISK)

TISKARNA IZVRŠUJE
VSAKOVRSNE TISKO-
VINE, KNJIGE, REVIJE,
ČASOPISE, DIPLOME,
DELNICE, SREČKE, KO-
LEDARJE, ENOBARVNE
IN VEČBARVNE SLIKE
POLJUBNE VELIKOSTI,
VREDNOSTNE PAPIRJE,
RZGLEDNICE, LETAKE,
LEPAKE, POSETNICE,
OVITKE, OSMRTNICE,
POROČNA NAZNANI-
LA, OVOJE ZA RAZNE
INDUSTRIJSKE IZDELKE

POSEBEN ODDELEK ZA
IZVRŠEVANJE IZVIRNIH
RISB IN SLIK ZA RAZ-
LIČNE REKLAME, VRED-
NOSTNE PAPIRJE, ILLU-
STRACIJE, UMETNIŠKO
OPREMLJANJE KNJIG,
REVIJ IN POLJUBNIH
NAROČENIH TISKOVIN

SKICE NA ZAHTEVO

KNJIGOVEZNICA
JE OPREMLJENA Z
MODERNIMI STROJI IN
NAJNOVEJŠIM MATE-
RIALOM TER IZDELUJE
RAZLIČNA DELA, KI
SPADAJO V KNJIGO-
VEŠKO STROKO, NA-
DALJE IZVRŠUJE UMET-
NO VEZAVO KNJIG
Z ROČNIM ZLATENJEM
PO ORIGINALNIH NA-
ČRTIH IN NAROČILU

IZDELOVALNICA
TRGOVINSKIH KNJIG
V POLJUBNI VELIKOSTI
IN OBLIKI Z LASTNIM
ČRTALNIM STROJEM

PRIRODA NAM DAJE NAJBOLJŠA ZDRAVILA

V Vašem štedilniku ne bi moglo goreti, ako bi nakladali na ogenj vedno le nova drva, a štedilnika ne bi nikoli očistili. Ravno tako tudi človeškemu telesu ni potrebna samo hrana, temveč je treba istotako paziti na njegovo pravilno čiščenje. Kajti hrana pušča v telesu ostanke, ki trohniijo ter potem pokvarijo in zastrupijo kri. Čistiti je treba čreva, najbolj pa kri, **ker kri je izvor zdravega in dolgega življenja.**

Sama narava nam je dala najboljše sredstvo za čiščenje telesa in krvi. **Vse dobro izhaja iz narave.** Priroda je ustvarila zdravilne rastline, katere rastejo na visokih planinah, a soki teh rastlin izvrstno čistijo telo in kri. Te rastline zbira, suši in še na poseben način pripravlja za Vas lekarnar Bahovec v Ljubljani ter jih dobite v vseh lekarnah pod imenom

PLANINKA — ČAJ — BAHOVEC

„Planinka“ uničuje klice bolezni - čisti in obnavlja kri, urejuje krvni obtok ter tako deluje blagodejno na vse telo in splošno na Vaše zdravje. „Planinka“ izborno deluje pri slabi prebavi, zaprtju, zgagi, obohlenju na

sečni kislini, hemeroidih, slabosti in debeltnvi srca, bolezni jeter, nervozi.

„Planinka“ pospešuje tek in moč prebave, a izredno deluje proti zasluženju pljuč in apnenju žil.

Zahtevajte pa v lekarnah izrečno „Planinka“ čaj Bahovec, ki se ne prodaja odprto, temveč samo v plombiranih paketih po Din 20.— in z napisom proizvajalca:

Lekarna: Mr. Ph. L. Bahovec, Ljubljana

katera razpošilja tudi po pošti, in sicer:

- 4 pakete za Din 70 — (namesto Din 80 —)
- 8 paketov za Din 140 — (namesto Din 160 —)
- 12 paketov za Din 190 — (namesto Din 240 —)

iz česar vidite, da je tem cenejše, čim več naenkrat naročite.

Gen. Depot za Ameriko: Sanitol Chemical Products Co., New York City, 286 Fifth Avenue.

Gen. Depot za Avstrijo: „Heil. Geist“-Apotheke, Wien I., Operngasse 16.

Gen. Depot za Madjarsko: Apotheke Mr. Bokor Ferencz, Kaposvar.

*Svaki dan života privedi Vas k starosti,
a svaka časa „Planinka“ čaja veže Vas na mladost*

